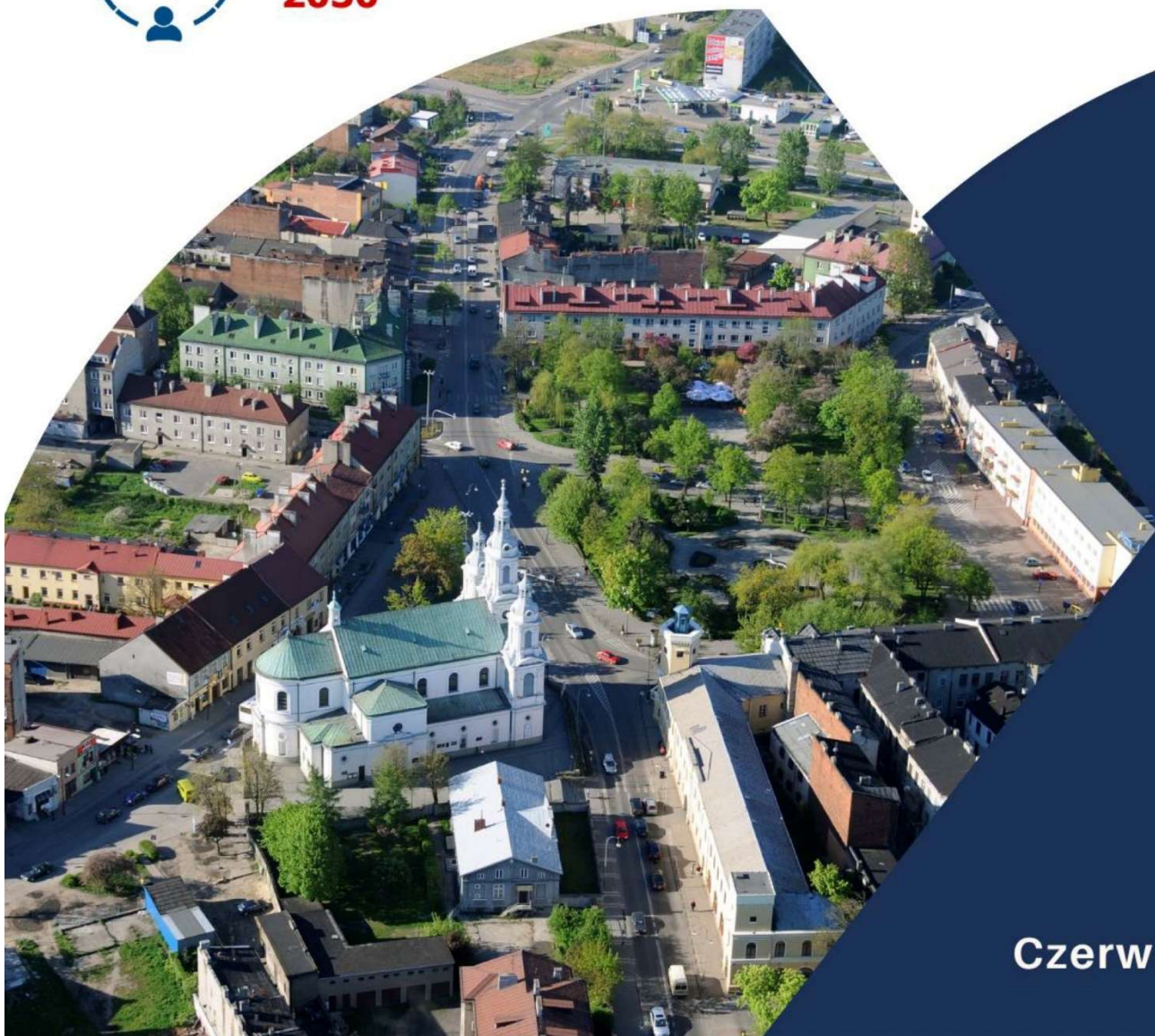

**Powiat
Radomszczański
2030**

Załącznik nr 1
do Strategii Rozwoju
Powiatu Radomszczańskiego do roku 2030

Czerwiec 2023

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej na potrzeby opracowania Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego do roku 2030

Spis treści

Wstęp.....	4
Położenie powiatu radomszczańskiego	5
Demografia powiatu radomszczańskiego	6
Charakterystyka gospodarstw domowych.....	24
Transport i dostępność komunikacyjna	28
Finanse publiczne	37
Plan budżetu na 2023 rok.....	45
Profil rolniczy powiatu	46
Profil gospodarczy powiatu	48
Bezrobocie	58
Edukacja.....	63
Opieka zdrowotna	78
Pomoc społeczna	87
Zabytki	92
Potencjał turystyczny.....	94
Kultura i sport	98
Formy ochrony przyrody.....	99
Lesistość.....	107
Ścieżki rowerowe	107
Wody powierzchniowe i podziemne	109
Obszary zagrożenia powodziowego.....	112
Stan wód podziemnych	112
Mieszkalnictwo	114
Infrastruktura techniczna	116
Bezpieczeństwo publiczne.....	122
Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne	128
Spis wykresów	135
Spis rysunków	135
Spis tabel	137

Wstęp

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej została przygotowana na potrzeby opracowania Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego do roku 2030. Jest to dokument strategiczny, ukierunkowujący procesy rozwojowe w perspektywie następnych dziesięciu lat. Tak długi okres trwania strategii wymaga przemyślanego procesu planowania. Niniejsza diagnoza ma za zadanie wskazać potencjał Powiatu Radomszczańskiego oraz zagrożenia rozwojowe. Poddano analizie zagadnienia społeczne, gospodarcze oraz przestrzenne w perspektywie nawet ostatnich dwunastu lat. Diagnoza została przygotowana na zlecenie władz Powiatu Radomszczańskiego, ale swoim zakresem nie ogranicza się tylko do kompetencji Powiatu, poddając analizie również gminy z obszaru powiatu radomszczańskiego. Przygotowując niniejszy dokument opierano się na najnowszych danych z następujących źródeł:

- Starostwa Powiatowego w Radomsku i jego jednostek organizacyjnych,
- Głównego Urzędu Statystycznego,
- Bazy Danych Obiektów Topograficznych,
- Biuletynów Informacji Publicznej,
- Raportów o stanie Powiatu Radomszczańskiego,
- Raportów o stanie gmin powiatu radomszczańskiego,
- Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej,
- Dyrekcji Ochrony Środowiska.

W pracach nad diagnozą posługowano się również dokumentami operacyjnymi Powiatu (Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych, Programem Ochrony Środowiska, Programem Ochrony Zabytków). Diagnoza będzie stanowić materiał wyjściowy do spotkań warsztatowych, które pozwolą określić misję, wizję oraz cele strategiczne Powiatu.

Celem odniesienia się do uwarunkowań zewnętrznych, część danych wskaźnikowych porównano z innymi powiatami tworzącymi tzw. grupę porównawczą. Dla potrzeb niniejszego opracowania do grupy porównawczej wskazano wszystkie powiaty otaczające administracyjnie powiat radomszczański.

Położenie powiatu radomszczańskiego

Powiat radomszczański o powierzchni 1442.670 km² położony jest w centralnej Polsce na południu województwa łódzkiego. W skład powiatu wchodzi 14 gmin, w tym 1 miejska (m. Radomsko), 2 gminy miejsko-wiejskie (Przedbórz, Kamieńsk) oraz 11 gmin wiejskich (Dobryczyce, Gidle, Gomunice, Kobbie Wielkie, Kodrąb, Lgota Wielka, Ładzice, Masłowice, Radomsko, Wielgomłyny, Żytno). Na terenie powiatu znajduje się 211 sołectw oraz 361 miejscowości. Powiat radomszczański administracyjnie graniczy z powiatami: bełchatowskim, piotrkowskim, koneckim, włoszczowskim, częstochowskim, pajęczańskim oraz opoczyńskim. Stolicą powiatu jest miasto Radomsko.

Rysunek 1. Położenie Powiatu Radomszczańskiego na tle kraju

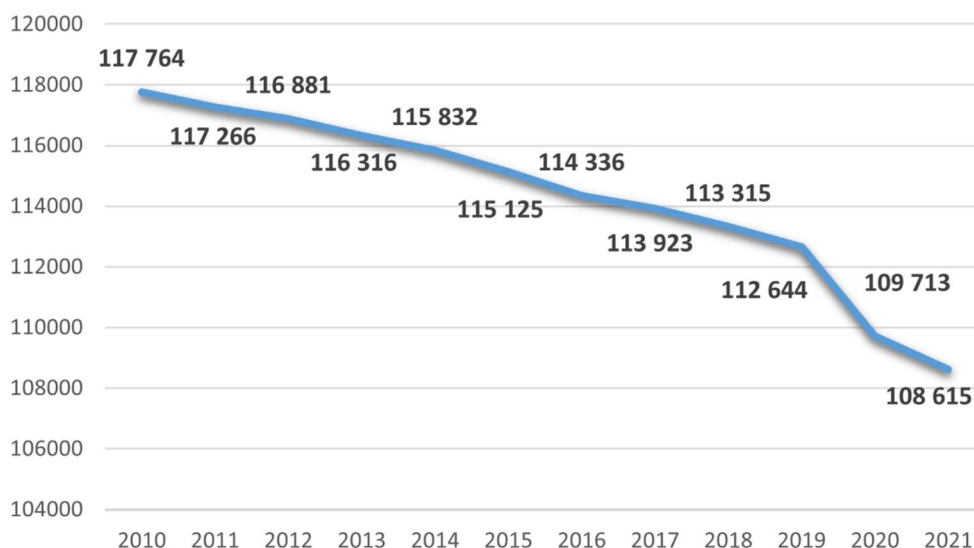

Źródło. Opracowanie własne.

Demografia powiatu radomszczańskiego

Dane demograficzne są fundamentalną wartością w procesie planowania strategicznego dla jednostek samorządowych. Posiadając szczegółowe dane o liczbie oraz strukturze ludności można kreować swoją politykę lokalną i regionalną, dostosowaną do aktualnych oraz przyszłych potrzeb. Niestety, ustalenie rzeczywistej liczby osób zamieszkujących daną przestrzeń administracyjną jest niezwykle skomplikowane. Powiat nie prowadzi żadnej ewidencji ludności, dlatego na potrzeby opracowania *Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego do roku 2030* zostaną użyte dane z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego. Alternatywą jest baza danych PESEL, jednak posiada ona jedną istotną wadę – ogranicza się do osób zameldowanych, co w obecnym porządku prawnym wpływa na jej rzetelność. Oczywiście dane Głównego Urzędu Statystycznego również są dalekie od rzeczywistego obrazu gmin wchodzących w skład powiatu. Wpływ na to ma sposób opracowywania liczby ludności, który jako wartość bazową podaje dane z Narodowego Spisu Powszechnego, zaktualizowaną o przyrost naturalny, saldo migracji (stałe i czasowe powyżej 3 miesięcy), przesunięcia granic itp. Biorąc pod uwagę, że Narodowy Spis Powszechny z 2021 roku dotyczył miejsca zamieszkania a nie zameldowania, dane te wydają się na chwilę obecną najbliższe stanowi faktycznemu. Na moment opracowywania niniejszej *Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego do roku 2030* w BDL GUS dostępne są dane do roku 2021. Liczba ludności powiatu radomszczańskiego na koniec roku 2021 wyniosła **108 615 osób** i była niższa o 9149 osób względem roku 2010 (spadek o 7,77%).

Wykres 1. Liczba ludności powiatu radomszczańskiego w latach 2010-2021

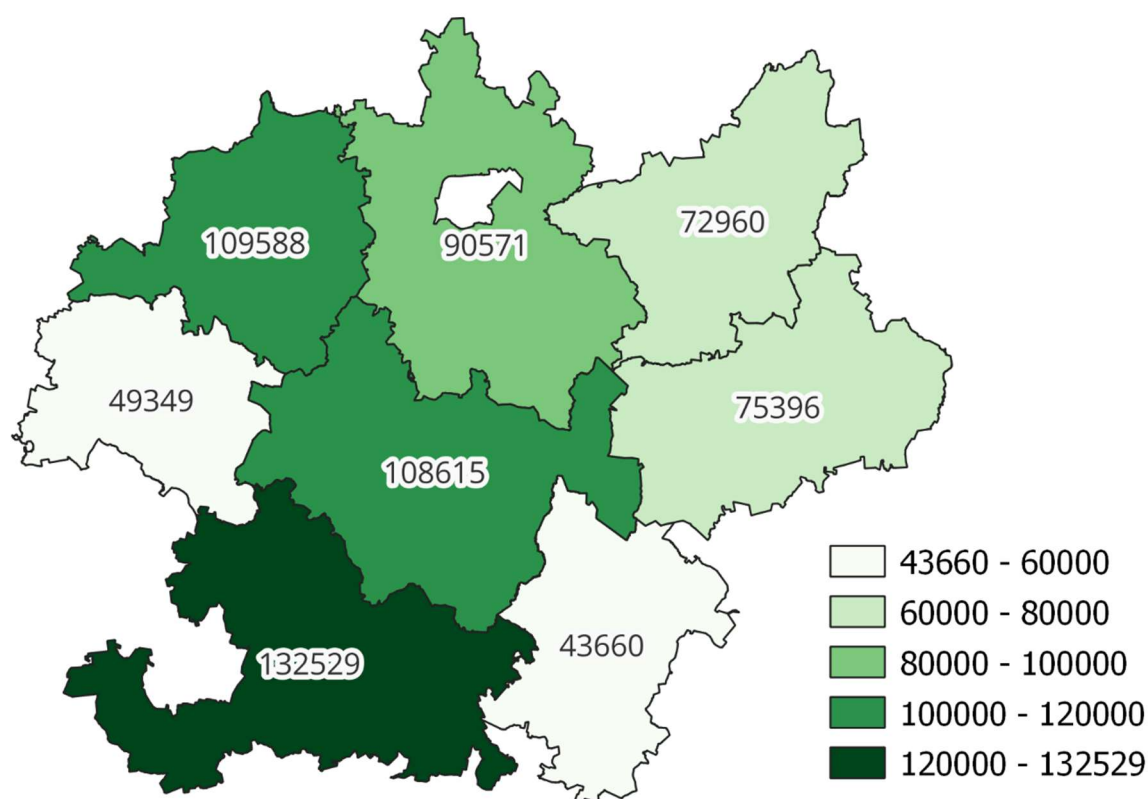
Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Wykres prezentujący liczbę ludności powiatu radomszczańskiego w latach 2010-2021 wyraźnie ukazuje, że w analizowanym przedziale czasu stale zmniejszała się liczba mieszkańców powiatu. W latach 2011-2019 rocznie ubywało średnio około 0,5% populacji. W roku 2020 ubytek ten wyniósł 2,6% a w roku kolejnym – 1%. Gwałtowny spadek liczby

mieszkańców w roku 2020 nie jest jednak spowodowany procesami demograficznymi, a zmianą wartości bazowej bilansu stanu i struktury ludności stosowanej przez Główny Urząd Statystyczny. Wynika to z faktu, że od 2020 roku bazą wyjściową bilansu stanu i struktury ludności są wyniki Narodowego Spisu Powszechnego 2021. W związku z tym dane, jak i wskaźniki odnoszące się do liczby i struktury ludności (płeć, grupy wieku) od 2020 roku zostały przeliczone zgodnie z bilansem przygotowanym w oparciu o wyniki NSP 2021. Można zatem powiedzieć, że dane te zostały zaktualizowane.

Najludniejszym powiatem z grupy porównawczej jest powiat częstochowski. Na koniec 2021 roku zamieszkiwany był przez ponad 132 tys. osób. Na drugim biegunie były powiaty: włoszczowski oraz pajęczański – odpowiednio 43 tys. oraz 49 tys. mieszkańców. Powiat radomszczański zamieszkuje bardzo zbliżona liczba osób co powiat bełchatowski. Różnica w wielkości populacji obu powiatów wynosi jedynie 973 osoby.

Rysunek 2. Ludność powiatów grupy porównawczej w roku 2021

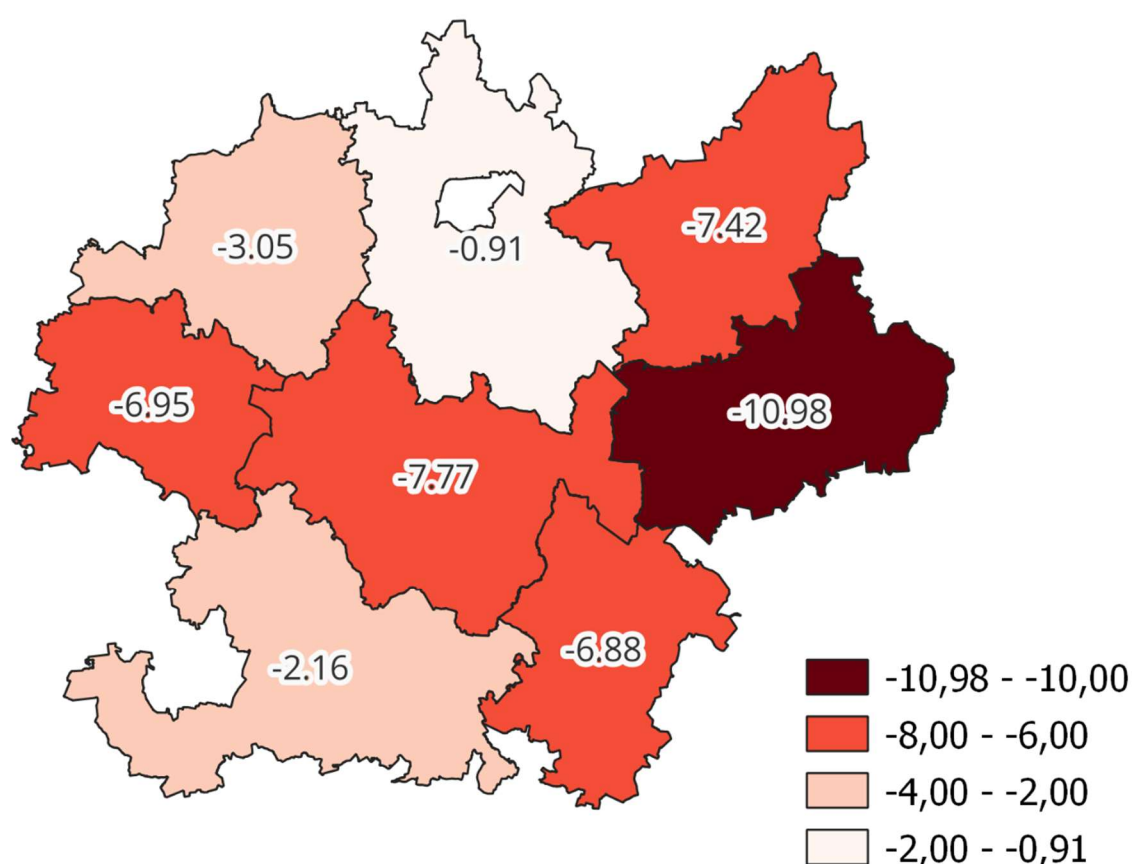

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Na przestrzeni analizowanych lat zmniejszyła się liczba mieszkańców wszystkich powiatów. Jednak w przeciwieństwie do powiatu radomszczańskiego, w niektórych powiatach w stosunku rok do roku populacja zwiększała się. Taka sytuacja miała miejsce w powiatach bełchatowskim (lata 2012, 2014, 2016, 2017), piotrkowskim (2011-2013, 2016, 2018, 2019) i częstochowskim (2011, 2013, 2014). Tempo spadku ludności było różne w poszczególnych

jednostkach. W ujęciu procentowym (rok 2021 w stosunku do roku 2010) najszybciej wyludniają się powiaty: konecki (-10,98%), radomszczański (-7,77%) oraz opoczyński (-7,42%). Najmniej mieszkańców ubyło w powiecie piotrkowskim – 830 osób, co stanowiło 0,91% ludności powiatu w roku 2010.

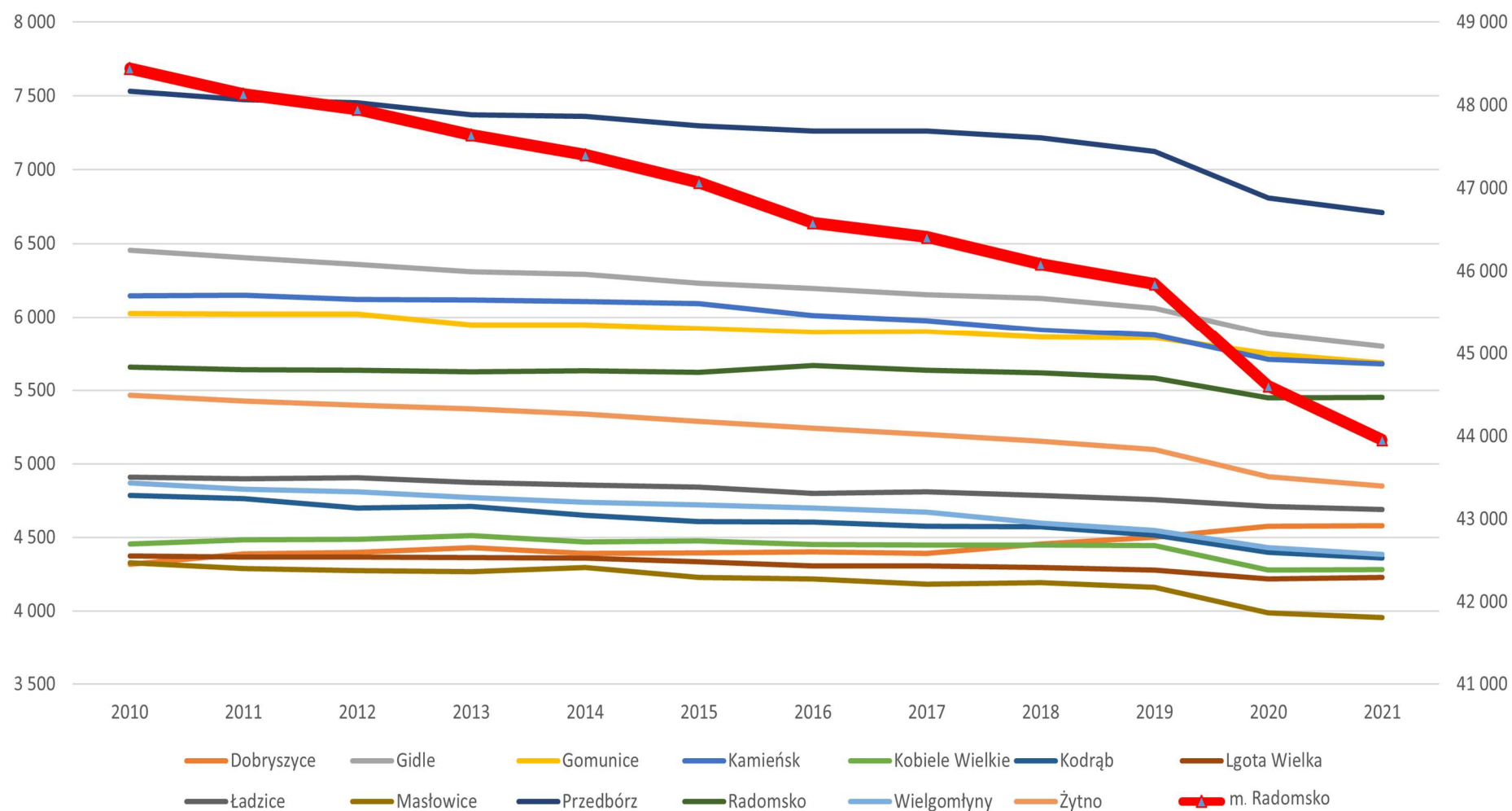
Rysunek 3. Zmiana liczby ludności w latach 2010-2021 w powiatach grupy porównawczej (w %)

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Najludniejszą gminą powiatu radomszczańskiego jest miasto Radomsko, liczące na koniec 2021 roku niemal 44 tysiące mieszkańców (prawie 40,5% populacji powiatu). Poniższy wykres przedstawia liczbę mieszkańców wszystkich gmin od 2010 roku i został przygotowany z użyciem tzw. osi pomocniczej. Czerwona, pogrubiona linia reprezentująca miasto Radomsko odnosi się do osi pionowej prawostronnej. Liczbę mieszkańców pozostałych gmin należy czytać z osi pionowej lewostronnej.

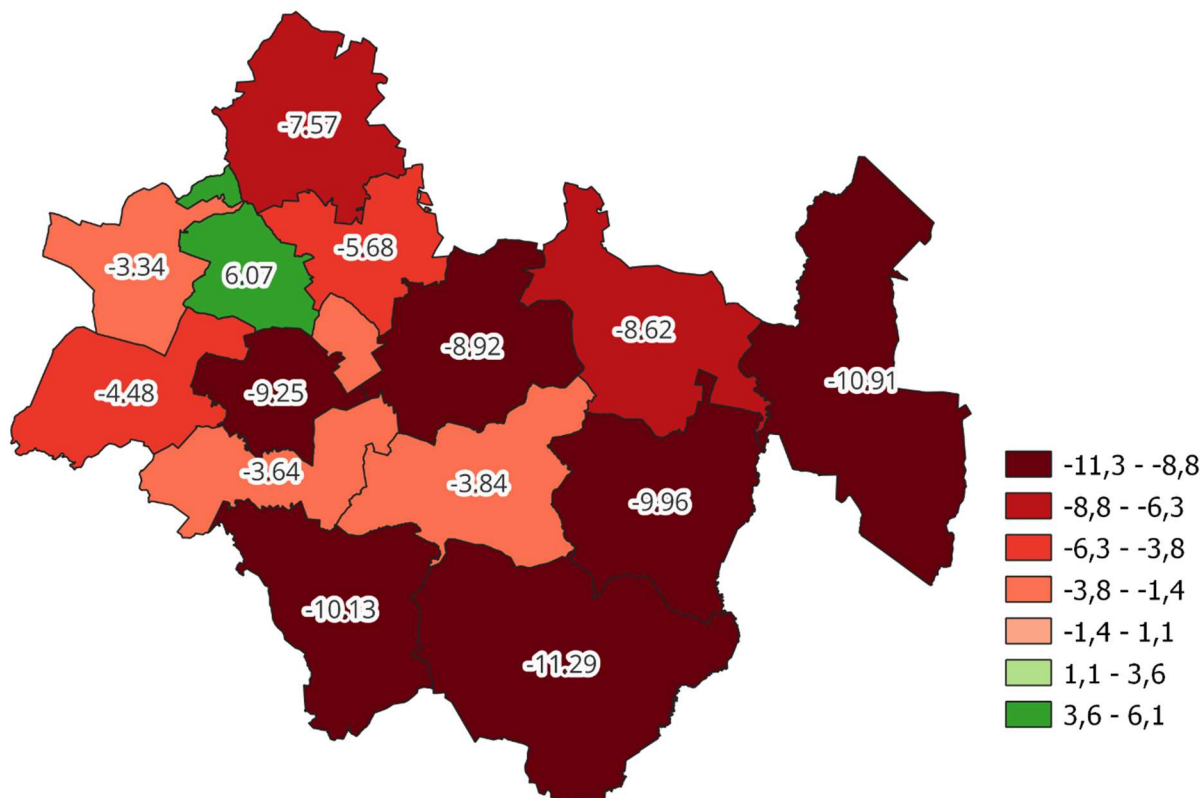
Wykres 2. Ludność gmin powiatu radomszczańskiego w latach 2010-2021

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Jedyną gminą w której na przestrzeni lat przybyło mieszkańców była gmina Dobryszyce. W ciągu tych analizowanych dwunastu lat populacja gminy zwiększyła się o 262 osób (6,07%). Dynamikę zmian na rok 2021 w odniesieniu do roku 2010 prezentuje poniższy rysunek.

Rysunek 4. Zmiana populacji gmin Powiatu Radomszczańskiego na przestrzeni lat 2010-2021

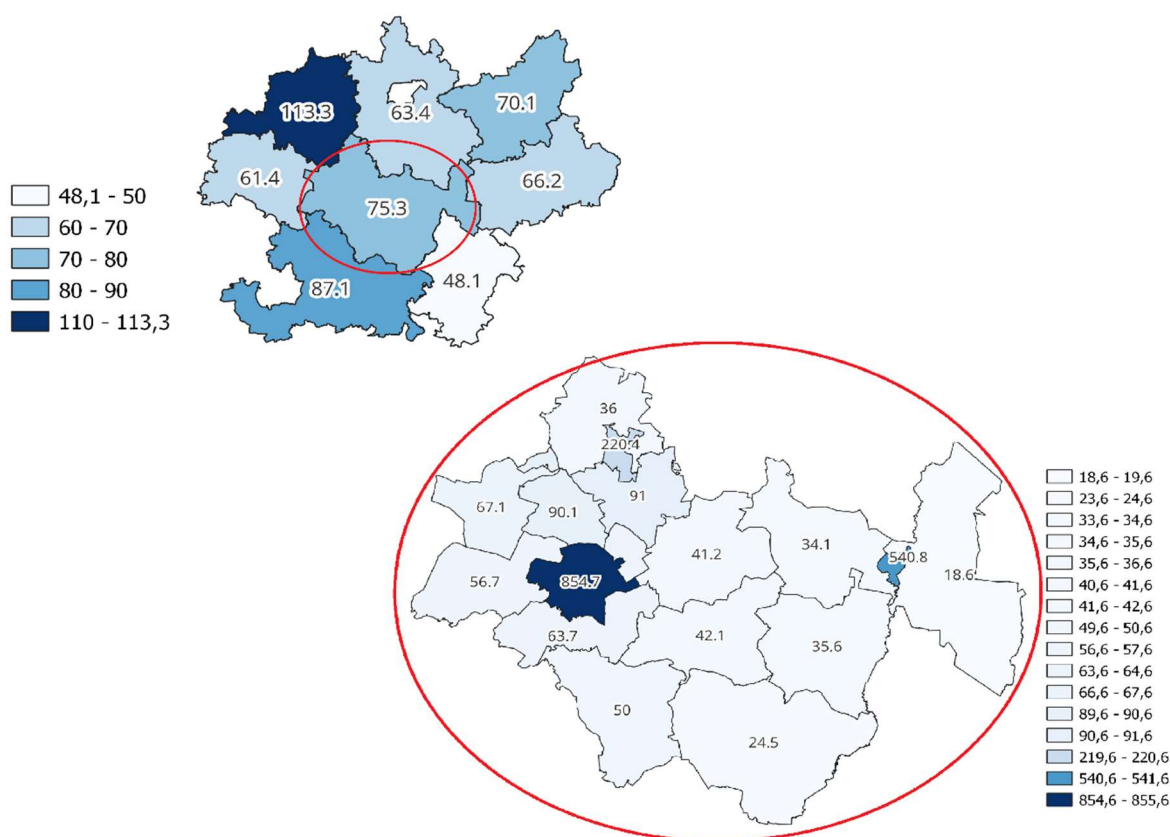

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

W wartości nominalnej największy ubytek mieszkańców miał miejsce w mieście Radomsko – 4483 osoby, co stanowiło 9,25% populacji miasta z roku 2010. W ujęciu procentowym cztery inne gminy „straciły” większy odsetek rezydentów: Żytno (-11,29%), Przedbórz (-10,91%), Gidle (-10,13%) oraz Wielgomłyny (-9,96%). Niemal 9% ubytek w liczbie mieszkańców miał miejsce również w gminie Kodrąb (-8,92%). Jak wynika z powyższego rysunku, **najszybciej wyludniające się gminy zajmują południowo-wschodnią część powiatu**. Jak wspomniano wcześniej, jedyną gminą, która odnotowała wzrost liczby mieszkańców była gmina Dobryszyce. Jednak według Głównego Urzędu Statystycznego w paru gminach w poszczególnych latach również potrafiła się zwiększyć liczba rezydentów. Taka sytuacja miała miejsce w gminach: Gomunice (2017r.), Kamieńsk (2011), Kobbiele Wielkie (2011-2013, 2015, 2021), Kodrąb (2013), Lgota Wielka (2012, 2017, 2021), Ładzice (2012, 2017), Masłowice (2014, 2018), Radomsko (2014, 2016, 2021). Te chwilowe wzrosty nie były jednak w stanie zrekomensować ubytków z pozostałych lat i tym samym przełamać trend spadkowy. W przypadku gmin Kamieńsk i Przedbórz należy również dodać, że obszar miejski wyludniał się procentowo szybciej niż obszar wiejski (Kamieńsk: -8,74% (m), -6,53% (w); Przedbórz: -13,11% (m), -8,70% (w)).

Wraz ze spadkiem liczby ludności zmniejszała się również gęstość zaludnienia powiatu. W 2021 roku wyniosła ona 75,3 osób na km², czyli o 6,3 mniej niż w roku 2010. Spośród analizowanych powiatów najgęściej zaludnionym jest powiat bełchatowski – 113 osób na km². Powiatem o większej wartości gęstości zaludnienia jest również powiat częstochowski – 87,1 osób na km². Oczywiście gęstość zaludnienia wewnątrz powiatu nie rozkłada się równomiernie i największe wartości przyjmuje w miastach. Zdecydowanie najgęściej zaludnionym obszarem powiatu jest miasto Radomsko – 854,7 osób na km². Kolejne to Przedbórz (540,8) oraz Kamieńsk (220,4). Obszarem o najniższej gęstości zaludnienia jest obszar wiejski gminy Przedbórz (18,6 – niemal 46 razy mniejsza gęstość zaludnienia niż w mieście Radomsko) oraz gmina Żytno (24,5).

Rysunek 5. Gęstość zaludnienia w powiatach grupy porównawczej oraz gminach powiatu radomszczańskiego w 2021 roku

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Główny Urząd Statystyczny, na podstawie Spisu Powszechnego 2021 opublikował mapę gęstości zaludnienia w postaci siatki kilometrowej, na której obszary o niskiej gęstości mają kolor zielony a wraz ze wzrostem wskaźnika kolor ten przenika w czerwień. Z opracowania tego wynika, że obszarem o największej gęstości zaludnienia w całym powiecie radomszczańskim jest fragment miasta Radomsko ograniczony ulicami Tysiąclecia od zachodu, Rolną od północy, Jagiellońską od wschodu oraz Armii Krajowej i Piastowskiej od południa. Obszar ten o powierzchni 1 km² zamieszkuje 8038 osób (7,4% populacji powiatu).

Rysunek 6. Najgęściej zaludniony obszar powiatu radomszczańskiego

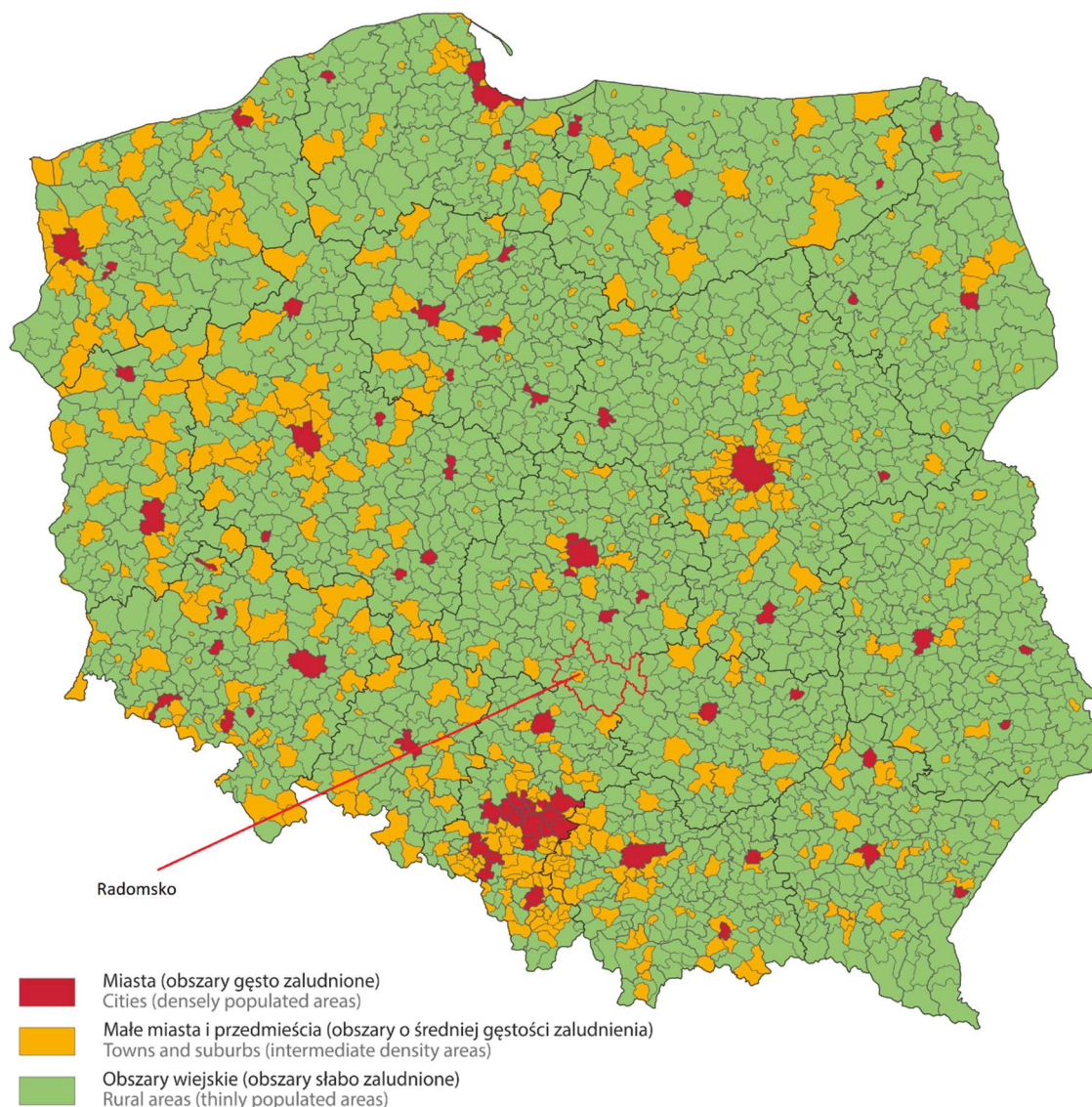
Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Gęstość zaludnienia ma wpływ na określenie stopnia urbanizacji (DEGURBA, od ang. degree of urbanization), służącego do zaklasyfikowania gmin do trzech grup jednostek: „miast”, „małych miast lub przedmieść” oraz „obszarów wiejskich”. Stopień urbanizacji wykorzystywany jest

między innymi do wyznaczania funkcjonalnych obszarów miejskich. Poszczególne trzy typy lokalnych jednostek administracyjnych (LAU) są definiowane w następujący sposób:

- miasta (obszary gęsto zaludnione): lokalne jednostki administracyjne, w których co najmniej 50% ludności mieszka w „ośrodkach miejskich”;
- małe miasta i przedmieścia (obszary o średniej gęstości zaludnienia): lokalne jednostki administracyjne, w których poniżej 50% ludności mieszka w „ośrodkach miejskich”, jednocześnie poniżej 50% ludności mieszka w „komórkach siatki obszarów wiejskich”;
- obszary wiejskie (obszary słabo zaludnione): lokalne jednostki administracyjne, w których ponad 50% ludności mieszka w „komórkach siatki obszarów wiejskich”¹.

Rysunek 7. Typy gmin w Polsce zgodnie ze stopniem urbanizacji (DEGURBA) w 2022 roku

Źródło. <https://stat.gov.pl/statystyka-regionalna/jednostki-terytorialne/unijne-typologie-terytorialne-tercet/stopien-urbanizacji-degurba/>

¹ <https://stat.gov.pl/statystyka-regionalna/jednostki-terytorialne/unijne-typologie-terytorialne-tercet/stopien-urbanizacji-degurba/>

Z klasyfikacji DEGURBA wynika, że Radomsko ma charakter małego miasta o średniej gęstości zaludnienia. Pozostała część powiatu ma charakter słabo zaludnionego obszaru wiejskiego.

Spośród czynników, mających wpływ na kształtowanie się sytuacji demograficznej w danej jednostce, szczególnie istotne znaczenie ma przyrost naturalny, czyli stosunek urodzeń żywych do liczby zgonów. Dane statystyczne dla powiatu radomszczańskiego, publikowane przez Bank Danych Lokalnych GUS wskazują, że w całym okresie 2010-2021 utrzymywała się przewaga zgonów nad urodzeniami. W ostatnim analizowanym roku zmarło o 878 osób więcej niż się urodziło. Była to największa różnica spośród wszystkich monitorowanych lat. Na przestrzeni analizowanych lat suma poszczególnych sald migracji dała wartości ujemne w każdej z gmin powiatu radomszczańskiego.

Tabela 1. Przyrost naturalny w powiecie radomszczańskim oraz gminach powiatu

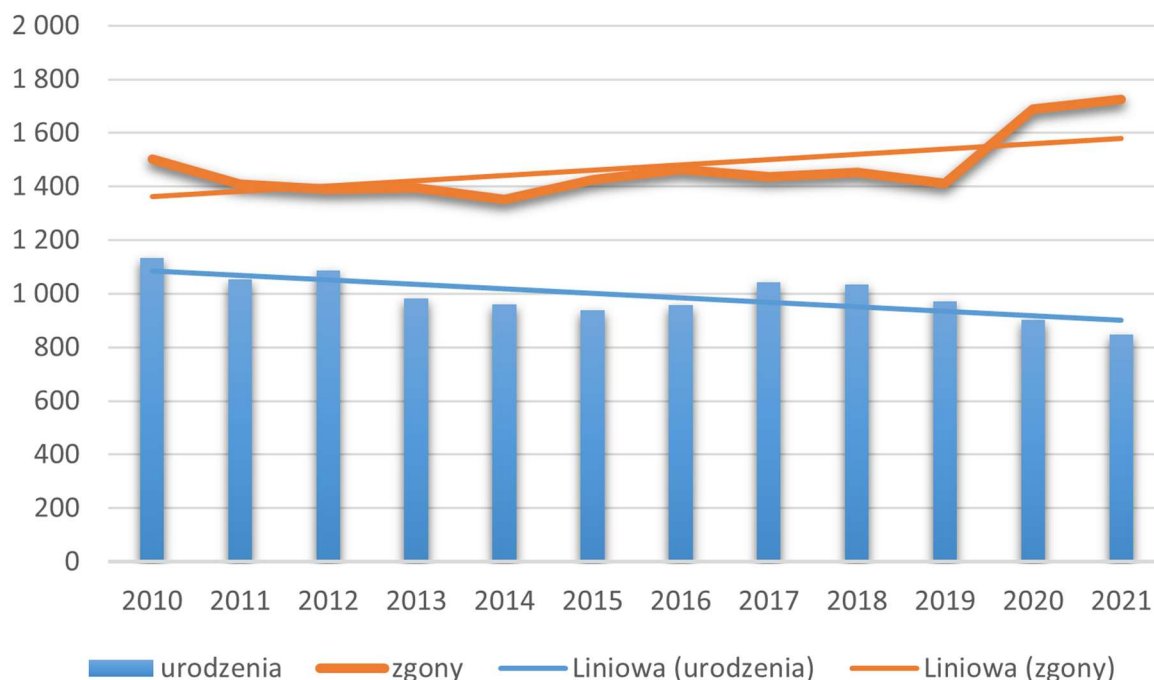
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Powiat Radomszczański	-370	-355	-303	-414	-392	-488	-508	-392	-419	-439	-785	-878
m. Radomsko	-123	-166	-141	-186	-145	-174	-194	-161	-174	-197	-339	-426
Dobryszyc	-7	20	-4	2	-7	-10	-15	-12	5	15	-20	-16
Gidle	-52	-46	-41	-40	-55	-34	-36	-29	-29	-56	-60	-66
Gomunice	6	-4	-13	-28	-28	-26	-33	-11	-12	-8	-26	-60
Kamieńsk	-5	-14	-8	0	-4	-20	-32	-18	-47	-9	-36	-27
Kamieńsk - miasto	18	-3	-1	3	4	-10	-4	-1	-16	-4	-21	-12
Kamieńsk - obszar wiejski	-23	-11	-7	-3	-8	-10	-28	-17	-31	-5	-15	-15
Kobiele Wielkie	2	7	-4	4	-1	-15	-21	-10	1	-9	-40	-18
Kodrąb	-14	-6	6	-2	-16	-23	-22	-9	-26	-27	-39	-30
Lgota Wielka	-12	5	-9	-2	-7	-12	-11	8	2	-10	-22	-5
Ładzice	-19	-23	-5	-15	-17	-28	-37	-19	-35	-20	-17	-33
Masłowice	-31	-17	-8	-28	-4	-29	-17	-30	-9	-14	-22	-25
Przedbórz	-28	-38	-25	-54	-22	-36	-15	-18	-3	-23	-51	-74
Przedbórz - miasto	-2	-16	-5	-20	0	-18	5	-15	-12	-10	-21	-49
Przedbórz - obszar wiejski	-26	-22	-20	-34	-22	-18	-20	-3	9	-13	-30	-25
Radomsko	-7	-21	-12	-3	-20	-19	-22	-16	-21	-10	-30	-24
Wielgomłyn	-48	-21	-14	-27	-18	-15	-12	-14	-11	-31	-23	-28
Żytno	-32	-31	-25	-35	-48	-47	-41	-53	-60	-40	-60	-46

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W latach 2010-2021 tylko 13 razy miała miejsce sytuacja, w której w danym roku w gminie urodziło się więcej dzieci niż odnotowano zgonów. Lata te zaznaczono w powyższej tabeli kolorem zielonym. Tym samym kolorem zaznaczono taką sytuację mającą miejsce w części miejskiej lub wiejskiej gminy Kamieńsk oraz Przedbórz. Należy przy tym zaznaczyć, że w obu tych gminach, ogólny bilans w każdym z analizowanych lat był ujemny.

Szczegółową informację odnośnie liczby zgonów i urodzeń w powiecie radomszczańskim przedstawia poniższy wykres. W latach 2020-2021 miała miejsce największa liczba zgonów, jednocześnie urodziło się rekordowo mało dzieci. Rok 2021 był pierwszym w całym dwunastoletnim przedziale czasu, kiedy liczba narodzonych dzieci nie przekroczyła 900. Wyznaczone linie trendu wskazują na dalsze negatywne pogłębianie się tych zjawisk.

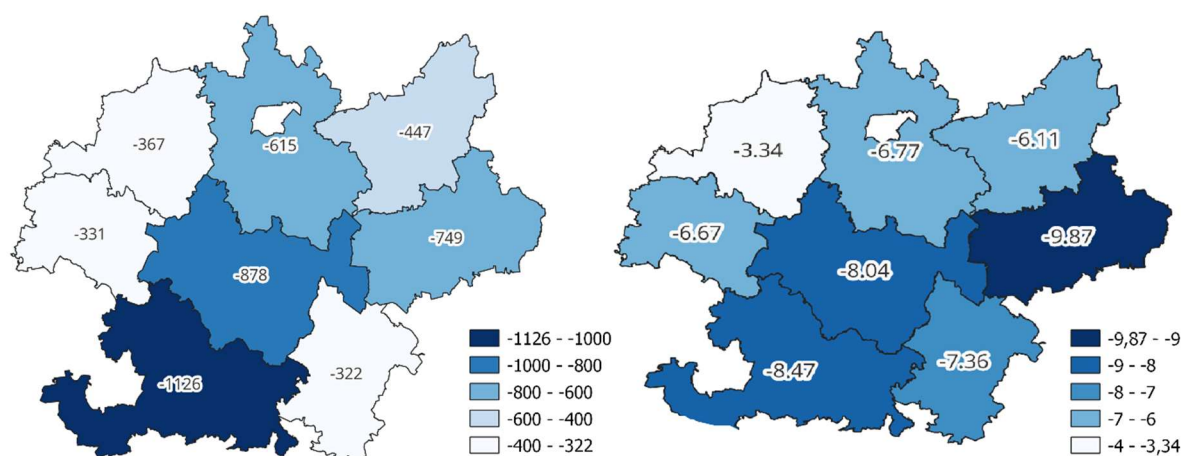
Wykres 3. Urodzenia oraz zgony w powiecie radomszczańskim w latach 2010-2021

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W 2021 roku we wszystkich porównywanych powiatach odnotowano ujemny przyrost naturalny, przy czym powiat bełchatowski, jako jedyny, miał dodatni przyrost naturalny łączny za lata 2010-2021. Dopiero w ostatnich dwóch latach urodziło się tam mniej dzieci niż zmarło mieszkańców powiatu. Największa różnica w liczbie urodzeń i zgonów w 2021 roku miała miejsce w powiecie częstochowskim, następnie w powiecie radomszczańskim i koneckim. Przeliczając te dane na 1000 mieszkańców można dokładniej porównać ze sobą poszczególne jednostki administracyjne, uwzględniając ich potencjał demograficzny. Najgorsza pod tym względem sytuacja była w powiecie koneckim (-9,87), częstochowskim (-8,47) oraz właśnie radomszczańskim (-8,04). Najmniejsza różnica między urodzeniami a zgonami była w powiecie bełchatowskim (-3,34).

Rysunek 8. Przyrost naturalny oraz przyrost naturalny na 1000 mieszkańców w powiatach grupy porównawczej w 2021 roku

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Ujemny przyrost naturalny częściowo tłumaczy malejącą liczbę mieszkańców powiatu radomszczańskiego oraz stanowi potwierdzenie niekorzystnej sytuacji demograficznej, w jakiej znalazła się analizowana jednostka. Kolejną składową, wpływającą na liczbę ludności w powiecie, jest saldo migracji wewnętrznych oraz zagranicznych. Dane dostępne w Głównym Urzędzie Statystycznym pozwalają na analizę ruchu migracyjnego na poziomie gminnym i powiatowym. Niestety, GUS nie podaje danych związanych z zameldowaniem za rok 2015, dlatego zostanie on pominięty. W 2021 roku z powiatu radomszczańskiego ubyło 216 osób, przy czym dodatnie saldo migracji w tym roku miało miejsce w gminach: Dobryszyc (+31), Kamieńsk (+2), Kobbiele Wielkie (+23), Lgota Wielka (+14), Ładzice (+9) oraz Radomsko (+24). Na przestrzeni całego analizowanego czasu liczba meldunków przewyższała liczbę wymeldowań w gminach: Dobryszyc, Gomunice, Kobbiele Wielkie oraz Ładzice.

Tabela 2. Saldo migracji w gminach powiatu radomszczańskiego

	2010	2011	2012	2013	2014	2016	2017	2018	2019	2020	2021	SUMA
Powiat Radomszczański	-246	-143	-178	-308	-132	-261	-237	-253	-263	-225	-216	-2 462
m. Radomsko	-247	-142	-42	-164	-76	-199	-158	-157	-132	-158	-221	-1 696
Dobryszyc	17	50	-15	-1	-23	11	25	68	36	-5	31	194
Gidle	-21	-2	-14	1	1	-4	-9	4	-4	-23	-19	-90
Gomunice	25	1	20	-33	19	-3	8	-20	18	15	-5	45
Kamieńsk	-5	21	-5	-30	-5	-15	-28	-28	-31	-1	2	-125
Kamieńsk - miasto	1	7	-4	-4	-21	-27	-16	-26	-22	-23	-8	-143
Kamieńsk - obszar wiejski	-6	14	-1	-26	16	12	-12	-2	-9	22	10	18
Kobbiele Wielkie	3	24	1	8	4	2	-9	-2	7	-14	23	47
Kodrąb	6	-18	-47	2	-28	-3	-8	11	-16	-4	-1	-106
Lgota Wielka	4	-15	12	-22	-3	-12	-16	-24	-22	7	14	-77
Ładzice	-2	12	17	4	0	20	2	9	-9	13	9	75
Masłowice	-12	-22	-1	-6	17	-7	-18	-12	-5	-15	-2	-83

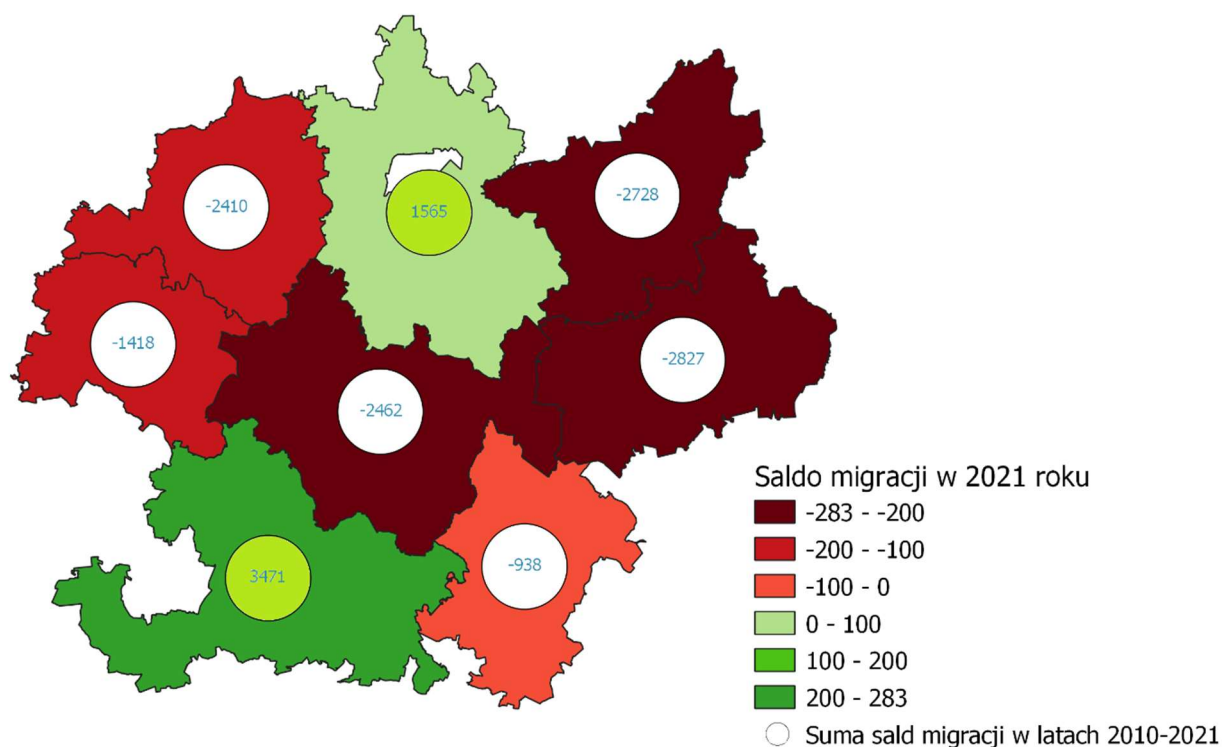
Przedbórz	-9	-20	-41	-27	-32	-29	-6	-30	-72	-35	-38	-339
Przedbórz - miasto	-18	-15	-17	-28	-15	-11	-32	-23	-42	-33	-31	-265
Przedbórz - obszar wiejski	9	-5	-24	1	-17	-18	26	-7	-30	-2	-7	-74
Radomsko	13	2	-44	-7	0	18	-1	-13	-13	2	24	-19
Wielgomłynny	-6	-24	-23	-12	-11	-21	-25	-55	-27	-14	-12	-230
Żytno	-12	-10	4	-21	5	-19	6	-4	7	7	-21	-58

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Mieszkańcy najczęściej opuszczali miasto Radomsko oraz gminy: Przedbórz, Wielgomłynny, Kamieńsk i Kodrąb. W przypadku gmin miejsko-wiejskich, bardziej wyludniają się obszary miejskie od wiejskich. W przypadku gminy Kamieńsk wyludnia się miasto, natomiast w części wiejskiej przybyło mieszkańców.

Spośród ośmiu analizowanych powiatów w sześciu odnotowano ujemne saldo migracji z lat 2010-2021. Jedynie do powiatu piotrkowskiego i częstochowskiego wprowadziło się więcej mieszkańców, odpowiednio 1565 oraz 3471. W obu tych powiatach w każdym analizowanym roku saldo migracji miało dodatnią wartość. Wartość salda migracji w powiecie radomszczańskim za analizowane lata wyniosła -2462. Większe różnice w ilości osób wprowadzających oraz wyprowadzających z powiatu były jedynie w powiatach opoczyńskim i koneckim.

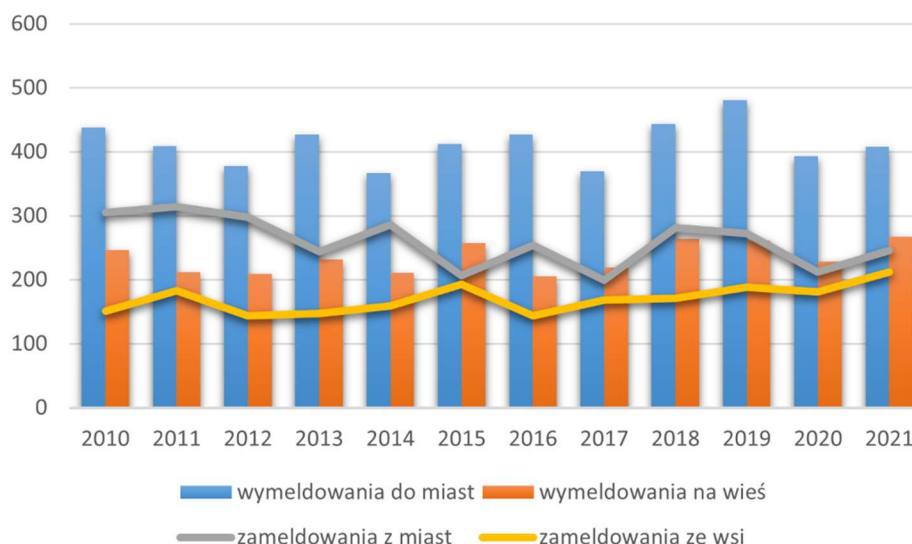
Rysunek 9. Saldo migracji w 2021 roku (mapa) oraz saldo migracji w latach 2010-2021 w powiatach grupy porównawczej (kardiogram)

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Biorąc pod uwagę migracje międzypowiatowe, mieszkańcy powiatu radomszczańskiego zdecydowanie częściej jako kierunek wyprowadzki wybierali inne miasta niż obszary wiejskie. W przypadku osób meldujących się na terenie powiatu, to również większość stanowili mieszkańcy innych miast.

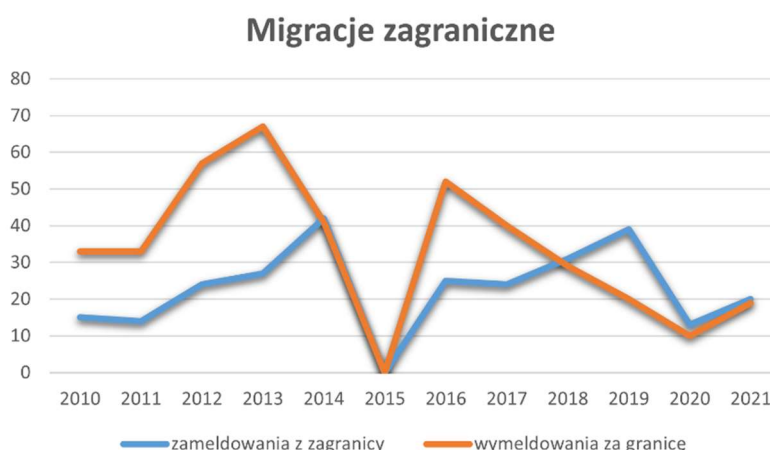
Wykres 4. Wymeldowania oraz zameldowania międzypowiatowe wg kierunków: miasto, wieś

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Ujemny bilans migracyjny powiatu spowodowany jest głównie wyprowadzką mieszkańców do innych powiatów w kraju. Migracje zagraniczne stanowią niewielki odsetek. W ostatnich trzech analizowanych latach nastąpiła zmiana trendu i teraz więcej osób wraca z zagranicy do powiatu radomszczańskiego niż decyduje się na wyprowadzkę poza granice kraju.

Wykres 5. Migracje międzypowiatowe w ujęciu ekonomicznych grup wieku w powiecie radomszczańskim²

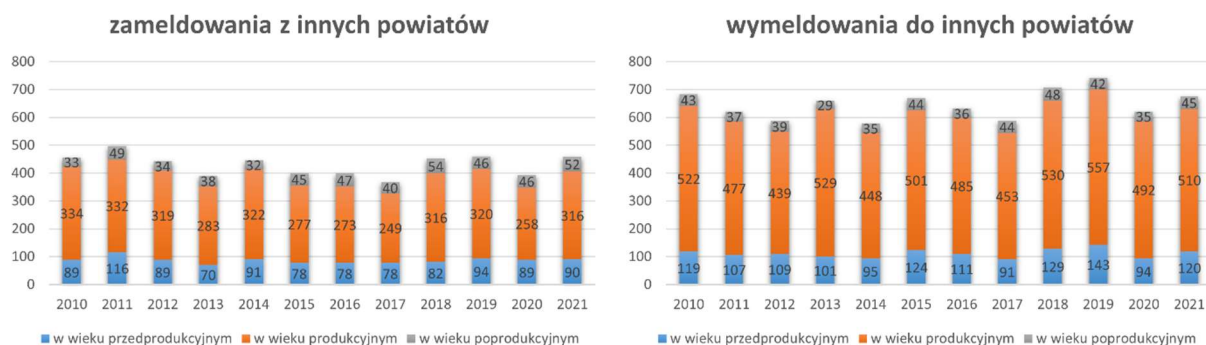

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

² Brak danych za 2015 rok – przyjęto „0”

Zarówno w przypadku migracji międzypowiatowych oraz krajowych, główną grupą migracyjną są osoby w wieku produkcyjnym. Mieszkańcy ci stanowili średnio około 77% opuszczających powiat. Powiat opuszczało również niemal 3 razy więcej osób w wieku przedprodukcyjnym niż w wieku poprodukcyjnym. Wartym podkreślenia jest fakt, że od 2018 roku więcej osób starszych decyduje się wrócić do powiatu radomszczańskiego niż go opuścić.

Wykres 6. Migracje międzypowiatowe w ujęciu ekonomicznych grup wieku w powiecie radomszczańskim

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Pomimo, że migracje zagraniczne stanowią niewielki odsetek całego ruchu migracyjnego, to na terenie powiatu radomszczańskiego są osoby urodzone poza granicami kraju. Z danych Głównego Urzędu Statystycznego wynika, że takich mieszkańców jest około 1200, najwięcej w najmłodszych grupach wiekowych. Świadczy to o powrocie rodzin z dziećmi z emigracji do kraju i osadzeniu się na terenie powiatu radomszczańskiego. Od 2018 roku na obszarze powiatu melduje się więcej osób w wieku przedprodukcyjnym niż w wieku produkcyjnym.

Tabela 3. Urodzeni za granicą wg grup wiekowych. Stan na rok 2021 (w tys.)³

	0-9	10-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70 i więcej
urodzeni za granicą	0,5	0,3	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Wskaźnikiem informującym o rozkładzie ludności w jednostce administracyjnej jest mediana wieku. Oznacza ona wiek, który dzieli populację na dwie liczbowo równe grupy, czyli połowa mieszkańców jest młodsza, a druga połowa starsza niż podana wartość. W przypadku powiatu radomszczańskiego mediana wyznaczona jest na ponad 44 lata, czyli o ponad dwa lata więcej niż dla kraju oraz 4 miesiące więcej niż dla województwa łódzkiego. Jak wynika z poniższej tabeli przeciętny wiek mieszkańca zwiększa się z każdym kolejnym rokiem. Sytuacja ta ma miejsce w każdym analizowanym powiecie. W całej tej grupie, jedynie w powiecie koneckim mediana wieku jest wyższa niż w powiecie radomszczańskim. „Najmłodszymi” powiatami są powiaty piotrkowski (41,4), opoczyński (41,8) i bełchatowski (41,9).

³ W grupach wiekowych 30-69 udział osób jest niższy niż przyjęty format prezentacji w BDL GUS.

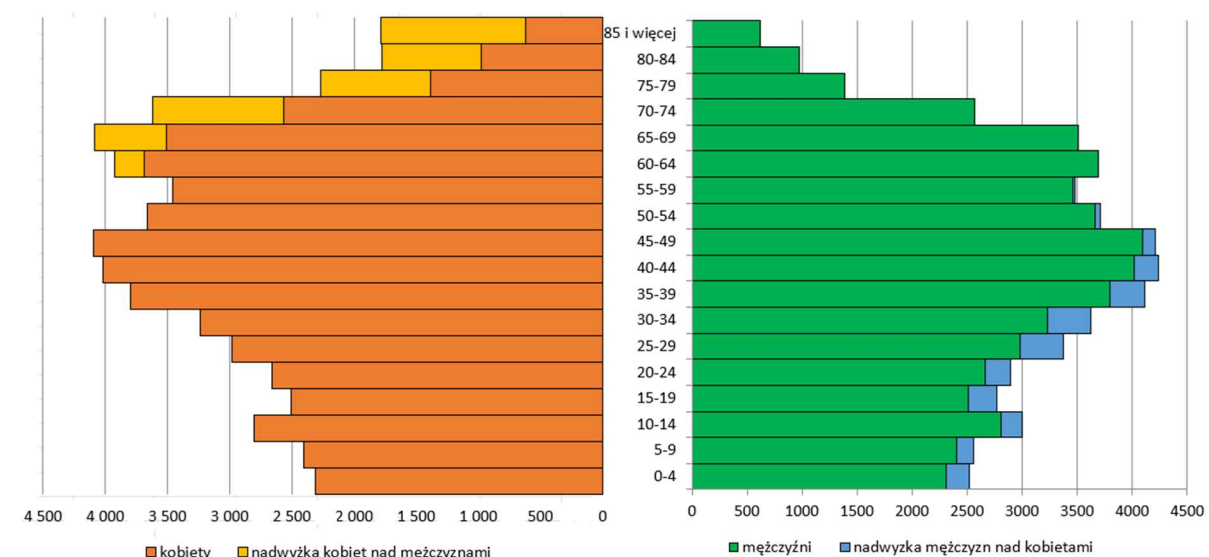
Tabela 4. Mediana wieku w kraju, województwie, powiecie radomszczańskim oraz grupie porównawczej w latach 2018-2021

	2018	2019	2020	2021
POLSKA	40,9	41,3	41,6	41,9
województwo łódzkie	42,6	43,0	43,4	43,7
powiat bełchatowski	39,9	40,4	41,4	41,9
powiat opoczyński	39,9	40,4	41,5	41,8
powiat pajęczański	41,5	41,9	42,8	43,2
powiat piotrkowski	40,0	40,3	41,1	41,4
powiat radomszczański	42,4	42,8	43,8	44,1
powiat częstochowski	42,1	42,5	43,4	43,8
powiat konecki	43,2	43,7	44,9	45,4
powiat włoszczowski	41,3	41,8	42,7	43,1

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Ważnym aspektem analizy jakościowej jest tzw. Piramida wieku, prezentująca rozkład ludności z uwzględnieniem płci oraz grup wiekowych. Piramidy te dzielimy na progresywne, regresywne i zastojowe. Piramida typu progresywnego pokazuje zwiększanie się liczby ludności; typu zastojowego obrazuje sytuację, w której liczba dzieci jest taka sama jak liczba dorosłych; typu regresywnego obrazuje zmniejszanie się liczby ludności. W przypadku powiatu radomszczańskiego piramida wieku przyjęła postać regresywną co oznacza dalsze utrzymanie trendu zmniejszania się liczby mieszkańców.

Wykres 7. Piramida wieku GUS powiatu radomszczańskiego- rok 2021

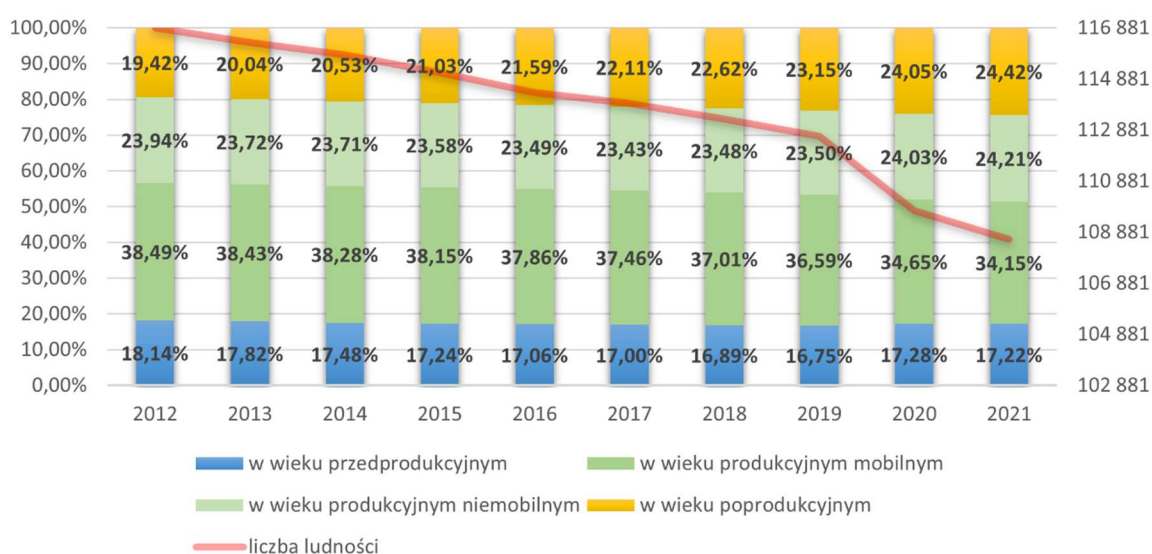
Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Pomimo tego, że w latach 2010-2021 w powiecie radomszczańskim współczynnik feminizacji informujący o liczbie kobiet przypadającej na 100 mężczyzn wynosił 104, to z powyższej piramidy wieku wyraźnie widać, że wśród mieszkańców do 60 roku życia przeważają mężczyźni. Dopiero w ostatnich grupach wiekowych jest więcej kobiet niż mężczyzn – w grupie powyżej

85 lat na jednego mężczyznę przypadają niemal trzy kobiety. Tak sytuacja nie wskazuje na możliwość poprawy sytuacji demograficznej powiatu w najbliższej przyszłości.

Niekorzystną sytuację demograficzną, jaka w przeciągu ostatnich lat stała się udziałem powiatu radomszczańskiego, potwierdza również struktura jego mieszkańców pod względem ekonomicznych grup wieku – najczęściej przyjmowanym podziałem jest ten na grupę przedprodukcyjną (poniżej 18 lat), produkcyjną (do 60 lub 65 lat, w zależności od płci) oraz poprodukcyjną (dolna granica wieku wynika w zależności od płci, analogicznie jak w grupie produkcyjnej). Dodatkowo grupę produkcyjną podzielono pod względem mobilności. Wiekiem granicznym jest 45 rok życia, ponieważ przyjmuje się, że osoby, które są zdolne do zmiany stanowiska, miejsca pracy lub ewentualnego przekwalifikowania się mają między 18 a 44 lata. Analizowany okres obejmuje wszystkie dostępne lata, czyli 2012-2021. W czasie tym zaobserwowano trzy negatywne trendy: malejący odsetek osób najmłodszych do roku 2019, malejący odsetek osób w wieku produkcyjnym (zwłaszcza w wieku mobilnym) oraz rosnący odsetek osób najstarszych. Aktualizacja danych z Narodowego Spisu Powszechnego spowodowała, że znacznie spadł odsetek osób w wieku mobilnym, a wzrósł odsetek mieszkańców powyżej 45 roku życia, co potwierdza większą mobilność młodszej połowy mieszkańców powiatu. Malejący odsetek „średniej” grupy wiekowej sugeruje, że za wzrost w grupie „najstarszej” odpowiadają kolejne roczniki, przechodzące z wieku produkcyjnego w poprodukcyjny. Z kolei grupa środkowa nie jest wystarczająco rekompensowana rocznikami osiągniętymi pełnoletność. Przyjmuje się, że za społeczeństwo „starzejące się” należy uznać takie, gdzie odsetek osób starszych wynosi przynajmniej 20%. W powiecie radomszczańskim w roku 2021 mieszkańcy w wieku poprodukcyjnym stanowili 24,42% populacji. Oznacza to wzrost o 5 punktów procentowych (p.p.) względem 2012 roku. Jako pozytywny prognostyk można potraktować wzrost udziału najmłodszej grupy populacji w latach 2020-2021, czyli osób poniżej 17 roku życia.

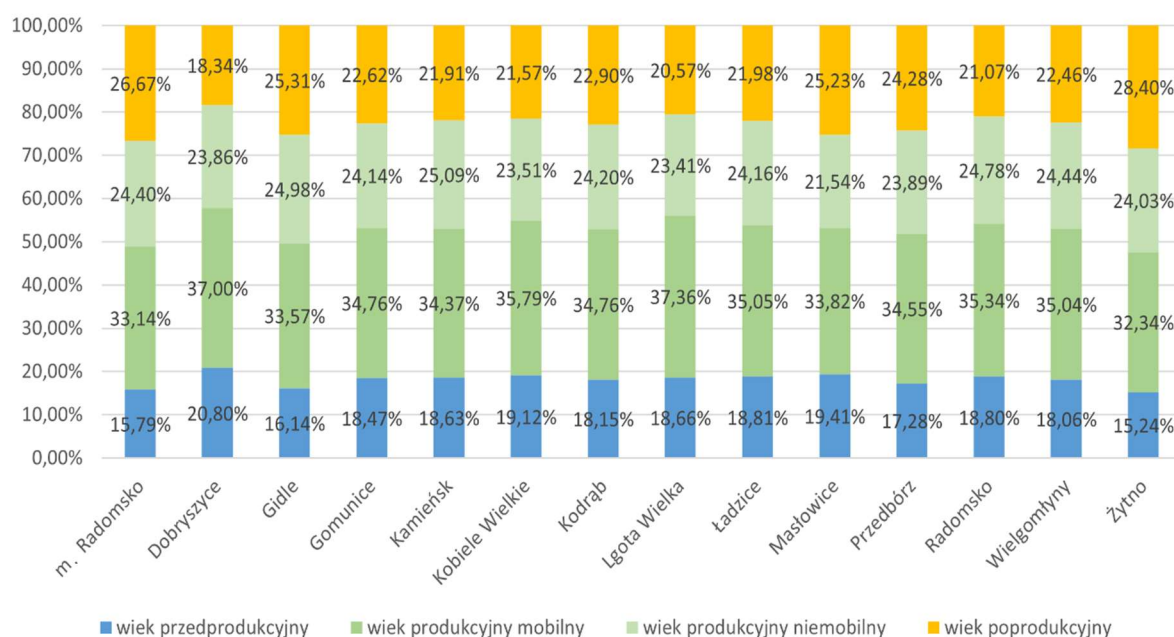
Wykres 8. Ludność powiatu radomszczańskiego w podziale na ekonomiczne grupy wieku

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Analizie poddano strukturę ekonomicznych grup wieku wszystkich gmin powiatu radomszczańskiego. Najlepsza sytuacja w ujęciu demograficznym miała miejsce w gminie Dobryszyce, gdzie przeważała liczba osób w wieku przedprodukcyjnym nad populacją w wieku poprodukcyjnym. Była to jedyna gmina z powiatu radomszczańskiego z taką strukturą ekonomicznych grup wieku. Najgorzej sytuacja wyglądała w gminie Żytno i mieście Radomsko, gdzie na jedną osobę przed 17 rokiem życia przypadało odpowiednio około 1,9 i 1,7 osób w wieku emerytalnym. Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym powyżej średniej powiatowej był jeszcze w gminach Gidle i Masłowice.

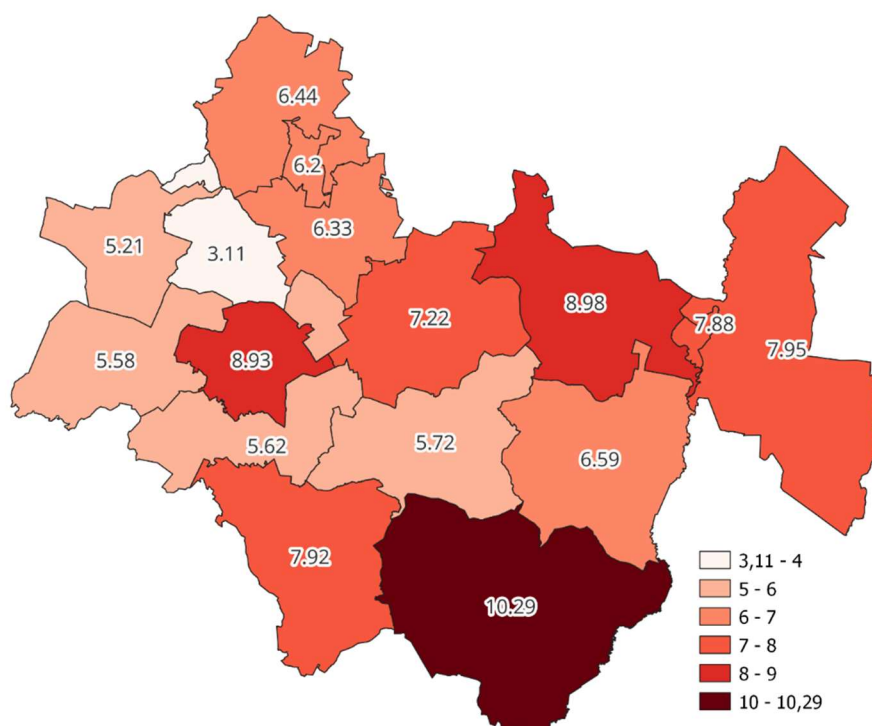
Wykres 9. Ludność gmin powiatu radomszczańskiego w podziale na ekonomiczne grupy wieku w 2021 roku

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Zgodnie z piramidą wieku, problemem powiatu radomszczańskiego jest postępujący proces starzenia się społeczności. W porównaniu do roku 2010 odsetek mieszkańców w wieku emerytalnym zwiększył się w każdej jednej gminie powiatu radomszczańskiego. Z danych Głównego Urzędu Statystycznego wynika, że w ujęciu procentowym proces „starzenia się” mieszkańców najszybciej postępuje w gminach Żytno, Masłowice oraz mieście Radomsko. Szczegółowy rozkład dynamiki tego procesu prezentuje poniższa grafika, zawierająca dodatkowo wyszczególnienie obszarów miejskich i wiejskich gmin Kamieńsk i Przedbórz.

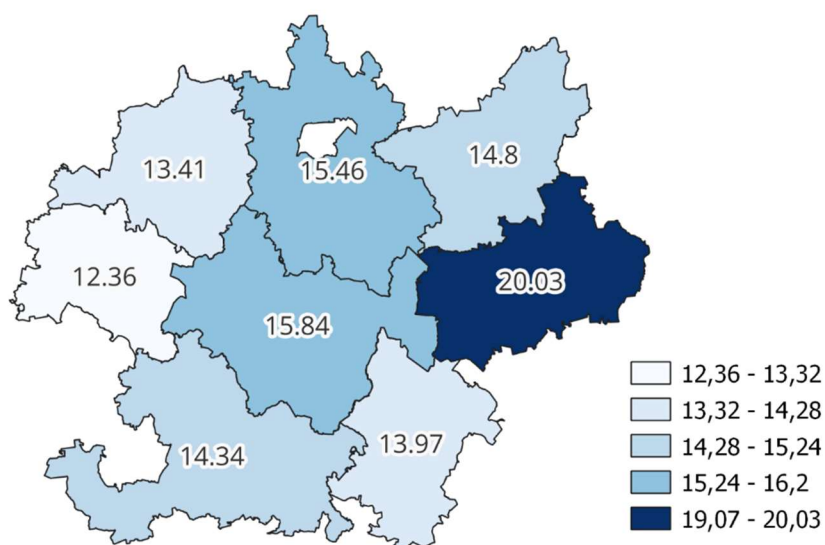
Rysunek 10. Dynamika "starzenia się" gmin powiatu radomszczańskiego wyrażona w punktach procentowych

Źródło. Opracowanie własne.

Ważną informacją w kontekście liczby ludności jest liczba osób niepełnosprawnych. Według Narodowego Spisu Powszechnego, w powiecie radomszczańskim w 2021 roku było 17,2 tys. osób niepełnosprawnych, co stanowiło 15,84% populacji powiatu. Był to drugi najwyższy odsetek wśród powiatów grupy porównawczej. Jedynie w powiecie koneckim osoby niepełnosprawne stanowiły większą część społeczności.

Rysunek 11. Udział osób niepełnosprawnych w ogóle mieszkańców powiatów grupy porównawczej w roku 2021

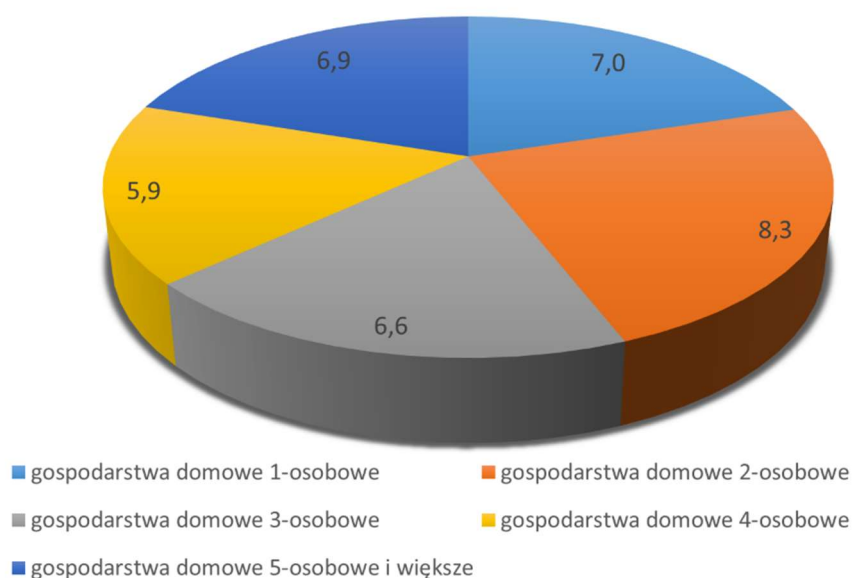

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Charakterystyka gospodarstw domowych

Nie istnieje jedna definicja gospodarstwa domowego. Zgodnie z podstawą prawną, jaką jest ustawa z dnia 2 grudnia 1999 r. o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań w 2002 roku, gospodarstwo domowe to zespół osób spokrewnionych lub niespokrewnionych, zamieszkujących razem i wspólnie utrzymujących się. Takie osoby mogą mieszkać samodzielnie lub dzielić swoje mieszkanie z innym gospodarstwem domowym – wspólny adres zamieszkania nie jest istotny. Ważny jest również aspekt ekonomiczny, czyli wspólne gospodarowanie majątkiem. Duże zamieszanie w kwestii określenia gospodarstw domowych miało miejsce w II połowie 2022 roku w związku z wypłatą przez Gminy tzw. „dodatku węglowego”. Dla ujednolicenia danych w niniejszym opracowaniu posłużono się zasobem Głównego Urzędu Statystycznego. Według Narodowego Spisu Powszechnego 2021 w powiecie radomszczańskim było 34,7 tys. gospodarstw domowych. Najwięcej spośród nich jest gospodarstw dwuosobowych (8,3 tys.) a najmniej czteroosobowych (5,9 tys.). Szczegółowy udział typów gospodarstw domowych prezentuje poniższy wykres kołowy.

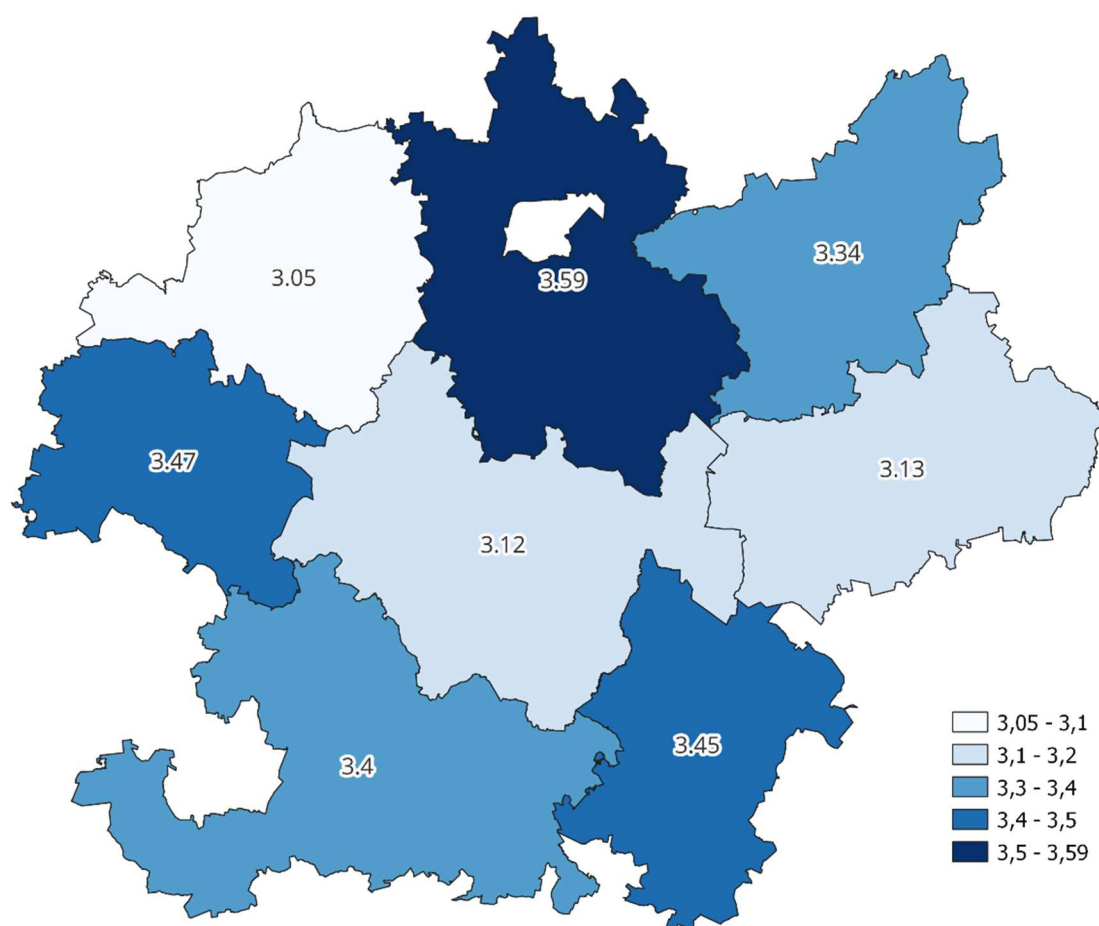
Wykres 10. Gospodarstwa domowe w powiecie radomszczańskim według liczby osób

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym w powiecie radomszczańskim wynosi zatem 3,12 i jest to jeden z najniższych rezultatów wśród powiatów z grupy porównawczej. Mniej liczne gospodarstwa domowe są jedynie w powiecie bełchatowskim.

Rysunek 12. Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym w 2021 roku w powiatach grupy porównawczej

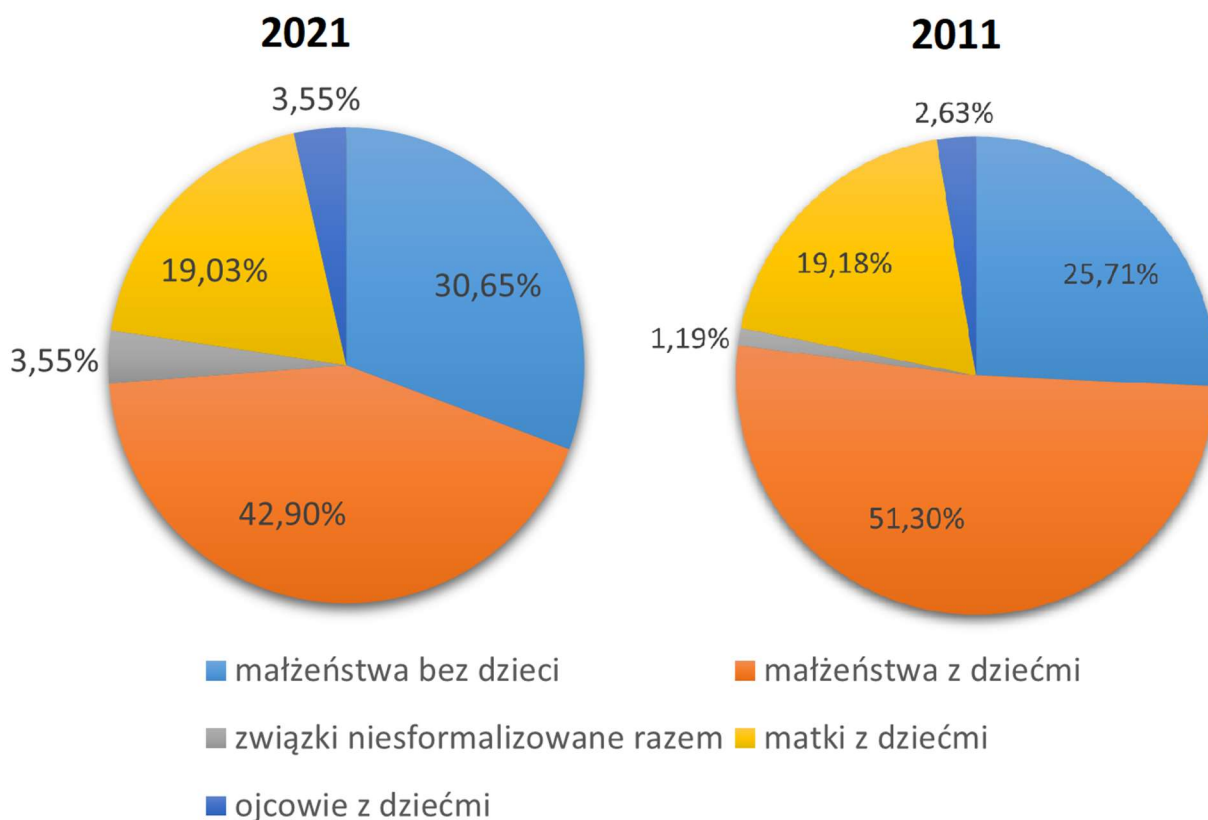
Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Główny Urząd Statystyczny, na potrzeby Narodowego Spisu Powszechnego, jako rodzinę liczy:

- małżonków z dziećmi lub bez dzieci,
- osoby tworzące związek partnerski z dziećmi lub bez dzieci,
- rodzica z dzieckiem/dziećmi mieszkających w tym samym gospodarstwie domowym.

Zgodnie z Narodowym Spisem Powszechnym na terenie powiatu radomszczańskiego zamieszkiwało 31 tysięcy rodzin. Największą grupę stanowiły małżeństwa z dziećmi (42,9%) oraz małżeństwa bez dzieci (30,7%). Znaczącą grupą są również matki z dziećmi (19%). Ojcowie z dziećmi oraz związki nieformalne stanowią łącznie 7,1% ogółu rodzin w powiecie radomszczańskim. W porównaniu do spisu powszechnego z 2011 roku oznacza to zmniejszenie liczby rodzin o około 2,8 tysiąca. Zmniejszył się ogólny odsetek małżeństw za sprawą zmniejszenia liczby małżeństw z dziećmi. Wzrósł udział małżeństw nie posiadających potomstwa. Udział matek samotnie wychowujących dzieci pozostał na zbliżonym poziomie. Zwiększył się natomiast odsetek samotnie wychowujących ojców oraz związków nieformalnych.

Wykres 11. Typy rodzin w powiecie radomszczańskim w roku 2021 i 2011

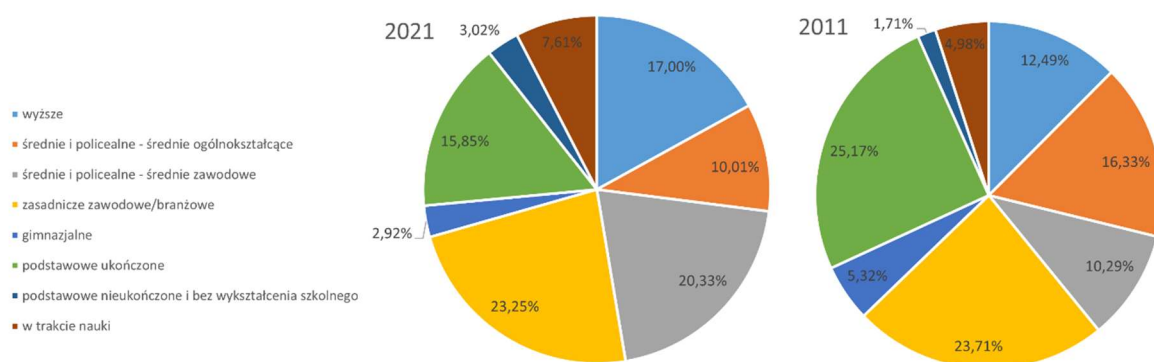

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Główny Urząd Statystyczny umożliwia również analizę poziomu wykształcenia mieszkańców. Badaniu zostały poddane osoby powyżej 13 roku życia, czyli w przypadku powiatu radomszczańskiego 95,9 tysiąca osób. Największa część społeczności posiada wykształcenie zasadnicze zawodowe – branżowe oraz średnie zawodowe. Podobna część mieszkańców ukończyła studia wyższe, jak i zakończyła swoją edukację na szkole podstawowej. Żadnej szkoły nie ukończyło niemal 3 tysiące osób. Ponad siedem tysięcy jest w trakcie kontynuowania nauki. Warto również nadmienić, że wśród osób z wykształceniem wyższym jest niemal dwukrotnie więcej kobiet niż mężczyzn. Na przestrzeni ostatnich 10 lat zmieniła się struktura wykształcenia mieszkańców powiatu:

- zmniejszyła się liczba osób, które edukację zakończyły na poziomie szkoły podstawowej lub gimnazjalnej,
- zmniejszył się (o 6 p.p.) odsetek mieszkańców z wykształceniem średnim ogólnokształcącym,
- dwukrotnie zwiększył się odsetek mieszkańców z wykształceniem średnim zawodowym,
- zwiększyła się liczba osób z wykształceniem wyższym.

Wykres 12. Poziom wykształcenia mieszkańców powiatu radomszczańskiego powyżej 13 roku życia w 2021 oraz 2011 roku.

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Jak wynika z powyższych wykresów mieszkańcy powiatu radomszczańskiego częściej decydują się kontynuować swoją naukę na poziomie ponadpodstawowym niż jeszcze 10 lat temu. Na znaczeniu zyskało wykształcenie średnie zawodowe oraz wyższe, a „straciło” średnie ogólnokształcące. Wynika z tego, że absolwenci liceów częściej decydują się kontynuować dalszą edukację niż jeszcze dekadę temu. Niemal identyczny odsetek mieszkańców zarówno w 2021 jak i 2011 roku posiada wykształcenie zasadnicze zawodowe/branżowe.

Podsumowanie	
Pozytywne (+)	Negatywne (-)
<ul style="list-style-type: none"> Wzrost liczby ludności gminy Dobryszycy, Dodatnie saldo migracji w gminach Dobryszycy, Gomunice, Kobiełe Wielkie oraz Ładzice, Większa liczba mieszkańców w wieku do 17 lat niż osób w wieku emerytalnym w gminie Dobryszycy, Od 2018 roku więcej osób wraca z zagranicy niż wyjeżdża z kraju. W grupie wracających przeważają osoby w wieku przedprodukcyjnym, Większy odsetek mieszkańców decydujący się kontynuować naukę po zakończeniu szkoły podstawowej. 	<ul style="list-style-type: none"> Szybko postępujący spadek populacji powiatu (-7,77% w 12 lat) oraz postępujący proces „starzenia się” społeczeństwa, Większe tempo depopulacji gmin w południowo-wschodniej części powiatu oraz w mieście Radomsko, Obszar miejski gminy Przedbórz jest najszybciej wyludniającą się jednostką ewidencyjną powiatu (-13,11%), Najczęstszym kierunkiem wyprowadzki mieszkańców powiatu są inne miasta, Powiat opuszcza niemal 3 razy więcej osób w wieku przedprodukcyjnym niż w wieku poprodukcyjnym, Mediana wieku powyżej średniej wojewódzkiej i krajowej. Druga najwyższa w grupie porównawczej, Niemal 16% populacji powiatu to osoby niepełnosprawne, Regresywna piramida wieku powiatu,

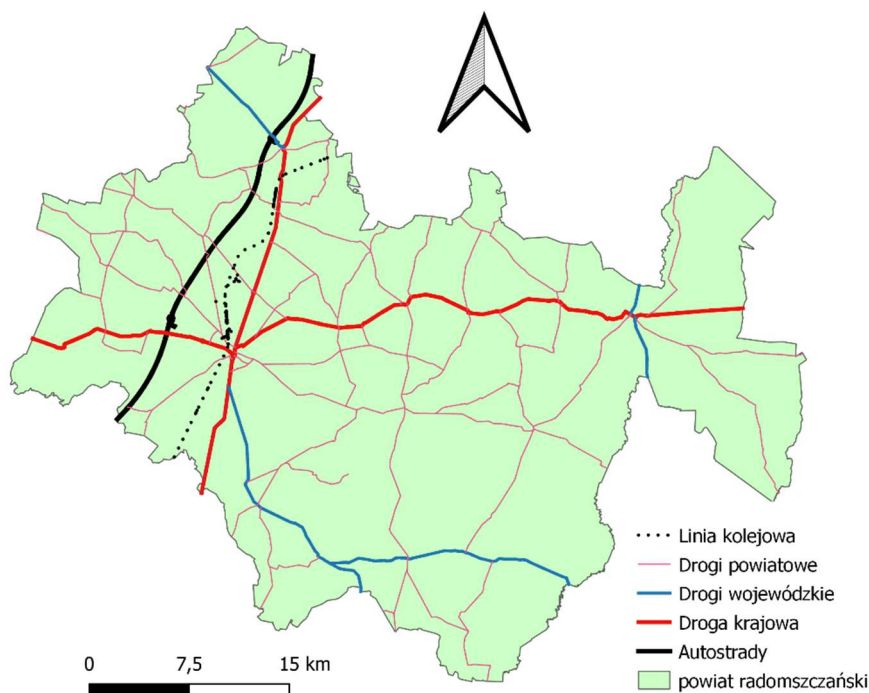
	<ul style="list-style-type: none"> • Zmniejszenie odsetka rodzin z dziećmi.
Wyzwania	
<ul style="list-style-type: none"> • Ograniczenie depopulacji powiatu. 	

Transport i dostępność komunikacyjna

Sieć drogowa na terenie powiatu radomszczańskiego składa się z dróg krajowych, wojewódzkich i powiatowych. Najważniejszą drogą o znaczeniu krajowym jest autostrada A1 (zwana również „Bursztynową”), która przecina powiat z północy na południe. Również droga krajowa 91 przebiega przez powiat radomszczański z północy na południe i biegnie równolegle do autostrady. Z kolei z zachodu na wschód przecina powiat droga krajowa 42 łącząca województwo opolskie i świętokrzyskie. Ponadto, przez powiat przebiegają cztery drogi wojewódzkie:

- nr 484 łącząca między innymi DK 91 i autostradę A1,
- nr 742 łącząca DK12 w Przygłowie z DK78 w Nagłowicach. W miejscowości Przedbórz występuje zanik ciągłości przebiegu trasy (na rzecz DK42),
- nr 784 łącząca DK91 w m. Radomsku z DW786 i DW793,
- nr 785 łącząca DW784 w Ciężkowicach z DW742 we Włoszczowie.

Rysunek 13. Mapa sieci dróg krajowych, wojewódzkich i powiatowych oraz linii kolejowych powiatu radomszczańskiego

Źródło. Opracowanie własne.

Ważnym elementem sieci drogowej są drogi powiatowe, które stanowią istotne połączenie między różnymi miejscowościami w powiecie, a także z innymi regionami. Umożliwiają dostęp do ważnych obiektów, takich jak szpital, szkoły, sklepy, a także do miejsc pracy i turystycznych atrakcji. Ogólna sieć dróg i ulic powiatowych na terenie powiatu radomszczańskiego wynosi około 423 km

Tabela 5. Wykaz dróg powiatowych

Nr drogi	Przebieg drogi (miejscowość, ulica) ⁴	Długość (km)
1500E	gr. pow. piotr./radom – Gałkowice Stare – Kalisko – gr. pow. radom./bełch	4,5
1921E	gr. pow. bełch. /radom. – Brudzice – Lgota Wielka – Wola Blakowa – Wola Jedlińska – Radziechowice Pierwsze – Radziechowice Drugie – Ładzice	18,4
3509E	gr. pow. pajęcz./radom. – Brudzice – Wiewiórow – Dobryszyce – Blok Dobryszyce – Okrajszów – Kietlin – dr. kraj. nr 42	17,9
3522E	gr. pow. pajęcz./radom. – droga Powiatowa nr 1921E	1,5
3900E	Pławno – Zagórze – Kolonia Ojrzeń – Ojrzeń – Włynice – Kotfin	9,0
3901E	gr. woj. śląskiego – Ruda – Gidle - Niesulów – droga powiatowa nr 3900E	6,5
3903E	Gidle – Skrzypiec – Borowa – Piaski – gr. woj. śląskiego	8,2
3904E	droga powiatowa nr 3903E (Borowa) – Zabrodzie – dr. woj. nr 784 (Ciężkowice)	4,3
3905E	droga powiatowa nr 3900E – Kolonia Ojrzeń – Podświerk – Cadówek – Cadów – Brzezinki – droga powiatowa nr 3934E (Łowicz)	7,2
3906E	droga powiatowa nr 3923 E (Bugaj) – Borzykówka – droga powiatowa nr 3907E (Borzykowa)	7,0
3907E	dr. woj. nr 785 (Polichno) – Pągów – Sady – Borzykowa – Czechowiec – Grodzisko – gr. woj. śląskiego	12,0
3910E	Przedbórz (ul. Kielecka) – Wojciechów – Piskorzeniec – gr. woj. świętokrzyskiego –	13,3
3911E	droga powiatowa nr 3910E – Kaleń – droga powiatowa nr 3914E (Góry Mokre)	7,0
3914E	Góry Mokre – Kajetanów – Żeleznica – gr. woj. świętokrzyskiego	7,0
3915E	droga powiatowa nr 3918E (Masłowice) – Krery – Kol. Przerąb – Przerąb – Wola Przerąbka – gr. pow. radom./piotr. granica pow. piotr./radom. – Gorzędów – Barczkowice – Kamieńsk (ul. Szkolna, ul. Wieluńska) – Pytowice – gr. pow. radom./bełch. gr. pow. bełch./radom. – droga powiatowa nr 1921E (Brudzice)	24,0
3916E	droga powiatowa nr 3934E (Sowinek) – Wola Rożkowa – Karczów – droga powiatowa nr 3918E (Zagórze)	7,0
3917E	dr. kraj. nr 42 (Granice) — droga powiatowa nr 3918E (Chełmo)	3,4
3918E	dr. woj. nr 785 (Silnica) – Kozie Pole – Maksymów – Myśliwczów – Wielgomłyn (ul. Częstochowska, ul. Rynek, ul. Przedborska, ul. Zagórska) – Zagórze – Chełmo – Kraszewice - Strzelce Małe – Masłowice – Ochotnik – gr. pow. radom./piotr.	28,8
3920E	dr. kraj. nr 42 Przedbórz (ul. Częstochowska) – Szreniawa – Sokola Góra – Trzebce – Kruszyna – droga powiatowa nr 3934E (Wielgomłyn - ul. Przedborska)	11,8
3921E	dr. kraj. nr 42 (Przedbórz - ul. Żarnowska) – Taras – Faliszew – gr. pow. radom./piotr.	12,3

⁴ czcionka pogrubiona siedziba Urzędu Gminy/Miasta

3922E	dr. kraj. nr 91 (Kletnia) – Kocierzowy – Wąglin – Chaba Klizińska – Widawka – dr kraj. nr 42 (Kodrąb)	12,8
3923E	gr. woj. śląskiego – Sekursko – Magdalenki – Bugaj – Żytno – Mała Wieś – Rędziny – Karsy – Kobiele Wielkie – Wola Malowana – Zapolice – Kodrąb – dr. kraj. nr 42 – Lipowczyce – Zalesie – gr. pow. radom./piotrk.	31,8
3924E	droga powiatowa nr 3935E (Smotryszów) – dr. kraj. nr 42 (Zakrzew)	1,6
3925E	droga powiatowa nr 3934E (Łowicz) – Dmenin – dr. kraj. nr 42 (Bugaj) – Gosławice – Zalesie – Chaba Klizińska – Kopaliny Klizińskie – gr. pow. radom./piotrk.	15,5
3926E	droga powiatowa nr 3923E (Kobiele Wielkie) – Ujazdówek – Babczów – Biestryków Duży – Rzejowice – Borki – dr. pow. nr 3915E – Przerąb – gr. pow. radom./piotrk.	16,6
3927E	droga powiatowa nr 3947E (Dąbrówka) – Wola Blakowa – Krępa – Wierzbica – droga powiatowa nr 3947E (Stobiecko Szlacheckie)	9,7
3928E	Radomsko (ul. Sucharskiego) – Dobryszce – Zalesiczki – droga powiatowa nr 3931E (Słostowice)	12,9
3929E	droga powiatowa nr 3925E – Kuchary – Piaszczyce – Fryszerka – dr. kraj 91	8,0
3930E	dr. kraj. nr 42 Radomsko (ul. Sanicka) – Okrajszów – Płoszów – droga powiatowa nr 3929E (Piaszczyce)	6,8
3931E	droga powiatowa nr 3915E (Pytowice) – Słostowice – Gomunice – Kletnia – dr. kraj nr 91 – Hucisko – Pudzików – Chrzanowice – droga powiatowa nr 3915E Gorzędów (ul. Mickiewicza)	13,1
3934E	droga kraj. nr 42 i 91 Radomsko (ul. Prymasa Wyszyńskiego) – Strzałków – Orzechówek – Orzechów – Przybyszów – Kobiele Wielkie (ul. Szkolna, ul. Turystyczna) – Niedospielin – Wielgomłyn (ul. Radomszczańska, ul. Krzętowska) – Krzętów – gr. województwa świętokrzyskiego	30,9
3935E	droga powiatowa nr 3934E (Strzałków) – Amelin – Dziepółc – Dmenin – Smotryszów – Wola Malowana – droga powiatowa nr 3926E (Babczów)	14,3
3936E	droga powiatowa nr 3923E (Sekursko) – gr. woj. śląskiego	1,4
3947E	Radomsko (ul. Krasickiego) – Józefów – Stobiecko Szlacheckie – Rożny – Woźniki – Lgota Wielka – Kolonia Lgota – Dąbrówka – Krzywani – gr. woj. radom./pajęcz	19,5
3948E	Radomsko : ul. Jagiellońska	2,0
3949E	Radomsko : ul. Kościuszki	0,7
3950E	Radomsko : ul. Kościowa	1,2
3951E	Radomsko : ul. Piastowska	1,2
3952E	droga kraj. nr 91 (Radomsko – ul. Targowa, ul. Piłsudskiego) – Szczepocice Rządowe – dr. kraj. nr 1	9,3
3953E	droga powiatowa nr 3952E (Szczepocice Rządowe) – Szczepocice Prywatne – gr. woj. śląskiego	2,1

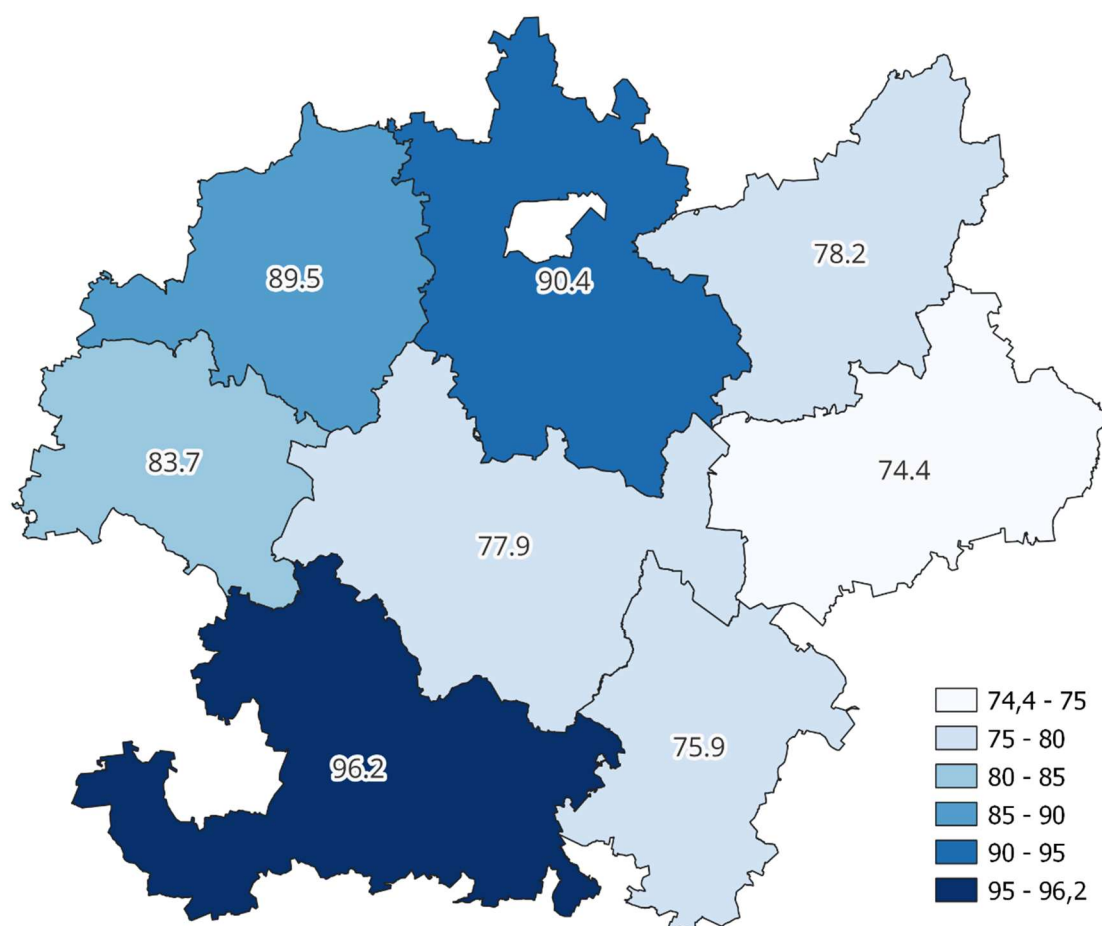
Źródło. Starostwo Powiatowe w Radomsku.

Zdecydowana większość dróg powiatowych wykonania jest z masy bitumicznej, z czego około 11 km dróg ma nawierzchnię nieutwardzoną/inną niż bitumiczna (gruntową, tłuczniową lub z płyt betonowych).

Ważnym elementem sieci drogowej w powiecie radomszczańskim jest również sieć dróg lokalnych, w tym drogi gminne i dojazdowe, które umożliwiają dostęp do poszczególnych działek, gospodarstw rolnych i innych obiektów. W powiecie radomszczańskim ogólna długość dróg gminnych i powiatowych w przeliczeniu na 100 km² wynosiła 77,9 km w 2021 roku. Było to o 10,6 km więcej niż w roku 2010. Więcej dróg utwardzonych przybyło tylko na terenie

powiatu opoczyńskiego – 17,5 km na każde 100 km² powierzchni powiatu. Pomimo tego wzrostu, na tle pozostałych powiatów z grupy porównawczej był to jeden z najniższych rezultatów.

Rysunek 14. Drogi gminne i powiatowe o twardej nawierzchni na 100 km² w 2021 roku w grupie porównawczej

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Drogi powiatowe w powiecie radomszczańskim w większości są jednojezdniowe, a ich stan techniczny można określić w zdecydowanej większości jako dobry, umożliwiający sprawną komunikację pomiędzy miejscowościami. Wiele z nich przeszło modernizacje i remonty w ciągu ostatnich lat, co wpłynęło na poprawę stanu technicznego dróg i zwiększenie bezpieczeństwa ruchu drogowego. W 2011 roku na drogach powiatu radomszczańskiego miały miejsce 272 wypadki drogowe, wskutek których śmierć poniosły 23 osoby a kolejne 343 zostały ranne. W roku 2021 takowych wypadków było o ponad 66% mniej – 90. Zginęło w nich 21 osób a 125 zostało rannych⁵. W kolejnym roku liczba wypadków zwiększyła się o 4, ale znacznie zmniejszyła się liczba zabitych (10 ofiar śmiertelnych). W perspektywie lat 2020-2022 znacznie zmniejszyła się również liczba kolizji drogowych: z 1728 do 1209. Z danych przekazanych przez

⁵ Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Komendę Powiatową Policji wynika, że od kilku lat utrzymuje się również tendencja spadkowa w zakresie ilości zdarzeń z pieszymi. W roku 2017 takowych było 55, w roku 2018 - 51, w roku 2019 – 44, w roku 2020 - 36, w roku 2021 – 30, a w roku 2022 - 21. Wpływ na tę sytuację mają m.in. zmiany w infrastrukturze drogowej (m.in. doświetlono przejścia dla pieszych, wybudowano azyle na jezdniach, zawężono niebezpieczne fragmenty jezdni dla spowolnienia ruchu itp.). Informacje o ilości zdarzeń drogowych w latach 2018-2022 w poszczególnych gminach powiatu radomszczańskiego przedstawia poniższa tabela.

Tabela 6. Liczba zdarzeń drogowych w gminach powiatu radomszczańskiego w latach 2018-2022

Gmina	Ilość zdarzeń				
	2018	2019	2020	2021	2022
miasto Radomsko	765	743	704	737	510
gmina Radomsko	74	246	162	60	69
Dobryszyc	73	220	121	78	81
Gidle	34	52	48	62	50
Gomunice	54	120	112	68	58
Kamieńsk	124	284	308	362	231
Kobiele Wielkie	31	40	43	35	37
Kodrąb	54	49	28	35	28
Lgota Wielka	35	36	29	40	30
Ładzice	114	249	142	71	53
Masłowice	41	40	27	23	29
Przedbórz	66	72	51	59	70
Wielgomłyn	20	24	15	14	29
Żytno	31	31	32	35	27

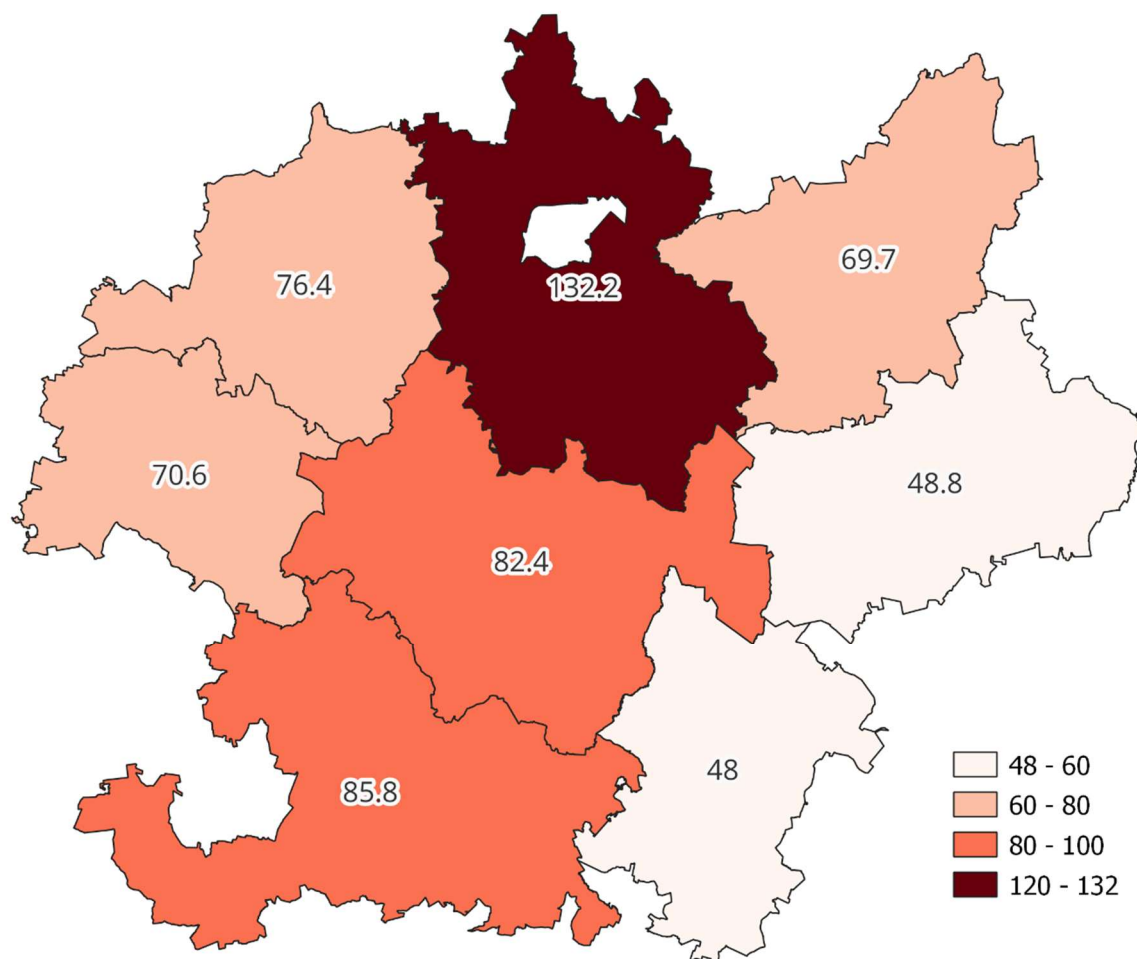
Źródło. Komenda Powiatowa Policji w Radomsku.

Z tabeli wynika, że najwięcej zdarzeń było na terenie miasta Radomska (39,1%). W opinii policjantów z Komendy Powiatowej Policji w Radomsku utrzymujące się znaczne ilości zdarzeń na terenie gmin: Radomsko, Dobryszyc, Gomunice, Kamieńsk, Ładzice spowodowane były, w znaczącej większości, ruchem pojazdów na przebudowywanym odcinku drogi krajowej DK-1, traktowanym jako miejsce robót drogowych, oraz zwiększonym tranzytem drogą DK-91, choć od roku 2019 (kiedy rozpoczęto przebudowę drogi krajowej DK-1 na autostradę) następuje spadek takich zdarzeń.

Przeliczając liczbę wypadków drogowych na liczbę ludności można porównać poziom bezpieczeństwa na drogach w poszczególnych powiatach. Na chwilę opracowania raportu można porównać dane dotyczące roku 2021. Na tle grupy porównawczej, powiat radomszczański, pomimo znacznego spadku liczby wypadków drogowych w ostatnich latach

w dalszym stopniu ma jedną z najwyższych wartości wypadków w przeliczeniu na 100 tysięcy mieszkańców.

Rysunek 15. Wypadki drogowe w 2021 roku na 100 tys. ludności w powiatach grupy porównawczej

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Zmniejszenie liczby wypadków miało miejsce pomimo wzrostu średniego dobowego natężenia ruchu samochodowego. Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad systematycznie przeprowadza pomiary natężenia ruchu w wybranych punktach sieci dróg krajowych i wojewódzkich na terenie Polski, w tym w granicach administracyjnych powiatu radomszczańskiego. Biorąc pod uwagę badania natężenia ruchu 2020/2021 oraz z roku 2015 można zauważyć zwiększony ruch na drogach krajowych i wojewódzkich, za wyjątkiem obecnej autostrady A1, na której ruch był mniejszy niż w roku 2015.

Rysunek 16. Natężenie ruchu na drogach krajowych i wojewódzkich w roku 2015 oraz 2021

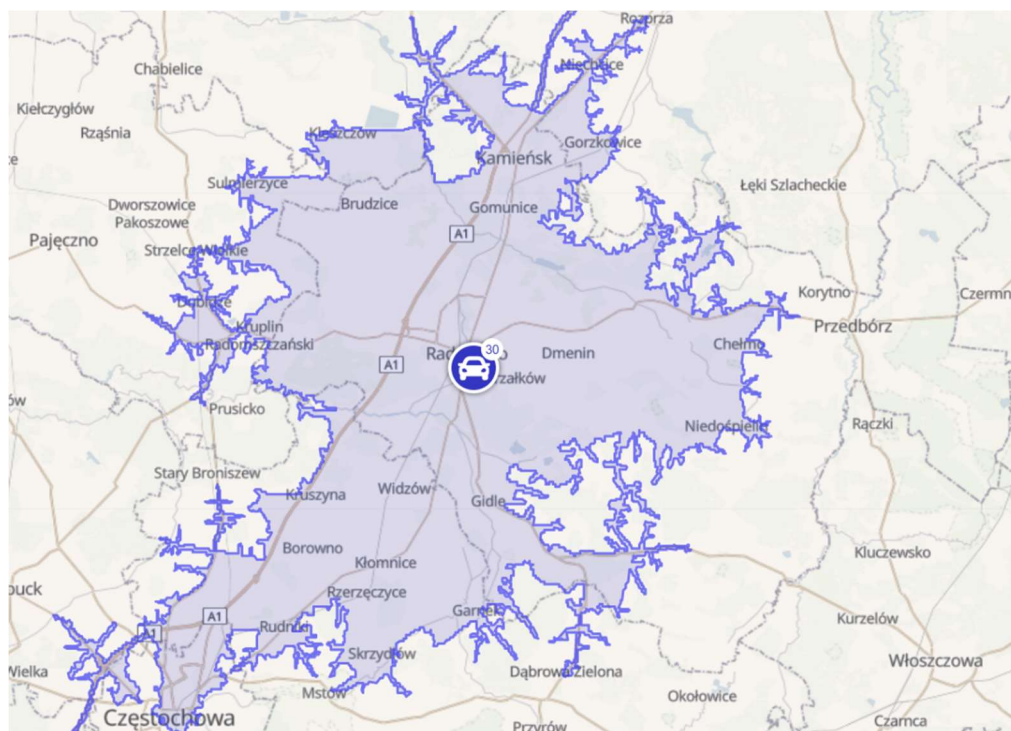
Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych GDDKiA

Z danych Starostwa Powiatowego w Radomsku wynika, że przybyło również pojazdów zarejestrowanych w Powiecie. Na koniec 2022 roku zarejestrowanych było 131701 pojazdów, czyli o 3449 więcej niż rok wcześniej. Spośród wszystkich pojazdów jedynie 66 to pojazdy elektryczne, a 196 o napędzie hybrydowym – łącznie 0,20%.

Podsumowując, sieć drogowa na terenie powiatu radomszczańskiego jest rozwinięta w stopniu wystarczającym do zapewnienia podstawowej mobilności mieszkańców i sprawnego przemieszczania się osób oraz towarów. Jednocześnie warto zwracać uwagę na potrzeby modernizacji i rozbudowy dróg, które będą sprzyjać rozwojowi gospodarczemu powiatu i zwiększeniu jego atrakcyjności turystycznej.

Głównym ośrodkiem powiatu jest miasto Radomsko, w którym swoją siedzibę ma między innymi Starostwo Powiatowe. Lokalizacja budynku starostwa umożliwia dotarcie do siedziby Powiatu z całej zachodniej części powiatu w czasie mniejszym niż pół godziny jazdy samochodem osobowym. W przypadku wschodniej części powiatu czas dojazdu do budynku starostwa będzie dłuższy o przynajmniej 15 minut.

Rysunek 17. Szacunkowy zasięg komunikacyjny – 30 minut jazdy samochodem osobowym od budynku Starostwa Powiatowego w Radomsku

Źródło. Opracowanie własne

Celem zwiększenia dostępności komunikacyjnej mieszkańców, na terenie powiatu funkcjonują publiczne autobusowe przewozy osób (regularne przewozy drogowe). Realizowane są przez prywatnych przewoźników na podstawie zezwoleń udzielonych im w oparciu o przepisy ustawy z dnia 6 września 2001r. o transporcie drogowym. Na kwiecień 2023 roku realizowanych było 19 regularnych połączeń:

- **R/1012/16 RADOMSKO-KODRĄB-CHEŁMO-PRZEDBÓRZ** (Kietlin, Antopol, Bugaj, Zakrzew, Kodrąb, Józefów, Gembartówka, Rzejowice, Granice, Chełmo, Kraszewice, Strzelce Małe, Jaskółki, Wierzbowiec)
- **R/1012/19 RADOMSKO-KODRĄB-UCHOTNIK** (Kietlin, Florentynów, Antopol, Bugaj, Frachowiec, Gosławice, Widawka, Zakrzew, Kodrąb, Józefów, Gembartówka, Rzejowice, Borki, Wola Przerębska, Przeręb, Kolonia Przeręb, Krery, Masłowice)
- **R/1012/9 RADOMSKO-KODRĄB-PRZEDBÓRZ** (Kietlin, Antopol, Bugaj, Zakrzew, Kodrąb, Józefów, Gembartówka, Rzejowice, Granice, Masłowice, Strzelce Małe, Jaskółki, Wierzbowiec)
- **915141 RADOMSKO-PRZEDBÓRZ** (Strzałków, Orzechów, Łowicz, Przybyszów, Kobieli Wielkie, Kobieli Małe, Zrąbiec, Huta Drewniana, Popielarnia, Odrowąż, Celina, Nowy Widok, Wola Rożkowa, Niedospielin, Wielgomłyny, Kruszyna, Trzebce, Sokola Góra, Kawęczyn, Szreniawa)
- **915143 RADOMSKO-KRZĘTÓW** (Strzałków, Orzechów, Łowicz, Brzezinki, Cadów, Cadówek, Przybyszów, Kobieli Wielkie, Karsy, Katarzynów, Olszynki, Kobieli Małe,

Zrąbiec, Dudki, Świerczyny, Huta Drewniana, Popielarnia, Odrowąż, Niedospielin, Wola Rożkowa, Kubiki, Karczów, Wólka Bankowa, Zagórze, Borecznica, Wielgomłyny, Borowiec, Rudka)

- **915144 RADOMSKO-KRZĘTÓW** (Strzałków, Orzechów, Łowicz, Brzezinki, Cadów, Cadówek, Przybyszów, Kobiełe Wielkie, Kobiełe Małe, Zrąbiec, Huta Drewniana, Popielarnia, Odrowąż, Celina, Nowy Widok, Wola Rożkowa, Niedospielin, Wielgomłyny, Borowiec, Rudka)
- **915146 RADOMSKO-KRZĘTÓW** (Strzałków, Orzechów, Łowicz, Brzezinki, Cadów, Cadówek, Przybyszów, Kobiełe Wielkie, Cieszątki, Celina, Wola Rożkowa, Kubiki, Karczów, Wólka Bankowa, Zagórze, Borecznica, Wielgomłyny, Borowiec, Rudka)
- **915150 RADOMSKO-SOKOŁA GÓRA** (Strzałków, Orzechów, Łowicz, Przybyszów, Kobiełe Wielkie, Cieszątki, Celina, Wola Rożkowa, Nowy Widok, Kubiki, Karczów, Wólka Bankowa, Zagórze, Borecznica, Wielgomłyny, Anielin, Rogi, Myśliwczów, Kruszyna, Trzebce)
- **915154 RADOMSKO-MYŚLIWCZÓW** (Amelin, Dziepółć, Orzechówek, Orzechów, Łowicz, Przybyszów, Kobiełe Wielkie, Celina, Wola Rożkowa, Kubiki, Karczów, Wólka Bankowa, Zagórze, Borecznica, Wielgomłyny)
- **915163 RADOMSKO-WÓŁKA WŁOŚCIAŃSKA** (Strzałków, Orzechów, Łowicz, Przybyszów, Kobiełe Wielkie, Cieszątki, Ujazdówek, Babczów, Biestrzyków Wielki, Biestrzyków Mały)
- **915173 RADOMSKO-WIELGOMŁYNY** (Amelin, Dziepółć, Orzechówek, Łowicz, Przybyszów, Kobiełe Wielkie, Karsy, Katarzynów, Olszynki, Kobiełe Małe, Zrąbiec, Dudki, Świerczyny, Huta Drewniana, Popielarnia, Odrowąż, Niedospielin, Wola Rożkowa, Kubiki, Karczów, Wólka Bankowa, Zagórze, Borecznica)
- **915190 RADOMSKO-PRZERĄB** (Amelin, Dziepółć, Dmenin, Smotryszów, Teodorów, Wola Malowana, Zapolice, Kodrąb, Wólka Pytowska, Lipowczyce, Józefów, Gembartówka, Rzejowice, Borki, Wola Przerębska)
- **R/1012/5 RADOMSKO-KOBIEŁE WIELKIE-KRZĘTÓW** (Strzałków, Orzechów, Łowicz, Przybyszów, Kobiełe Wielkie, Celina, Nowy Widok, Wola Rożkowa, Niedospielin, Wielgomłyny, Borowiec, Rudka, Krzętów)
- **R/1012/13 RADOMSKO-ŻYTNO-MALUSZYN** (Klekwieć, Wygoda, Stanisławice, Pławno, Gidle, Górka, Wojnowice, Ciężkowice, Młynek, Żytno, Pławidła, Rogaczówek, Silnica, Fryszerka, Polichno, Czarny Las, Silniczka)
- **R/1012/7 RADOMSKO-ŁADZICE** (Radomsko, Ładzice)
- **R/1012/8 RADOMSKO-JÓZEFÓW** (Radomsko, Józefów)
- **R/1012/3 RADOMSKO-GOMUNICE-CHYZANOWICE** (Borowiecko Kolonia, Kletnia, Gomunice, Wojciechów, Kamieńsk, Barczkowice, Gorzędów)
- **R/1012/2 RADOMSKO-WIELGOMŁYNY-PRZEDBÓRZ** (Strzałków, Orzechów, Łowicz, Przybyszów, Kobiełe Wielkie, Celina, Nowy Widok, Wola Rożkowa, Niedospielin, Wielgomłyny, Krzętów, Kruszyna, Trzebce, Sokół Góra, Kawęczyn, Szreniawa)

- **R/1012/12 RADOMSKO-DOBRYSZYCE-BRUDZICE** (Blok Dobryszyce, Borowiecko, Malutkie, Biała Góra, Dobryszyce, Stępki, Wiewiórów)⁶.

Przez powiat radomszczański przebiega linia kolejowa o znaczeniu państwowym nr 1 Warszawa Zachodnia – Katowice o łącznej długości 316 km. Jest to dwutorowa, zelektryfikowana magistrala. Przebiega przez Gorzędów (przystanek osobowy), Kamieńsk (przystanek osobowy), Gomunice (stacja), Dobryszyce (przystanek osobowy), m. Radomsko (stacja) oraz Bobry (przystanek osobowy). Odcinek ten stanowi równocześnie fragment Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej.

Podsumowanie	
<ul style="list-style-type: none"> • Sieć dróg powiatowych o długości 423 km 	
Pozytywne (+)	Negatywne (-)
<ul style="list-style-type: none"> • Autostrada A1 przebiegająca przez powiat, • Duży przyrost dróg gminnych i powiatowych o twardej nawierzchni w ostatnich 12 latach, • Przebiegająca przez powiat linia kolejowa numer 1, • Zmniejszenie liczby wypadków drogowych, kolizji oraz ofiar śmiertelnych, • Zmniejszenie liczby zdarzeń z pieszymi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Niski odsetek dróg gminnych i powiatowych o twardej nawierzchni na tle grupy porównawczej, • Marginalny udział pojazdów elektrycznych i hybrydowych w ogóle zarejestrowanych pojazdów.
Wyzwania	
<ul style="list-style-type: none"> • Utrzymanie dobrego stanu infrastruktury drogowej, • Utrzymanie malejącego trendu liczby wypadków drogowych, • Rozwój infrastruktury na potrzeby rozwoju alternatywnych napędów samochodowych. 	

Finanse publiczne

Podstawą gospodarki finansowej każdego Powiatu jest prawidłowo skonstruowany budżet, oparty na konkretnych zasadach, w tym zasadzie równowagi. Sytuację finansową każdego Powiatu można oceniać na wiele sposobów, np. poprzez wykorzystanie zestawu wskaźników, czy przez analizę zasobów. Dla celów niniejszego opracowania wykorzystano metody obrazujące podejście samorządu do realizowanych celów i zadań⁷.

⁶ Zezwolenia na wykonywanie regularnych przewozów osób w krajowym transporcie drogowym wydane przez Starostę Radomszczańskiego na dzień 14 kwietnia 2023 roku.

⁷ Kowalczyk Magdalena, *Podstawy analizy ekonomiczno-finansowej w jednostkach samorządu terytorialnego*

Podstawą analizy budżetu Powiatu Radomszczańskiego będzie analiza dochodów, w tym dochodów własnych. W porównaniu do budżetów gmin/miast dochodami podatkowymi Powiatów są jedynie dwa udziały podatkowe: udział w podatku dochodowym od osób fizycznych (10,25% wpływów z tego podatku) oraz udział w podatku dochodowym od osób prawnych (1,40% kwoty podatku). Do analizy porównawczej użyte zostaną głównie dane za lata 2017-2021, ponieważ na moment opracowywania raportu diagnostycznego nie ma jeszcze podjętych uchwał Składu Orzekającego Regionalnych Izb Obrachunkowych w sprawie opinii o sprawozdaniu Zarządów Powiatów z wykonania budżetu za 2021 rok.

Tabela 7. Struktura dochodów budżetu Powiatu Radomszczańskiego w latach 2017-2022 (mln zł)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022 ⁸
Dochody ogółem	105,27	105,74	119,83	126,78	142,80	145,26
Dochody bieżące	101,50	103,93	116,05	124,32	136,12	140,73
Dochody majątkowe	3,77	1,81	3,78	2,45	6,67	4,53

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Jak wynika z powyższej tabeli, w analizowanym okresie stale rosną dochody budżetowe Powiatu Radomszczańskiego. W przeciągu sześciu lat dochody budżetu zwiększyły się o niemal 40 mln złotych (38%) i osiągnęły wysokość 145,26 mln złotych. Największą część stanowią dochody bieżące.

Do ukazania udziału dochodów własnych w dochodach budżetu Powiatu ogółem służy wskaźnik **WDW**, liczony według wzoru:

$$WDW = \frac{DW}{D} \times 100$$

gdzie:

WDW – wskaźnik dochodów własnych,

DW – dochody własne ogółem,

D – dochody budżetu ogółem.

Tabela 8. WDW w grupie porównawczej w latach 2017-2021

	2017	2018	2019	2020	2021
Powiat Bełchatowski	54,75%	56,31%	56,27%	51,42%	52,33%
Powiat Opoczyński	32,09%	32,03%	32,58%	34,52%	35,88%
Powiat Pajęczański	40,87%	36,99%	51,32%	36,25%	34,13%
Powiat Piotrkowski	36,25%	40,92%	46,81%	45,64%	43,09%
Powiat Radomszczański	34,59%	38,40%	40,04%	36,25%	41,10%
Powiat Częstochowski	41,85%	42,09%	56,74%	57,89%	53,34%
Powiat Konecki	27,50%	28,73%	32,35%	32,68%	28,38%
Powiat Włoszczowski	28,46%	27,01%	33,66%	34,71%	32,47%

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

⁸ Wykonanie dochodów budżetu Powiatu Radomszczańskiego za okres 01.01-31.12.2022 r. – informacja kwartalna

Wskaźnik udziału dochodów własnych w dochodach ogółem ukazuje potencjał Powiatu oraz jego samodzielność finansową do kreowania własnych dochodów. Im wyższa wartość wskaźnika, tym lepsza sytuacja Powiatu. W 2021 roku WDW dla Powiatu Radomszczańskiego wyniósł 41,10%, co było wartością najwyższą od 2017 roku. Wyższy udział dochodów własnych był jedynie w Powiatach Częstochowskim, Bełchatowskim i Piotrkowskim.

Kolejnym elementem analizy jest określenie udziału dochodów Powiatu w dochodach podatkowych budżetu państwa (WSUD). Wskaźnik ten można interpretować jako zobrazowanie atrakcyjności Powiatu jako miejsca do inwestowania.

$$WSUD = \frac{UD}{D} \times 100$$

gdzie:

WSUD – wskaźnik wielkości udziału w podatkach stanowiących dochód państwa w dochodach budżetu jednostki samorządu terytorialnego,

UD – kwota udziałów w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa,

D – dochody budżetu ogółem.

Tabela 9. WSUD w grupie porównawczej w latach 2017-2021

	2017	2018	2019	2020	2021
Powiat Bełchatowski	30,41%	33,01%	31,43%	29,00%	33,10%
Powiat Opoczyński	18,00%	19,97%	20,12%	17,66%	17,92%
Powiat Pajęczański	25,91%	28,35%	27,35%	25,14%	24,02%
Powiat Piotrkowski	22,75%	26,68%	27,39%	26,20%	25,84%
Powiat Radomszczański	20,74%	22,66%	23,21%	21,51%	22,08%
Powiat Częstochowski	29,11%	32,34%	33,46%	32,34%	32,55%
Powiat Konecki	13,60%	15,48%	15,66%	13,57%	13,90%
Powiat Włoszczowski	15,24%	16,63%	16,61%	14,14%	16,68%

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Powiat Radomszczański w 2021 roku z tytułu udziału w podatku dochodowym od osób fizycznych osiągnął przychód w wysokości 28,69 mln złotych (trzecia wartość wśród analizowanych powiatów), czyli o blisko 6,2 mln złotych więcej niż w roku 2017. Dochód z tytułu udziału w podatku dochodowym od osób prawnych był dużo niższy i wyniósł 1,36 mln złotych (wyższe wpływy z tego tytułu były jedynie w Powiecie Bełchatowskim i wyniosły 8,18 mln złotych). Wskaźnik WSUD w 2021 roku wyniósł 22,08 i był niższy od wskaźnika dla czterech Powiatów: Bełchatowskiego, Częstochowskiego, Piotrkowskiego i Pajęczańskiego.

W 2022 roku udział Powiatu w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa wyniósł łącznie 32,4 mln złotych (PIT-30,87 mln zł, CIT-1,52 mln zł). Przy dochodach na poziomie 145,26 mln złotych dało to wartość wskaźnika WSUD równą 23,02%.

Kolejnym źródłem dochodów jest są subwencje. Subwencja jest szczególną formą zasilania budżetu i zaliczana jest do bezzwrotnych środków transferowych przekazywanych nieodpłatnie z budżetu państwa do budżetu Powiatu. Głównym celem subwencji jest równoważenie budżetu (wyrównanie dochodu poszczególnych jednostek). Jak wynika z poniższej tabeli

subwencje stanowiły około 45% dochodów Powiatu Radomszczańskiego. W Polsce subwencja ogólna dla jst składa się z kilku części. Może mieć charakter redystrybucji pionowej (część wyrównawcza) lub redystrybucji poziomej (część równoważąca). Część wyrównawcza przysługuje tym jednostkom, które charakteryzuje niższy poziom dochodów podatkowych w przeliczeniu na jednego mieszkańca w porównaniu do średniej krajowej. Powiat Radomszczański otrzymywał subwencję składającą się z wszystkich czterech części.

Tabela 10. Wysokość i struktura przekazywanej subwencji do budżetu Powiatu Radomszczańskiego (w mln zł)

	2017	2018	2019	2020	2021
Subwencja ogólna	51,06	46,95	51,74	59,15	63,34
Subwencja oświatowa	41,38 81,03%	37,81 80,52%	42,46 82,07%	48,56 82,10%	48,99 77,34%
Subwencja równoważąca (dla Powiatu)	1,91 3,75%	1,61 3,44%	1,68 3,25%	1,50 2,54%	1,71 2,71%
Subwencja wyrównawcza	6,99 13,68%	7,23 15,40%	7,09 13,70%	8,17 13,81%	7,96 12,56%
Subwencja uzupełniająca	0,78 1,54%	0,30 0,64%	0,51 0,98%	0,92 1,55%	4,68 7,39%

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Największą część subwencji stanowiła część oświatowa (77,34% w ostatnim roku – najniższy udział w całym pięcioletnim okresie). W przeciągu analizowanych lat rósł udział subwencji wyrównawczej w subwencji ogólnej. W wartości nominalnej rosła również subwencja równoważąca, jednak jej udział w subwencji ogólnej od roku 2019 systematycznie malał. Znaczenie subwencji oświatowej w budżecie Powiatu prezentuje wskaźnik WSOo.

$$WSOo = \frac{SOo}{D} \times 100$$

gdzie:

WSOo - wskaźnik udziału części oświatowej subwencji ogólnej w dochodach budżetu ogółem

SOo – subwencja oświatowa,

D – dochody budżetu ogółem.

Tabela 11. Wskaźnik WSOo w grupie porównawczej w latach 2017-2021

	2017	2018	2019	2020	2021
Powiat Bełchatowski	30,07%	29,52%	30,23%	33,91%	29,34%
Powiat Opoczyński	33,10%	31,08%	32,37%	33,15%	29,76%
Powiat Pajęczański	26,35%	22,24%	22,39%	27,62%	23,34%
Powiat Piotrkowski	22,13%	19,68%	16,62%	19,41%	16,06%
Powiat Radomszczański	39,31%	35,75%	35,43%	38,30%	34,31%
Powiat Częstochowski	9,58%	8,40%	9,15%	8,63%	8,44%
Powiat Konecki	31,04%	29,35%	31,68%	28,98%	28,88%
Powiat Włoszczowski	30,91%	27,35%	31,10%	29,53%	30,00%

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Subwencja oświatowa stanowi znaczne źródło dochodu każdego Powiatu, lecz jej udział waha się od 8,44% w Powiecie Częstochowskim do aż 34,31% w Powiecie Radomszczańskim. Biorąc

pod uwagę sposób naliczania subwencji oświatowej, skorelowany z liczbą uczniów oraz niekorzystne prognozy demograficzne, należy uznać ten wskaźnik za stanowiący zagrożenie dla przyszłych finansów Powiatu.

Dochodem budżetu Powiatu są również dotacje, w tym dotacje celowe. Środki finansowe dotacyjne, w przeciwieństwie do środków subwencyjnych, przeznaczone są na realizację ściśle określonych zadań. Do kategorii dotacji celowych uzyskiwanych przez jst zaliczane są dotacje udzielone przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Bank Gospodarstwa Krajowego czy środki z budżetu Unii Europejskiej. Dotacje celowe można rozpatrywać w dwojaki sposób. Im większy udział dotacji celowych w budżecie, tym mniejsza samodzielność w określaniu rodzajów zadań, jakie samorząd może finansować. Z kolei większe wpływy na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych pokazują zdolności Powiatu do pozyskiwania środków zewnętrznych.

Wskaźnik udziału dotacji celowych ma następujący wzór:

$$WDDC = \frac{DDC}{D} \times 100$$

gdzie:

WDDC - wskaźnik udziału dotacji celowych w wartości budżetu ogółem

DDC – dotacje celowe,

D – dochody budżetu ogółem.

W przypadku Powiatu Radomszczańskiego, dotacje celowe stanowiły około 14% wartości budżetu. Była to jedna z najniższych wartości wśród powiatów z grupy porównawczej w 2021 roku. Najmniejszą część budżetu dotacje celowe stanowiły w Powiecie Częstochowskim (12,06%).

Tabela 12. Wskaźnik WDDC w grupie porównawczej w latach 2017-2021

	2017	2018	2019	2020	2021
Powiat Bełchatowski	12,84%	12,12%	11,89%	13,55%	13,84%
Powiat Opoczyński	20,27%	16,69%	13,78%	16,05%	17,51%
Powiat Pajęczański	22,22%	27,31%	15,70%	23,25%	25,92%
Powiat Piotrkowski	22,80%	23,94%	14,78%	16,64%	18,49%
Powiat Radomszczański	14,76%	15,77%	14,27%	14,90%	13,77%
Powiat Częstochowski	29,16%	35,30%	14,68%	14,24%	12,06%
Powiat Konecki	21,00%	21,87%	16,31%	16,13%	19,56%
Powiat Włoszczowski	26,17%	23,83%	18,18%	16,58%	16,66%

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

W latach 2017-2021 Powiat Radomszczański pozyskał 13,6 mln złotych dotacji, w tym ze środków unijnych i dystrybuowanych przez Bank Gospodarstwa Krajowego. Na tle powiatów z grupy porównawczej był to przeciętny rezultat, pokazujący jednak skuteczność w ubieganiu się o zewnętrzne źródła finansowania. Najwięcej środków pozyskano w powiatach częstochowskim (42,0 mln zł), opoczyńskim (30,7 mln zł) oraz koneckim (30,6 mln zł).

Tabela 13. Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych w latach 2017-2021 (w mln zł).

	2017	2018	2019	2020	2021	SUMA
Powiat Bełchatowski	1,1	1,1	2,2	2,6	2,0	9,1
Powiat Opoczyński	3,9	7,5	9,2	5,3	4,6	30,7
Powiat Pajęczański	0,5	2,0	0,9	1,0	1,6	6,0
Powiat Piotrkowski	4,2	1,5	9,1	3,7	6,7	25,1
Powiat Radomszczański	3,3	2,5	3,3	3,2	1,2	13,6
Powiat Częstochowski	4,9	2,8	6,2	11,2	16,8	42,0
Powiat Konecki	8,0	5,1	4,0	8,9	4,7	31,0
Powiat Włoszczowski	1,3	5,4	2,9	6,0	4,2	20,0

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Wydatki publiczne, to rozdysponowanie środków pieniężnych przez państwo i inne związki publicznoprawne w celu zaspokojenia potrzeb publicznych. Strukturę wydatków zaprezentowano w tabeli 14. Wynika z niej, że od 2019 roku znacząco wzrosły wydatki ogólne Powiatu. Związane to było ze stałym wzrostem wydatków bieżących.

Tabela 14. Podstawowa struktura wydatków Powiatu Radomszczańskiego w latach 2017-2022 (w mln zł)

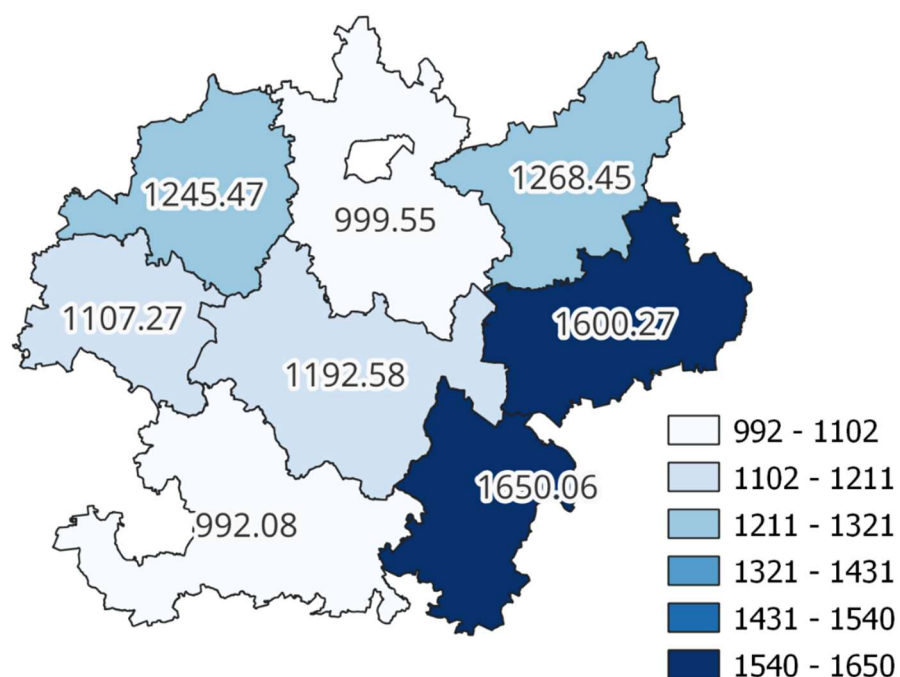
	2017	2018	2019	2020	2021	2022 ⁹
Wydatki ogółem	107,66	105,24	117,68	122,70	130,18	153,99
Wydatki majątkowe	14,15	7,22	9,73	5,39	7,25	14,76
Wydatki bieżące	93,52	98,02	107,95	117,31	122,93	139,23

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Przeliczając wydatki budżetu na liczbę mieszkańców otrzymamy informację, że w 2021 roku Powiat Radomszczański wydał 1192,58 zł/osobę. W 2017 roku była to kwota 944,67 zł. Porównując te wartości do innych powiatów otrzymamy informację, że więcej w przeliczeniu na liczbę mieszkańców wydają Powiaty Włoszczowski (1650,06 zł), Konecki (1600,27 zł), Opoczyński (1268,45 zł) oraz Bełchatowski (1245,47 zł).

⁹ Załącznik nr 2 Informacji za IV kwartał o wykonaniu budżetu Powiatu Radomszczańskiego za 2022 rok

Rysunek 18. Wydatki powiatów na jednego mieszkańca w 2021 roku w grupie porównawczej

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

W analizie wydatków budżetu Powiatu Radomszczańskiego zastosowano metodę wskaźnikową, obliczając wskaźnik struktury wydatków bieżących i majątkowych w wydatkach ogółem.

$$WZB = \frac{ZB}{W} \times 100$$

gdzie:

WZB – wskaźnik udziału wydatków bieżących w wydatkach ogółem,

ZB – wydatki bieżące,

W – wydatki budżetu ogółem.

Tabela 15. Wskaźnik WZB w grupie porównawczej w latach 2017-2021

	2017	2018	2019	2020	2021
Powiat Bełchatowski	92,37%	92,67%	91,70%	94,22%	93,26%
Powiat Opoczyński	74,00%	87,72%	82,50%	80,51%	88,29%
Powiat Pajęczański	86,83%	81,33%	78,67%	89,06%	85,76%
Powiat Piotrkowski	81,37%	76,54%	77,78%	80,98%	84,27%
Powiat Radomszczański	86,86%	93,14%	91,73%	95,61%	94,43%
Powiat Częstochowski	74,29%	63,94%	74,88%	71,79%	74,49%
Powiat Konecki	81,10%	84,36%	88,74%	89,64%	87,39%
Powiat Włoszczowski	79,97%	74,67%	88,92%	89,09%	78,70%

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Wraz ze wzrostem nominalnej wartości wydatków bieżących wzrósł ich udział w wydatkach ogółem Powiatu. Wyjątkiem był rok 2019, gdzie udział procentowy wydatków majątkowych

był wyższy niż w roku poprzednim. W 2021 wydatki bieżące stanowiły 94,43 wydatków ogółem Powiatu Radomszczańskiego. Była to najwyższa wartość wskaźnika WZB w całej analizowanej grupie powiatów. W 2022 roku wskaźnik WZB dla Powiatu Radomszczańskiego wyniósł 90,41%, a udział wydatków majątkowych 9,59%. Struktura wydatków Powiatu w latach 2017-2022 została zaprezentowana w kolejnej tabeli, uwzględniającej tylko wybrane kategorie wydatków.

Tabela 16. Struktura wydatków Powiatu Radomszczańskiego w latach 2017-2021 (w mln zł.)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Dział 600 - Transport i łączność	16,08	9,29	11,14	6,46	9,03	16,34
Dział 750 - Administracja publiczna	12,41	13,44	14,20	15,22	15,74	17,63
Dział 754 - Bezpieczeństwo publiczne i ochrona ppoż.	6,58	7,15	7,50	8,68	8,39	8,94
Dział 757 – Obsługa długu publicznego	1,46	0,32	0,29	0,20	0,13	0,54
Dział 801 - Oświata i wychowanie	37,15	39,00	44,98	47,33	50,28	58,59
Dział 851 - Ochrona zdrowia	2,39	2,09	1,63	3,14	2,39	2,03
Dział 852 - Pomoc społeczna	9,38	10,30	11,29	12,78	12,99	14,96
Dział 853 - Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	4,95	4,83	5,55	6,48	5,91	6,59
Dział 854 - Edukacyjna opieka wychowawcza	6,11	6,40	6,74	7,74	9,05	7,98
Dział 855 - Rodzina	7,67	8,42	9,93	11,34	11,72	11,83

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Ponad 38% wydatków budżetu Powiatu Radomszczańskiego stanowią wydatki z działu 801 Oświata i wychowanie. Kwota ujęta w tym dziale budżetowym wzrosła z 37,15 mln zł do rekordowych 58,59 mln zł w roku 2022. Poza wspomnianym działem, zadania oświatowe finansowane są również z działu 854 - Edukacja opieka wychowawcza. Wydatki tego działu sięgnęły wartości ok. 7,98 mln zł w roku 2022 i do 2021 roku stale rosły. Znacznie wzrosły wydatki ponoszone na transport i łączność (16,34 mln zł). W porównaniu do roku 2021 wzrost ten wyniósł 81%. Do roku 2021 systematycznie zmniejszały się wydatki Powiatu związane z obsługą długu publicznego. W 2017 roku z tego tytułu Powiat Radomszczański wydatkował 1,46 mln złotych a w roku 2021 jedynie 130 tys. złotych. W 2022 roku obsługa długu publicznego kosztowała mieszkańców Powiatu 540 tys. złotych. Niemal 15 mln złotych wyniosły wydatki z działu 852 - Pomoc społeczna. W zakresie pomocy społecznej należy również doliczyć wydatki z działów: Dział 853 - Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej oraz Dział 855 – Rodzina. Łączna wartość tych trzech działów w 2022 roku wyniosła 33,38 mln złotych, czyli 21,68% budżetu. Wydatki ponoszone w dziale 750 – Administracja publiczna wzrosły z 12,41 mln złotych w 2017 roku do 17,63 mln złotych w roku 2022 (wzrost o 5,22 mln złotych). Należy jednak mieć na uwadze, że w okresie tym płaca minimalna zwiększyła się o ponad 50%, co wiązało się z koniecznością wyrównania płac dla pracowników administracji.

W dalszej kolejności analizie poddano wynik budżetowy Powiatu Radomszczańskiego. Wynik budżetu, to różnica pomiędzy dochodami ogółem a wydatkami ogółem. Budżet jednostki samorządu terytorialnego może być zrównoważony – wówczas wydatki są na tym samym poziomie, co dochody. Nadwyżka występuje wówczas, gdy wydatki są mniejsze niż dochody, natomiast deficyt definiujemy jako odwrotność nadwyżki. Wynik budżetu operacyjnego (nadwyżka operacyjna) ma bardzo duże znaczenie. Stanowi jeden z najistotniejszych wskaźników sytuacji finansowej jst. Obrazuje on zdolność jednostki samorządu terytorialnego do pokrycia wydatków bieżących dochodami bieżącymi. Wydatki bieżące wyższe od dochodów bieżących (deficyt operacyjny) oznaczają, że wydatki są na poziomie przekraczającym możliwości finansowe jst. Wykonywanie zadań bieżących przez jednostkę odbywa się w tym przypadku kosztem sprzedaży majątku lub poprzez zaciągnięcie nowych zobowiązań.

Tabela 17. Wynik budżetowy oraz operacyjny Powiatu Radomszczańskiego w latach 2017-2022 (w mln zł.)

Rok		2017	2018	2019	2020	2021	2022
Wynik budżetowy	Nadwyżka		0,50	2,14	4,07	12,61	
	Deficyt	-2,40					-8,73
Wynik operacyjny		7,99	5,91	8,09	7,02	13,20	1,50

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Budżet Powiatu kończył się nadwyżką w latach 2018-2021. W 2022 roku rok zamknął się deficytem w wysokości 8,73 mln złotych. Na szczęście wynik operacyjny w każdym analizowanym roku przyjmował wartość dodatnią, nawet pomimo wzrostu wydatków bieżących. Nadwyżka operacyjna umożliwia Powiatowi finansowanie nowych inwestycji i/lub spłatę wcześniej zaciągniętych pożyczek, kredytów.

Plan budżetu na 2023 rok

Na 2023 rok w budżecie zaplanowano dochody w wysokości 169,77 mln złotych oraz wydatki w wysokości 177,77 mln złotych. Deficyt budżetowy wyniesie zatem 8 mln złotych¹⁰. Po raz pierwszy od 2017 roku w budżecie zaplanowany jest deficyt operacyjny w kwocie 2,68 mln zł. Zaplanowany deficyt operacyjny zostanie pokryty środkami, o których mowa w art. 217 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (wolnymi środkami).

Podsumowanie	
<ul style="list-style-type: none"> Okolo 40% udział dochodów własnych w dochodach ogółem 	
Pozytywne (+)	Negatywne (-)
<ul style="list-style-type: none"> Blisko 40% wzrost dochodów Powiatu w 2022 roku względem roku 2017, Dodatni wynik operacyjny w latach 2017-2022, 	<ul style="list-style-type: none"> Udział części oświatowej subwencji ogólnej na poziomie 34% dochodów Powiatu,

¹⁰ Uchwała Nr II/302/2022 z dnia 12 grudnia 2022 roku Składu Orzekającego Regionalnej Izby Obrachunkowej w Łodzi w sprawie opinii dotyczącej projektu budżetu Powiatu Radomszczańskiego na 2023 rok

<ul style="list-style-type: none"> Wydatki budżetu w przeliczeniu na jednego mieszkańca jedne z najniższych w grupie porównawczej. 	<ul style="list-style-type: none"> Niska wartość środków pozyskanych w ramach programów i projektów unijnych w latach 2017-2021, Deficyt budżetowy w roku 2022 i 2023 Zaplanowany na 2023 rok deficyt operacyjny.
Wyzwania	
<ul style="list-style-type: none"> Zachowanie szczególnej dyscypliny w ponoszeniu wydatków bieżących w kolejnych latach. 	

Profil rolniczy powiatu

Dla części gmin powiatu radomszczańskiego dominującą formą gospodarki jest rolnictwo. Są tu połacie gleb brunatnych właściwych, czyli najczęściej występujących w Polsce. Ziemi te umożliwiają uprawę roślin zbożowych i okopowych, jednak konieczne jest ich intensywne nawożenie. Zgodnie z informacjami zawartymi w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego w gminie Przedbórz występują rędziny (także w gminach Żytno i Gidle), należące do rzędu wapniowcowych, wykształcone z wapieni i margli. W dolinach rzek i cieków powszechne są gleby mułowe i gruntowo-glejowe oraz mady rzeczne.

Według danych Powszechnego Spisu Rolnego 2020 na terenie powiatu było 6951 gospodarstw rolnych, z których najwięcej specjalizowało się w uprawach polowych (4794), mieszanych – różne uprawy i zwierzęta (954) oraz w chowie zwierząt żywionych paszami objętościowymi (541). Według danych z poprzedniego spisu powszechnego, w 1996 roku na terenie powiatu było 17732 indywidualnych gospodarstw rolnych. Oznaczało to zmniejszenie liczby gospodarstw aż o 10781 w ciągu 24 lat.

Tabela 18. Gospodarstwa rolne wg grup obszarowych użytków rolnych w powiecie radomszczańskim (2020 rok)

ogółem	do 1 ha włącznie	1 - 5 ha	5 - 10 ha	10 - 15 ha	15 ha i więcej
6 951	112	3 516	1 891	671	761

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Obecnie najwięcej jest gospodarstw o powierzchni użytków rolnych od 1 do 5 hektarów oraz od 5 do 10 hektarów. Największych gospodarstw, posiadających przynajmniej 15 ha ziemi było 761. Zgodnie z informacjami zawartymi w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego, powiat radomszczański należy do regionów o największej przeciętnej wielkości gospodarstw rolnych w województwie.

Tabela 19. Gospodarstwa według klas wielkości ekonomicznej (w tys. euro)

ogółem	0-2	2-4	4-8	8-15	15-25	25-50	50-100	100 i więcej
6 951	2 333	1 597	1 246	746	436	318	167	108

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Spośród gospodarstw rolnych funkcjonujących w 2020 roku aż 5072 prowadziło sprzedaż własnych produktów. Główny Urząd Statystyczny klasyfikuje gospodarstwa rolne również według klas wielkości ekonomicznej¹¹. Jak wynika z powyższej tabeli, produkcja większości gospodarstw (56,5%) osiąga poziom do 4 tysięcy euro. Jedynie 108 gospodarstw jest w stanie osiągnąć produkcję rolną o wartości powyżej 100 tysięcy euro. Oznacza to, że większość gospodarstw na terenie powiatu radomszczańskiego ma jeszcze dodatkowe, pozarolnicze źródła dochodów.

Według danych Powszechnego Spisu Rolnego 2020 użytki rolne zajmowały 65 033,18 ha powierzchni powiatu. Z danych uzyskanych z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa wynika, że w 2022 roku grunty przeznaczone pod uprawę na terenie powiatu miały łączną powierzchnię 56.911,95 ha. Oznacza to dalsze zmniejszanie powierzchni rolnej w powiecie radomszczańskim. Agencja, jako gminy o największej powierzchni użytków rolnych wskazuje:

1. Masłowice – 6.869,03 ha
2. Wielgomłyny – 6.658,53 ha
3. Żytno – 6.532,93 ha
4. Kodrąb – 6.167,44 ha
5. Kobbiele Wielkie – 5.105,90 ha
6. Lgota Wielka – 4.279,19 ha
7. Ładzice – 3.999,27 ha
8. Przedbórz – 3.875,94 ha
9. Gidle – 3.399,59 ha
10. Kamieńsk – 2.849,68 ha
11. Radomsko (Gmina) – 2.499,32 ha
12. Dobryszyc – 2.036,52 ha
13. Gomunice – 1.630,41 ha
14. Radomsko (miasto) – 1.008,20 ha

Dominuje uprawa zbóż: pszenżyto ozime, pszenica ozima, żyto ozime, kukurydza, owies, jęczmień ozimy, jęczmień jary, gryka oraz pszenżyto jare. Spośród roślin oleistych uprawiane są głównie rzepak ozimy (750 ha w gminie Kodrąb) oraz słonecznik (80,72 ha w gminie Lgota Wielka). Do tego dochodzi jeszcze uprawa warzyw (np. ziemniaki, buraki) oraz owoców (np. aronia, borówki, maliny, jabłka, truskawki). Na terenie powiatu rozwinięta jest również produkcja zwierzęca. Najwięcej bydła mlecznego i mięsnego hoduje się w gminach: Wielgomłyny, Żytno, Ładzice. Natomiast trzodę chlewną w gminie Masłowice. W hodowli koni na cele rekreacyjne pierwsze miejsce ma gmina Przedbórz.

Ważnym elementem produkcji rolnej jest rolnictwo ekologiczne, ponad 120 gospodarstw realizuje profil ekologiczny. Powiat radomszczański w skali województwa łódzkiego jest liderem w tej dziedzinie. Na tle powiatu wyróżnia się gmina Gomunice, gdzie łączna powierzchnia

¹¹ Wielkość ekonomiczna jest to całkowita standardowa produkcja gospodarstwa rolnego wyrażona w euro.

gospodarstw ekologicznych to 223,70 ha. Gmina ta specjalizuje się również w produkcji miodu. Następne miejsca zajmują gmina Ładzice – 206,5 ha oraz gmina Kamieński – 164,30 ha. Gospodarstwa ekologiczne specjalizują się głównie w uprawie zbóż, warzyw i owoców, a także hodowli bydła mięsnego i mlecznego.

W powiecie radomszczańskim 256 gospodarstw realizuje zobowiązania rolnośrodowiskowe i klimatyczne, które mają na celu zrównoważone gospodarowanie gruntami w celu ochrony gleb, wód oraz klimatu, a także ochronę cennych siedlisk przyrodniczych, zagrożonych gatunków dzikiego ptactwa, zachowania różnorodności krajobrazu oraz ochronę zasobów genetycznych roślin uprawnych i zwierząt gospodarskich. Zobowiązania te podejmowane są przez rolników na okres 5 lat i jak wynika z informacji Łódzkiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego, cieszą się bardzo dużym zainteresowaniem.

Z rolniczym charakterem części gmin powiatu radomszczańskiego wiąże się działalność Kół Gospodyń Wiejskich (KGW). Z terenu powiatu radomszczańskiego zarejestrowanych w ARiMR jest 81 takich Kół, które skupiają lokalną społeczność. Koła te, przeważnie chętnie biorą udział w organizowanych imprezach lokalnych, a także w konkursach organizowanych przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa OT Łódź, czym promują region, powiat oraz swoje gminy.

Podsumowanie	
<ul style="list-style-type: none"> Cześć gmin powiatu ma charakter rolniczy 	
Pozytywne (+)	Negatywne (-)
<ul style="list-style-type: none"> Najwięcej gospodarstw ekologicznych spośród wszystkich powiatów województwa łódzkiego, Przeciętna powierzchnia gospodarstwa rolnego powyżej średniej dla województwa. 	<ul style="list-style-type: none"> Zmniejszająca się liczba gospodarstw rolnych, Zmniejszająca się liczba powierzchni rolnej, Niska opłacalność produkcji rolnej większości gospodarstw.
Wyzwania	
<ul style="list-style-type: none"> Wykorzystanie rolnictwa ekologicznego w aktualnych trendach żywnościowych. 	

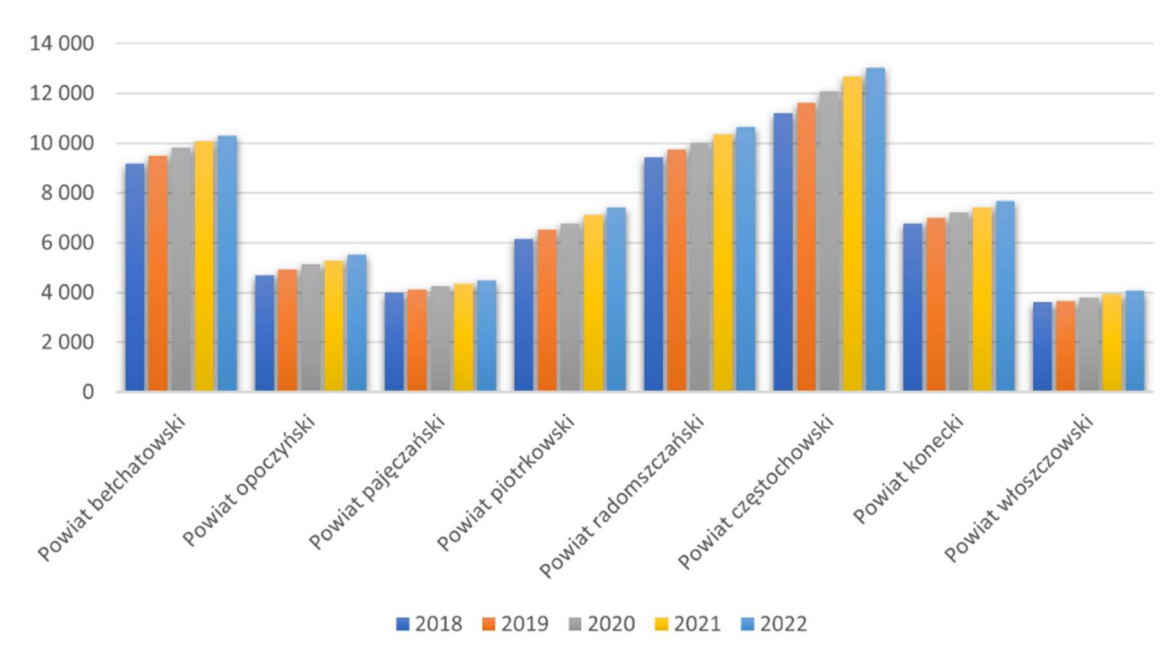
Profil gospodarczy powiatu

Jednym z najistotniejszych czynników wpływających na rozwój każdej gminy oraz tym samym powiatu jest rozwój lokalnej gospodarki rozumiany jako atrakcyjne miejsca pracy dla mieszkańców. Ma to wymierny wpływ na kondycję finansową samorządu terytorialnego poprzez udział w podatkach od osób fizycznych i od osób prawnych. Zatem w intencji władz samorządowych jest tworzenie nowych miejsc pracy, utrzymanie już istniejących oraz szeroko rozumiany rozwój firm. Powiatowy samorząd terytorialny nie ma niestety narzędzi do bezpośredniego formowania rynku pracy, dlatego w jego gestii leży kreowanie przyjaznych warunków do rozwoju przedsiębiorczości.

Jako najważniejszy punkt na „mapie gospodarczej powiatu radomszczańskiego” należy uznać miasto Radomsko. To tutaj znajduje się między innymi strefa inwestycyjna o powierzchni 164 ha będąca podstrefą Łódzkiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. Niewątpliwą zaletą strefy jest jej lokalizacja przy drodze krajowej DK-1/A1 oraz uzbrojenie w infrastrukturę techniczną i komunikacyjną. Na moment opracowania niniejszej diagnozy największym inwestorem w Podstrefie Radomsko jest Whirlpool Company Polska Sp. z o.o.

Od 2006 roku stale spada udział firm zarejestrowanych w m. Radomsku w ogólnej liczbie podmiotów działających na terenie powiatu, nawet pomimo nominalnego wzrostu liczby firm w mieście. Może to świadczyć o dynamiczniejszym wzroście przedsiębiorczości w pozostałej części powiatu. Na uwagę zasługuje fakt, że w gminach wiejskich Gidle (539) i Dobryszyce działa więcej podmiotów (456) niż w gminie miejsko-wiejskiej Kamieńsk (434). Najmniejsza liczba przedsiębiorców zarejestrowana była na obszarze gmin Masłowice (268) oraz Żytno (282).

Wykres 13. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w powiatach w latach 2018-2022

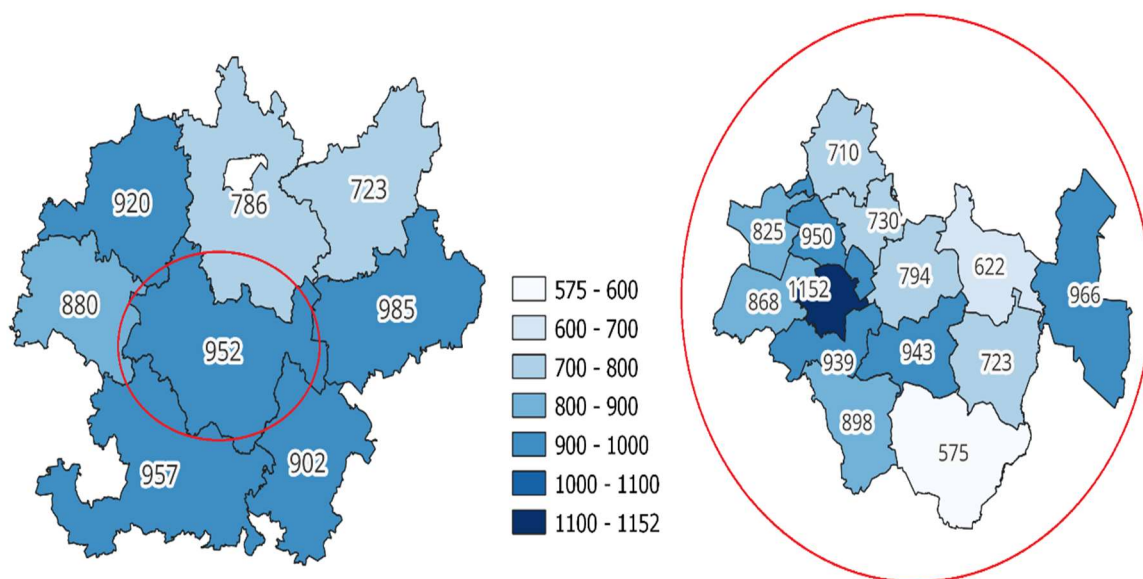

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

We wszystkich analizowanych powiatach na przestrzeni ostatnich lat zwiększyła się liczba podmiotów gospodarczych. Jak widać na poniższym wykresie liczba firm zarejestrowanych w powiecie radomszczańskim jest podobna do powiatu bełchatowskiego. Najwięcej firm zarejestrowanych jest w powiecie częstochowskim.

Sposobem na zobrazowanie „przedsiębiorczości” lokalnej społeczności jest przedstawienie wskaźnika podmiotów gospodarczych przypadających na określoną liczbę ludności.

Rysunek 19. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w gminach powiatu radomszczańskiego oraz powiatach grupy porównawczej (rok 2021) w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców

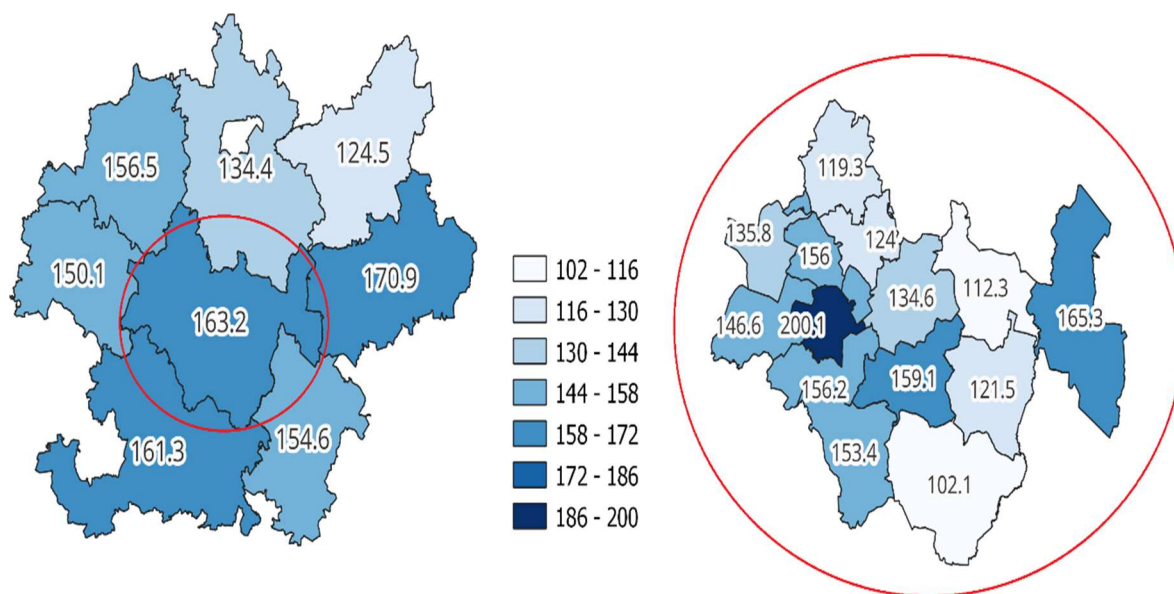

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W przypadku powiatu radomszczańskiego, przeliczając na 10 tysięcy mieszkańców, wskaźnik ten wyniósł 952 i był jednym z najwyższych w analizowanej grupie powiatów. Analizując sam powiat radomszczański, z powyższego rysunku wyraźnie można zauważyć, że najwięcej podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na liczbę ludności przypada w m. Radomsku (1152), gminach Przedbórz (966), Dobryszyc (950), Kobiele Wielkie (943) oraz Radomsko (939). Najgorsza sytuacja jest we wschodniej części powiatu w gminach Żytno (575) oraz Mastowice (622).

Biorąc pod uwagę „starzenie się” społeczeństwa przygotowano dodatkową analizę obrazującą liczbę podmiotów gospodarki narodowej przypadającą na każdy 1000 osób w wieku produkcyjnym. Na przestrzeni lat 2010-2021 w każdej gminie powiatu radomszczańskiego oraz we wszystkich powiatach grupy porównawczej wskaźnik ten zwiększył się. Wynika to ze wzrostu liczby działających firm oraz zmniejszenia liczby osób w wieku produkcyjnym. W 2021 roku w powiecie radomszczańskim przypadało 163,2 firm na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym. Wśród porównywanych powiatów jedynie w powiecie koneckim wartość ta była większa (170,9).

Rysunek 20. Podmioty gospodarki narodowej na 1000 osób w wieku produkcyjnym w gminach powiatu radomszczańskiego oraz w powiatach grupy porównawczej (rok 2021)

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W 2021 roku spośród wszystkich zarejestrowanych podmiotów na terenie powiatu, najwięcej (25,03%) funkcjonowało w branży związanej z handlem hurtowym i detalicznym oraz naprawą pojazdów samochodowych, włączając w to motocykle. Jest to ogólnopolska tendencja, którą doskonale można zaobserwować w pozostałych powiatach oraz gminach województwa łódzkiego. Kolejną pod względem liczebności branżą jest przetwórstwo przemysłowe (16,67%). 12,56% firm związanych jest z branżą budowlaną. Firmy budowlane niejednokrotnie swoje zlecenia wykonują poza obszarem terytorialnym powiatu, również w innych województwach. W powiecie występuje również dużo podmiotów związanych z działalnością profesjonalną, naukową i techniczną (7,17%).

Tabela 20. Podmioty gospodarki narodowej w powiecie radomszczańskim wg PKD (2021)

Sekcja		Liczba podmiotów	udział (%)
Sekcja A	rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	184	1,78%
Sekcja B	górnictwo i wydobywanie	19	0,18%
Sekcja C	przetwórstwo przemysłowe	1724	16,67%
Sekcja D	wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	17	0,16%
Sekcja E	dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	37	0,36%
Sekcja F	budownictwo	1299	12,56%
Sekcja G	handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	2589	25,03%
Sekcja H	transport i gospodarka magazynowa	688	6,65%

Sekcja I	działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	212	2,05%
Sekcja J	informacja i komunikacja	227	2,19%
Sekcja K	działalność finansowa i ubezpieczeniowa	167	1,61%
Sekcja L	działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	295	2,85%
Sekcja M	działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	742	7,17%
Sekcja N	działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	232	2,24%
Sekcja O	administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	133	1,29%
Sekcja P	edukacja	322	3,11%
Sekcja Q	opieka zdrowotna i pomoc społeczna	455	4,40%
Sekcja R	działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	174	1,68%
Sekcja S i T	pozostała działalność usługowa	823	7,96%
Sekcja U	organizacje i zespoły eksterytorialne	0	0,00%
	inne	5	0,05%
Razem		10344	100,00

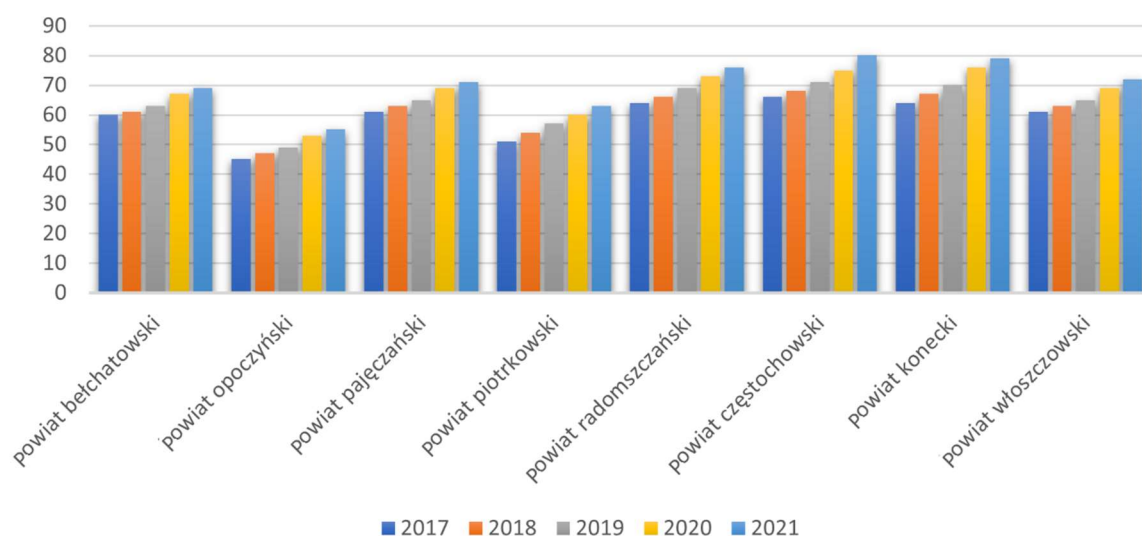
Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Powiat radomszczański kojarzony jest również z branżą meblową. Siedziby tutaj mają liczne firmy produkujące meble i akcesoria meblowe. Od marca 2014 roku na terenie miasta Radomsko realizowany jest projekt „Radomsko Mebluje”. Ma on formę porozumienia pomiędzy Prezydentem Miasta Radomska, Starszym Cechu Rzemieślników i Przedsiębiorców w Radomsku oraz Prezesem Regionalnej Izby Przemysłowo-Handlowej. Projekt ten skupia przedsiębiorców/stolarzy z terenu powiatu radomszczańskiego¹².

Sam przekrój sektorowy nie informuje w pełni o specyfice lokalnej przedsiębiorczości. Istotnym zagadnieniem jest również kwestia własnościowa podmiotów. Jak wynika z danych Głównego Urzędu Statystycznego sektor prywatny stanowi ponad 97,2% powiatowego rynku pracy. Spośród niego najwięcej było osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, co ukazuje siłę i potencjał tkwiący w tej części gospodarki – 79,7% wszystkich podmiotów.

¹² <https://biznes.radomsko.pl/>

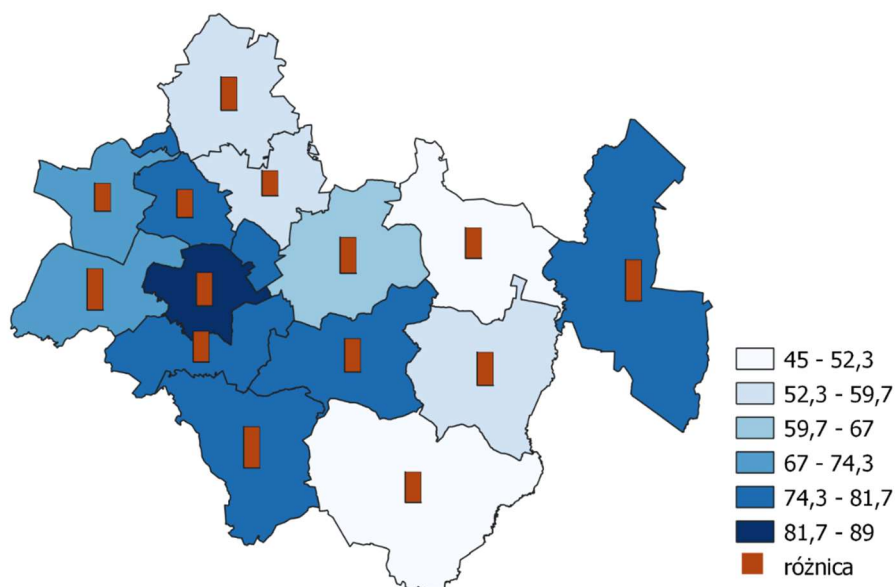
Wykres 14. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W 2021 roku w powiecie radomszczańskim na każdy 1000 mieszkańców 76 osób prowadziło jednoosobową działalność gospodarczą. Był to najwyższy rezultat w całym analizowanym okresie. Był on jednak niższy niż wynosiła średnia dla kraju (91) i województwa łódzkiego (84). Z powiatów z grupy porównawczej jedynie w powiecie częstochowskim i powiecie koneckim wskaźnik ten osiągnął wyższą wartość – odpowiednio 80 i 79.

Rysunek 21. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 mieszkańców oraz różnica w latach 2021-2010 w gminach powiatu radomszczańskiego

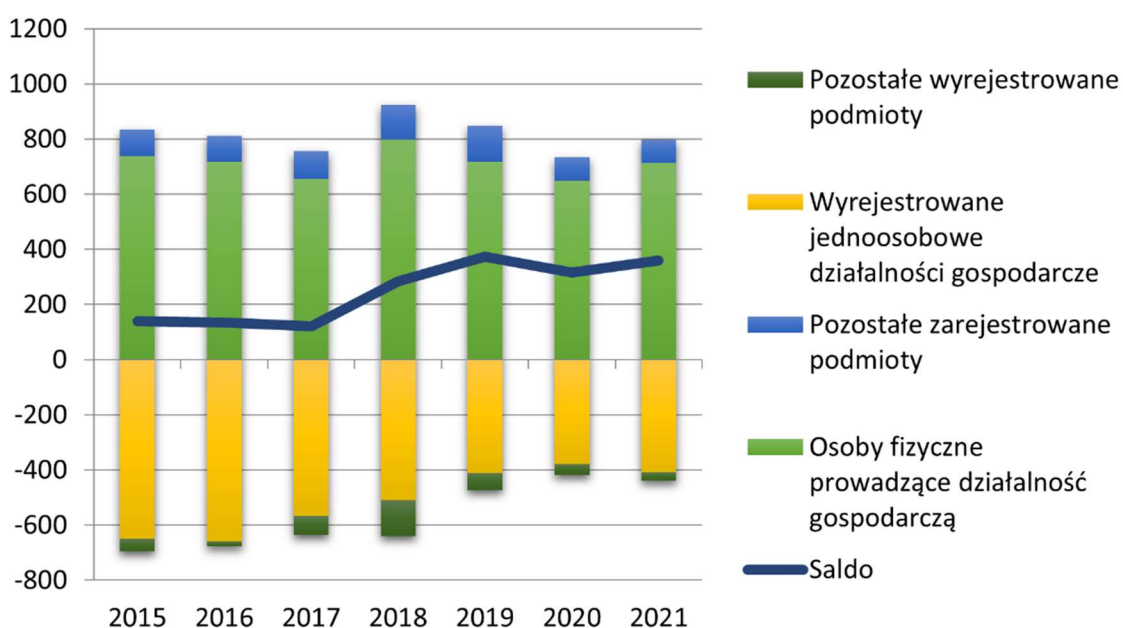
Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Analizując ten wskaźnik w poszczególnych gminach powiatu radomszczańskiego można zauważyć, że jedynymi gminami mającymi wyższą wartość od wskaźnika dla całego powiatu

(76) są miasto Radomsko (89), gminy: Przedbórz (81), Kobbiele Wielkie (80), Radomsko (79), Dobryczyce (78) oraz Gidle (77). Poniższy rysunek prezentuje również dynamikę wzrostu tego wskaźnika na przestrzeni lat 2010-2021. Wynika z niego, że przyrost wskaźnika najwyższy był w gminach Gidle, Ładzice oraz Przedbórz (wszędzie po 15).

Z racji na wysoki udział jednoosobowych działalności gospodarczych w ogóle podmiotów, to właśnie ten rodzaj działalności cechował największy zakres wahań podmiotów nowo zarejestrowanych do podmiotów wyrejestrowanych. Fakt ten, wynika między innymi z tego, że jednoosobowe działalności gospodarcze są bardziej podatne na dynamicznie zmieniającą się sytuację gospodarczą regionu, wzrosty cen energii oraz na zmiany w prawie.

Wykres 15. Nowo zarejestrowane oraz wyrejestrowane podmioty gospodarki narodowej w powiecie radomszczańskim

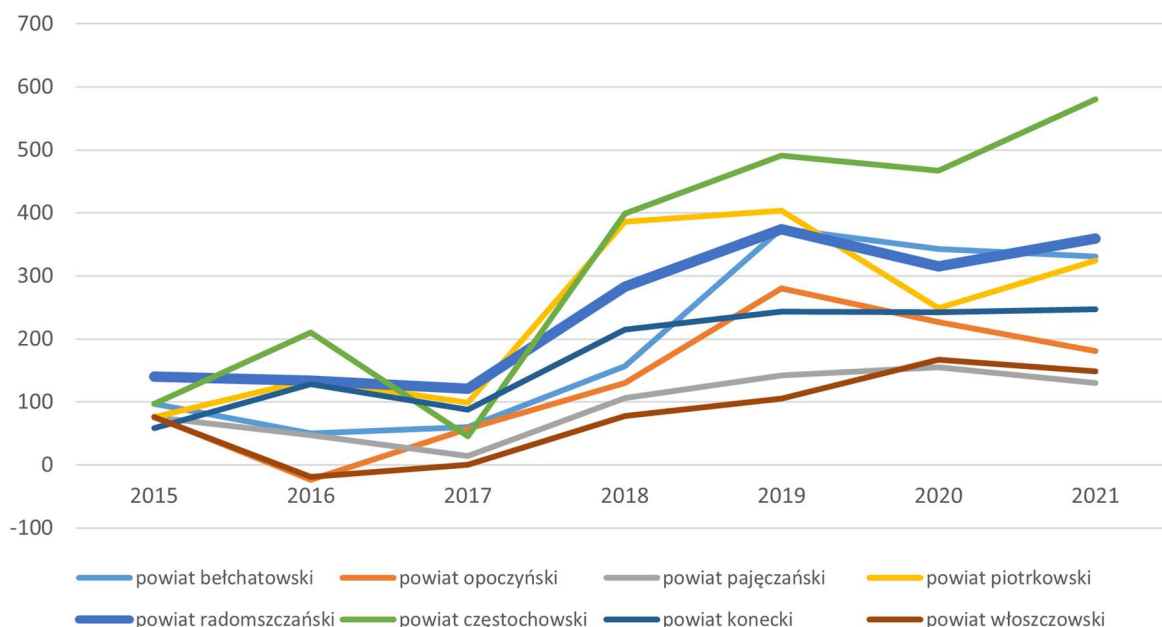

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Tak jak wspomniano wcześniej, w analizowanym okresie zwiększała się liczba podmiotów gospodarczych na terenie powiatu radomszczańskiego. Co warto zauważyć, pomimo zmniejszenia liczby nowo otwieranych firm w 2020 roku, saldo obliczane jako różnica otwartych a zamkniętych podmiotów w danym roku, pozostawało na zbliżonym poziomie co od roku 2018. Powyższy wykres nie uwzględnia jednak podmiotów, które zawiesiły swoją działalność. Z danych Głównego Urzędu Statystycznego wynika, że na koniec grudnia 2021 roku takich firm było 1441 (w tym 1406 jednoosobowych działalności gospodarczych), czyli o 318 więcej niż w roku 2020.

Porównując powiat radomszczański do pozostałych powiatów z grupy porównawczej można zauważyć, że jedynie w powiecie częstochowskim analizowane saldo z 5 ostatnich lat jest większe. To właśnie w tym powiecie w najszybszym tempie przybywa nowych przedsiębiorców.

Wykres 16. Różnica między zarejestrowanymi a wyrejestrowanymi podmiotami gospodarczymi w powiatach w latach 2015-2021

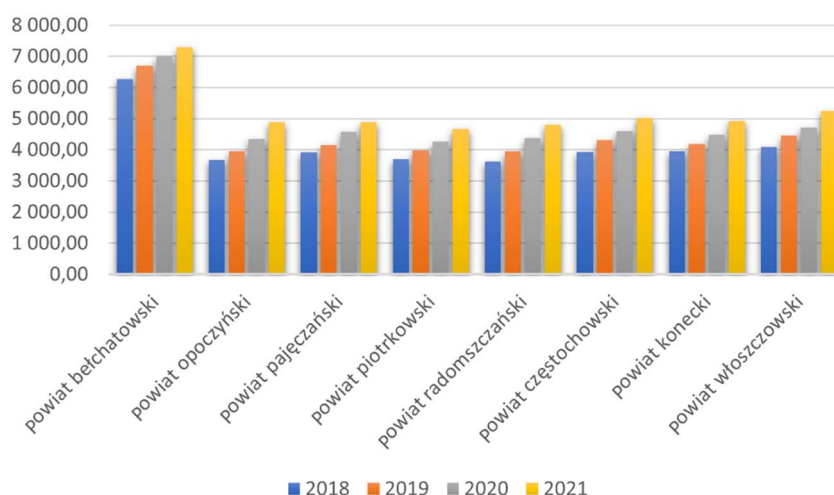

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Kolejnym ważnym aspektem lokalnego rynku jest kwestia wielkości przedsiębiorstw. Potwierdza ona tezę o dominującej roli osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, którzy stanowią główny trzon gospodarki. Często jednak o atrakcyjności lokalnego rynku pracy decyduje kwestia występowania dużych przedsiębiorstw, zatrudniających przynajmniej 250 osób. Takich firm na terenie powiatu radomszczańskiego w roku 2022 było 6 z czego jedna zatrudniała minimum 1000 pracowników. Więcej dużych zakładów było jedynie w powiecie bełchatowskim: 4 zakłady zatrudniające przynajmniej 1000 osób oraz 11 zatrudniających między 250 a 999 pracowników. Niepokojący trend miał miejsce w mniejszych firmach. Tych zatrudniających od 10 do 49 osób ubyło w porównaniu do 2012 roku o 51 (13,3%), natomiast przedsiębiorstw liczących od 50 do 250 pracowników ubyło 6 (8,7%). W przypadku tych pierwszych przedsiębiorstw mamy do czynienia z trendem dotyczącym wszystkie powiaty z grupy porównawczej oraz województwo łódzkie jako całość.

Istotną informacją w kontekście lokalnego rynku pracy jest wysokość przeciętnego wynagrodzenia brutto. Dane podawane przez Główny Urząd Statystyczny dotyczą podmiotów gospodarki narodowej o liczbie pracujących 10 i więcej osób oraz jednostek sfery budżetowej niezależnie od liczby pracujących. W powiecie radomszczańskim w 2021 roku przeciętna pensja wynosiła 4 807,65 zł brutto. Wartość ta stanowiła 80,1% wartości średniej krajowej. Przeciętne wynagrodzenie w województwie łódzkim wyniosło 5622,29 zł. Na tle grupy porównawczej powiat radomszczański wypadł lepiej jedynie w odniesieniu do powiatu piotrkowskiego. Statystycznie najlepiej zarabiają mieszkańcy powiatu bełchatowskiego: 7288,32 zł.

Wykres 17. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w latach 2018-2021

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Sposobem na zmierzenie kondycji lokalnych przedsiębiorstw jest określenie wartości ich środków trwałych oraz nakładów inwestycyjnych. Na koniec 2021 roku wartość brutto środków trwałych przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenie powiatu radomszczańskiego wynosiła 5,36 mld złotych i była o 2,70 mld większa niż w roku 2010. Wśród grupy porównawczej największy majątek trwały zgromadziły przedsiębiorstwa z powiatu bełchatowskiego (33,69 mld złotych) a najmniejszy z powiatu piotrkowskiego (1,29 mld złotych). Na tle analizowanej grupy wartość brutto środków trwałych przedsiębiorców z powiatu radomszczańskiego ustępuje tylko konkurencji z powiatu bełchatowskiego. Największą dynamikę wzrostu majątku trwałego odnotowano w powiatach o największej wartości środków trwałych (powiat bełchatowski – 166,35%, powiat radomszczański – 101,59%) oraz powiecie o najmniejszej wartości środków trwałych (powiat piotrkowski – 162,28%).

Tabela 21. Środki trwałe oraz nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw

	Suma nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw w latach 2010-2021 (w mld zł)	Wartość brutto środków trwałych przedsiębiorstw (w mld zł)	Przyrost wartości brutto środków trwałych (w mld zł)
powiat bełchatowski	21,72	33,69	21,04
powiat opoczyński	2,38	1,80	0,34
powiat pączęński	1,60	1,99	0,88
powiat piotrkowski	1,19	1,29	0,80
powiat radomszczański	3,75	5,36	2,70
powiat częstochowski	3,02	2,87	1,29
powiat konecki	1,92	2,05	0,63
powiat włoszczowski	1,89	1,96	1,09

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Rozwój przedsiębiorstw oraz zwiększanie swojej pozycji rynkowej wiąże się z ponoszeniem nakładów inwestycyjnych. W latach 2010-2021 firmy z powiatu radomszczańskiego zainwestowały około 3,75 mld złotych. Była to wartość większa niż wydatki poniesione na przestrzeni tych lat we wszystkich pozostałych analizowanych powiatach z wyjątkiem powiatu bełchatowskiego. Tam suma nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw wyniosła ponad 21,7 mld złotych. Wzrost nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach może wpłynąć na rozwój całego powiatu, ponieważ nowe inwestycje i rozwój firm może przyciągać nowych pracowników, zwiększać zyski przedsiębiorstw oraz wprowadzać innowacyjne rozwiązania.

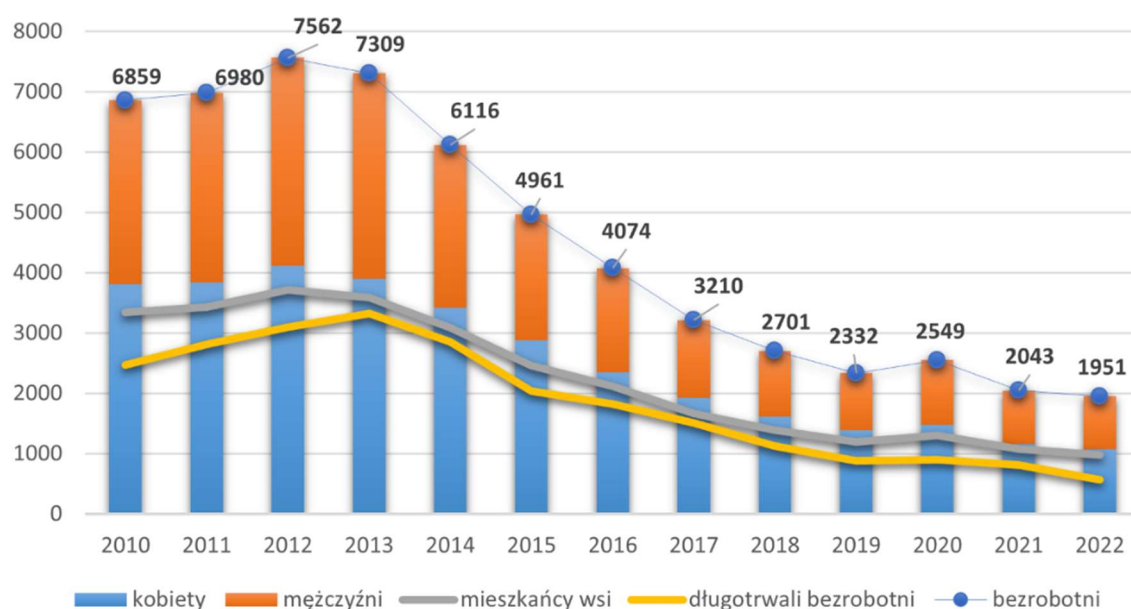
Ważnym aspektem wzmacniającym lokalną przedsiębiorczość są instytucje otoczenia biznesu. Na terenie powiatu funkcjonuje między innymi wspomniany wcześniej Cech Rzemieślników i Przedsiębiorców w Radomsku oraz Regionalna Izba Przemysłowo-Handlowa. Ważnym elementem wspierającym przedsiębiorców jest również inkubator przedsiębiorczości zwany jako *Starter Radomsko*, który funkcjonuje w ramach Centrum Nowoczesnych Inwestycji w Radomsku. Inkubator oferuje przedsiębiorcom m.in. przestrzeń do pracy (wynajęcie biura w tym na „godziny”, wynajęcie sali konferencyjnej), doradztwo i szkolenia.

Podsumowanie	
<ul style="list-style-type: none"> Zmniejszający się udział firm zarejestrowanych w mieście Radomsko względem ogółu podmiotów zarejestrowanych w powiecie 	
Pozytywne (+)	Negatywne (-)
<ul style="list-style-type: none"> Stale rosnąca liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON, Duża liczba podmiotów gospodarki narodowej w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, Duża liczba firm związanych z przetwórstwem przemysłowym, Powiązanie powiatu radomszczańskiego z przemysłem meblarskim, Wysokie nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw na tle grupy porównawczej, Specjalna Strefa Ekonomiczna na terenie miasta Radomsko, Działające instytucje otoczenia biznesu. 	<ul style="list-style-type: none"> Zmniejszenie liczby przedsiębiorstw zatrudniających od 10 do 249 osób, Niskie przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto.
Wyzwania	
<ul style="list-style-type: none"> Pozyskiwanie nowych inwestorów generujących dobrze płatne miejsca pracy, Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości wśród mieszkańców powiatu, Kształtowanie przedsiębiorczych postaw wśród mieszkańców powiatu. 	

Bezrobocie

Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Radomsku, na koniec grudnia 2022 roku powiat radomski zamieszkiwało 1951 osób zarejestrowanych w tutejszym urzędzie pracy jako bezrobotni. Była to najmniejsza wartość od początku analizowanego okresu. Najwięcej osób bezrobotnych było w 2012 roku - 7562. Od tamtego roku liczba ta zmniejszyła się o 5611. Chwilowe zwiększenie liczby bezrobotnych miało miejsce również w roku 2020. Na koniec tego roku w Powiatowym Urzędzie Pracy zarejestrowanych było 2549 osób, czyli o 217 mniej niż w roku 2019. Po tym chwilowym wzroście nastąpił dalszy spadek do obecnych, rekordowo niskich poziomów. Historycznie najniższa liczba osób bezrobotnych miała miejsce w czerwcu 2022 roku – 1826 osób.

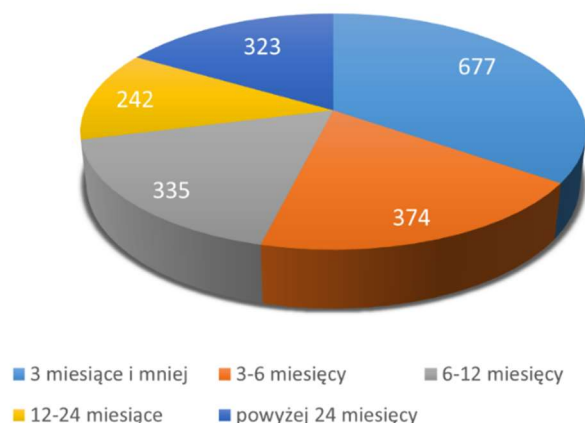
Wykres 18. Bezrobotni w powiecie radomskim w latach 2010-2022 (stan na 31.XII)

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Jak wynika z powyższego wykresu w każdym analizowanym roku kobiety stanowiły większość osób bezrobotnych. Biorąc pod uwagę, że z piramidy wieku wynika, że w grupie osób w wieku produkcyjnym przeważają mężczyźni, można założyć, że to kobiety są w gorszej sytuacji na rynku pracy. Na wykresie tym, kolorem szarym zaznaczono również linię odpowiadającą liczbie osób bezrobotnych zamieszkujących obszary wiejskie. Osoby te stanowiły średnio około 50% ogółu zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Radomsku. Linia ta skorelowana jest również z liczbą osób pozostających bez pracy powyżej 12 miesięcy. Można zatem założyć, że większość tych osób zamieszkuje właśnie obszary wiejskie. W 2021 roku osoby długotrwale bezrobotne stanowiły 28,96% wszystkich bezrobotnych w powiecie radomskim. Był to najniższy udział osób długotrwale bezrobotnych w ogóle bezrobotnych od 2010 roku.

Wykres 19. Bezrobotni wg czasu pozostawania bez pracy w powiecie radomszczańskim (stan na 31.XII 2022r.)

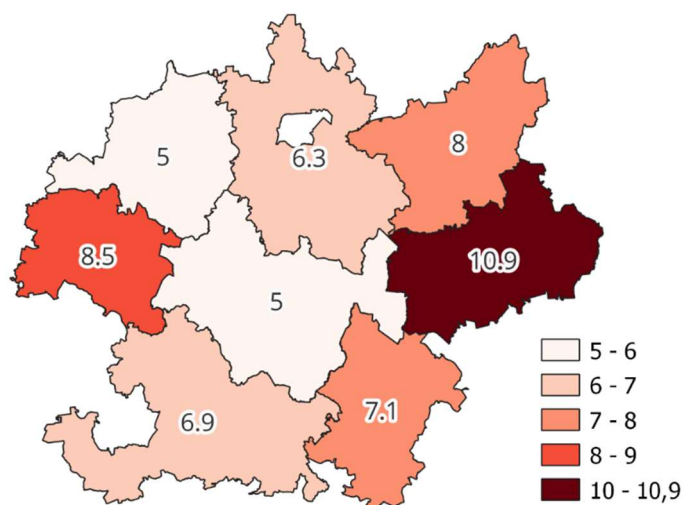

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W grudniu 2022 roku największą grupę bezrobotnych stanowiły osoby zarejestrowane do 3 miesięcy. Kolejną grupą są osoby zarejestrowane krócej niż 6 miesięcy. Wśród osób długotrwale bezrobotnych większość stanowiły osoby pozostające bez pracy powyżej 24 miesięcy – 323.

Sposobem na mierzenie zjawiska bezrobocia w regionach jest określenie stopy bezrobocia. Jest to procent udziału bezrobotnych w ilości ludności czynnej zawodowo, do której wlicza się zarówno osoby pracujące, jak i bezrobotne. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego stopa bezrobocia w powiecie radomszczańskim w 2022 roku wyniosła 5% i był to najniższy wskaźnik w grupie porównawczej. Taką samą wartość osiągnęła stopa bezrobocia jedynie w powiecie bełchatowskim. Najwyższą wartość odnotowano w powiecie koneckim – 10,9.

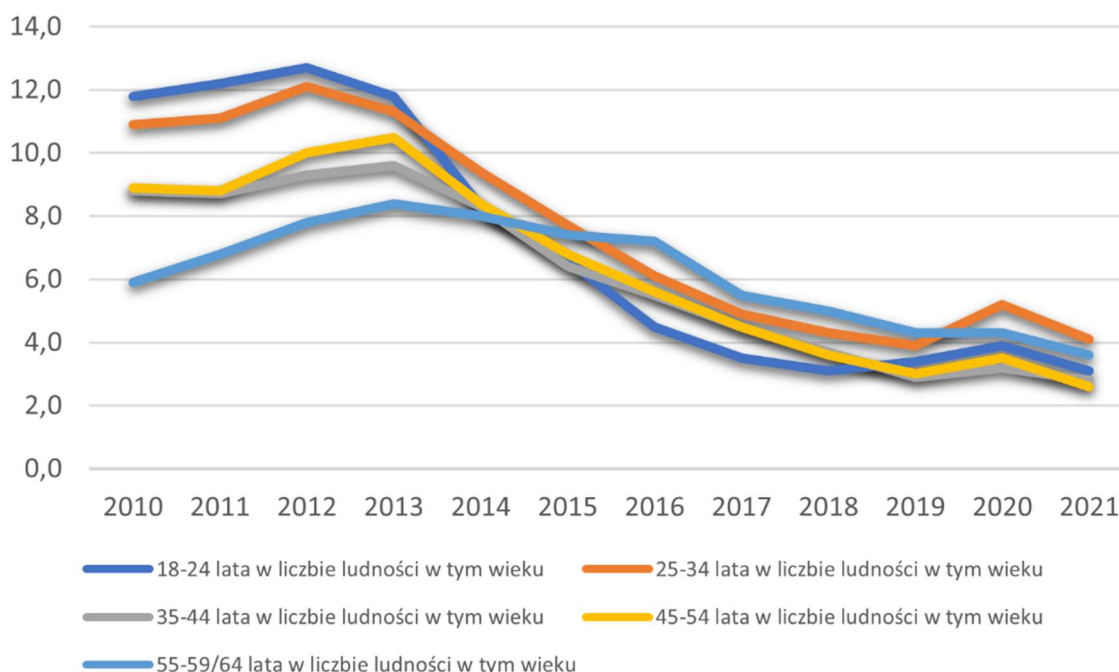
Rysunek 22. Stopa bezrobocia w 2022 roku w powiatach grupy porównawczej (%)

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Z danych przygotowanych przez Główny Urząd Statystyczny wynika, że największy odsetek osób zarejestrowanych jako bezrobotne wśród poszczególnych grup wiekowych i w odniesieniu do liczebności tych grup wiekowych jest wśród mieszkańców między 25 a 34 rokiem życia (4,1%). Sytuacja taka miała miejsce w latach 2014-2015 oraz 2020-2021. W latach 2010-2013 najgorsza sytuacja miała miejsce wśród najmłodszej grupy wieku. Średnio 12% osób pełnoletnich poniżej 24 roku życia było zarejestrowanych jako osoby bezrobotne. W latach 2016-2019 najgorsza sytuacja miała miejsce w grupie osób powyżej 55 roku życia.

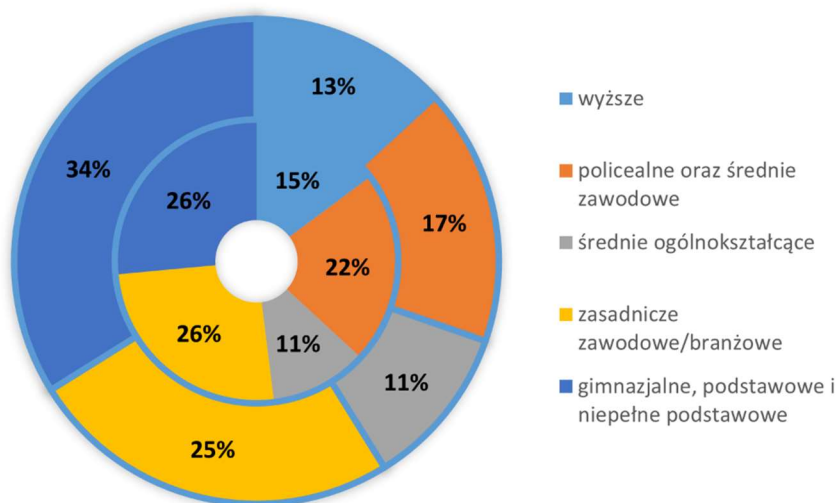
Wykres 20. Udział bezrobotnych zarejestrowanych wg grup wieku w liczbie ludności w tym wieku w powiecie radomszczańskim

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Poniższy wykres przedstawia ludność powiatu radomszczańskiego pogrupowaną wg posiadanego wykształcenia (dane GUS obejmują osoby powyżej 13 roku życia, które już ukończyły naukę) przedstawioną na pierścieniu zewnętrznym oraz bezrobotnych również w podziale na poziom wykształcenia (pierścień wewnętrzny). Jedynie wśród osób z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym lub niepełnym podstawowym odsetek osób zarejestrowanych w urzędzie pracy jest niższy niż udział w populacji osób z tym wykształceniem. W przypadku mieszkańców posiadających wykształcenie średnie ogólnokształcące ich udział wśród bezrobotnych jest dokładnie taki sam jak ich udział w ogólnej populacji – 11%. W przypadku pozostałych grup mieszkańców odsetek bezrobotnych jest wyższy niż udział w populacji.

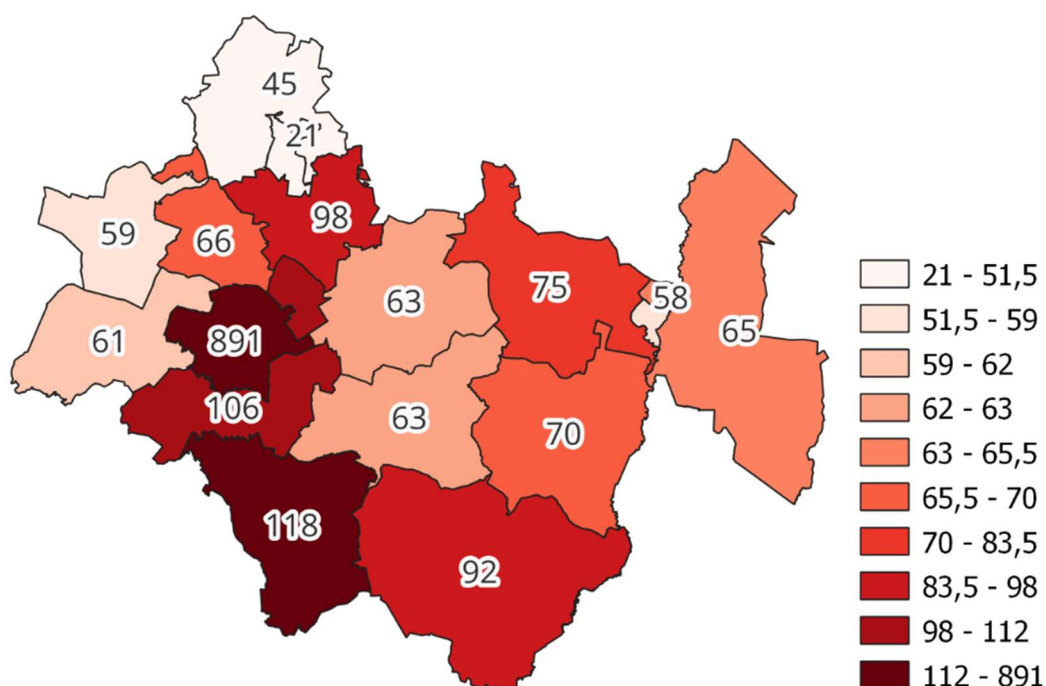
Wykres 21. Wykształcenie osób bezrobotnych w korelacji z wykształceniem społeczeństwa

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W ujęciu bezwzględny na grudzień 2022 r. największa liczba zarejestrowanych bezrobotnych charakteryzowała miasto Radomsko (891 osób). Powyżej 100 osób bezrobotnych było w gminach: Przedbórz (123), Gidle (118) oraz Radomsko (106). Najmniej bezrobotnych było w gminie Lgota Wielka (59), Ładzice (61), Kobiełe Wielkie i Kodrąb (po 63 osoby). Na poniższej grafice można również zauważyć, że w przypadku gmin Kamieński i Przedbórz więcej osób bezrobotnych zamieszkuje obszary wiejskie niż miejskie.

Rysunek 23. Bezrobotni w gminach powiatu radomszczańskiego - stan na 31.XII.2022r.

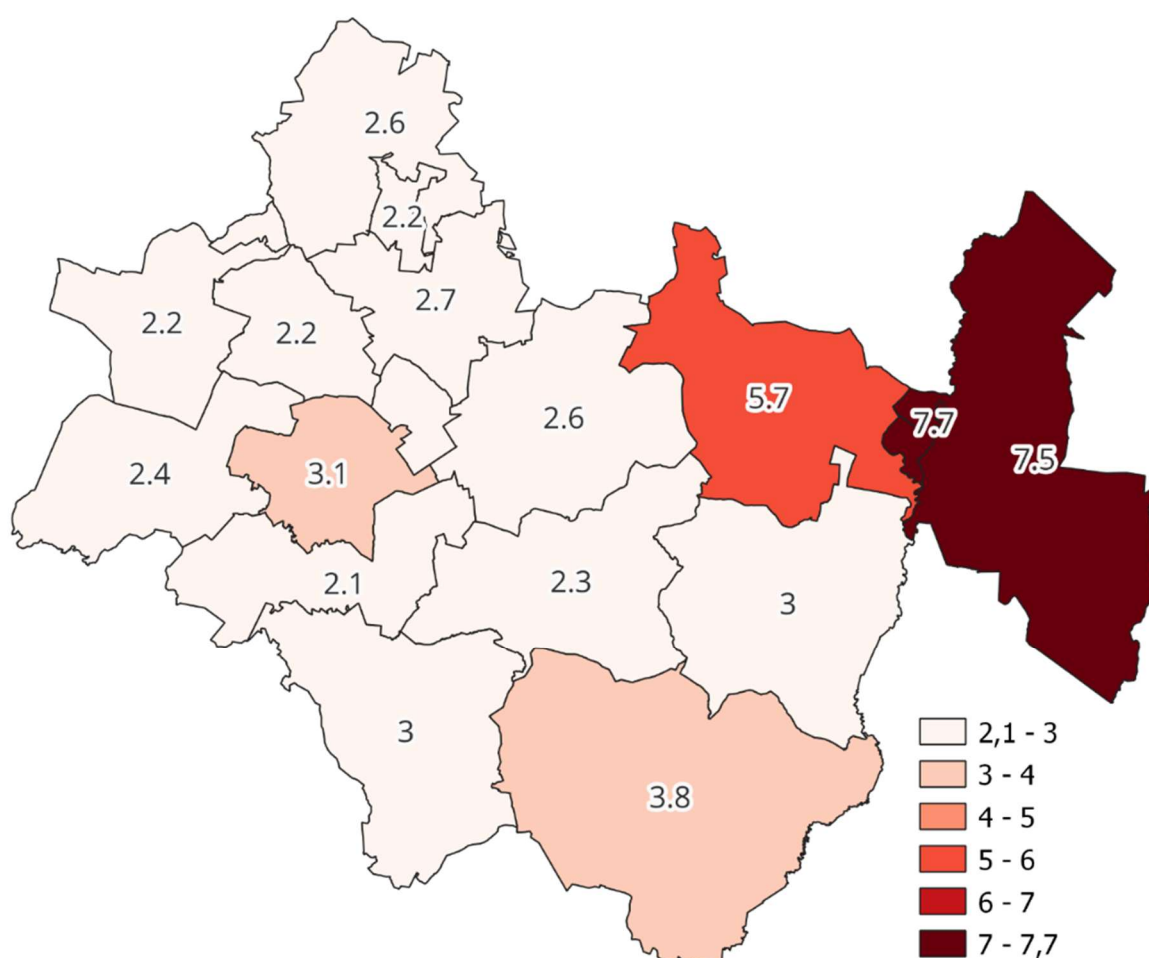

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Oczywistym jest, że w gminach zamieszkiwanych przez większą liczbę osób, bezrobotnych będzie więcej. W celu porównania odsetka osób pozostających bez pracy można posłużyć się ilorazem osób bezrobotnych i ludności w wieku produkcyjnym. W ogóle populacji powiatu radomszczańskiego wskaźnik ten wynosi 3,1. W większości gmin powiatu radomszczańskiego udział osób bezrobotnych wśród mieszkańców w wieku produkcyjnym wahał się od 2,1 do 3,0. Najgorsza sytuacja miała miejsce w gminie Małowice oraz gminie Przedbórz (zarówno obszar wiejski jak i miejski).

Każda z gmin powiatu radomszczańskiego odnotowała od 2010 roku spadek liczby zarejestrowanych bezrobotnych – w ujęciu bezwzględny najwyższy nastąpił w mieście Radomsko (-2191 osób), gminie Przedbórz (-388 osób) oraz gminie Radomsko (-262 osób). W ujęciu procentowym najwięcej bezrobotnych ubyło w gminie Radomsko (79,15%), gminie Ładzice (74,43%) oraz gminie Dobryszyc (74,38%). Jedynymi dwiema gminami z dynamiką spadku mniejszą niż 60% były gminy Przedbórz (56,56%) oraz Małowice (58,53%).

Rysunek 24. Udział bezrobotnych w ludności gmin w wieku produkcyjnym w 2021 r.

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Podsumowanie	
Pozytywne (+)	Negatywne (-)
<ul style="list-style-type: none"> • Rekordowo niska liczba bezrobotnych w powiecie radomszczańskim, • Najniższy odsetek osób długotrwale bezrobotnych, • Najniższa stopa bezrobocia w regionie. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wyższy odsetek bezrobotnych z wykształceniem wyższym, policealnym i zawodowym niż ich udział w populacji Powiatu.
Wyzwania	
<ul style="list-style-type: none"> • Utrzymanie dalszego trendu spadku liczby osób bezrobotnych w powiecie, • Aktywizacja osób długotrwale bezrobotnych. 	

Edukacja

Powiat wykonuje zadania edukacyjne o charakterze ponadgminnym. Uszczegółowienie tych zadań zostało określone w ustawie Prawo oświatowe, której zapisy mówią, że do zadań własnych Powiatu należy „zakładanie i prowadzenie publicznych szkół podstawowych specjalnych, szkół ponadpodstawowych, w tym integracyjnych oraz z oddziałami integracyjnymi lub specjalnymi, szkół sportowych i mistrzostwa sportowego (z wyjątkiem szkół i placówek o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym)”. Do jednostek prowadzonych przez Powiat Radomszczański, realizujących zadania w zakresie edukacji, w 2022 r. należały:

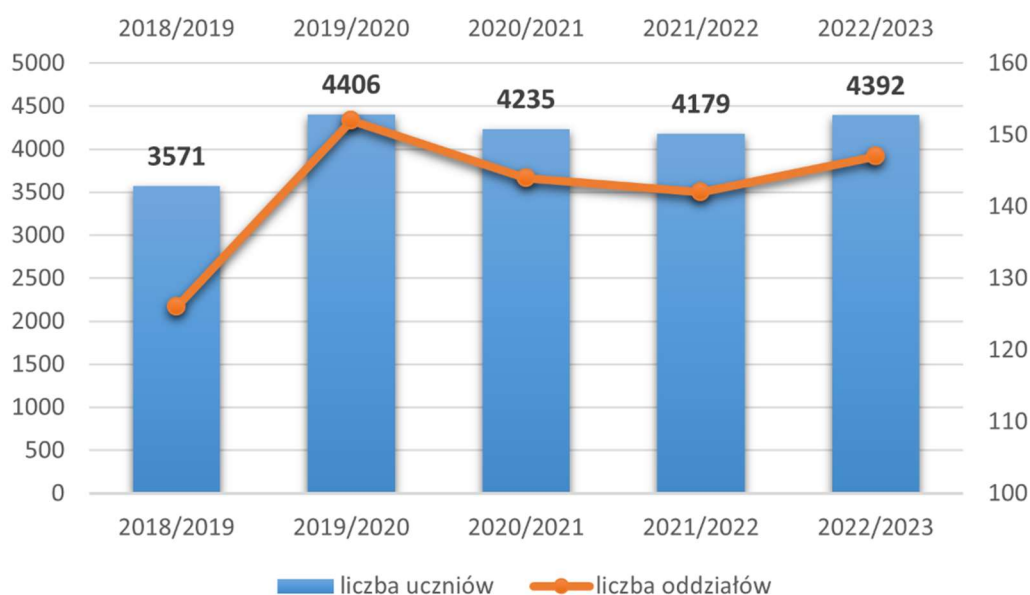
- I Liceum Ogólnokształcące im. Feliksa Fabianiego w Radomsku,
- II Liceum Ogólnokształcące im. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego,
- Zespół Szkół Ponadpodstawowych nr 1 im. Stanisława Staszica w Radomsku (III Liceum Ogólnokształcące, Technikum Mechaniczno-Budowlane oraz Branżowa Szkoła I stopnia nr 4),
- Zespół Szkół Drzewnych i Ochrony Środowiska w Radomsku (Technikum Drzewne i Ochrony Środowiska im. Mikołaja Kopernika, Branżowa Szkoła I stopnia nr 3 imienia Mikołaja Kopernika, Centrum Kształcenia Zawodowego),
- Zespół Szkół Ekonomicznych im. Tadeusza Kotarbińskiego w Radomsku (Technikum),
- Zespół Szkół Elektryczno-Elektronicznych im. prof. dr. inż. Janusza Groszkowskiego w Radomsku (Technikum Elektryczno-Elektroniczne, Branżowa Szkoła I stopnia),
- Zespół Szkół Ponadpodstawowych w Przedborzu (Liceum Ogólnokształcące, Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych).

Dodatkowo, samorząd Powiatu jest także organem prowadzącym dla Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego im. Księdza Jana Twardowskiego w Radomsku, Zespołu Placówek Oświatowo-Wychowawczych w Radomsku (Bursa Szkolna nr 1, Szkolne Schronisko Młodzieżowe), Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Radomsku. Sieć placówek edukacyjnych prowadzonych przez Powiat jest zatem skoncentrowana w głównym mieście

Powiatu – Radomsku. Powyżej wymienione placówki nie są jedynymi z oferty, z których może skorzystać młodzież. Na terenie powiatu radomszczańskiego działają również szkoły publiczne i niepubliczne dotowane przez Powiat Radomszczański oraz Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Dobryszycach i Zespół Szkół Ponadpodstawowych im. Tadeusza Kościuszki w Kamieńsku.

Ostatnia reforma oświaty zakładała, że od roku szkolnego 2017/18 nie przeprowadza się rekrutacji do klas I dotychczasowego gimnazjum oraz zasadniczej szkoły zawodowej (przekształcanej w szkołę branżową I stopnia). Zatem 31 sierpnia 2019 roku był ostatnim dniem funkcjonowania tych szkół w ustroju szkolnym. Reforma ta spowodowała, że w roku szkolnym 2019/2020 do szkół ponadpodstawowych rekrutowano uczniów kończących gimnazjum jak i szkołę podstawową. Na poniższym wykresie można zaobserwować zwiększenie liczby uczniów we wrześniu 2019 roku względem roku 2018 oraz tym samym spowodowaną konieczność zwiększenia liczby oddziałów szkolnych. W 2019 roku przybyło 26 nowych klas oraz 835 uczniów. Wzrost liczby uczniów o ponad 23% stanowił duże wyzwanie logistyczno-organizacyjne przed którym stanęli dyrektorzy placówek oświatowych oraz władze samorządowe.

Wykres 22. Liczba uczniów szkół prowadzonych przez Powiat Radomszczański

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Radomsku.

W roku szkolnym 2022/2023 w szkołach dla których organem prowadzącym był Powiat Radomszczański uczyło się 4392 uczniów w 142 oddziałach. Było to o 213 osób więcej niż w roku poprzednim. Wyższa liczba uczniów w roku obecnym 2022/2023 oraz przyszłym 2023/2024 jest konsekwencją reformy edukacyjnej nakładającej obowiązek szkolny na sześciolatków. To właśnie obecnie oba te roczniki aplikują/aplikowały do klas pierwszych szkół średnich. Konsekwencją tych działań na szczeblu rządowym będzie bardzo niska liczba abiturientów ósmych klas szkół podstawowych w roku szkolnym 2024/2025, co przełoży się na

rekrutację do szkół ponadpodstawowych prowadzonych przez Powiat Radomszczański. Biorąc pod uwagę prognozy demograficzne, liczba uczniów w kolejnych latach będzie się sukcesywnie zmniejszać.

Elementem opisującym stan zarządzania systemem oświaty w powiecie jest określenie średniej liczby uczniów przypadających na oddział w szkołach prowadzonych przez Powiat Radomszczański. Wartość tę oblicza się jako iloraz liczby uczniów w danym roku szkolnym oraz liczby oddziałów funkcjonujących w tym roku w danej szkole. Jak widać z poniższej tabeli w przypadku trzech szkół wskaźnik ten zmniejszył się w roku 2022 w odniesieniu do roku 2018, natomiast w przypadku czterech kolejnych wzrósł. W roku szkolnym 2022/2023 średnia liczba uczniów przypadająca na jeden oddział w dwóch liceach zmniejszyła się i wynosi: 30,57 dla I LO oraz 26,67 dla II LO. Największe zmniejszenie wskaźnika miało miejsce w przypadku Zespołu Szkół Ponadpodstawowych w Przedborzu. Najbardziej klasy rozrosły się w Zespole Szkół Ekonomicznych im. Tadeusza Kotarbińskiego w Radomsku. W roku szkolnym 2018/2019 oddział średnio liczył 26,70 ucznia a w roku 2022/2023 już 33,38. Druga największa średnia liczebność klasy miała miejsce w Zespole Szkół Elektryczno-Elektronicznych im. prof. dr. inż. Janusza Groszkowskiego w Radomsku. W ostatnim analizowanym roku było to 32,36 osoby na oddział.

Tabela 22. Liczba uczniów przypadająca na jeden oddział

	18/19	19/20	20/21	21/22	22/23
I Liceum Ogólnokształcące im. Feliksa Fabianiego w Radomsku	31,56	31,25	29,85	29,72	30,57
II Liceum Ogólnokształcące im. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego	28,29	29,05	29,00	29,56	26,67 ¹³
Zespół Szkół Ponadpodstawowych nr 1 im. Stanisława Staszica w Radomsku	28,05	29,27	29,92	29,72	29,56
Zespół Szkół Drzewnych i Ochrony Środowiska w Radomsku	27,89	26,74	26,88	26,46	28,26
Zespół Szkół Ekonomicznych im. Tadeusza Kotarbińskiego w Radomsku	26,70	29,09	32,18	33,13	33,38
Zespół Szkół Elektryczno-Elektronicznych im. prof. dr. inż. Janusza Groszkowskiego w Radomsku	28,52	30,22	30,64	30,96	32,36
Zespół Szkół Ponadpodstawowych w Przedborzu	27,00	25,78	24,38	22,00	23,88

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Radomsku.

Największa średnia liczba uczniów na oddział przedkłada się również na największą liczbę uczniów, która kształci się w Zespole Szkół Ekonomicznych im. Tadeusza Kotarbińskiego w Radomsku oraz Zespole Szkół Elektryczno-Elektronicznych im. prof. dr. inż. Janusza Groszkowskiego w Radomsku – odpowiednio 801 i 809 osób. Zwłaszcza w przypadku Zespołu

¹³ W roku szkolnym 2022/2023 w szkole funkcjonuje oddział przygotowawczy dla uczniów – uchodźców z Ukrainy, z liczbą uczniów na dzień 30.09.2022 r. – 21, co bezpośrednio wpływa na mniejszą wartość wskaźnika. Odliczając ten oddział wskaźnik osiągnąłby wartość **26,95**

Szkół Ekonomicznych, jako jedynej placówki, można zauważyć zwiększenie liczby uczącej się młodzieży w stosunku rok do roku.

Tabela 23. Liczba uczniów w szkołach ponadpodstawowych (dane na 30 września wg SIO)

	2018	2019	2020	2021	2022
I Liceum Ogólnokształcące im. Feliksa Fabianiego w Radomsku	505	625	597	535	642
II Liceum Ogólnokształcące im. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego	481	581	522	532	560
Zespół Szkół Ponadpodstawowych nr 1 im. Stanisława Staszica w Radomsku	589	761	748	743	739
Zespół Szkół Drzewnych i Ochrony Środowiska w Radomsku	530	722	699	688	650
Zespół Szkół Ekonomicznych im. Tadeusza Kotarbińskiego w Radomsku	534	669	708	762	801
Zespół Szkół Elektryczno-Elektronicznych im. prof. dr. inż. Janusza Groszkowskiego w Radomsku	770	816	766	743	809
Zespół Szkół Ponadpodstawowych w Przedborzu	162	232	195	176	191

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Radomsku.

Oprócz nauki w liceach ogólnokształcących, w 2022 roku młodzież mogła wybrać następujące kierunki kształcenia: technik mechanik, technik budownictwa, technik pojazdów samochodowych, technik geodeta, mechanik pojazdów samochodowych, elektromechanik pojazdów samochodowych, mechanik-monter maszyn i urządzeń, operator obrabiarek skrawających, technik programista, technik informatyk, technik elektronik, technik elektryk, technik reklamy, technik logistik, technik technologii drewna, technik usług fryzjerskich, technik żywienia i usług gastronomicznych, stolarz, fryzjer, kucharz, sprzedawca, dekarz, cukiernik, piekarz, przetwórcza mięsa, blacharz samochodowy, lakiernik, monter sieci i instalacji sanitarnych, ślusarz, fotograf, monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie, krawiec, technik ekonomista, technik rachunkowości, technik hotelarstwa, technik fotografii i multimediiów, technik grafiki i poligrafii cyfrowej, technik handlowiec.

Ze względu na brak zainteresowania, nie udało się uruchomić klas z następującymi kierunkami kształcenia: kowal, modelarz odlewniczy, kominiarz, operator urządzeń przemysłu szklarskiego, optyk-mechanik, operator maszyn i urządzeń odlewniczych, operator maszyn i urządzeń metalurgicznych, operator pojazdów i maszyn rolniczych, zegarmistrz, złotnik-jubiler, zdun, drukarz offsetowy, drukarz fleksograficzny, operator procesów introligatorskich, kuśnierz, kamieniarz, tapicer, kaletnik, obuwnik, elektromechanik, murarz-tylnik.

Mieszkańcy powiatu, w tym osoby pełnoletnie, mogli kontynuować swoją edukację na szczeblu ponadpodstawowym również w innych placówkach. Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Dobryszykach jest placówką prowadzoną przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju wsi i na rok szkolny 2022/2023 oferował następujące kierunki: technik architektury krajobrazu, technik weterynarii, technik żywienia i usług gastronomicznych, technik mechanizacji

rolnictwa i agrotechniki, kucharz, mechanik operator pojazdów i maszyn rolniczych. Z kolei w Zespole Szkół Ponadpodstawowych im. Tadeusza Kościuszki w Kamieńsku (dla którego organem prowadzącym jest gmina Kamieński) uczniowie mogli wybrać następujące kierunki kształcenia: technik elektryk, technik mechanik, technik górnictwa odkrywkowego, technik geodeta, technik ekonomista, elektryk, elektromechanik, mechanik monter maszyn i urządzeń, monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie, górnik odkrywkowej eksploatacji złóż, fryzjer, sprzedawca. Dodatkowo uczniowie liceum ogólnokształcącego mogli wybrać klasę mundurową, informatyczno-językową lub medialno-społeczną.

Tabela 24. Charakterystyka działalności szkół publicznych nie prowadzonych przez Powiat Radomszczański w roku szkolnym 2022/2023

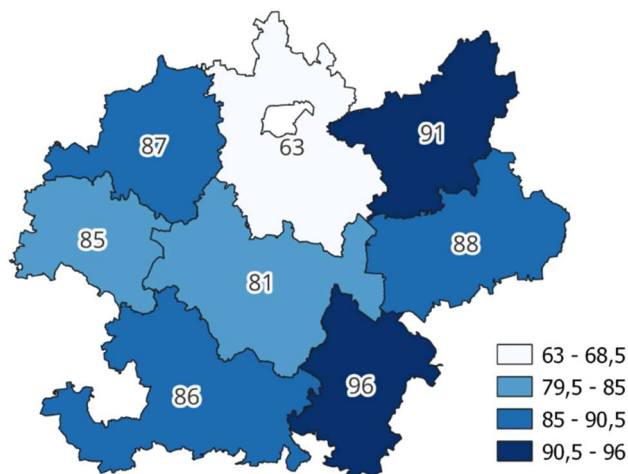
	Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Dobryszcach	Zespół Szkół Ponadpodstawowych im. Tadeusza Kościuszki w Kamieńsku
liczba uczniów	281	154
liczba oddziałów	14	10
liczba nauczycieli	54	30
liczba etatów nauczycieli	44,79	20,28
liczba etatów administracji i obsługi	20,35	5,6

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Radomsku.

W obu szkołach, w 24 oddziałach uczy się łącznie 435 uczniów, czyli średnio 18 osób na klasę. Funkcjonowanie obu placówek wiąże się z dużymi nakładami związanymi z etatami pedagogicznymi i niepedagogicznymi.

Jakość edukacji w szkołach ponadpodstawowych na terenie powiatu radomszczańskiego można ocenić przez pryzmat wskaźnika zdawalności egzaminu maturalnego.

Rysunek 25. Zdawalność egzaminu maturalnego w 2022 roku w powiatach grupy porównawczej (w %)

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych Okręgowych Komisji Egzaminacyjnych w Łodzi i Jaworznie.

W 2022 roku w powiecie radomszczańskim wskaźnik zdawalności egzaminu dojrzałości wyniósł 81% i poza powiatem piotrkowskim był najniższym wśród powiatów z grupy porównawczej. W roku tym do egzaminu dojrzałości przystąpili uczniowie (oraz dorośli) z piętnastu placówek oświatowych. Najwięcej maturzystów było w radomszczańskich liceach ogólnokształcących (I LO, II LO) oraz Technikum Elektryczno-Elektronicznym w Radomsku. Najwyższą zdawalność matur miały właśnie te dwa licea – blisko 100%. Z III Liceum Ogólnokształcącego (w Zespole Szkół Ponadpodstawowych nr 1) maturę zdało 89% przystępujących do egzaminu dojrzałości. W technikach wskaźnik zdawalności wahał się od 59% do 88%. Zdecydowanie niższy poziom zdawalności matury był w placówkach niepublicznych.

Tabela 25. Liczba uczniów przystępujących do matury oraz zdawalność egzaminu w szkołach ponadpodstawowych w roku szkolnym 2022/2023

	Otrzymali świadectwo dojrzałości - liczba	Liczba przystępujących do matury	zdawalność (%)
Technikum (ZSE w Radomsku)	87	145	60
Technikum Elektryczno-Elektroniczne w Radomsku	132	150	88
Liceum Ogólnokształcące Dla Dorosłych (ZSDiOS)	0	1	0
Technikum Drzewne i Ochrony Środowiska im. Mikołaja Kopernika w Radomsku	23	39	59
III Liceum Ogólnokształcące w Radomsku (ZSP nr 1)	41	46	89
Technikum Mechaniczno-Budowlane w Radomsku (ZSP nr 1)	28	32	88
I Liceum Ogólnokształcące im. Feliksa Fabianiego w Radomsku	124	125	99
II Liceum Ogólnokształcące im. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego w Radomsku	146	150	97
Liceum Ogólnokształcące Dla Dorosłych "Sokrates"	3	12	25
Liceum Ogólnokształcące Dla Dorosłych "Żak"	2	18	11
Technikum w Dobryzycach	15	23	65
Liceum Ogólnokształcące im. Tadeusza Kościuszki w Kamieńsku	8	17	47
Technikum w Kamieńsku	1	1	100
Liceum Ogólnokształcące w Przedborzu	38	40	95
Liceum Ogólnokształcące Dla Dorosłych w Przedborzu	0	2	0

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Łodzi.

Bardzo istotnym czynnikiem wpływającym na system oświaty i mającym duże znaczenie w kształtowaniu wydatków Powiatu jest struktura zatrudnienia w szkole, uwzględniająca zarówno kadrę pedagogiczną, jak i pracowników obsługi. Karta Nauczyciela i wynikające z niej prawa zatrudnianych na tej podstawie pedagogów, które w dużej mierze mają odzwierciedlenie w finansach, stanowią duże obciążenie dla budżetu każdej jednostki samorządowej. Warto zatem zwrócić uwagę na racjonalne zarządzanie zasobami ludzkimi, co

w przypadku placówek oświatowych jest wyjątkowo trudne, gdyż w ślad za kadrami pedagogicznymi podąża jakość kształcenia. W poniższej tabeli zaprezentowano liczbę nauczycieli oraz liczbę etatów w poszczególnych placówkach prowadzonych przez Powiat Radomszczański w latach 2018/2019 – 2022/2023.

Tabela 26. Liczba nauczycieli oraz liczba etatów nauczycieli w szkołach prowadzonych przez Powiat Radomszczański w latach szkolnych 2018/2019 – 2022/2023

	18/19	19/20	20/21	21/22	22/23
I Liceum Ogólnokształcące	44/37,33	53/45,64	52/45,49	49/42,96	51/45,06
II Liceum Ogólnokształcące	44/39,59	46/42,15	44/40,57	45/42,33	47/44,37
Zespół Szkół Ponadpodstawowych nr 1	72/65,09	75/67,63	76/66,46	73/65,13	73/65,43
Zespół Szkół Drzewnych i Ochrony Środowiska	58/52,88	72/64,16	67/60,25	66/58,7	74/64,33
Zespół Szkół Ekonomicznych	59/57,07	62/58,07	65/58,68	66/60,9	68/62,1
Zespół Szkół Elektryczno-Elektronicznych	74/70,73	80/70,23	73/67,08	69/64,84	69/66,09
Zespół Szkół Ponadpodstawowych w Przedborzu	19/10,12	21/15,78	18/13,68	18/14,23	18/14,83
Łącznie	370/332,81	409/363,66	395/352,21	386/349,09	400/362,21

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Radomsku.

Jak wynika z powyższej tabeli na przestrzeni analizowanych lat, wraz ze wzrostem liczby uczniów i oddziałów zwiększyła się liczba zatrudnionych nauczycieli z 370 do 400 oraz liczba etatów nauczycielskich z 332,81 do 362,21. W przypadku jednej placówki - Zespołu Szkół Elektryczno-Elektronicznych zmniejszyła się zarówno liczba nauczycieli jak i etatów pedagogów. Liczba nauczycieli w szkołach ponadpodstawowych powiązana jest z ofertą edukacyjną, dlatego każdą placówkę należałoby rozpatrywać pojedynczo z uwzględnieniem lokalnej specyfiki. Z perspektywy organu prowadzącego – im wyższa wartość wskaźnika zatrudnienia (Wz) tym lepiej. Wskaźnik zatrudnienia informuje bowiem jaka ilość etatu przypada na osobę (nauczyciela). W analizowanych latach w placówkach prowadzonych przez Powiat Radomszczański, wskaźnik ten w wymiarze ogólnym przedstawia się następująco:

- 2018/2019 – 0,90
- 2019/2020 – 0,89
- 2020/2021 – 0,89
- 2021/2022 – 0,90
- 2022/2023 – 0,91

Wartość 0,91 w roku szkolnym 2022/2023 oznacza, że dyrektorom placówek oświatowych udało się optymalnie wykorzystać posiadane zasoby pedagogiczne.

Tabela 27. Wskaźnik Wz w poszczególnych szkołach prowadzonych przez Powiat Radomszczański w latach szkolnych 2018/2019 – 2022/2023

	18/19	19/20	20/21	21/22	22/23
I Liceum Ogólnokształcące	0,85	0,86	0,87	0,88	0,88
II Liceum Ogólnokształcące	0,90	0,92	0,92	0,94	0,94
Zespół Szkół Ponadpodstawowych nr 1	0,90	0,90	0,87	0,89	0,90
Zespół Szkół Drzewnych i Ochrony Środowiska	0,91	0,89	0,90	0,89	0,87
Zespół Szkół Ekonomicznych	0,97	0,94	0,90	0,92	0,91
Zespół Szkół Elektryczno-Elektronicznych	0,96	0,88	0,92	0,94	0,96
Zespół Szkół Ponadpodstawowych w Przedborzu	0,53	0,75	0,76	0,79	0,82
Łącznie	0,90	0,89	0,89	0,90	0,91

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Radomsku.

W 2022 roku najwyższa wartość wskaźnika Wz była w Zespole Szkół Elektryczno-Elektronicznych (0,96), a najmniejsza w Zespole Szkół Ponadpodstawowych w Przedborzu (0,82). Analizując liczbę etatów nauczycieli trzeba jeszcze zestawić ją z liczbą uczniów w poszczególnej placówce oświatowej. W roku szkolnym 2022/2023, w porównaniu do roku 2018/2019 zwiększyła się średnia liczba uczniów przypadająca na etat nauczycielski. Najwięcej uczniów na jednego nauczyciela przypada w I Liceum Ogólnokształcącym (14,25), a najmniej w Zespole Szkół Drzewnych i Ochrony Środowiska (10,10). Wartość poniżej średniej była jeszcze tylko w Zespole Szkół Ponadpodstawowych nr 1 (11,29).

Tabela 28. Liczba uczniów przypadająca na etat nauczycielski w szkołach prowadzonych przez Powiat Radomszczański w latach szkolnych 2018/2019 – 2022/2023

	18/19	19/20	20/21	21/22	22/23
I Liceum Ogólnokształcące	13,53	13,69	13,12	12,45	14,25
II Liceum Ogólnokształcące	12,15	13,78	12,87	12,57	12,62
Zespół Szkół Ponadpodstawowych nr 1	9,05	11,25	11,25	11,41	11,29
Zespół Szkół Drzewnych i Ochrony Środowiska	10,02	11,25	11,60	11,72	10,10
Zespół Szkół Ekonomicznych	9,36	11,52	12,07	12,51	12,90
Zespół Szkół Elektryczno-Elektronicznych	10,89	11,62	11,42	11,46	12,24
Zespół Szkół Ponadpodstawowych w Przedborzu	16,01	14,70	14,25	12,37	12,88
Łącznie	10,73	12,12	12,02	11,97	12,13

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Radomsku.

Obowiązujące przepisy prawa nie regulują kwestii zasad określania liczby pracowników administracji i obsługi w szkołach. Decyzja w tym zakresie należy do organu prowadzącego. Dyrektor szkoły może zatrudnić pracowników niepedagogicznych w takiej liczbie, jaka wynika z zatwierdzonej przez organ prowadzący organizacji szkoły na dany rok szkolny. W arkuszu organizacyjnym szkoły zamieszcza się w szczególności: liczbę nauczycieli oraz pracowników niepedagogicznych szkoły, w tym zajmujących stanowiska kierownicze. Organ prowadzący, jako podmiot finansujący działalność szkoły i odpowiedzialny za jej działalność – określa zasady – jakich dyrektorzy szkół zobowiązani są przestrzegać przy planowaniu organizacji szkoły, w tym przy zatrudnianiu pracowników niepedagogicznych. W praktyce zazwyczaj organ

prowadzący, w drodze zarządzenia, ustala standardy zatrudnienia pracowników niepedagogicznych. Zatwierdzona w organizacji pracy liczba pracowników, stanowi podstawę do ustalenia środków w planie finansowym szkoły. Celem poniższej analizy jest określenie liczby etatów niepedagogicznych będących niezbędnym uzupełnieniem kadry nauczycielskiej w przeliczeniu na jeden oddział w placówkach oświatowych prowadzonych przez Powiat Radomszczański oraz ich porównanie na przestrzeni lat.

Tabela 29. Zatrudnienie pracowników niepedagogicznych w poszczególnych szkołach prowadzonych przez Powiat Radomszczański w przeliczeniu na jeden oddział w latach szkolnych 2018/2019 – 2022/2023

	2018	2019	2020	2021	2022
I Liceum Ogólnokształcące	0,66	0,50	0,50	0,56	0,48
II Liceum Ogólnokształcące	0,65	0,55	0,61	0,61	0,49
Zespół Szkół Ponadpodstawowych nr 1	0,63	0,51	0,51	0,51	0,51
Zespół Szkół Drzewnych i Ochrony Środowiska	0,83	0,62	0,64	0,66	0,68
Zespół Szkół Ekonomicznych	0,61	0,53	0,55	0,55	0,53
Zespół Szkół Elektryczno-Elektronicznych	0,61	0,65	0,58	0,60	0,58
Zespół Szkół Ponadpodstawowych w Przedborzu	0,92	0,64	0,72	0,72	0,72
Łącznie	0,67	0,57	0,58	0,59	0,55

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Radomsku.

W ujęciu ogólnym wskaźnik zatrudnienia pracowników niepedagogicznych (*Wzn*) obliczany jako iloraz sumy etatów pracowników niepedagogicznych i liczby oddziałów w danej placówce szkolnej, w roku szkolnym 2022/2023 wyniósł 0,55 i był najniższym w całym analizowanym okresie. Pomimo zwiększenia liczby oddziałów z 126 do 147 liczba etatów niepedagogicznych zmniejszyła się z 84,55 do 81,55 co spowodowało znaczny spadek wartości wskaźnika *Wzn*. Patrząc na poszczególne placówki oświatowe, najwięcej etatów ubyło w Zespole Szkół Elektryczno-Elektronicznych im. prof. dr. inż. Janusza Groszkowskiego w Radomsku (2 etaty). Jedynie w dwóch placówkach: Zespole Szkół Ekonomicznych im. Tadeusza Kotarbińskiego w Radomsku oraz Zespole Szkół Ponadpodstawowych w Przedborzu zwiększyła się liczba etatów pracowników niepedagogicznych – odpowiednio o 0,5 i 0,25 etatu. Najlepsza ekonomicznie sytuacja względem wskaźnika *Wzn* ma miejsce w I Liceum Ogólnokształcącym im. Feliksa Fabianiego w Radomsku (0,48) i II Liceum Ogólnokształcącym im. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego (0,49). Najwyższą wartość wskaźnika odnotowano w wymienionym wcześniej Zespole Szkół Ponadpodstawowych w Przedborzu (0,72) oraz Zespole Szkół Drzewnych i Ochrony Środowiska w Radomsku (0,68). W przypadku zmniejszania liczby uczniów w kolejnych latach i tym samym otwierania mniejszej liczby oddziałów, należy założyć wzrost wartości wskaźnika *Wzn* w poszczególnych placówkach edukacyjnych.

Biorąc pod uwagę analizę wskaźnikową za rok szkolny 2022/2023, najstabilniejsza organizacyjnie jest sytuacja w Zespole Szkół Ekonomicznych im. Tadeusza Kotarbińskiego w Radomsku. W placówce tej, jako jedynej, analizowane wskaźniki osiągnęły wartość wyższą bądź równą (uczniowie na oddział, wskaźnik zatrudnienia) lub niższą (pracownicy niepedagogiczni na oddział) niż średnia wartość dla wszystkich szkół w tym roku. W przypadku

I Liceum i II Liceum Ogólnokształcące oraz Zespołu Szkół Elektryczno-Elektronicznych „na zielono” wskazano dwa spośród trzech wskaźników. W przypadku dwóch placówek żaden z analizowanych wskaźników nie został wyróżniony kolorem zielonym w poniższej tabeli: Zespół Szkół Drzewnych i Ochrony Środowiska oraz Zespół Szkół Ponadpodstawowych w Przedborzu.

Tabela 30. Podsumowanie analizy placówek oświatowych za rok 2022

	Uczniowie / etat	wskaźnik zatrudnienia	Obsługa / oddziały
I Liceum Ogólnokształcące	30,57	0,88	0,48
II Liceum Ogólnokształcące	26,67	0,94	0,49
Zespół Szkół Ponadpodstawowych nr 1	29,56	0,90	0,51
Zespół Szkół Drzewnych i Ochrony Środowiska	28,26	0,87	0,68
Zespół Szkół Ekonomicznych	33,38	0,91	0,53
Zespół Szkół Elektryczno-Elektronicznych	32,36	0,96	0,58
Zespół Szkół Ponadpodstawowych w Przedborzu	23,88	0,82	0,72
łącznie	29,88	0,91	0,55

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Radomsku.

Na terenie powiatu radomszczańskiego funkcjonuje również Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Radomsku. Z Poradni mogą bezpłatnie korzystać rodzice, dzieci, młodzież oraz nauczyciele i wychowawcy. Do zadań Poradni należy w szczególności:

- diagnozowanie poziomu rozwoju, potrzeb i możliwości oraz zaburzeń rozwojowych i zachowań dysfunkcyjnych dzieci i młodzieży,
- wspomaganie dzieci i młodzieży odpowiednio do ich potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych,
- prowadzenie terapii dzieci i młodzieży, w zależności od rozpoznanych potrzeb, w tym dzieci i młodzieży z zaburzeniami rozwojowymi, z zachowaniami dysfunkcyjnymi, niepełnosprawnymi, niedostosowanymi społecznie lub zagrożonych niedostosowaniem społecznym oraz ich rodzin,
- pomoc rodzicom i nauczycielom w rozpoznawaniu i rozwijaniu indywidualnych możliwości, predyspozycji i uzdolnień dzieci i młodzieży,
- podejmowanie działań z zakresu profilaktyki uzależnień i innych problemów dzieci i młodzieży,
- współpraca z przedszkolami, szkołami i placówkami przy opracowywaniu i realizowaniu indywidualnych programów edukacyjno-terapeutycznych,
- wspomaganie wychowawczej i edukacyjnej funkcji rodziny.

Tabela 31. Stan zatrudnienia w Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Radomsku

	2019	2020	2021	2022
Liczba etatów administracji i obsługi	5	5	5	5
Liczba nauczycieli	30	29	29	29
Liczba etatów nauczycieli	28,5	28	28,3	28,15

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Radomsku.

Poradnia zatrudnia łącznie 29 psychologów, pedagogów, logopedów, rehabilitantów, fizjoterapeutów oraz doradców zawodowych. Oprócz tego w poradni zatrudnionych jest 5 osób obsługi administracyjnej. Pracownicy poradni corocznie wydają kilkaset orzeczeń i opinii. Opinia to dokument, który przedstawia stanowisko poradni wraz z uzasadnieniem w sprawie zgłoszonej przez rodziców lub opiekunów prawnych ucznia. Orzeczenie natomiast jest decyzją administracyjną pierwszej instancji, który wydaje zespół orzekający działający w poradni. Orzeczenia mają swoje konsekwencje dla szkół, które są zobowiązane do realizacji zaleceń w nim zawartych. Do szkół najczęściej trafiają orzeczenia o:

- potrzebie kształcenia specjalnego, wydawane dla uczniów z niepełnosprawnością, zagrożonych niedostosowaniem społecznymi i niedostosowanych społecznie (wydawane na etap edukacyjny),
- potrzebie objęcia ucznia indywidualnym nauczaniem (wydawane na czas wskazany w zaświadczeniu lekarskim, nie dłużej jednak niż na rok szkolny).

Powiat Radomszczański jest również organem prowadzącym dla Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego im. Księdza Jana Twardowskiego oraz Zespołu Placówek Oświatowo-Wychowawczych w Radomsku. W skład SOSW wchodzi Szkoła Podstawowa Specjalna, Szkoła Specjalna Przystosowująca do Pracy oraz grupy rewalidacyjno-wychowawcze, natomiast w ramach ZPOW funkcjonuje Bursa Szkolna Nr 1 oraz Szkolne Schronisko Młodzieżowe.

Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy przeznaczony jest dla uczniów z niepełnosprawnościami w tym niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, umiarkowanym, głębokim, z zespołem Aspergera, zaburzeniami ze spektrum autyzmu oraz niepełnosprawnościami sprzężonymi w wieku od 7 do 25 lat. Praca w placówce oparta jest na przepisach prawa oświatowego¹⁴. Placówka zapewnia pomoc we wszechstronnym rozwoju uczniów w wymiarze intelektualnym, psychicznym i społecznym, zapewnia pomoc psychologiczną i pedagogiczną uczniom¹⁵. W strukturach Ośrodka funkcjonuje również Internat, który dysponuje 30 miejscami dla uczniów.

W maju 2023 roku Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy miał 131 wychowanków z czego w szkole podstawowej uczyło się 71 uczniów, a w szkole specjalnej przystosowującej do pracy 47 osób. Dodatkowe 13 osób to uczestnicy grup rewalidacyjno-wychowawczych. W roku

¹⁴ Raport o stanie Powiatu Radomszczańskiego za 2021 rok

¹⁵ Program Wychowawczo – Profilaktyczny Specjalnego Ośrodka Szkolno – Wychowawczego im. ks. Jana Twardowskiego w Radomsku

szkolnym 2020/2021 placówka liczyła 123 uczniów i wychowanków, czyli o 8 mniej niż na moment przygotowania niniejszego raportu diagnostycznego.

Szkolne Schronisko Młodzieżowe wchodzi w skład Zespołu Placówek Oświatowo-Wychowawczych w Radomsku. Schronisko dysponuje 4 pięcioosobowymi pokojami, co daje łącznie 20 miejsc. Głównym zadaniem schroniska jest zapewnienie dzieciom, młodzieży i ich opiekunom tanich miejsc noclegowych oraz zapewnienie opieki i wychowania dzieciom i młodzieży przebywającym w schronisku¹⁶.

Bursa Szkolna jest placówką koedukacyjną przeznaczoną dla uczniów szkół ponadpodstawowych uczących się poza miejscem stałego zamieszkania oraz, w uzasadnionych przypadkach, mieszkańców miasta Radomska uczących się w szkołach, których organem prowadzącym jest Powiat Radomszczański. Nadrzędnym celem placówki jest stworzenie wychowankom optymalnych warunków do nauki oraz warunków socjalno – bytowych. Obecnie w Bursie mieszka 57 osób. Placówka przystosowana jest do przyjęcia 78 wychowanków w poszczególnym roku szkolnym.

W warunkach ograniczonych zdolności finansowych istotnym aspektem funkcjonowania placówek oświatowych jest ich zdolność do pozyskiwania zewnętrznych źródeł finansowania. Poniższa tabela przedstawia informacje o projektach realizowanych przez szkoły przy udziale zewnętrznego finansowania.

Tabela 32. Informacja o projektach realizowanych przez szkoły przy udziale zewnętrznego finansowania

	Projekt	Wartość całkowita	Termin realizacji	SUMA dla placówki
I Liceum Ogólnokształcące	Cyfrowa szkoła- rozwój edukacji cyfrowej w I LO w Radomsku	233 437,5	2022	518 308,50
	Kropla wody-kroplą życia	12 000,00	2019-2021	
	Nasze Ekologiczne pracownie	57 940,00	2021	
	Przebudowa kortu tenisowego i przekształcenie go na boisko wielofunkcyjne w ramach programu „Infrastruktura sportowa Plus”	165 000,00	2021	
	Pracownia pn. „Eko-eksperymentarium”	49 931,00	2019-2020	
II Liceum Ogólnokształcące	Program ERASMUS+ - współpraca na rzecz innowacji i wymiany dobrych praktyk	191 780,00 ¹⁷	2016-2019	191 780,00
Zespół Szkół Ponadpodstawowych nr 1	Wsparcie uczniów i nauczycieli w ZSP	361 464,00	2022	464 541,00
	Dotacja celowa na zakup książek	2 500,00	2020	
	Mobile application to ease learnig for student ¹⁸	100 577,00	2017-2019	
	CKZ w Drzewniaku stawia na rozwój	330 631,17	2022	4 602 517,58

¹⁶ <http://zpow.radomsko.pl/>

¹⁷ 44 600,00 Euro po kursie 4,30 zł

¹⁸ 23 390,00 Euro po kursie 4,30 zł

Zespół Szkół Drzewnych i Ochrony Środowiska	Rozwój CKZ w Drzewniaku	563 417,50	2022	
	ZSDiOŚ w Radomsku stawia na rozwój	388 548,75	2022	
	Drzewniak stawia na profesjonalistów	191 266,83	2020-2022	
	Drzewniak stawia na rozwój	631 364,83	2021-2022	
	Drzewniak stawia na kwalifikacje	1 470 246,00	2018-2019	
	Drzewniak stawia na kompetencje uczniów	1 027 042,50	2018-2020	
Zespół Szkół Ekonomicznych	Mobilni zawodowcy	392 860,80	2022	3 691 526,77
	ZSE w Radomsku wspiera uczniów	379 334,10	2022	
	Zespół Szkół Ekonomicznych stawia na kwalifikacje uczniów	999 554,10	2020-2022	
	Mobilność poszerza horyzonty	656 085,97	2018-2021	
	Program rozwoju ZSE w Radomsku	1 263 691,80	2018-2020	
Zespół Szkół Elektryczno-Elektronicznych	Zwiększenie konkurencyjności uczniów ZSEE	767 855,25	2020-2022	4 578 499,19
	Szansa na sukces - podnoszenie kompetencji uczniów ZSEE	1 541 115,32	2020-2022	
	Zagraniczny staż- dobry start	203 688,68	2020-2022	
	Zagraniczne doświadczenia zawodowe dla elektroników z Radomska	198 392,00	2019-2021	
	Młodzi informatycy z zagranicznym doświadczeniem	313 290,18	2019-2021	
	Staż zawodowy w Niemczech – szansa dla Informatyków z Elektryka	293 793,20 ¹⁹	2017-2018	
	Podnoszenie kompetencji uczniów ZSEE w Radomsku	1 260 364,56	2018-2019	
Zespół Szkół Ponadpodstawowych w Przedborzu	Pracownia pn. „Czyste środowisko – lepsza jakość życia”	45 399,00	2019-2020	67 821,00
	Program ERASMUS+ "Mistrzowie w swoim fachu"	22 422,00	2022	
Zespołu Placówek Oświatowo-Wychowawczych w Radomsku	Program Rządowy "Za życiem"	5 000,00	2022	5 000,00
Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna	Program Rządowy "Za życiem"	460 350,00	2022	460 350,00
Starostwo	Zdalna Szkoła – wsparcie Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej w systemie kształcenia zdalnego	99 949,00	2020	141 793,00
	Poznaj Polskę	41 844,00	2021	
Łącznie	14 722 137,04			

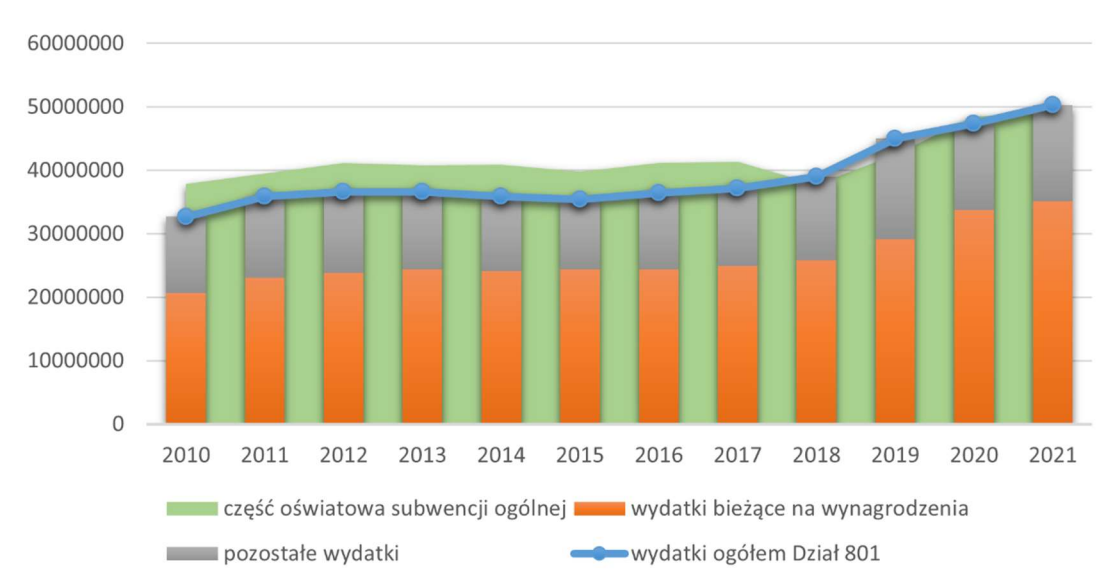
Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Radomsku.

¹⁹ 68 324,00 Euro po kursie 4,30 zł

W ostatnich latach placówki oświatowe oraz Powiat Radomszczański realizowały projekty o wartości ponad 14,7 mln złotych. Wszystkie placówki posiadają doświadczenie w pozyskiwaniu środków zewnętrznych. Projekty o największej wartości zrealizowano w Zespole Szkół Drzewnych i Ochrony Środowiska (4,6 mln zł), Zespole Szkół Elektryczno-Elektronicznych (4,58 mln zł) oraz Zespole Szkół Ekonomicznych (3,7 mln zł).

Wydatki Powiatu Radomszczańskiego w Dziale 801 - Oświata i wychowanie stanowią 38,62% budżetu Powiatu. Jeszcze w 2010 roku wynosiły one 32,7 mln złotych i rosły niemal z każdym kolejnym rokiem, osiągając wartość 50,3 mln złotych w roku 2021. Urosła również wartość części oświatowej subwencji ogólnej. Do roku 2017 wartość subwencji ogólnej była wyższa niż wydatki w dziale 801. W roku 2021 różnica między wydatkami w dziale 801 a subwencją oświatową wyniosła niemal 1,3 mln złotych. Jak wynika z poniższego wykresu większą część wydatków oświatowych stanowią wydatki bieżące na wynagrodzenia (69,74% w roku 2021).

Wykres 23. Wydatki budżetowe w dziale 801 Oświata i wychowanie

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Pierwszym etapem edukacji w polskim systemie oświaty jest nauka w szkołach podstawowych. Za ten etap odpowiadają poszczególne samorządy gminne. W związku z reformą szkolnictwa, w powiecie radomszczańskim istotnie zwiększyła się liczba uczniów szkół podstawowych. W 2010 roku do szkół podstawowych uczęszczało 6976 uczniów. W ostatnim roku sześciolatniej szkoły podstawowej do szkół chodziło 6528 osób, czyli o 448 mniej niż sześć lat wcześniej. Reforma spowodowała, że szóstoklasiści przeszli do siódmej klasy, zamiast dotychczasowej pierwszej klasy gimnazjum. W 2017 roku do wszystkich siedmioklasowych szkół podstawowych uczęszczało już 7457 uczniów – o 929 więcej niż rok wcześniej. W roku kolejnym do szkół podstawowych chodziła największa liczba młodych mieszkańców powiatu radomszczańskiego – 8466. W ostatnim analizowanym roku liczba uczniów była mniejsza o 244 osoby. Porównując rok 2021 i 2018 można zauważyć, że jedynymi gminami gdzie zwiększyła się liczba uczniów były gminy Lgota Wielka oraz Żytno. We wszystkich pozostałych gminach liczba dzieci uczących się

w szkołach podstawowych zmniejszyła się. Najwięcej uczniów ubyło w mieście Radomsko oraz gminie Radomsko.

Tabela 33. Liczba uczniów szkół podstawowych w powiecie radomszczańskim

Jednostka	2010	2016	2017	2018	2019	2020	2021
powiat radomszczański	6 976	6 528	7 457	8 466	8 353	8 329	8 222
m. Radomsko	2 741	2 664	3 015	3 438	3 441	3 425	3 388
gm. Dobryzycze	275	240	276	325	310	323	316
gm. Gidle	337	305	352	393	388	388	384
gm. Gomunice	356	337	404	451	445	430	427
gm. Kamieńsk	391	370	434	496	484	492	479
gm. Kobiele Wielkie	308	265	306	347	346	353	345
gm. Kodrąb	323	297	343	398	392	381	371
gm. Lgota Wielka	307	240	268	301	294	307	309
gm. Ładzice	317	310	351	401	378	362	372
gm. Masłowice	203	258	294	323	329	325	318
gm. Przedbórz	429	383	445	501	480	483	487
gm. Radomsko	329	324	365	408	396	378	369
gm. Wielgomłyny	321	265	303	343	325	320	310
gm. Żytno	339	270	301	341	345	362	347

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Podsumowanie	
Pozytywne (+)	Negatywne (-)
<ul style="list-style-type: none"> Szeroka oferta edukacyjna oferowana przez szkoły prowadzony przez Powiat, Wysoka zdawalność matur w liceach prowadzonych przez Powiat, Wzrost liczby uczniów (spowodowany reformą oświaty), Wzrost wskaźnika zatrudnienia (Wz) z 0,9 do 0,91, Spadek wskaźnika Wzn dotyczącego zatrudnienia pracowników niepedagogicznych, Wszystkie szkoły posiadają doświadczenie w pozyskiwaniu środków zewnętrznych. 	<ul style="list-style-type: none"> Zdawalność matury na poziomie 81% w skali powiatu (placówki publiczne i niepubliczne), Prognozowane zmniejszenie liczby uczniów szkół ponadpodstawowych w kolejnych latach wynikające z prognozy demograficznej, Subwencja oświatowa nie pokrywająca wydatków na oświatę.
Wyzwania	
<ul style="list-style-type: none"> Przyciągnięcie uczniów do szkół ponadpodstawowych prowadzonych przez Powiat Radomszczański w obliczu niekorzystnych prognoz demograficznych. 	

Opieka zdrowotna

Rozwój powiatu radomszczańskiego nie jest możliwy bez zapewnienia bezpieczeństwa zdrowotnego jego mieszkańców. Jednym z celów polityki zdrowotnej kraju jest wydłużenie trwania życia mieszkańców w zdrowiu. W 2021 roku przeciętne trwanie życia w województwie łódzkim wynosiło 70,6 lat dla mężczyzn oraz 79 lat dla kobiet. Należy do tego jednak dodać, że dla obecnych 60-latków dalsza przeciętna długość życia została określona na 16,8 lat (M) / 21,9 (K). Wartości te są niższe niż podane dla Polski²⁰. W kontekście opieki zdrowotnej istotnym wskaźnikiem jest oczekiwane trwanie życia w zdrowiu w momencie urodzenia. Wartości te dla województwa łódzkiego, śląskiego, świętokrzyskiego oraz kraju prezentuje poniższa tabela.

Tabela 34. Trwanie życia w zdrowiu w 2021 roku

	Mężczyźni		Kobiety	
	Oczekiwane życie w zdrowiu	Procent życia w zdrowiu (%)	Oczekiwane życie w zdrowiu	Procent życia w zdrowiu (%)
Polska	59,1	82,4	63,1	79,2
woj. łódzkie	58,5	82,9	62,6	79,2
woj. świętokrzyskie	59,2	82,6	63,0	78,8
woj. śląskie	58,4	81,9	62,6	79,4

Źródło. Stat.gov.pl – dane z 30.11.2022r.

Województwo łódzkie wypada niekorzystnie zarówno pod względem przewidywanej długości życia, jak i długości życia w zdrowiu. Wskaźniki przypisane do województwa są niższe niż wartości krajowe. Jak wynika z powyższej tabeli mężczyźni krócej cieszą się zdrowiem w porównaniu do kobiet. W województwie łódzkim było to 58,5 w porównaniu do 62,6.

Powiat Radomszczański, jako jednostka samorządu terytorialnego, jest podmiotem tworzącym dla Szpitala Powiatowego w Radomsku oraz Samodzielnego Zakładu Opieki Zdrowotnej PRO FAMILIA w Radomsku. Głównym problemem związanym z funkcjonowaniem szpitala z którym boryka się większość placówek medycznych w Polsce, jest niedobór specjalistycznej kadry medycznej.

Działalność Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej opiera się na zakwalifikowaniu do I poziomu sieci szpitali²¹. Miejsce w sieci gwarantuje szpitalowi finansowanie w ramach umowy z Narodowym Funduszem Zdrowia. Kwalifikowalność do sieci dotyczy czterech lat (obecnie lata 2023-2027).

Na przestrzeni ostatnich lat znacznie poprawiła się sytuacja finansowa szpitala. Za rok 2022 szpital wypracował zysk w wysokości 3,88 mln złotych. Znalazło to swoje odzwierciedlenie między innymi w rankingu "Liderzy Zarządzania - najlepiej zarządzane szpitale publiczne" przygotowanym przez BFF Banking Group. W siódmej edycji tego rankingu (opublikowanej w listopadzie 2022 roku) Szpital Powiatowy w Radomsku zajął pierwsze miejsce w kategorii:

²⁰ Główny Urząd Statystyczny - Przeciętne dalsze trwanie życia w 2021 r. według województw (NTS 2)

²¹ Wykaz świadczeniodawców zakwalifikowanych do poszczególnych poziomów systemu podstawowego szpitalnego zabezpieczenia świadczeń opieki zdrowotnej na terenie województwa łódzkiego z 23.03.2023r.

Kontrakt z NFZ od 70 do 149 mln zł (wszystkie jednostki zostały podzielone na 3 kategorie, w zależności od wartości kontraktu z Narodowym Funduszem Zdrowia).

Szpital jest placówką o wielospecjalistycznym profilu udzielanych świadczeń medycznych. Położenie powiatu powoduje, że pacjentami są nie tylko mieszkańcy powiatu radomszczańskiego, ale również południowej części województwa łódzkiego w szczególności powiatów ościennych: pączęńskiego, bełchatowskiego oraz piotrkowskiego.

W strukturze organizacyjnej wyodrębniono:

- oddziały szpitalne,
- pododdziały,
- poradnie specjalistyczne,
- pracownie diagnostyczne,
- centralne laboratorium diagnostyczne,
- zakład diagnostyki obrazowej,
- zakład rehabilitacji,
- podstawową opiekę zdrowotną,
- zakład pielęgnacyjno-opiekuńczy,
- transport sanitarny,
- aptekę szpitalną²².

Szpital Powiatowy w Radomsku udziela porad ambulatoryjnych w 24 poradniach specjalistycznych, wykonuje badania w 3 zakładach diagnostycznych oraz 6 pracowniach specjalistycznych. Dysponuje 397 łózkami rzeczywistymi oraz 75 zlokalizowanymi w Zakładzie Pielęgnacyjno – Opiekuńczym w Radomsku, a także w Przedborzu. Dodatkowo w strukturze jednostki wyodrębnia się 10 miejsc dziennego pobytu w ramach Oddziału Dziennego Chemioterapii, 25 miejsc w ramach Dziennego Oddziału Rehabilitacji Kardiologicznej oraz 25 w Dziennym Oddziale Rehabilitacji²³. W 2022 roku Szpital Powiatowy w Radomsku rozpoczął realizację nowych usług medycznych ukierunkowanych na leczenie pacjentów onkologicznych. W ramach Oddziału Chorób Wewnętrznych wyodrębniono 5 łóżek szpitalnych na poczet pododdziału Onkologicznego. Dodatkowo uruchomiono nowe poradnie: Domowego Leczenia Tlenem (tlenoterapia domowa), Poradnię Leczenia Bólu i Poradnię Kardiokonkologiczną. Zainicjowane w ten sposób przez Szpital Powiatowy w Radomsku działania miały na celu zwiększenie dostępności do świadczeń zdrowotnych dla mieszkańców powiatu, zapewniając im kompleksowość realizowanej opieki, a także zapobiegając migracji pacjentów do innych świadczeniodawców²⁴.

Z danych Głównego Urzędu Statystycznego wynika, że Szpital Powiatowy w Radomsku dysponuje z kolei łącznie 379 łózkami²⁵. Na tle pozostałych powiatów jest to wysoki wskaźnik.

²² <http://szpitalradomsko.pl/>

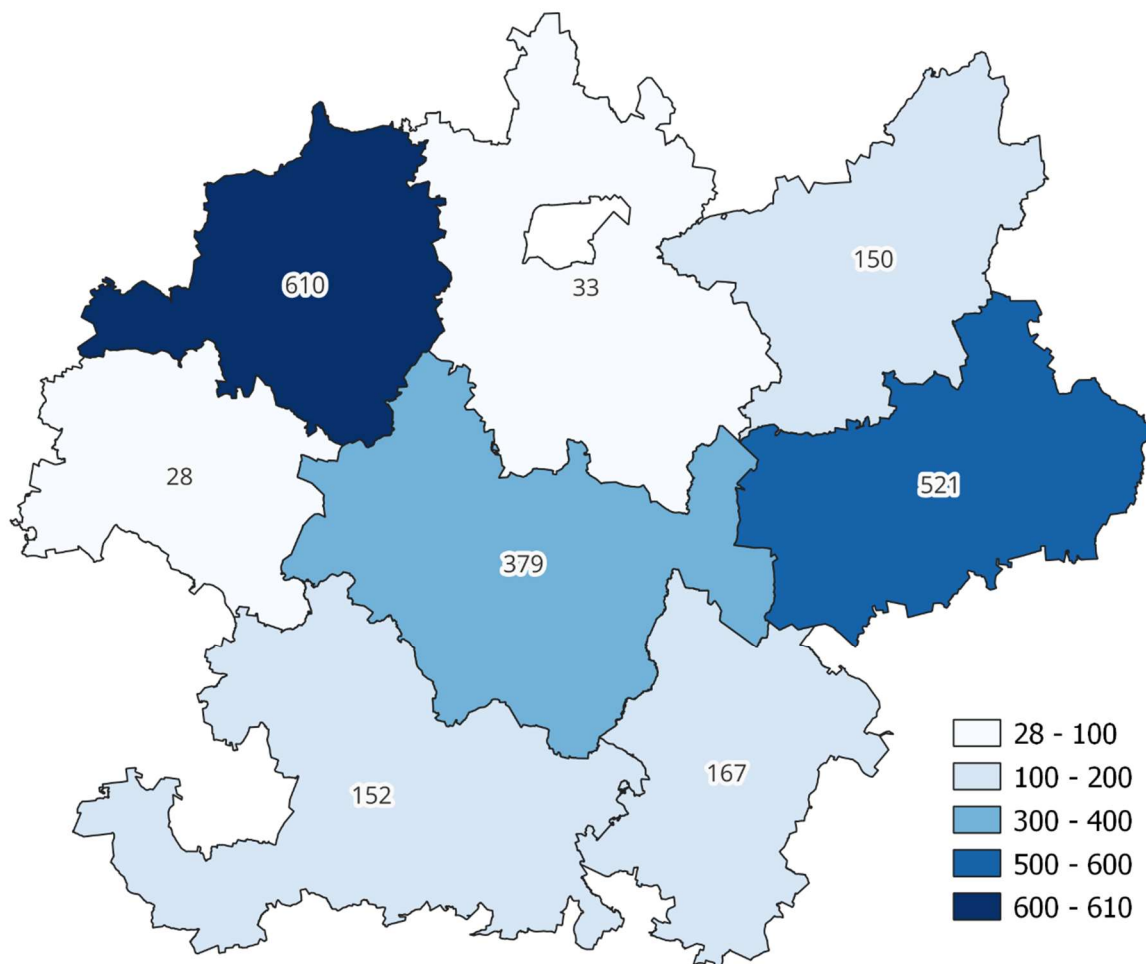
²³ dane przekazane przez Starostwo Powiatowe w Radomsku.

²⁴ Informacje przekazane przez Starostwo Powiatowe w Radomsku.

²⁵ dane za 2021 rok – ostatni rok dostępny na moment sporządzania opracowania.

Jedynie szpitale w powiatach bełchatowskim i koneckim dysponowały większą liczbą łóżek szpitalnych.

Rysunek 26. Łóżka w szpitalach ogólnych w roku 2021 w powiatach grupy porównawczej

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

W 2022 roku zmniejszyła się liczba hospitalizowanych pacjentów, udzielono jednak większej liczby porad specjalistycznych. W ostatnich trzech latach stale zmniejszała się liczba porad udzielonych w ramach podstawowej opieki zdrowotnej.

Tabela 35. Charakterystyka działalności Szpitala Powiatowego w Radomsku w latach 2020-2022

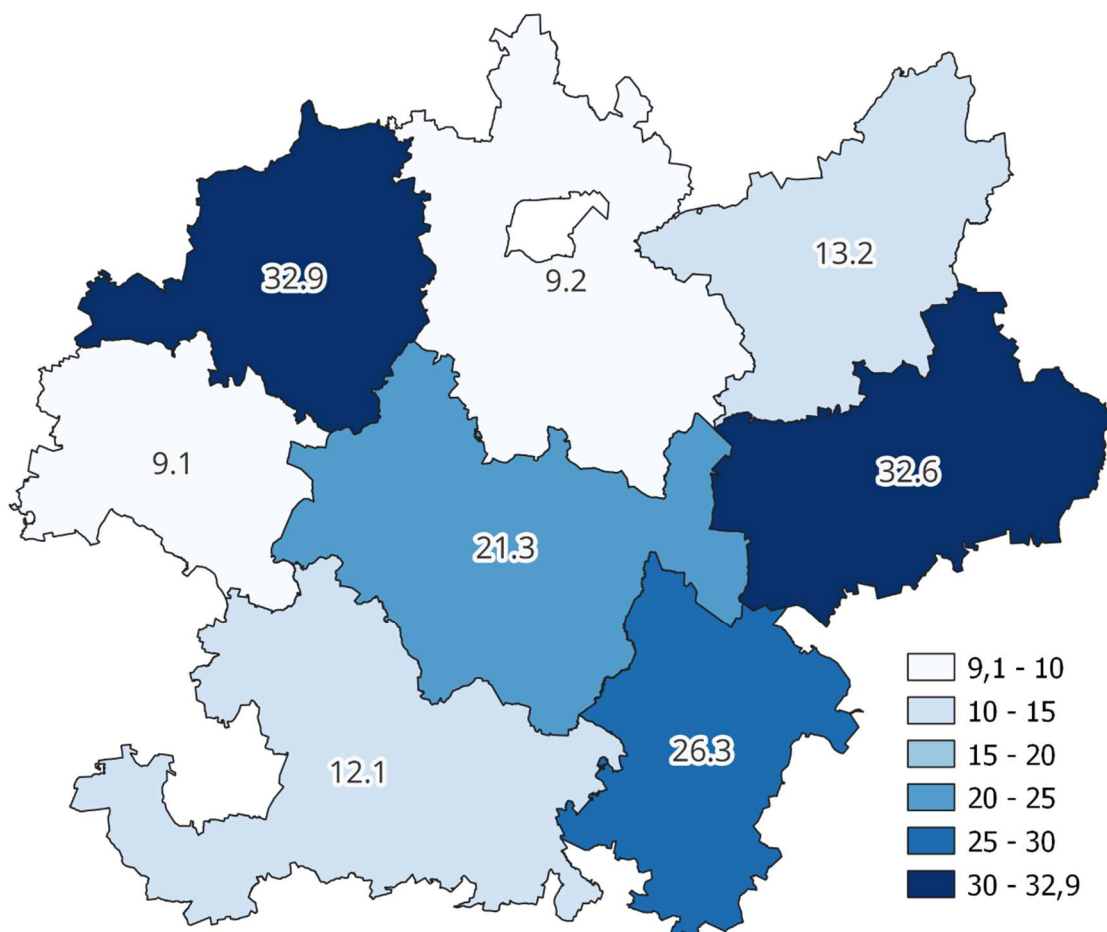
	2020	2021	2022
Liczba osób hospitalizowanych	16835	24967	21153
Liczba porad specjalistycznych	88340	97609	106201
Liczba porad POZ w tym:	5935	5612	3226
Poradnia dla dzieci	428	448	342

Źródło. Raporty o stanie Powiatu Radomszczańskiego oraz materiały przekazane przez Starostwo Powiatowe w Radomsku.

Problemem trapiącym polską służbę zdrowia jest niewystarczająca liczba lekarzy. Problem ten zaczyna dotyczyć już nie tylko szpitali powiatowych, ale również dużych i uznanych placówek

lecniczych takich jak Śląskie Centrum Chorób Serca w Zabrzu czy Narodowy Instytut Onkologii w Gliwicach. Dodatkowym problemem jest również średni wiek lekarzy w Polsce, który w przypadku wielu specjalizacji waha się między 50 a 60 lat.

Rysunek 27. Liczba lekarzy (personel pracujący ogółem) na 10 tys. mieszkańców w 2021 roku w powiatach grupy porównawczej

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego na koniec 2021 roku w powiecie radomszczańskim pracowało 21,3 lekarzy w przeliczeniu na każde 10.000 mieszkańców powiatu. Wyższy wskaźnik odnotowano w powiatach z większą liczbą łóżek szpitalnych (bełchatowski, konecki) oraz w powiecie włoszczowskim.

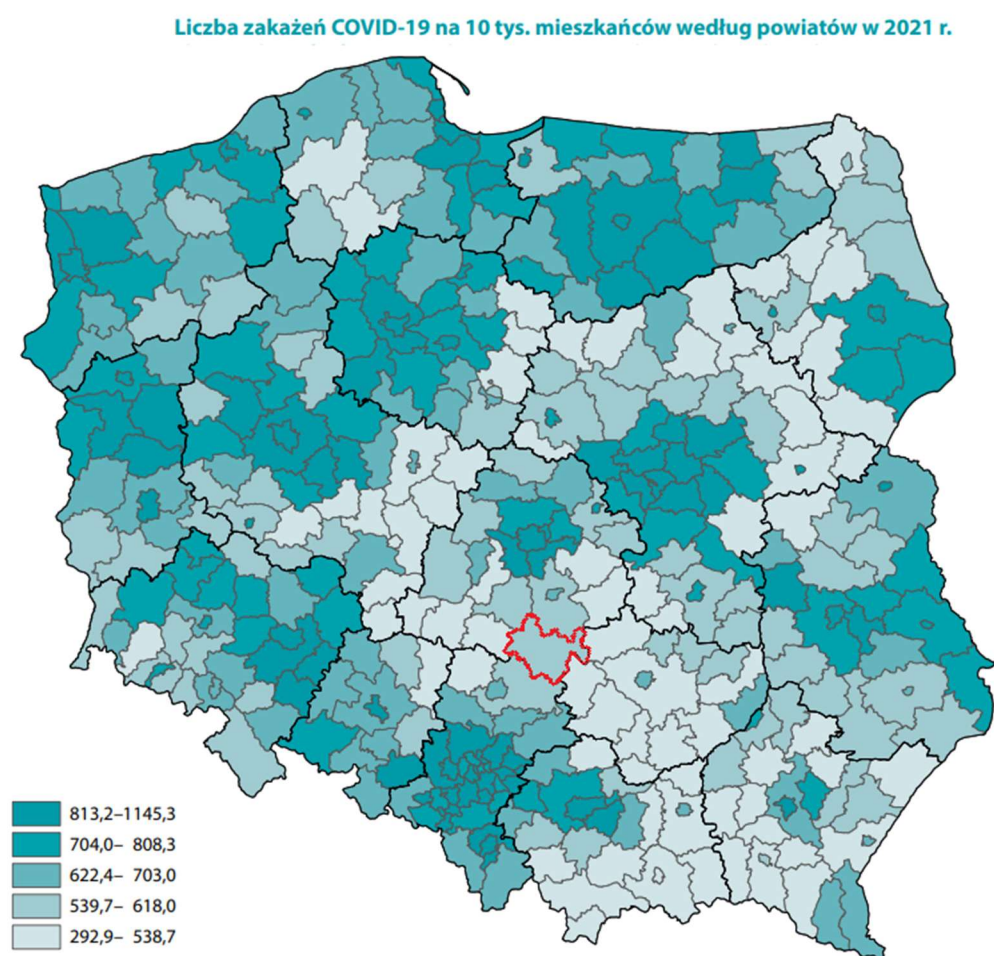
To właśnie brak kadry lekarskiej (kierownika i lekarzy pediatrów) jest powodem, że obecnie (czerwiec 2023 rok) nie funkcjonuje Oddział Dziecięcy w Szpitalu Powiatowym w Radomsku. Pomimo trwających intensywnych poszukiwań, na chwilę obecną dyrekcji szpitala nie udało się ponownie otworzyć oddziału. Wraz z zapewnieniem kadry lekarskiej Oddział Dziecięcy zostanie niezwłocznie uruchomiony.

Lata 2020-2021 były niezwykle wymagające w kontekście funkcjonowania służby zdrowia w Polsce. Wpływ na ten stan miały wprowadzone ograniczenia w funkcjonowaniu szpitali

w związku z epidemią COVID-19. Znacznie wzrosły koszty funkcjonowania placówek (między innymi przez wzrosty cen środków ochrony indywidualnej oraz środków dezynfekujących), a niektóre zaplanowane zabiegi musiały zostać odwołane.

W 2021 roku na każde 10 tys. mieszkańców powiatu radomszczańskiego odnotowano niemal 600 zakażeń COVID-19. Były to wartości porównywalne bądź wyższe od tych odnotowanych w sąsiednich powiatach. Na tle kraju, liczba zakażeń była poniżej średniej. Niemniej w stosunku do roku 2020 oznaczało to prawie dwukrotnie większą różnicę w liczbie zakażeń (w porównaniu do roku 2020, we wszystkich powiatach w Polsce nastąpił wzrost zachorowań powyżej 100%).

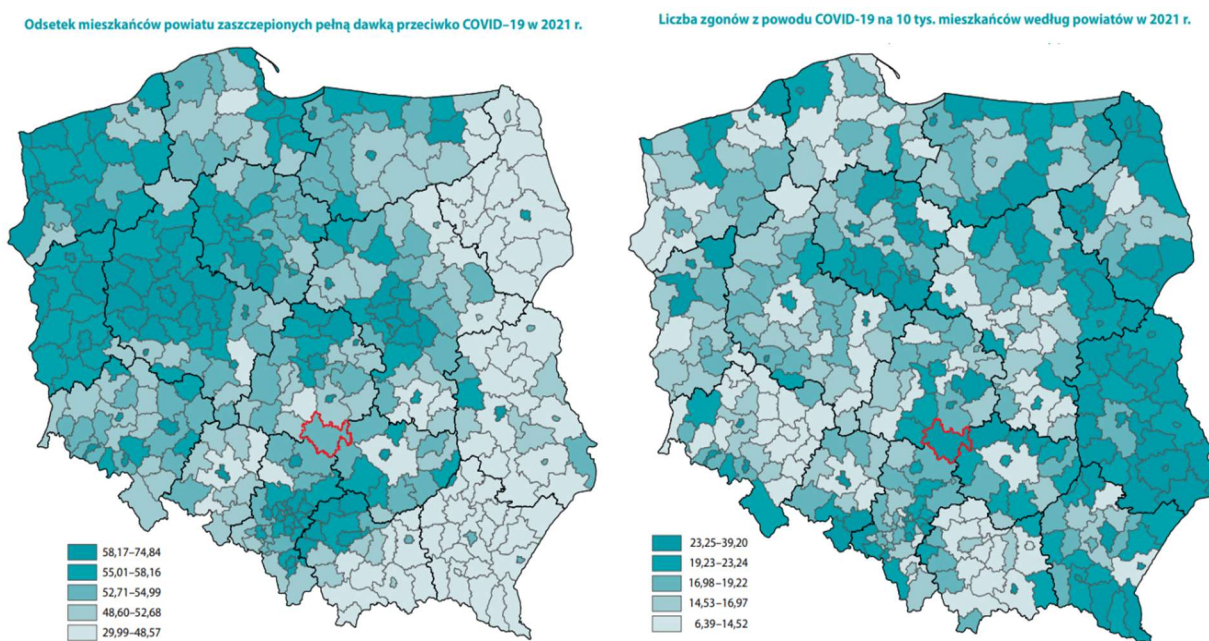
Rysunek 28. Liczba zakażeń COVID-19 na 10 tys. ludności według powiatów w 2021r.

Źródło. Zdrowie i ochrona zdrowia w 2021 r. – Główny Urząd Statystyczny (2023r.)

Ważnym zadaniem, przed którym stanęła publiczna służba zdrowia w czasie pandemii było zorganizowanie szczepień przeciw COVID-19. Na koniec 2021 roku pełną dawką zaszczepionych było około 53% mieszkańców powiatu radomszczańskiego, co było dobrym rezultatem na tle sąsiednich powiatów. Niestety z powodu wirusa zmarło 308 osób, co oznaczało 27,85 zgonów na każde 10 tysięcy mieszkańców. Na poniższych mapach przedstawiono odsetek zaszczepionych mieszkańców powiatów oraz liczbę zgonów z powodu COVID-19.

Rysunek 29. Odsetek zaszczepionych pełną dawką oraz liczba zgonów z powodu COVID-19 na 10 tys. mieszkańców

Źródło. Zdrowie i ochrona zdrowia w 2021 r. – Główny Urząd Statystyczny (2023r.)

Różnica w przewidywanej długości życia w zdrowiu a ogólnej długości życia wymusza zapewnienie mieszkańcom świadczenia opieki długoterminowej. Obecnie system ten funkcjonuje w dwóch trybach: domowym i stacjonarnym (świadczenia medyczne i świadczenia socjalne). Przeważająca liczba osób korzysta z pierwszego z nich. Wraz z dalszym starzeniem się społeczeństwa wzrośnie konieczność wzmocnienia podaży na usługi opieki długoterminowej. Opieka geriatryczna świadczona jest głównie w POZ, poradniach i na oddziałach geriatrycznych. W ramach Szpitala Powiatowego w Radomsku funkcjonuje Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy dysponujący łącznie 75 łóżkami (40 w m. Radomsku oraz 35 w Przedborzu). Do ZPO może zostać przyjęty pacjent z rozpoznaniem choroby przewlekłej, wymagający całodobowych świadczeń pielęgnacyjnych. W perspektywie kolejnych lat koniecznym może okazać się przekształcenie obecnie istniejących zasobów (np. łóżek szpitalnych) w kierunku różnych obszarów opieki długoterminowej z uwzględnieniem opieki geriatrycznej.

Z perspektywy bezpieczeństwa istotnym elementem jest prawidłowe zapewnienie funkcjonowania systemu ratownictwa medycznego. W przypadku nagłego zagrożenia zdrowia i życia, dla mieszkańca ważny jest czas oczekiwania na tzw. „karetkę”. Według danych zawartych w dokumencie pn. „Plan działania systemu Państwowe Ratownictwo Medyczne dla województwa łódzkiego” z 24 kwietnia 2023 roku, powiat radomszczański obsługiwany jest przez cztery Zespoły Ratownictwa Medycznego, włączone do systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego i zlokalizowane w m. Radomsku (2), Przedborzu i Żytnie.

Tabela 36. Wyjazdy Zespołów Ratownictwa Medycznego w 2022 roku

	Wyjazdy do stanu nagłego zagrożenia zdrowotnego	Wyjazdy niezwiązane ze stanem nagłego zagrożenia zdrowotnego	Liczba wyjazdów ZRM zakończonych przewiezieniem pacjenta do szpitala	Zgony przed podjęciem albo w trakcie wykonywania medycznych czynności ratunkowych
E01 124 (Przedbórz, ul. Częstochowska 25)	388	1220	844	36
E01 31 (Radomsko, ul. Jagiellońska 36)	1273	1622	1999	86
E01 126 (Radomsko, ul. Jagiellońska 36)	1612	1333	1917	48
E01 128 (Żytno, ul. Traktorowa 2)	957	410	931	34
RAZEM	4230	4585	5691	204

Źródło. Załączniki do Aktualizacji nr 11 WPDS dla województwa łódzkiego - dane za 2022 - zatwierdzony 24.04.2023

W 2022 roku zespoły ratownictwa medycznego zrealizowały łącznie 8815 wyjazdów (18% z Przedborza, 16% z Żytnej) z których 65% zakończyło się przewiezieniem pacjenta do szpitala. Według powyższego Planu, mediana czasu dotarcia na miejsce zdarzenia zależała od miejsca wyjazdu Zespołu Ratowniczego oraz od tego czy destynacja jest w obszarze miejskim powyżej 10 tys. mieszkańców. Najkrótszy średni czas dotarcia na miejsce jest na obszarze miasta Radomsko (12-13 minut). Mieszkańcy gmin wiejskich na przyjazd karetki średnio muszą czekać od 19 do 24 minut.

Zespoły Ratownictwa Medycznego operowały również na terenie powiatu pajęczańskiego. W 2022 roku miały miejsce łącznie 3344 wyjazdy podczas których świadczenia zdrowotnego udzielono 3348 osobom.

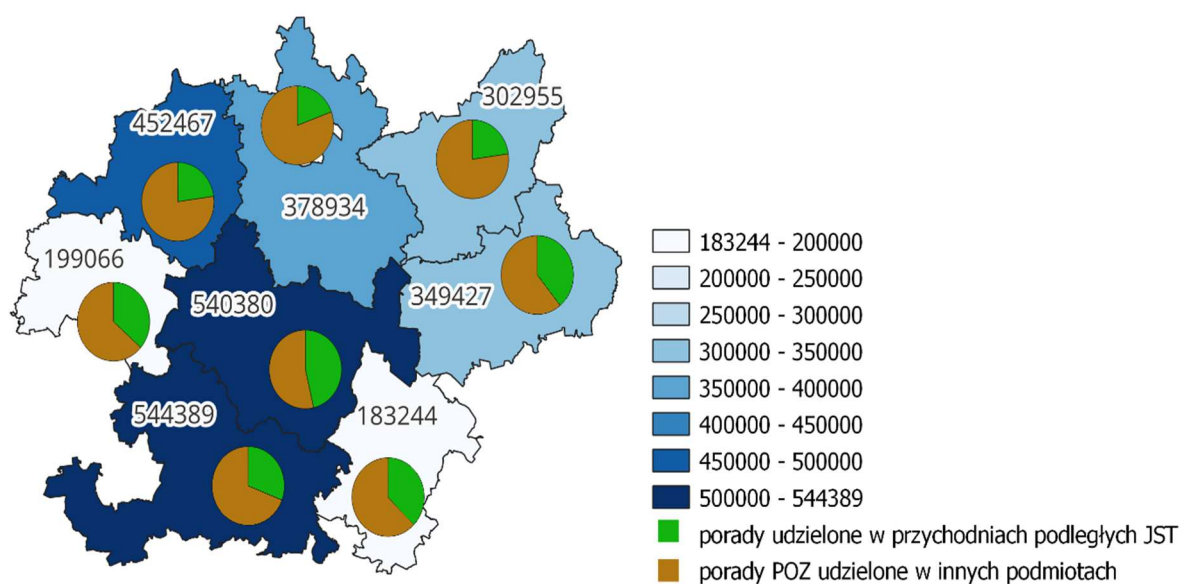
Podstawowym elementem lokalnego systemu opieki zdrowotnej, zwłaszcza w gminach wiejskich są tzw. przychodnie. Najczęściej funkcjonują one w formie samorządowej jednostki organizacyjnej. W 2023 roku na obszarze powiatu radomszczańskiego funkcjonowało 14 Samodzielnych Publicznych Zakładów Opieki Zdrowotnej w gminach Gomunice (z filią w Dobryszycach), Masłowice, Gidle, Przedbórz (z filią w Górach Mokrych), Kamieńsk, Kobiełe Wielkie, Kodrąb (z filią w Dmeninie), Lgota Wielka, Ładzice (filia NZOZ MEDYK w Radomsku), Wielgomłyny, Żytno (z filiami w Borzykowej i Maluszyńcu) oraz mieście Radomsko. Dzięki temu, że przychodnie są zlokalizowane na terenie gmin, mieszkańcy mają łatwiejszy i szybszy dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej, bez potrzeby dalekiego dojazdu do szpitala czy kliniki specjalistycznej.

Powiat Radomszczański jest również organem założycielskim dla Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej PRO FAMILIA w Radomsku. W ramach zakładu funkcjonują dwie przychodnie, w których działają między innymi poradnie specjalistyczne: kardiologiczna, neurologiczna, endokrynologiczna, alergologiczna oraz dermatologiczna. W latach 2021-2022

do lekarza i pielęgniarki podstawowej opieki zdrowotnej SPZOZ PRO FAMILIA wpłynęło łącznie około 1700 nowych deklaracji od mieszkańców.

Wskaźniki dotyczące opieki zdrowotnej, publikowane przez Główny Urząd Statystyczny, tylko częściowo obrazują jakość życia w danej jednostce, dodatkowo publikowane są z opóźnieniem, dlatego należy je traktować co najwyżej pomocniczo. Jednym z nich jest liczba porad udzielanych w ramach podstawowej opieki zdrowotnej – tych w 2021 r. na terenie całego powiatu radomszczańskiego udzielono 540 380 – o 16 999 więcej niż w roku 2020, ale o 58 855 mniej niż w roku 2019. We wszystkich powiatach grupy porównawczej liczba udzielonych porad POZ w roku 2021 była mniejsza niż w roku 2019. Rysunek 30 ukazuje liczbę porad udzielonych w poszczególnych powiatach oraz udział przychodni podległych jednostkom samorządu terytorialnego. Najwięcej porad ogółem udzielono w powiatach częstochowskim i radomszczańskim (różnica około 4 tysięcy porad). Najmniej w powiatach włoszczowskim i pajęczańskim. Jak wynika z kardiogramów, we wszystkich powiatach mieszkańcy najczęściej korzystali z usług innych przychodni. Spośród analizowanej grupy, największy udział w leczeniu mieszkańców poradni podległych samorządowi terytorialnemu miał miejsce w powiecie radomszczańskim – 46,35%.

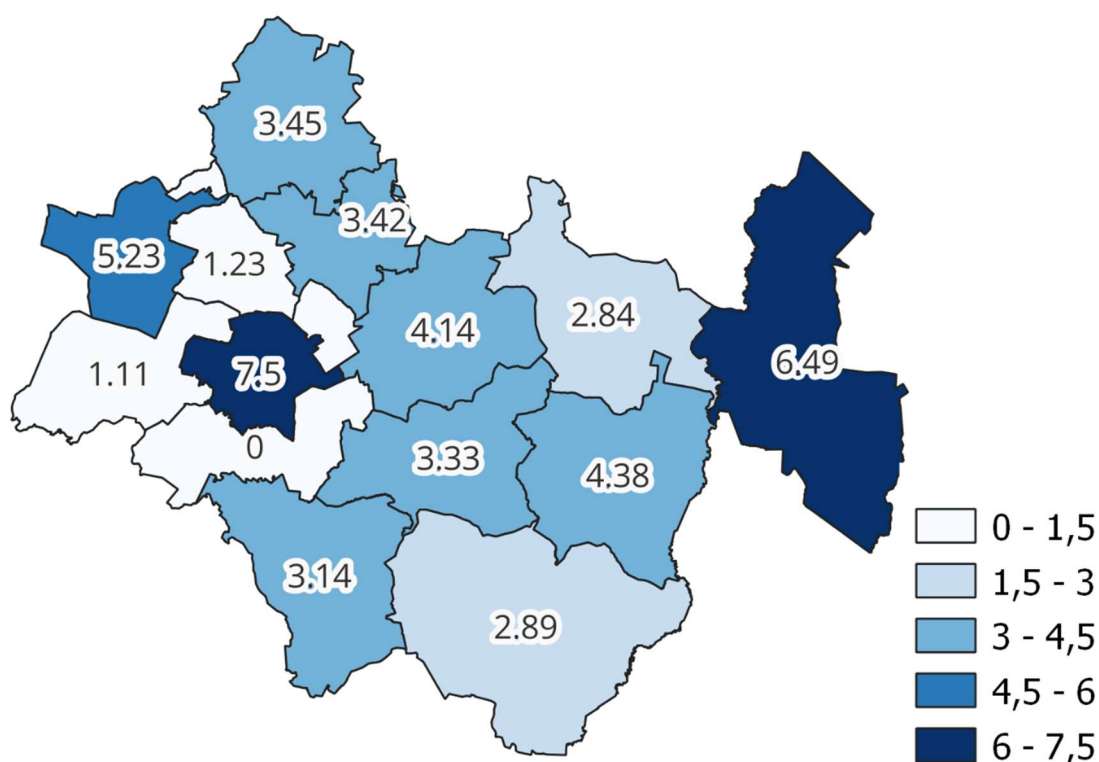
Rysunek 30. Porady POZ udzielone w roku 2021 ogółem oraz w podmiotach podległych JST w powiatach grupy porównawczej

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Najczęściej z porad podstawowej opieki zdrowotnej korzystano w m. Radomsko (329 864 porady w roku 2021) oraz gminie Przedbórz (43535). W obu tych jednostkach, w przeliczeniu na liczbę mieszkańców odnotowano największą liczbę udzielonych porad POZ. Należy jednak pamiętać, że z przychodni ulokowanych na obszarze miasta korzystają również mieszkańcy sąsiednich gmin, co dokładnie widać na poniższej mapie na przykładzie gminy Radomsko.

Rysunek 31. Porady medyczne w 2021 roku w przeliczeniu na liczbę mieszkańców w gminach powiatu radomszczańskiego

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

W ogólnym ujęciu mieszkańcy powiatu radomszczańskiego mają zapewniony dobry dostęp do placówek opieki medycznej (należy pamiętać, że w wielu przypadkach głównymi placówkami medycznymi są przychodnie niepubliczne), a niewielka odległość do Łodzi dodatkowo tę ofertę poszerza. Ewentualne problemy w obszarze ochrony zdrowia mogą być związane, podobnie jak i w skali całego kraju, głównie z ujawniającymi się coraz częściej brakami w kadrze medycznej, czy sprzęcie medycznym, kolejkami do specjalistów oraz utrudnionej dostępności do placówek medycznych dla osób niepełnosprawnych lub starszych, nieposiadających własnego transportu. Sytuację z dostępnością do zabiegów medycznych w latach poprzednich dodatkowo spotęgował kryzys spowodowany pandemią koronawirusa.

Podsumowanie	
Pozytywne (+)	Negatywne (-)
<ul style="list-style-type: none"> Stabilna sytuacja ekonomiczna Szpitala Powiatowego w Radomsku, Duża liczba zakładów opieki zdrowotnej podległych samorządowi na terenie powiatu, Wysoki na tle innych powiatów udział przychodni samorządowych w „obsłudze” pacjentów, Duża liczba łóżek szpitalnych w powiecie, 	<ul style="list-style-type: none"> Braki kadrowe uniemożliwiające uruchomienie Oddziału Dziecięcego w Szpitalu, Niższa przewidywana długość życia w woj. łódzkim niż średnia dla kraju, Kolejki do specjalistów i oczekiwanie na wyniki badań.

<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost liczby pacjentów zapisanych do SPZOZ PRO FAMILIA w Radomsku, • Sprzęt i aparatura medyczna. 	
Wyzwania	
<ul style="list-style-type: none"> • Pozyskanie lekarzy (różnych specjalizacji) do pracy w Szpitalu Powiatowym, • Rozwój usług opieki długoterminowej w odpowiedzi na tendencje demograficzne, • Otwarcie Oddziału Dziecięcego. 	

Pomoc społeczna

Zadania z zakresu pomocy społecznej na terenie powiatu radomszczańskiego realizują przede wszystkim gminne/miejskie ośrodki pomocy społecznej, ze wsparciem ze strony organizacji pozarządowych oraz związków wyznaniowych. Organem, który realizuje politykę społeczną z ramienia Powiatu jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie (PCPR) w Radomsku. W jego strukturach działa także Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności.

Do jednostek wsparcia instytucjonalnego w zakresie pomocy społecznej, działających na terenie powiatu, a dofinansowywanych przynajmniej w części z budżetu Powiatu Radomszczańskiego zaliczają się:

- Dom Pomocy Społecznej w Radomsku,
- Dom Pomocy Społecznej w Radziechowicach,
- Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza „KAMIL” w Strzałkowie,
- Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza KAMIL II w Kodrębie.

Na przestrzeni lat 2014-2021 liczba osób korzystających z pomocy społecznej zmniejszyła się w każdym z analizowanych powiatów. W ujęciu procentowym największy spadek miał miejsce w powiecie częstochowskim (59,89%), piotrkowskim (58,45%) oraz opoczyńskim (58,12%). W przypadku powiatu radomszczańskiego liczba beneficjentów zmniejszyła się z 11913 w roku 2014 do 5473 w roku 2021, co oznaczało spadek o 54,06%. Liczba mieszkańców powiatu radomszczańskiego korzystająca z pomocy społecznej była najwyższa we wszystkich analizowanych latach wśród powiatów z grupy porównawczej.

Tabela 37. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej w powiatach grupy porównawczej w latach 2014-2021

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Zmiana
powiat radomszczański	11 913	11 044	9 906	8 775	7 905	7 096	6 131	5 473	54,06%
powiat bełchatowski	10 202	9 508	8 566	7 687	7 070	6 015	5 015	4 552	55,38%
powiat opoczyński	8 530	7 951	7 167	6 498	6 091	5 467	4 297	3 572	58,12%
powiat pajęczański	4 569	4 073	3 802	3 606	3 416	3 055	2 613	2 245	50,86%

powiat piotrkowski	7 921	7 206	6 554	5 751	5 098	4 441	3 781	3 291	58,45%
powiat częstochowski	9 418	7 931	7 127	6 272	5 344	4 813	4 212	3 778	59,89%
powiat konecki	9 793	9 143	8 339	7 398	6 661	6 074	5 395	4 646	52,56%
powiat włoszczowski	4 298	4 078	3 444	3 020	2 735	2 494	2 248	1 930	55,10%

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

„Pierwszą” instytucją pomocy społecznej do której najczęściej zgłaszają się mieszkańcy jest ośrodek pomocy społecznej właściwy dla miejsca zamieszkania. Najwięcej korzystających z pomocy ośrodków pomocy społecznej jest w mieście Radomsko: 1878 osób w roku 2021. W porównaniu do 2014 roku liczba beneficjentów zmniejszyła się o 1815 (49,15%). Kolejnymi gminami pod względem liczby osób korzystających z pomocy OPS były: Przedbórz (692 osoby), Wielgomłyny (336 osób), Kobieli Wielkie (328 osób) oraz Żytno (318 osób). Zmniejszenie liczby beneficjentów świadczeń społecznych miało miejsce w każdej z gmin powiatu radomszczańskiego. W ujęciu procentowym najwięcej klientów ośrodków pomocy społecznej ubyto w gminach Kodrąb (73,55%), Gomunice (69,43%) oraz Gidle (64,90%). Najmniejszy ubytek był w gminach Ładzice (35,88%) oraz Dobryszycie (36,01%).

Tabela 38. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej w gminach powiatu radomszczańskiego w latach 2014-2021

Gmina	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Zmiana
m. Radomsko	3 693	3 458	3 071	2 813	2 429	2 083	2 019	1 878	49,15%
Dobryszycie	436	451	432	367	332	315	289	279	36,01%
Gidle	621	550	473	341	263	263	247	218	64,90%
Gomunice	494	417	358	301	259	255	200	151	69,43%
Kamieńsk	463	434	381	302	278	255	179	183	60,48%
Kobieli Wielkie	744	626	540	485	487	437	384	328	55,91%
Kodrąb	484	397	362	319	292	263	188	128	73,55%
Lgota Wielka	393	341	304	242	231	192	178	144	63,36%
Ładzice	432	469	387	360	397	351	292	277	35,88%
Masłowice	593	609	612	572	448	430	333	294	50,42%
Przedbórz	1 518	1 323	1 252	1 126	1 032	964	832	692	54,41%
Radomsko	605	609	546	460	441	374	289	247	59,17%
Wielgomłyny	658	597	510	469	469	462	368	336	48,94%
Żytno	779	763	678	618	547	452	333	318	59,18%

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Zmniejszenie liczby osób korzystających z pomocy ośrodków pomocy społecznej może świadczyć o poprawie sytuacji materialnej rodzin. Należy jednak wziąć pod uwagę, że w okresie tym znacznie wzrosła płaca minimalna (z 1680,00 zł w roku 2014 do 2800,00 zł w roku 2021) przy niewielkim wzroście kryterium dochodowego (kryterium na członka w rodzinie: 456 złotych w 2014 roku -> 600 zł w roku 2021). Uwarunkowania płacowe wpłynęły zatem znacznie na dostępność świadczeń dla rodzin wykazujących źródła dochodów. Na przestrzeni analizowanych lat zmniejszyła się zatem przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej. W 2021 roku wskaźnik ten zmniejszył się

do 1,86, gdzie jeszcze w 2014 roku było to 2,55. Oznacza to, że coraz częściej beneficjentami pomocy społecznej są osoby samotne.

Najczęstszymi powodami przyznawania pomocy rodzinom przez ośrodki pomocy społecznej z powiatu radomszczańskiego było ubóstwo (26,08%), niepełnosprawność (19,09%), długotrwała lub ciężka choroba (17,30%), bezrobocie (14,27%), bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego (12,54%). Szczegółowy rozkład wszystkich powodów przyznania pomocy w roku 2021 przedstawia poniższa tabela. Suma powodów przyznania pomocy jest większa niż liczba osób korzystających z pomocy społecznej, ponieważ niektóre osoby otrzymywały pomoc z kilku powodów.

Tabela 39. Zbiorcze zestawienie powodów przyznania pomocy rodzinom przez ośrodki pomocy społecznej w 2021 roku w powiecie radomszczańskim

Powód przyznania pomocy	Liczba	Procent
ubóstwo	1 658	26,08%
sieroctwo	1	0,02%
bezdomność	129	2,03%
potrzeba ochrony macierzyństwa	177	2,78%
bezrobocie	907	14,27%
niepełnosprawność	1 214	19,09%
długotrwała lub ciężka choroba	1 100	17,30%
bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	797	12,54%
przemoc w rodzinie	10	0,16%
potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	3	0,05%
alkoholizm	242	3,81%
narkomania	0	0,00%
trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	73	1,15%
trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy	1	0,02%
zdarzenie losowe	26	0,41%
sytuacja kryzysowa	0	0,00%
klęska żywiołowa lub ekologiczna	20	0,31%

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Jednostką realizującą zadania z zakresu pomocy społecznej z ramienia Powiatu Radomszczańskiego jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Radomsku. Ze względu na ustawowy zakres pomocy, PCPR w głównej mierze zajmuje się wspieraniem rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych. Uzupełnieniem

zakresu pomocy jest również realizacja działań dotyczących pomocy społecznej, przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz współpracy z organizacjami pozarządowymi.

System pieczy zastępczej to zespół osób, instytucji i działań mających na celu zapewnienie czasowej opieki i wychowania w przypadkach niemożności sprawowania opieki i wychowania przez rodziców. Jednym z głównych zadań statutowych PCPR jest organizowanie dla dzieci pozbawionych opieki rodziców naturalnych, opieki i wychowania w rodzinnych formach pieczy zastępczej lub w placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

Tabela 40. Dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej w latach 2020-2022 w powiecie radomszczańskim

	2020		2021		2022	
	Liczba rodzin	Liczba dzieci	Liczba rodzin	Liczba dzieci	Liczba rodzin	Liczba dzieci
Rodziny zastępcze spokrewnione	95	134	88	119	88	119
Rodziny zastępcze niezawodowe	44	77	38	58	41	63
Rodziny zastępcze zawodowe o charakterze pogotowia rodzinnego	2	27	2	18	2	18
Rodziny zastępcze zawodowe	7	26	7	29	6	24
Rodziny zastępcze zawodowe specjalistyczne	1	2	1	3	1	2
Rodzinne domy dziecka	1	8	1	8	1	10
Razem²⁶	148	259	136	227	138	227

Źródło. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Radomsku.

W 2022 roku pieczą zastępczą objętych było łącznie 227 dzieci. Najczęstszą formą pomocy było umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej spokrewnionej. Dodatkowo PCPR w Radomsku finansował koszty utrzymania 46 dzieci przebywających w rodzinach zastępczych na terenie innych powiatów oraz kolejnych 67 dzieci w placówkach opiekuńczo – wychowawczych na terenie innych powiatów.

W roku 2019 uruchomiono pierwszą placówkę opiekuńczo – wychowawczą na terenie powiatu radomszczańskiego typu socjalizacyjnego dla 14 dzieci. Decyzją Wojewody Łódzkiego nr ZRPS-I.9423.6.2019 z dnia 23 października 2019 r. Powiat otrzymał zezwolenie na prowadzenie Placówki Opiekuńczo- Wychowawczej KAMIL w Strzałkowie na czas nieokreślony. W 2022 roku w ww. placówce przebywało 16 dzieci (narastająco).

W roku 2022 uruchomiono drugą placówkę opiekuńczo – wychowawczą na terenie powiatu radomszczańskiego jako placówkę socjalizacyjną z miejscami interwencyjnymi dla 14 dzieci. Decyzją Wojewody Łódzkiego nr RPS-I.9423.15.2022 z dnia 04 listopada 2022 r Powiat otrzymał zezwolenie na prowadzenie Placówki Opiekuńczo- Wychowawczej KAMIL II w Kodrębie na czas nieokreślony. W 2022 roku w ww. placówce przebywało 13 dzieci.

²⁶ Z uwagi na migrację dzieci w różnych formach pieczy zastępczej suma stanowi faktyczną liczbę dzieci i rodzin zastępczych.

Powiat Radomszczański dysponuje również dwoma „Mieszkaniem Usamodzielnienia”. Przeznaczone są one dla pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej w celu ich przygotowania do usamodzielnienia. Mieszkania zapewniają warunki samodzielnego funkcjonowania w środowisku i integracji ze społecznością lokalną.

Jak wynika z analizy demograficznej, w powiecie radomszczańskim mamy do czynienia ze społeczeństwem starzejącym się. Należy również zauważyć, że wśród mieszkańców w wieku poprodukcyjnym, największą liczbę osób stanowią kobiety, które statystycznie żyją dłużej od mężczyzn. Wraz z dalszym spadkiem liczby ludności oraz wzrostem przeciętnego wieku mieszkańców należy założyć dalszy wzrost odsetka osób w wieku poprodukcyjnym w ogóle mieszkańców powiatu.

Dzisiejsze postrzeganie starości różni się od tego sprzed 20 lat. Coraz więcej spośród tych osób chce jak najdłużej funkcjonować samodzielnie. Aby było to możliwe muszą zachować swoją aktywność – fizyczną i społeczną, co jest zarówno w interesie jednostki, jak również całego społeczeństwa. Aktywizacja osób starszych jest zatem ważnym zadaniem władz publicznych oraz organizacji społecznych. Dla części osób środowiskiem aktywizującym będzie najbliższa rodzina. Niestety model rodziny wielopokoleniowej, w którym osoby starsze mogą liczyć na opiekę najbliższych, jest zastępowany modelem 2+1, czyli rodzice oraz jedno dziecko. Dlatego osoby odchodzące na emeryturę mają prawo czuć się osamotnione, a powstałe zasoby czasu wolnego muszą wykorzystać w nowym, zastępczym środowisku. Osoby niesamodzielne, wymagające opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności mogą zostać umieszczone w domu pomocy społecznej, na wniosek ośrodka pomocy społecznej właściwego dla miejsca zamieszkania tej osoby. Na terenie powiatu radomszczańskiego funkcjonują dwa domy pomocy społecznej, dla których organem prowadzącym jest Powiat Radomszczański:

- Dom Pomocy Społecznej w Radomsku przeznaczony dla 60 osób w podeszłym wieku,
- Dom Pomocy Społecznej w Radziechowicach przeznaczony dla 136 przewlekle psychicznie chorych mężczyzn.

Drugim ważnym zadaniem Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie jest zapewnienie rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych. Oprócz dofinansowania kosztów działalności Warsztatów Terapii Zajęciowych w Radomsku, PCPR finansował likwidację barier utrudniających aktywizację społeczną i zawodową, pomagał w zakupach wózków inwalidzkich, protez kończyn itp.

Podsumowanie	
Pozytywne (+)	Negatywne (-)
<ul style="list-style-type: none"> • Stały trend zmniejszania liczby beneficjentów pomocy społecznej, • Dwa Domy Pomocy Społecznej, • Dwie Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze, • Mieszkania Usamodzielnienia. 	<ul style="list-style-type: none"> • Najwyższa liczba mieszkańców korzystająca z pomocy społecznej wśród analizowanych powiatów.

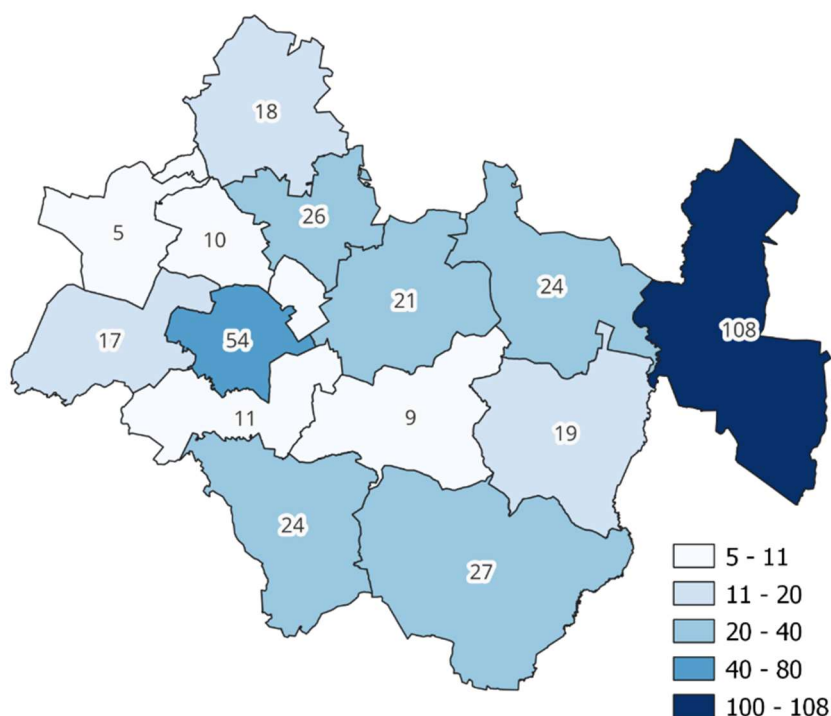
Wyzwania

- Rozwój systemu opieki społecznej uwzględniający prognozy demograficzne.

Zabytki

Tym co cechuje naszą cywilizację jest chęć do rozwoju ale równie dbałość o historię. To właśnie troska o dziedzictwo kulturowe jest obowiązkiem społecznym. W związku z tym zabytki ruchome i nieruchome znajdujące się w przestrzeni publicznej powinny być zabezpieczone przed niszczeniem, aby zachować ich unikatowy charakter również dla przyszłych pokoleń. Zabytki, jako cel turystyczny, mogą w znaczny sposób przyczynić się do rozwoju regionu. Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 23 lipca 2003r, Powiaty mają swoją rolę w tym procesie zachowania dziedzictwa kulturowego. Jednym z obowiązków jest opracowanie Programu Opieki nad Zabytkami. Powiat Radomszczański posiada takowy Program na lata 2022-2025 uchwalony we wrześniu 2022 roku. Według danych zawartych w tym Programie, na terenie powiatu radomszczańskiego znajdują się 373 zabytki nieruchome, 841 zabytków ruchomych oraz 2325 stanowisk archeologicznych.

Rysunek 32. Liczba zabytków nieruchomych w gminach powiatu radomszczańskiego

Źródło. Opracowanie własne na podstawie "Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Radomszczańskiego na lata 2022-2025".

Niemal 1/3 wszystkich zabytków znajduje się na obszarze gminy Przedbórz (29%). Kolejne 54 zlokalizowane są w m. Radomsko. W pozostałych gminach liczba zabytków nieruchomych waha się od 5 (gmina Łgota Wielka) do 27 (gmina Żytno). Większość zabytków stanowią domy

(chałupy) lub obiekty o charakterze sakralnym (kościół, klasztor, kaplica, cmentarz, plebania itp.). Szczegółową informację o liczbie zabytków w poszczególnych gminach prezentuje powyższy rysunek. Do najważniejszych zabytków powiatu można zaliczyć²⁷:

- zespół klasztorny o.o. Dominikanów w Gidlach,
- kościół pw. Marii Magdaleny w Gidlach,
- kościół pokartuski pw. NMP Bolesnej w Gidlach,
- ratusz w Radomsku,
- kościół pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Kamieńsku,
- kościół pw. św. Mikołaja w Przedborzu,
- kościół pw. św. Lamberta w Radomsku,
- kaplica grobowa rodziny Siemieńskich w Chełmie,
- zabytkowa zagroda tatarska,
- cmentarz żydowski w Radomsku,
- kościół pw. św. Rocha w Radomsku,
- kościół pw. św. Marii Magdaleny w Radomsku,
- kaplica pw. św. Rozalii w Radomsku,
- zespół klasztorny oo. Franciszkanów w Radomsku,
- dwór w Żytnie,
- Silniczka – kaplica ariańska,
- sanktuarium Matki Bożej Bolesnej w Wielgomłynach,
- układ urbanistyczny – Przedbórz,
- kościół pw. św. Aleksego w Przedborzu.

Podsumowanie ²⁸	
Pozytywne (+)	Negatywne (-)
<ul style="list-style-type: none"> • Duża liczba zabytków, w tym liczne zabytki sakralne, • Zaangażowanie środków prywatnych w utrzymanie i opiekę nad zabytkami. 	<ul style="list-style-type: none"> • Postępujący proces niszczenia obiektów zabytkowych, • Niewystarczające środki finansowe w budżecie Powiatu oraz wyższych jednostkach administracyjnych na działania z zakresu ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego, • Brak wyczerpującej inwentaryzacji dziedzictwa na terenie powiatu, • Niedostateczna promocja powiatu w części dot. dziedzictwa kulturowego.

²⁷ Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Radomszczańskiego na lata 2022-2025

²⁸ Opracowane na podstawie „Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Radomszczańskiego na lata 2022-2025”

Wyzwania

- Wykorzystanie potencjału turystycznego zabytków na terenie powiatu,
- Poprawa dostępności do obiektów zabytkowych.

Potencjał turystyczny

Potencjału turystycznego powiatu radomszczańskiego można upatrywać w wykorzystaniu walorów przyrodniczo-krajobrazowych, zwłaszcza we wschodniej części powiatu np. Przedborskiego Parku Krajobrazowego. Duża lesistość powiatu zachęca do korzystania ze szlaków pieszych jak i rowerowych. Szlaki poprowadzone zostały w taki sposób, żeby pokazać najciekawsze przyrodniczo i historycznie miejsca. Szlaki piesze:

- Szlak Przedborskiego Parku Krajobrazowego (oznaczony kolorem zielonym),
- Szlak rzeki Pilicy (oznaczony kolorem niebieskim),
- Szlak Królewskich Łowów (oznaczony kolorem żółtym),
- Szlak pieszo-rowerowy: Od szkoły do szkoły,
- Szlak partyzancki im. mjr Henryka Dobrzańskiego Hubala (kolor czerwony).

Większość szlaków koncentruje się we wschodniej części powiatu, w gminie Przedbórz. Dla miłośników pieszych wędrówek wartymi polecenia są również leśne ścieżki edukacyjne: Bysiów, Niesulów, Strzałków i Kodrąb. Ścieżki edukacyjne łączą w sobie obcowanie na świeżym powietrzu z edukacją ekologiczną.

Rysunek 33. Szlaki piesze i rowerowe w powiecie radomszczańskim

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Radomsku

W obrębie powiatu radomszczańskiego funkcjonują obecnie trzy turystyczne szlaki rowerowe:

- Rodzinna Ścieżka Rowerowa (16 km - głównie leśne dukty w okolicach Radomska i Grzebienia);

- Powiatowy Szlak Rowerowy „Na Górę Kamieńską” (45 km: Radomsko ul. Leszka Czarnego 22 - Bogwiedzowy - Malutkie - Biała Góra - Dobryszycy - Zalesiczki - Żaby - Kotlewy - Góra Kamieńska - punkt postojowy „Stawy Pytowice” - Kotlewy - Kmiciczna - Huta Brudzka - Borowa - Brudzice - Wiewiórów - Lgota Wielka - Wola Blakowa - Krępa - Wierzbica - Stobiecko Szlacheckie - Tomaszów – Radomsko);
- Szlak Rowerowy „Między Wartą a Pilicą” (43 km: odcinek Gidle – Maluszyn).

Przez teren powiatu radomszczańskiego przebiega również Łódzka Magistrala Rowerowa N-S (długość 202 km - także przez powiaty: łęczycki, zgierski, pabianicki, bełchatowski, aż do województwa śląskiego) oraz szlak rowerowy „Nad Pilicę” (193 km: Łódź- Piotrków Trybunalski – Wielgomłyny - Maluszyn – Przedbórz – Sulejów). Na wrzesień 2023 roku planowane jest otwarcie II etapu szlaku rowerowego „Między Wartą a Pilicą (26 km: Zakrzówek Szlachecki – Gidle).

Dla miłośników odpoczynku nad rzeką zaproponowano dwa szlaki kajakowe: na Pilicy oraz Warcie. Szlaki kajakowe liczą łącznie ponad 40 km i prowadzą przez bogate przyrodniczo i nietknięte cywilizacyjnie tereny.

Szlaki piesze oraz rowerowe oprócz miejsc krajobrazowych uwzględniają również miejsca zabytkowe i historyczne. Szerzej kwestię zabytków w powiecie radomszczańskim poruszono w oddzielnym, poświęconym temu tematowi rozdziale. Innymi wartymi odwiedzenia atrakcjami w regionie są:

- Góra Kamieńska (gmina Kamieńsk) – całoroczny kompleks rekreacyjno-sportowy usytuowany u podnóża Góry Kamieńskiej, oferujący tor saneczkowy, trasy rowerowe, wyciąg narciarski oraz park rozrywki;
- Malutkie Resort (gmina Dobryszycy) – kompleks rekreacyjno-eventowy o powierzchni 25 ha w otoczeniu malowniczej przyrody oferujący miejsca noclegowe, fun park, stadninę koni, tor gokartowy, park linowy, mini zoo, pole paintballowe, korty tenisowe i ścieżki biegowe;
- kompleks rekreacyjno-wypoczynkowy Wapienniki Grupy Eventowej Sparta (gmina Kodrąb) o powierzchni 8 ha. WAPIENNIKI to stara kopalnia wapnia zamknięta w latach 60-tych, która po rekultywacji stała się niezwykłym miejscem. Na szczególną uwagę zasługuje zróżnicowanie terenu i panujący tam klimat. Na terenie znajduje się największy w centralnej Polsce, tor offroad, pole paintballowe, strzelnica sportowa, park linowy oraz piękna sala bankietowa;
- prywatna kolekcja zabytkowych samochodów Grzegorza Krokowicza w Malutkich (gmina Dobryszycy) – ponad setka eksponatów dla pasjonatów motoryzacji;
- Dojo Stara Wieś - Europejskie Centrum Budo (gmina Przedbórz) - unikatowy na skalę światową obiekt zrealizowany zgodnie z kanonami architektury japońskiej w polskim

krajobrazie. Jest największym na świecie ośrodkiem przeznaczonym do specjalistycznego treningu dalekowschodnich sztuk i sportów walki²⁹;

- Góra Chełmo (gmina Masłowice) – rezerwat przyrody skrywający pochodzące z pierwszej połowy X wieku grodzisko;
- góra Fajna Ryba (gmina Przedbórz) najwyższe naturalne wzniesienie województwa łódzkiego 347 m n. p m.;
- Napoleńska Zagroda. Stadnina Koni (gmina Kamieńsk) – kompleks wypoczynkowy;
- Stajnia Gowarzędów (gmina Gidle) – miejsce rekreacji i wypoczynku;
- Muzeum Drukarstwa Rodziny Kamińskich w Radomsku – muzeum prezentujące m.in. stare urządzenia poligraficzne z których wiele jest ciągle sprawnych i działających;
- Muzeum Ludowe w Przedborzu (miasto Przedbórz) – bogate zbiory etnograficzne ziemi przedborskiej;
- Muzeum Regionalne w Radomsku.

W sezonie letnim dużym zainteresowaniem nie tylko wśród lokalnych mieszkańców cieszy się wypoczynek nad wodą. Zalew w Przedborzu oprócz piaszczystej plaży oferuje boisko do siatkówki plażowej, plac zabaw dla dzieci, siłownię oraz zjeżdżalnię wodną. Drugą lokalizacją umożliwiającą wypoczynek nad wodą jest zbiornik w Zakrzówku Szlacheckim oferujący dodatkowo miejsca na spacer i przejażdżkę rowerową.

Potencjał turystyczny jest jednym z tych zasobów, których ocenę ciężko oprzeć o dane statystyczne – prezentowane przez GUS wskaźniki dotyczące liczby udzielonych noclegów nie odzwierciedlają w pełni atrakcyjności turystycznej danej jednostki, chociażby ze względu na brak uwzględnienia częstej „turystyki jednodniowej” (która nie jest w żaden sposób ewidencjonowana). Do zobrazowania potencjału noclegowego powiatu zostaną użyte 3 lata: rok 2021 jako najbardziej aktualny, rok 2019 jako ostatni rok przed pandemią, która przyniosła duże obostrzenia dla branży hotelarskiej oraz rok 2012 jako porównanie procesów rozwojowych w okresie dziesięciu lat. Według statystyki GUS na terenie powiatu w 2021 roku funkcjonowało 10 obiektów noclegowych, czyli o 2 mniej niż w roku 2012 i 2019. Wśród obiektów noclegowych w powiecie radomszczańskim były 3 hotel *** i jeden hotel *. Sześć pozostałych to obiekty noclegowe krótkotrwałego zakwaterowania (szkolne schroniska młodzieżowe, obiekt szkoleniowo-wypoczynkowy, pokoje gościnne i kwatery agroturystyczne). Więcej obiektów noclegowych znajdowało się w powiatach częstochowskim (14), piotrkowskim (17) oraz koneckim (18). Taka sama liczba w powiecie bełchatowskim (10). Pomimo spadku ogólnej liczby obiektów noclegowych, w powiecie radomszczańskim zwiększyła się dostępność miejsc noclegowych w przeliczeniu na 1000 ludności. W 2021 roku wskaźnik ten wyniósł 4,12 przy 3,73 w roku 2012. Pomimo tego wzrostu w dalszym stopniu potencjał noclegowy jest jednym z najniższych w analizowanej grupie powiatów. Powiat bełchatowski dysponujący jednakową liczbą obiektów noclegowych, zapewnia dwa razy więcej miejsc noclegowych w przeliczeniu na liczbę mieszkańców.

²⁹ <https://www.dojo-starawies.pl/>

Tabela 41. Statystyka dotycząca miejsc noclegowych oraz udzielonych noclegów

Jednostka	Miejsca noclegowe na 1000 ludności			Udzielone noclegi na 1000 ludności/ w tym turystom		
	2012	2019	2021	2012	2019	2021
woj. łódzkie	9,19	9,82	9,06	845,21 / 446,85	1108,34 / 578,65	663,07 / 312,91
p. bełchatowski	14,26	12,72	8,12	1 243,86 / 555,03	1 236,89 / 616,47	521,90 / 223,14
p. opoczyński	1,91	2,16	2,09	105,21 / 72,32	110,25 / 63,60	100,89 / 45,78
p. pajęczański	2,98	6,93	6,51	189,08 / 103,64	385,36 / 96,07	311,23 / 62,53
p. piotrkowski	19,90	19,84	17,06	1 421,29 / 910,79	1 437,33 / 814,35	894,85 / 414,65
p. radomszczański	3,73	4,84	4,12	298,53 / 166,43	400,39 / 204,55	254,75 / 126,67
p. częstochowski	3,99	4,31	4,19	225,86 / 132,72	234,16 / 126,56	113,20 / 50,71
p. konecki	14,88	15,69	16,13	908,81 / 381,47	758,68 / 316,29	637,01 / 246,00
p. włoszczowski	3,94	5,87	5,69	209,04 / 132,19	0,00	130,23 / 95,27

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

We wszystkich analizowanych powiatach wystąpił znaczny spadek liczby udzielonych noclegów w latach 2020-2021 spowodowany restrykcjami nałożonymi na branżę hotelarską. W przypadku powiatu radomszczańskiego liczba udzielonych noclegów, w tym turystom, była niższa niż 10 lat wcześniej. Jak wynika z powyższej tabeli, połowę ruchu w obiektach noclegowych na terenie powiatu generują turyści, a drugą połowę osoby pojawiające się w sprawach służbowych, przy okazji imprez sportowych, szkoleń itp.

Podsumowanie	
<ul style="list-style-type: none"> Potencjał turystyczny oparty głównie na historii oraz walorach przyrodniczych, Szlaki piesze koncentrujące się we wschodniej części powiatu. 	
Pozytywne (+)	Negatywne (-)
<ul style="list-style-type: none"> Zróżnicowana oferta turystyczna w powiecie, Rozwijająca się sieć szlaków rowerowych. 	<ul style="list-style-type: none"> Mała liczba miejsc noclegowych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, Brak atrakcji turystycznych o ogólnopolskiej rozpoznawalności, Brak obiektu noclegowego o standardzie minimum 4*.
Wyzwania	
<ul style="list-style-type: none"> Zwiększenie wykorzystania potencjału turystycznego regionu przy zachowaniu walorów środowiskowych powiatu, Wykreowanie produktu regionalnego. 	

Ustawa o samorządzie powiatowym nakłada na Powiat realizację zadań z zakresu kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami o charakterze ponadgminnym. Działalność kulturalną należy jednak rozpatrywać łącznie, bez rozróżniania który organ jest za nią odpowiedzialny, ponieważ rozwija się ona dzięki funkcjonowaniu oraz wzajemnym oddziaływaniu wielu organizacji i placówek. Niestety, działalność kulturalna często bywa marginalizowana, ponieważ w dalszym ciągu istnieją podstawowe potrzeby inwestycyjne pochłaniające znaczne środki finansowe jednostek samorządowych.

Działalność kulturalną na terenie powiatu radomszczańskiego należy rozpatrywać między innymi przez jego położenie, charakterystykę oraz historię. Podstawową rolę instytucji kultury pełnią gminne (w tym miejskie) jednostki organizacyjne. Charakterystyka działalności instytucji kultury na terenie gminy wiejskiej i miejsko-wiejskiej znacząco różni się od funkcjonowania takich instytucji w mieście. Zamiast specjalizacji pojawia się uniwersalność, ponieważ wymagają tego ograniczone zasoby oraz wymagania stawiane przed pracownikami. Postrzeganie instytucji kultury przez pryzmat jej działalności jest naturalnym działaniem, nie uwzględnia jednak złożoności podejmowanych aktywności oraz obszarów w jakich funkcjonuje. Dodatkowo przemiany społeczne prowadzą do zmian w zakresie udziału w kulturze w społecznościach wiejskich. Uwydatnia się zmiana podejścia: z biernego uczestnictwa na aktywne kreowanie. Działalność kulturowa bywa również wykorzystywana do promocji gminy/powiatu/regionu, starając się wpłynąć na rozwój turystyki. Z punktu widzenia instytucji kultury jest to dobre zjawisko, dopóki nie pojawia się „służalczość” względem działań promocyjnych, dla których finalnie liczy się frekwencja. Położenie również ma wpływ na ofertę działalności kulturalnej. Dogodny dojazd do Łodzi sprawia, że mieszkańcy w poszukiwaniu oferty kulturalnej nie są ograniczeni tylko do usług oferowanych przez gminę i powiat właściwy do miejsca zamieszkania.

Powiat Radomszczański powierzył Gminie Miasta Radomska zadanie własne w zakresie prowadzenia powiatowej biblioteki publicznej. Miejska Biblioteka Publiczna realizowała funkcje koordynacyjne i instruktażowe w odniesieniu do sieci bibliotek publicznych. Łącznie na terenie powiatu radomszczańskiego w 2021 roku funkcjonowało 27 bibliotek publicznych. Od 2014 roku w powiecie funkcjonuje również „Kino za Rogiem”. Otwarcie kina było efektem zawartej umowy pomiędzy Powiatem Radomszczańskim a Krajową Izbą Gospodarczą Elektroniki i Telekomunikacji w Warszawie. Kino mieści się w siedzibie Zespołu Szkół Drzewnych i Ochrony Środowiska w Radomsku.

Ważnym elementem lokalnego, zwłaszcza na terenach wiejskich, systemu kultury są domy kultury oraz ośrodki kultury. Do tego dochodzą jeszcze mniejsze kluby i świetlice. Łącznie takich obiektów na terenie powiatu radomszczańskiego jest 9³⁰.

³⁰ Dane Głównego Urzędu Statystycznego

Dane statystyczne, gromadzone przez Główny Urząd Statystyczny, a dotyczące szeroko pojętego sportu nie oddają w pełni stanu faktycznego – nie uwzględniają bowiem chociażby amatorskiego, niezorganizowanego uprawiania sportu. Według tych danych na terenie powiatu w 2020 roku zarejestrowanych było 39 klubów sportowych (łącznie z uczniowskimi klubami sportowymi). Najwięcej klubów sportowych funkcjonowało w powiatach częstochowskim, bełchatowskim i opoczyńskim.

Tabela 42. Aktywność sportowa w powiatach w latach 2018 i 2020

	kluby		członkowie		ćwiczący	
	2018	2020	2018	2020	2018	2020
powiat bełchatowski	57	52	4 231	2 991	3 752	3 158
powiat opoczyński	53	41	3 757	2 379	3 589	2 414
powiat pajęczański	21	20	1 396	1 106	1 427	1 053
powiat piotrkowski	38	32	3 018	2 198	2 839	2 199
powiat radomszczański	39	39	2 371	2 529	2 725	2 483
powiat częstochowski	63	59	3 317	3 242	3 804	3 620
powiat konecki	27	21	1 296	827	1 370	1 044
powiat włoszczowski	22	15	912	614	1 067	924

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

W 2020 roku zmniejszyła się liczba członków klubów sportowych niemal we wszystkich analizowanych powiatach (wyjątek stanowił powiat radomszczański), co spowodowało zmniejszenie liczby ćwiczących. Miało to związek z ograniczeniami wprowadzonymi w związku z pandemią.

Formy ochrony przyrody

Tworzenie i funkcjonowanie form ochrony przyrody jest ważnym elementem realizacji celów ochrony przyrody w Polsce. Formy ochrony przyrody funkcjonują w oparciu o podstawy naukowe i wieloletnią praktykę krajowej ochrony przyrody. Każda z form spełnia inną rolę w polskim systemie ochrony przyrody i służy innemu celom, dlatego charakteryzuje się odmiennym reżimem ochronnym oraz zakresem ograniczeń w użytkowaniu. Ustawa o ochronie przyrody wyróżnia następujące formy ochrony przyrody:

- parki narodowe,
- rezerваты przyrody,
- parki krajobrazowe,
- obszary chronionego krajobrazu,
- obszary Natura 2000,
- pomniki przyrody,
- stanowiska dokumentacyjne,
- użytki ekologiczne,
- zespoły przyrodniczo-krajobrazowe,

- ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów³¹.

Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem powiatu radomszczańskiego wynosi 38,1% i jest to wyższy wskaźnik niż w województwie łódzkim (19,5%) oraz kraju (32,3%). Na tle pozostałych powiatów wyróżniają się powiaty z województwa świętokrzyskiego: konecki (71,4%) oraz włoszczowski (47,9).

Tabela 43. Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem w 2021 roku (%)

ŁÓDZKIE	19,5
powiat bełchatowski	23,5
powiat opoczyński	15,3
powiat pajęczański	5,4
powiat piotrkowski	15,2
powiat radomszczański	38,1
powiat częstochowski	22,4
powiat konecki	71,4
powiat włoszczowski	47,9

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Na terenie powiatu radomszczańskiego znajduje się sześć rezerwatów przyrody:

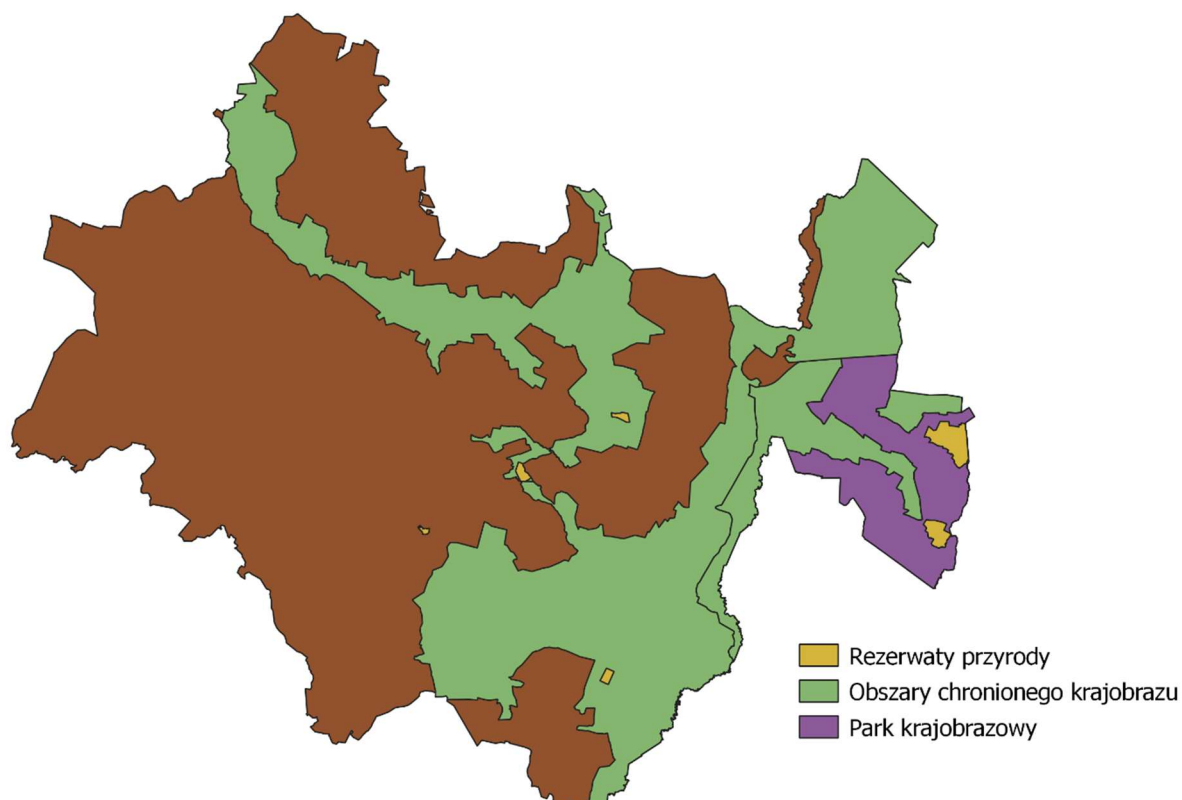
1. Jasień – rezerwat w obrębie gminy Kobbiele Wielkie o powierzchni 19,81 ha. Celem ochrony rezerwatu jest zachowanie stanowiska naturalnego występowania cisa pospolitego
2. Kobbiele Wielkie – rezerwat w obrębie gminy Kobbiele Wielkie o powierzchni 63,43 ha. Celem ochrony jest zachowanie ze względów naukowych, dydaktycznych i krajobrazowych fragmentu naturalnego drzewostanu sosnowo-dębowo-jodłowego.
3. Dębowiec – rezerwat w obrębie gminy Żytno o powierzchni 42,8 ha. Celem ochrony rezerwatu jest zachowanie naturalnego grądu z lipą szerokolistną na krańcach zasięgu i łągu wiązowo-jesionowego z rzadkimi roślinami zielnymi.
4. Góra Chełmo – rezerwat w gminie Masłowice o powierzchni 41,31 ha. Celem ochrony rezerwatu jest zachowanie wzgórza porośniętego lasem mieszanym, zbudowanego z piaskowców dolnokredowych, będącego ostańcem oraz leżącego tam grodziska.
5. Piskorzaniec – rezerwat w gminie Przedbórz o powierzchni 431,96 ha. Celem ochrony rezerwatu jest zachowanie naturalnych biocenoz torfowiskowych i leśnych z bogatą awifauną i entomofauną.
6. Czarna Różga – również zlokalizowany na obszarze gminy Przedbórz, zajmujący powierzchnię 185,6 ha. Celem ochrony rezerwatu jest zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych naturalnych ekosystemów wilgotnych lasów liściastych z licznymi drzewami pomnikowymi oraz gatunkami rzadkich i chronionych roślin

³¹ Strona internetowa Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska

zielnych. Cel ten jest zbieżny z celem ochrony obszaru Natura 2000 w części pokrywającej się z rezerwatem.

Parkami krajobrazowymi są obszary chronione ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe. Powoływane są w drodze uchwały sejmiku województwa, który przyjmuje również plan ochrony dla parku krajobrazowego. Oprócz ochrony wartości przyrodniczych, głównymi celami funkcjonowania parków krajobrazowych jest zachowanie tradycyjnego krajobrazu oraz udostępnienie społeczeństwu obszaru parku w celach rekreacyjnych, zgodnie z obowiązującymi zasadami. Ważną rolą zarządów parków krajobrazowych jest prowadzenie działań w zakresie edukacji przyrodniczej i krajobrazowej. W parku krajobrazowym jest prowadzona działalność zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. W granicach administracyjnych powiatu radomszczańskiego znajduje się Przedborski Park Krajobrazowy. Park ten zajmuje łączną powierzchnię 16550,1 ha i w obszarze powiatu radomszczańskiego znajduje się na terenie gminy Przedbórz. Na terenie Przedborskiego Parku Krajobrazowego zakazuje się lokalizowania nowych obiektów zaliczanych do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, lokalizacji budownictwa letniskowego poza terenami wyznaczonymi w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, dokonywania zmian stosunków wodnych itp.

Rysunek 34. Rezerваты przyrody, park krajobrazowy oraz obszary chronionego krajobrazu na tle powiatu radomszczańskiego

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych GDOŚ.

Kolejną formą ochrony są obszary chronionego krajobrazu. Obejmują one tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach oraz wartościowe ze

względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych. W powiecie radomszczańskim znajdują się trzy obszary chronionego krajobrazu:

1. Przedborski,
2. Doliny Widawki,
3. Piliczański.

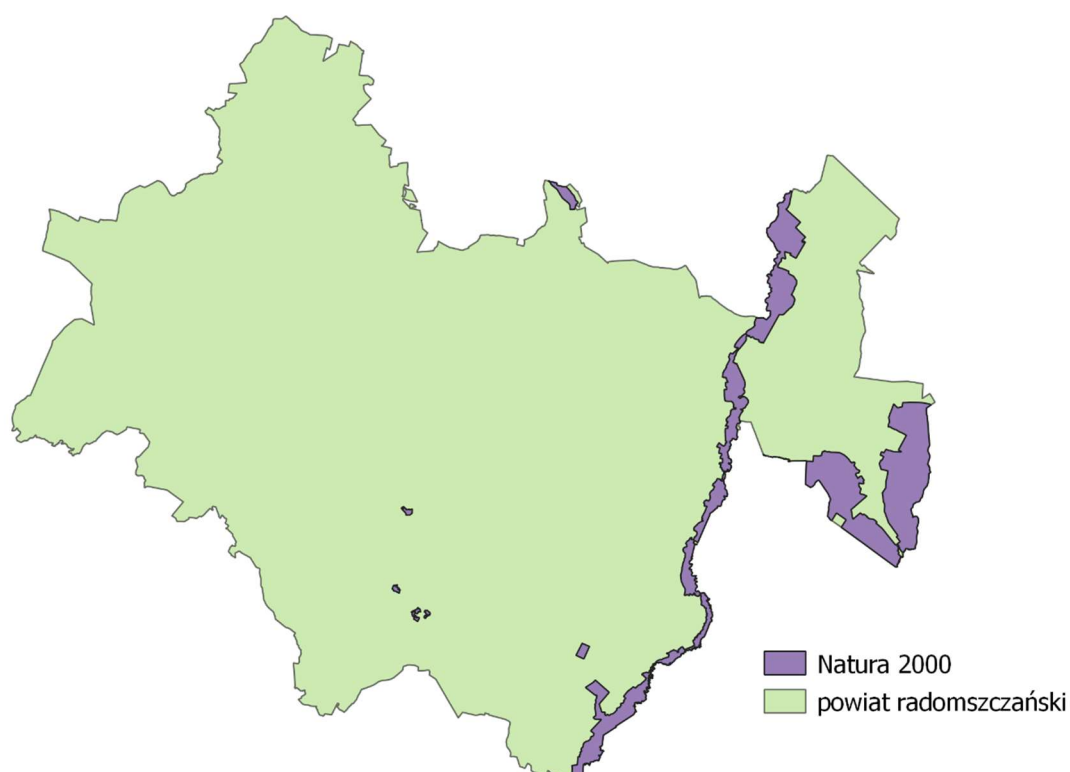
Lokalizację parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu oraz rezerwatów przyrody w granicach administracyjnych powiatu radomszczańskiego przedstawia powyższy rysunek.

Najmłodsza z form ochrony przyrody wprowadzona w 2004 r. w Polsce jako jeden z obowiązków związanych z przystąpieniem do Unii Europejskiej to obszary Natura 2000. Obszary te powstają we wszystkich państwach członkowskich tworząc Europejską Sieć Ekologiczną Natura 2000. Celem jest objęcie ochroną około 200 najcenniejszych i zagrożonych wyginięciem siedlisk przyrodniczych oraz ponad tysiąca rzadkich i zagrożonych gatunków. Unikalność tej formy ochrony przyrody polega na tym, że kraje członkowskie tworzą sieć na podstawie jednakowych założeń określonych w prawie oraz wytycznych Unii Europejskiej, zarządzają nią przy zastosowaniu podobnych instrumentów, wspólnie troszczą się o odpowiednie środki finansowe i jej promocję. W powiecie radomszczańskim jest siedem obszarów Natura 2000:

- Łąka w Bęczkowicach,
- Ostoja Przedborska,
- Dolina środkowej Pilicy,
- Torfowiska Żytno-Ewina,
- Cisy w Jasieniu,
- Las Dębowiec,
- Dolina Górnej Pilicy.

Szczegółową lokalizację wszystkich obszarów Natura 2000 w granicach administracyjnych powiatu radomszczańskiego prezentuje poniższy rysunek.

Rysunek 35. Obszary Natura 2000 na terenie powiatu radomszczańskiego

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych GDOŚ.

Na terenie powiatu radomszczańskiego zlokalizowanych jest również 88 pomników przyrody o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów. Najczęściej ochroną pomnika przyrody objęte są drzewa. Najwięcej tych form ochrony przyrody znajduje się na terenie gminy Przedbórz.

Tabela 44. Pomniki przyrody w powiecie radomszczańskim

L.p.	Opis	Gmina	Data utw.
1	Lipa drobnolistna	m. Radomsko	1998.08.19
2	Lipa powstańców	m. Radomsko	1998.08.19
3	5 dębów szypułkowych	m. Radomsko	1998.08.19
4	Klon pospolity o obwodzie 228 cm	m. Radomsko	1998.08.19
5	Wiąz górski o obwodzie 289 cm	Dobryczyce	1988.01.14
6	Cis pospolity o obwodzie 176 cm	Gidle	1996.02.06
7	Klon jawor o obwodzie 386 cm	Gidle	1996.02.06
8	2 Robinie białe, Koln pospolity, Lipa drobnolistna, Jesion wyniosły, Buk pospolity, Cis pospolity	Gidle	1996.02.06
9	Dąb szypułkowy „Dyzio”	Gidle	2005.12.03
10	Dąb „Dąb Niepodległości”	Gidle	2006.10.17
11	Dąb „Dąb Wolności”	Gidle	2006.10.17
12	Dąb szypułkowy	Gomunice	2002.10.01
13	Dąb szypułkowy o obwodzie 462 cm	Kamieńsk	1996.11.23
14	3 Dęby szypułkowe	Kamieńsk	1988.01.14

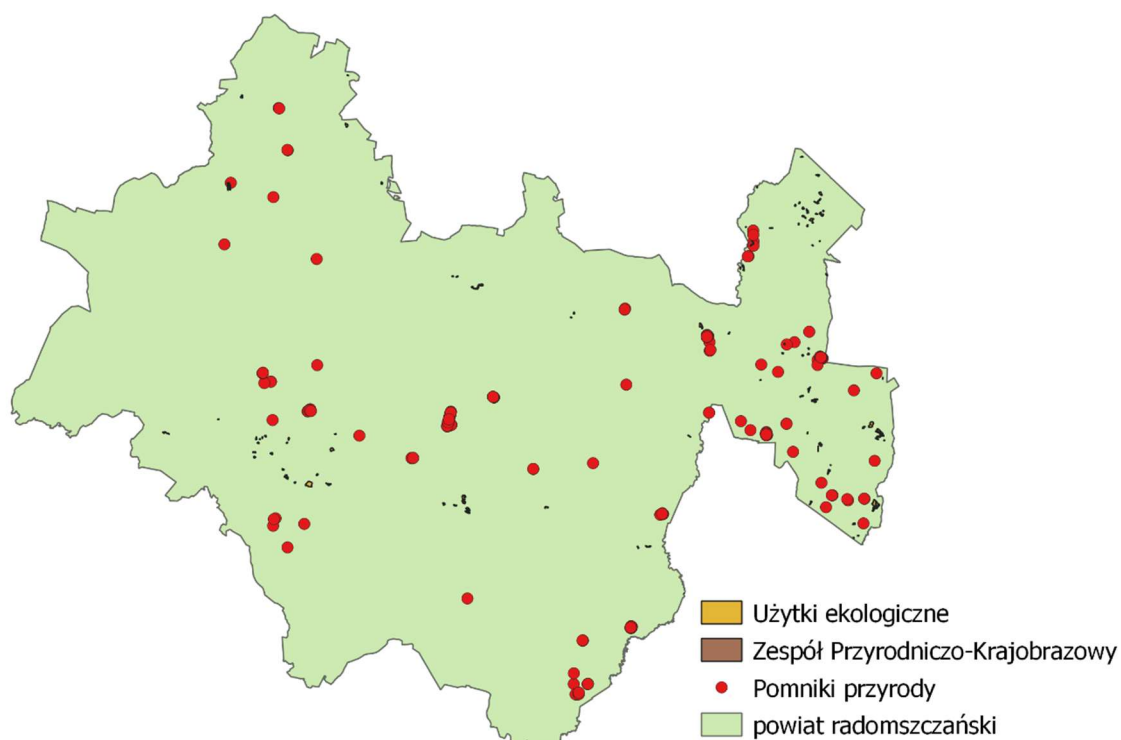
15	2 Dęby szypułkowe	Kamieńsk	2003.08.09
16	11 Modrzewi polskich	Kobiele Wielkie	1988.01.14
17	76 Lip drobnolistnych	Kobiele Wielkie	1966.11.23
18	8 Lip drobnolistnych	Kobiele Wielkie	1988.01.14
19	2 Lipy drobnolistne, 2 dęby szypułkowe	Kobiele Wielkie	1988.01.14
20	Dąb szypułkowy	Kobiele Wielkie	2008.04.17
21	Dąb szypułkowy	Masłowice	2008.04.17
22	2 Topole białe, lipa drobnolistna	Masłowice	1996.11.23
23	Brzoza brodawkowata o obwodzie 204 cm	Przedbórz	2008.10.22
24	Brzoza brodawkowata o obwodzie 201 cm	Przedbórz	2008.10.22
25	Brzoza brodawkowata o obwodzie 280 cm	Przedbórz	2008.10.22
26	Brzoza brodawkowata o obwodzie 214 cm	Przedbórz	2008.10.22
27	Dąb szypułkowy o obwodzie 232 cm	Przedbórz	2008.10.22
28	Grab zwyczajny o obwodzie 232 cm	Przedbórz	2008.10.22
29	Grab zwyczajny o obwodzie 267 cm	Przedbórz	2008.10.22
30	Grab zwyczajny o obwodzie 305 cm	Przedbórz	2008.10.22
31	Grab zwyczajny o obwodzie 248 cm	Przedbórz	2008.10.22
32	Jesion wyniosły o obwodzie 170 cm	Przedbórz	2008.10.22
33	Klon srebrzysty o obwodzie 258 cm	Przedbórz	2008.10.22
34	Klon srebrzysty o obwodzie 298 cm	Przedbórz	2008.10.22
35	Klon pospolity o obwodzie 298 cm	Przedbórz	2008.10.22
36	Lipa drobnolistna o obwodzie 229 cm	Przedbórz	2008.10.22
37	Lipa szerokolistna	Przedbórz	2008.10.22
38	Olsza czarna o obwodzie 276 cm	Przedbórz	2008.10.22
39	Olsza czarna o obwodzie 298 cm	Przedbórz	2008.10.22
40	Olsza czarna o obwodzie 339 cm	Przedbórz	2008.10.22
41	Topola czarna o obwodzie 490 cm	Przedbórz	2008.10.22
42	Wiąz pospolity o obwodzie 305 cm	Przedbórz	2008.10.22
43	Wiąz szypułkowy o obwodzie 339 cm	Przedbórz	2008.10.22
44	Dąb szypułkowy o obwodzie 456 cm	Przedbórz	1996.11.23
45	2 Dęby szypułkowe	Przedbórz	1996.11.23
46	Dąb szypułkowy o obwodzie 371 cm	Przedbórz	1996.11.23
47	Lipa drobnolistna o obwodzie 456 cm	Przedbórz	1996.11.23
48	Dąb szypułkowy o obwodzie 751 cm	Przedbórz	1996.11.23
49	2 Lipy drobnolistne	Przedbórz	1996.11.23
50	Lipa drobnolistna o obwodzie 512 cm	Przedbórz	1996.11.23
51	7 Buków pospolitych	Przedbórz	1996.11.23
52	Cis pospolity	Przedbórz	1996.11.23
53	Cis pospolity	Przedbórz	1996.11.23
54	Dąb szypułkowy	Przedbórz	1996.11.23
55	2 Sosny pospolite, 4 Dęby szypułkowe	Przedbórz	1996.11.23
56	Dąb szypułkowy o obwodzie 547 cm	Przedbórz	1996.11.23
57	2 Jesiony wyniosłe, Dąb szypułkowy	Przedbórz	1996.11.23
58	2 Dęby szypułkowe, 2 Buki pospolite	Przedbórz	1996.11.23
59	30 Dębów szypułkowych, Modrzewie europejskie, 49 Sosen pospolitych	Przedbórz	1998.08.19
60	Głaz narzutowy „Jedynak”	Przedbórz	1998.08.19
61	Dąb szypułkowy	Przedbórz	1998.08.19
62	2 Wiązy pospolite	Przedbórz	1998.08.19
63	3 Dęby szypułkowe	Przedbórz	1998.08.19

64	Dąb szypułkowy o obwodzie 412 cm	Przedbórz	1998.08.19
65	Lipa drobnolistna o obwodzie 437 cm	Przedbórz	1998.08.19
66	Głaz narzutowy	Przedbórz	2012.05.12
67	Dąb bezszypułkowy	Przedbórz	2012.05.12
68	Dąb bezszypułkowy	Przedbórz	2012.05.12
69	Dąb bezszypułkowy	Przedbórz	2012.05.12
70	Buk pospolity	Przedbórz	2012.05.12
71	4 Klony srebrzyste	Radomsko	1988.01.14
72	5 Modrzewi europejskich	Radomsko	1988.01.14
73	Jesion wyniosły	Radomsko	1988.01.14
74	2 Lipy drobnolistne	Radomsko	1988.01.14
75	Dąb szypułkowy	Radomsko	1996.11.23
76	Dąb szypułkowy	Wielgomłyn	1988.01.14
77	2 Dęby szypułkowe, cis pospolity	Wielgomłyn	1988.01.14
78	11 Dębów szypułkowych	Wielgomłyn	1996.11.23
79	5 Dębów szypułkowych	Żytno	1996.02.06
80	2 Dęby szypułkowe	Żytno	1996.02.06
81	7 Lip drobnolistnych	Żytno	1996.02.06
82	2 Dęby szypułkowe	Żytno	1996.02.06
83	4 Dęby szypułkowe	Żytno	1996.02.06
84	Dąb szypułkowy	Żytno	1996.02.06
85	30 Lip drobnolistnych	Żytno	1996.02.06
86	Dąb szypułkowy	Gomunice	2002.10.01
87	Topola Włoska	Radomsko	2019.12.05
88	Lipa drobnolistna	Radomsko	2020.07.16

Źródło. Opracowanie własne na podstawie Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody.

Na terenie powiatu radomszczańskiego znajduje się również jeden Zespół przyrodniczo-krajobrazowy oraz 127 użytków ekologicznych. Zespół przyrodniczo-krajobrazowy nosi nazwę „Majowa Góra” i znajduje się na obszarze gminy Przedbórz. Przedmiotem ochrony jest tam lesiste wzniesienie z nieczynnym kamieniołomem oraz pochodzącym z II wojny światowej poniemieckim bunkrem. Użytki ekologiczne to z kolei zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej. Wśród nich są: naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, siedliska przyrodnicze oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania. Zespół przyrodniczo-krajobrazowy oraz użytki ekologiczne zajmują zwyczajowo małe powierzchnie, stąd trudno o ich wyraźne odwzorowanie na zeskalowanej mapie całego powiatu. Celem zapoznania się z dokładną lokalizacją każdej z wymienionych form przyrody autorzy opracowania zachęcają do odwiedzenia serwisu internetowego Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska.

Rysunek 36. Pomniki przyrody, zespół przyrodniczo-krajobrazowy oraz użytki ekologiczne na terenie powiatu radomszczańskiego

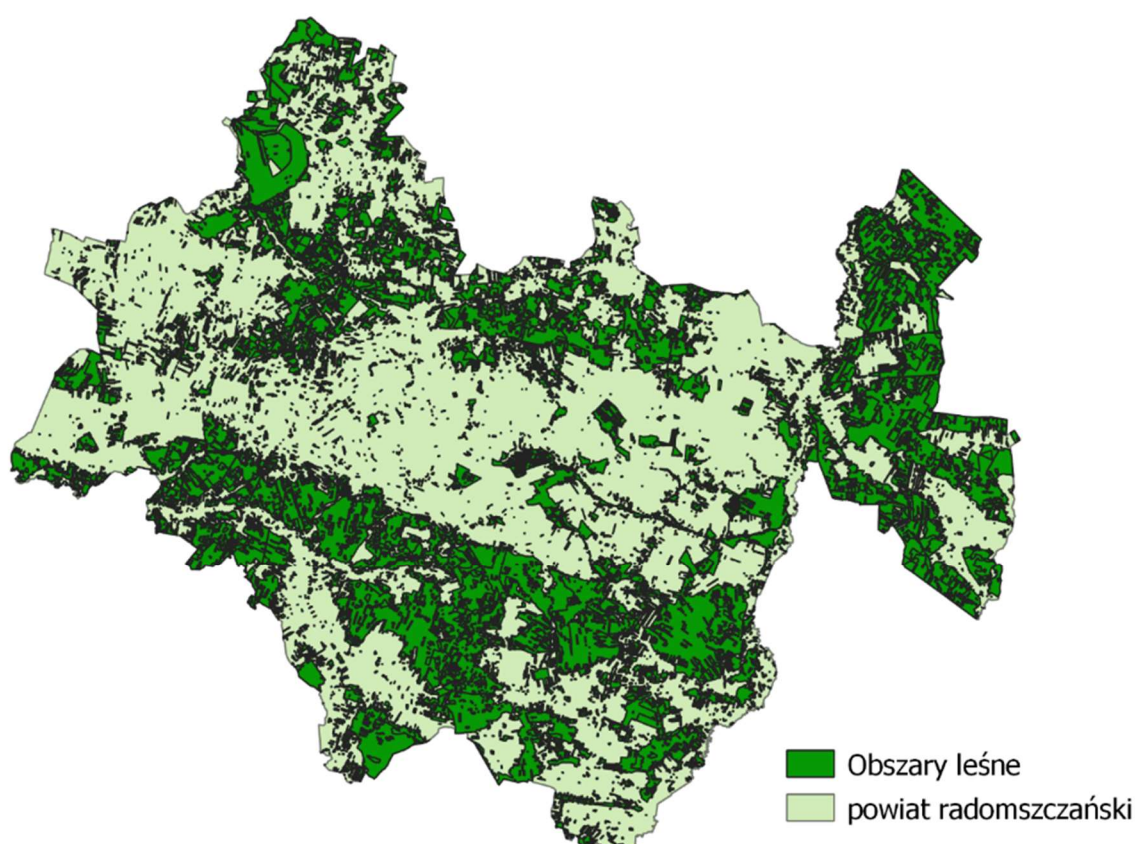
Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych GDOŚ.

Podsumowanie	
<ul style="list-style-type: none"> • Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni powiatu wynosi 38,1% 	
Pozytywne (+)	Negatywne (-)
<ul style="list-style-type: none"> • Walory przyrodnicze i krajobrazowe sprzyjające rekreacji i turystyce. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ograniczony lub utrudniony proces inwestycyjny na obszarach prawnie chronionych, zwłaszcza w obszarach Natura 2000.
Wyzwania	
<ul style="list-style-type: none"> • Zrównoważone wykorzystanie turystyczne i rekreacyjne walorów przyrodniczo-krajobrazowych powiatu, • Zachowanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych powiatu oraz bioróżnorodności. 	

Lesistość

Jednym z zasobów przyrodniczych powiatu radomszczańskiego są lasy, które zajmują ponad 46 tys. ha powierzchni powiatu, czyli niemal tyle co w powiecie częstochowskim. Jedynie powiat konecki jest bardziej zalesionym miejscem – 57 tys. ha. Lasy zajmują ponad 31% powierzchni powiatu radomszczańskiego, najwięcej spośród wszystkich analizowanych powiatów z województwa łódzkiego. Wśród gmin, lasy stanowią największy odsetek powierzchni w gminach Przedbórz (54,9%), Radomsko (42,4%) i Żytno (40,0%). Najmniej gruntów leśnych jest w mieście Radomsko (3%) i gminie Lgota Wielka (8,2%).

Rysunek 37. Obszary leśne w powiecie radomszczańskim

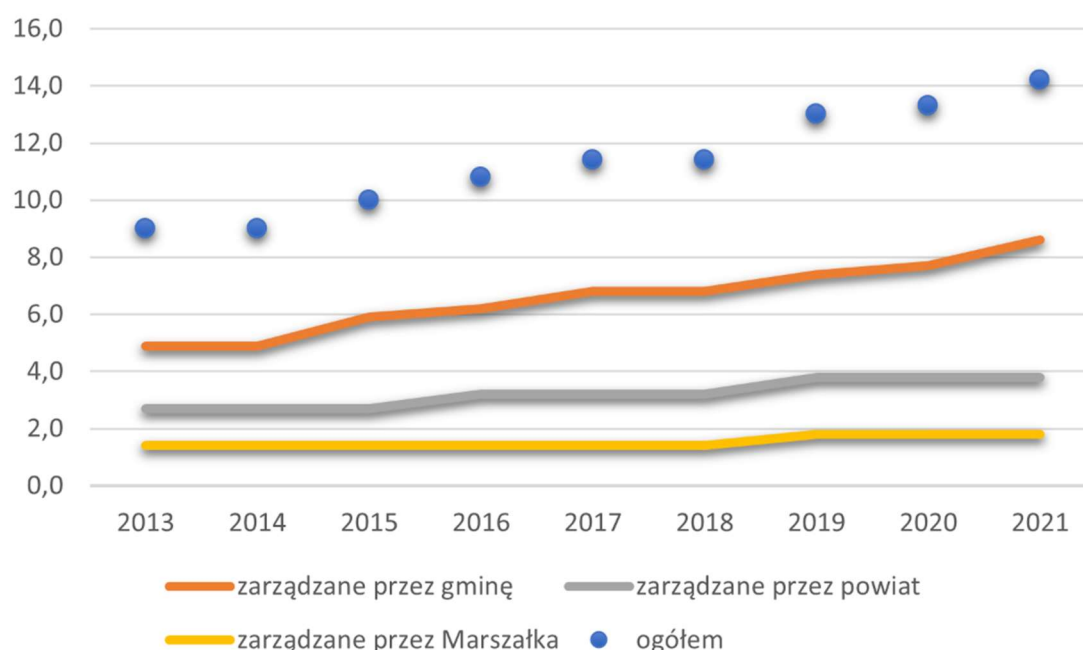
Źródło. Opracowanie własne.

Ścieżki rowerowe

Według badań Głównego Urzędu Statystycznego aktywność rowerowa była w 2021 roku najpopularniejszą formą rekreacji, wskazaną przez ponad 65% respondentów. Z analizy statystycznej „Budżety gospodarstw domowych w 2021 r.” wynika, że rower posiada ponadto blisko 62% gospodarstw domowych. W gospodarstwach, gdzie mieszka czterech lokatorów

i więcej, procent ten wzrasta do 77%. W skali kraju zdecydowanie większy odsetek gospodarstw domowych na wsi niż w mieście posiadał rower (o 25,2 p. proc.). Sam rower na przestrzeni ostatnich dziesięcioleci przestał być postrzegany jedynie jako środek lokomocji, a stał się sposobem na spędzanie wolnego czasu. W dobie pandemii, przy licznych ograniczeniach w funkcjonowaniu obiektów sportowych i rekreacyjnych wiele osób przesiadło się właśnie na rowery, dlatego też coraz ważniejszą rolę odgrywają ścieżki rowerowe. Na przestrzeni lat 2011-2021 długość dróg rowerowych na terenie powiatu radomszczańskiego zwiększyła się: z 3,8 km do 14,2 km. Jak wynika z poniższego wykresu największa część ścieżek rowerowych była pod zarządem poszczególnych gmin (8,6 km). Powiat dba o utrzymanie 3,8 km dróg rowerowych.

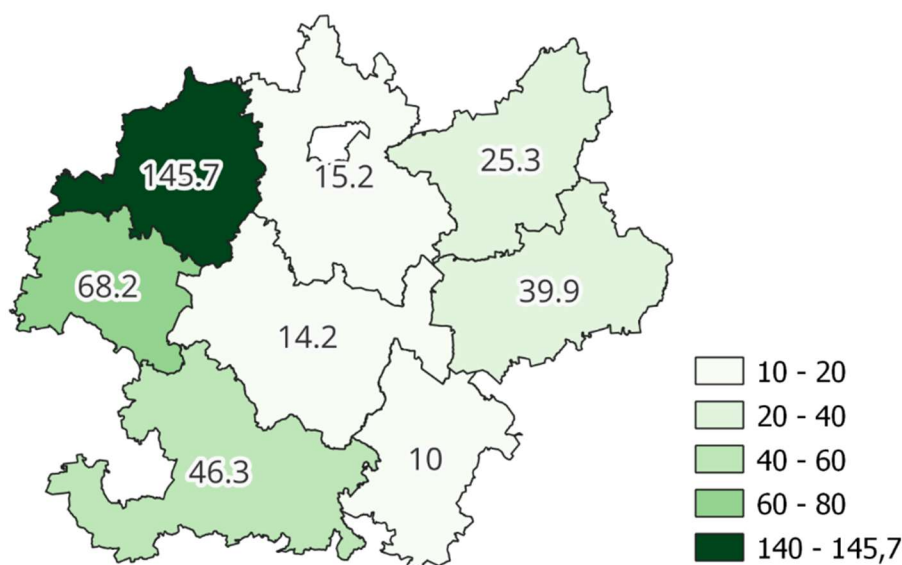
Wykres 24. Długość ścieżek rowerowych na terenie powiatu radomszczańskiego (km)

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Na tle grupy porównawczej powiat radomszczański wypada źle pod kątem długości ścieżek rowerowych. Jedynie w powiecie włoszczowskim łączna długość dróg rowerowych jest mniejsza i wynosi jedynie 10 km. Najdłuższa sieć ścieżek rowerowych jest w powiecie bełchatowskim i wynosi 145,7 km.

Rysunek 38. Długość ścieżek rowerowych w powiatach grupy porównawczej w 2021 roku

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Podsumowanie	
Pozytywne (+)	Negatywne (-)
<ul style="list-style-type: none"> Istniejące ścieżki rowerowe. 	<ul style="list-style-type: none"> Niska na tle sąsiednich powiatów długość dróg/ścieżek rowerowych.
Wyzwania	
<ul style="list-style-type: none"> Zwiększenie długości dróg rowerowych na terenie powiatu radomszczańskiego. 	

Wody powierzchniowe i podziemne

Powiat radomszczański pod względem hydrograficznym podzielony jest linią wododziału Wisły i Odry – granicą pomiędzy regionem wodnym Warty administrowanym przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Poznaniu i regionem wodnym Środkowej Wisły podlegającym pod Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Warszawie. Dział ten wyznaczają zlewnie cieków II rzędu: Pilicy i Warty. Z uwagi na wododziałowe położenie sieć hydrograficzna powiatu charakteryzuje się znaczną ilością cieków krótkich, często o małych przepływach, które w wielu odcinkach, zwłaszcza latem wysychają. Niewielka jest ilość wód stojących. Powierzchnia wód powierzchniowych wynosi na terenie powiatu 503 ha, w tym wody płynące zajmują 364 ha, a wody stojące – 139 ha. Dodatkowo, stawy zajmują powierzchnię 645 ha, a rowy – 618 ha. Długość cieków naturalnych na terenie powiatu wynosi 243,5 km³². Obszar powiatu

³² Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Radomszczańskiego na lata 2017-2020 z perspektywą do roku 2024

radomszczańskiego znajduje się w zlewniach 33 jednolitych części wód powierzchniowych, wymienionych w poniższej tabeli.

Tabela 45. JCWP na terenie Powiatu Radomszczańskiego

L.p.	Nazwa	Kod JCWP	Lokalizacja (gmina)	Presja	Stan JCW
1	Pilica od Kanału Koniecpol-Radoszewnica do Zwleczy	RW200010254179	Żytno	Ze strony gospodarki komunalnej, przemysłu, niskiej emisji	zły
2	Pilica od Zwleczy do Zbiornika Sulejów	RW20001025451	Masłowice, Przedbórz, Wielgomłyny, Żytno	Ze strony niskiej emisji	zły
3	Zimna Woda	RW200017254176	Żytno	-	zły
4	Bogdanówka	RW20001725452499	Kamieńsk	-	zły
5	Czarna z Olszówki	RW200023254229	Przedbórz	-	zły
6	Czarna Włoszczowska od źródeł do Czarnej z Olszówki bez Czarnej z Olszówki	RW20006254219	Przedbórz	-	dobry
7	Dopływ z Bożej Woli	RW2000625424	Przedbórz	-	zły
8	Baryczka	RW20006254329	Kobiele Wielkie, Wielgomłyny, Żytno	-	dobry
9	Struga	RW20006254349	Kobiele Wielkie, Kodrąb, Masłowice, Wielgomłyny	-	zły
10	Dopływ w Pratkowicach	RW200062543512	Masłowice, Wielgomłyny	-	dobry
11	Struga Strzelecka	RW200062543529	Masłowice, Wielgomłyny, Przedbórz	-	dobry
12	Dopływ z Nosalewic	RW20006254354	Przedbórz	-	zły
13	Ojrzanka	RW20006254369	Przedbórz	-	zły
14	Luciąża od źródeł do zb. Cieszanowice	RW200062545213	Kodrąb, Masłowice	Z niskiej emisji	zły
15	Prudka	RW200062545229	Gomunice, Kamieńsk, Kodrąb, Masłowice	-	zły
16	Czarna Włoszczowska od Czarnej z Olszówki do ujścia	RW2000925429	Przedbórz, Żytno	-	zły
17	Widzówka	RW600016181549	Gidle, Radomsko	-	zły
18	Radomka	RW6000161815529	m. Radomsko, Dobryszyc, Gomunice, Ładzice, Radomsko	-	zły
19	Widawka do Kręcicy	RW600016182139	m. Radomsko, Dobryszyc, Gomunice, Kamieńsk, Kobiele Wielkie, Kodrąb, Masłowice, Radomsko	-	zły
20	Jeziorka	RW600016182169	Gomunice, Kamieńsk	-	zły
21	Rakówka	RW60001618229	Kamieńsk	-	zły
22	Bystra	RW600017181389	Gidle	-	zły

23	Kanał Warty ze Starą Wiercią i Kanałem Lodowym	RW60001718149	Gidle, Żytno	-	zły
24	Mękwa	RW600017181529	m. Radomsko, Gidle, Kobiełe Wielkie, Kodrąb, Radomsko, Żytno	-	dobry
25	Dopływ z Wymysłówka	RW600017181556	m. Radomsko, Ładzice, Radomsko	-	dobry
26	Warta od Wiercicy do Widzówki	RW60001918153	m. Radomsko, Gidle, Radomsko	-	dobry
27	Warta od Widzówki do Liswarty	RW600019181599	Ładzice, Radomsko	-	zły
28	Widawka od Kręcicy do Krasówki	RW6000191825	Dobryszycze, Kamieńsk, Lgota Wielka	-	zły
29	Dopływ spod Radziechowic	RW600023181572	m. Radomsko, Lgota Wielka, Ładzice	-	zły
30	Pisia	RW600023181589	Lgota Wielka, Ładzice	-	zły
31	Kręcica	RW600023182149	m. Radomsko, Dobryszycze, Kamieńsk, Lgota Wielka, Ładzice	-	zły
32	Krasówka	RW60002318269	Lgota Wielka	-	zły

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej.

Stan niespełna 20% rzek na terenie powiatu radomszczańskiego określony został jako dobry. W większości przypadków nie zidentyfikowano presji mogącej być przyczyną występujących przekroczeń wskaźników jakościowych. Zły stan Pilicy od Kanału Koniecpol-Radoszewnica do Zwleczy w gminie Żytno wynika z presji wywieranej przez gospodarkę komunalną, przemysł oraz niską emisję. Na dalszym odcinku zanieczyszczenie rzeki powoduje głównie niska emisja.

Rysunek 39. JCWP na terenie powiatu radomszczańskiego

Źródło. Opracowanie własne.

Obszary zagrożenia powodziowego

Warunki klimatyczne Polski powodują, że naturalnym ich elementem jest okresowe występowanie wezbrań rzek, czyli wzrost stanu wody w rzekach wynikający ze wzmożonego ich zasilania. Występujące w warunkach naturalnych wezbrania są nierozzerwalnie związane z okresowym wylewaniem wody poza granice koryta rzecznego. Wystąpienie wezbranych wód rzecznych z koryta nie musi oznaczać wystąpienia powodzi. Zwykle o powodzi mówi się dopiero wówczas, gdy wylewające wody są przyczyną strat gospodarczych³³.

Obszary zagrożenia powodzią z prawdopodobieństwem wystąpienia powodzi 1% (raz na 100 lat) na terenie powiatu radomszczańskiego zostały określone na podstawie zaktualizowanych map zagrożenia powodziowego (MZP) i map ryzyka powodziowego, udostępnionych na Hydroportalu Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie. Ostatnia aktualizacja ww. map została podana do publicznej wiadomości w dniu 7 września 2022r.

Na obszarze powiatu radomszczańskiego zagrożeniem powodziowym objęte są rejony położone głównie w dolinach rzek: Warta, Pilica, Radomka, Luciąża.

Znaczna część terenów występująca wzdłuż prawego oraz lewego brzegu rzek przepływających przez powiat radomszczański znajduje się na obszarach zagrożenia powodzią z prawdopodobieństwem wystąpienia powodzi 1% (raz na 100 lat). Wały przeciwpowodziowe występują jedynie wzdłuż lewego brzegu rzeki Warty w okolicy km 685+35. Posiadają one długość ok. 1,00 km.

Obszary zagrożone występowaniem powodzi znajdują się na całej długości rzeki Warty (wraz z jej dopływami: Kanał Warty oraz Kanał Lodowy), Pilicy (rzeka Pilica na znacznym odcinku stanowi rzekę graniczną pomiędzy granicami powiatów oraz województw) przepływających przez powiat radomszczański. Rzeka Luciąża oraz Widawka powodują lokalne podtopienia na brzegach przepływając przez powiat radomszczański.

Stan wód podziemnych

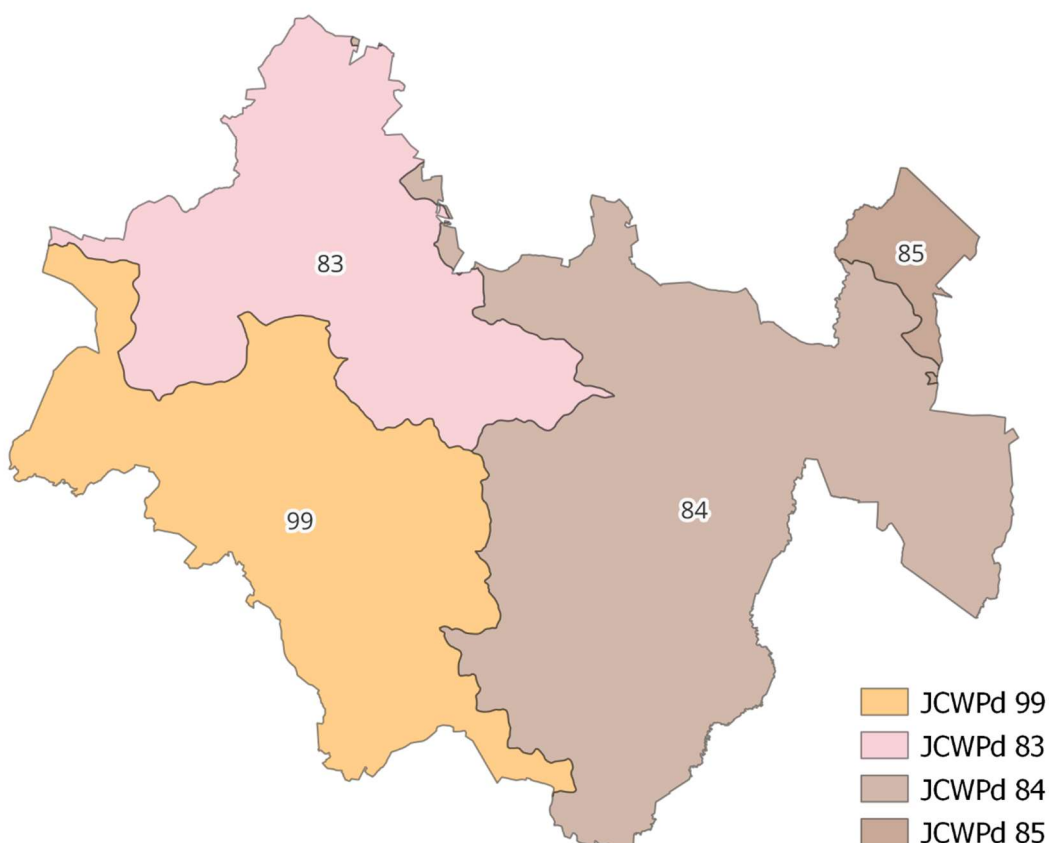
Powiat Radomszczański znajduje się na obszarze górsko-wyżynnej prowincji hydrogeologicznej. Największą powierzchnię powiatu zajmują hydrogeologiczne regiony: Niecka Łódzka i Niecka Miechowska. Podstawowy poziom systematyki hydrogeologicznej stanowią jednolite części wód podziemnych (JCWPd) tj. jednostki terytorialne wydzielone w oparciu o system zlewniowy, dla których prowadzone są analizy presji antropogenicznych (m.in. poprzez monitoring wód) i opracowywane są programy wodno-środowiskowe. Powiat radomszczański znajduje się w obrębie czterech JCWPd: nr 83, 84, 85 i 99. Na terenie powiatu występują trzy użytkowe piętra wód podziemnych: jurajskie, kredowe i czwartorzędowe. Największy udział w zasobach eksploatacyjnych wód podziemnych ma piętro kredowe i czwartorzędowe. Jurajskie piętro wodonośne jest związane głównie z piaskowcami

³³ <https://klimada2.ios.gov.pl/>

kościeliskimi doggeru oraz skałami węglanowymi (wapieniami i marglami) malmu. Wody jurajskie, za wyjątkiem wychodni gdzie występuje swobodne zwierciadło, osiągają ciśnienie kilku atmosfer. Wydajność ujęć wód jurajskich jest zróżnicowana i wynosi od kilku do kilkudziesięciu m³/h. Wody jurajskie są z reguły bardzo dobrej jakości. Kredowe piętro wodonośne związane jest z silnie spękanymi utworami mastrychtu, wykształconymi w postaci margli i wapieni marglistych o znacznej miąższości. Wody te, mające charakter artezyjski i subartezyjski (w latach 50. notowano także samowypływy), tworzą tutaj najgłębszy basen wód pitnych w Polsce. Eksploatowane są głównie wody poziomu górnokredowego. Wody te posiadają zmienne ciśnienie 200-3000 kPa, są zwykle słabo zmineralizowane, średnio twarde lub miękkie, lekko zażelazione³⁴.

JCWPd 83 i 99 leżą w zlewni Odry a JCWPd 84 i 85 w zlewni Wisły. W przypadku JCWPd za słaby stan ilościowy odpowiada przekroczenie zasobów dyspozycyjnych w skali roku z powodu poboru odwodnieniowego (Bełchatowskie Zagłębie Węglowe). Stan chemiczny określany jest jako dobry. Stan chemiczny i ilościowy JCWPd 84 został określony jako dobry. Taka sama sytuacja ma miejsce w przypadku JCWPd 85 i 99.

Rysunek 40. JCWPd na obszarze powiatu radomszczańskiego

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych Państwowego Instytutu Geologicznego.

³⁴ Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Radomszczańskiego na lata 2017-2020 z perspektywą do roku 2024

Podsumowanie	
Pozytywne (+)	Negatywne (-)
<ul style="list-style-type: none"> Dobry stan chemiczny wszystkich JCWPd. 	<ul style="list-style-type: none"> Stan ponad 80% rzek określony został jako zły, Znaczna część terenów przybrzeżnych zagrożona powodzią z prawdopodobieństwem 1%, Długość wałów przeciwpowodziowych to jedynie 1 km, Słaby stan ilościowy JCWPd 83 spowodowany działalnością Bełchatowskiego Zagłębia Węglowego.
Wyzwania	
<ul style="list-style-type: none"> Budowa, przebudowa i utrzymanie budowli przeciwpowodziowych, Zachowanie, tworzenie i odtwarzanie systemów retencji wód, Wykorzystanie rzeki Pilicy i Warty jako atrakcji turystycznej i rekreacyjnej. 	

Mieszkalnictwo

W 2021 roku według danych Głównego Urzędu Statystycznego na terenie powiatu radomszczańskiego było 30962 budynków mieszkalnych. Największa ich część znajdowała się oczywiście w mieście Radomsko (8453) oraz gminie Gidle (2282). Najmniej budynków mieszkalnych jest w gminie Kobiele Wielkie (1409). W porównaniu z rokiem 2010 na terenie powiatu przybyło 1549 nowych budynków (5,2%).

Tabela 46. Liczba budynków mieszkalnych w gminach Powiatu Radomszczańskiego

Gmina	Liczba budynków mieszkalnych		Różnica
	2010	2021	
m. Radomsko	7 954	8 453	499
Dobryszyce	1 288	1 465	177
Gidle	2 229	2 282	53
Gomunice	1 613	1 812	199
Kamieńsk	1 966	2 030	64
Kobiele Wielkie	1 344	1 409	65
Kodrąb	1 511	1 529	18
Lgota Wielka	1 246	1 273	27
Ładzice	1 413	1 534	121
Masłowice	1 378	1 459	81
Przedbórz	2 090	2 194	104
Radomsko	1 729	1 819	90
Wielgomłyn	1 549	1 570	21
Żytno	2 103	2 133	30
powiat radomszczański	29 413	30 962	1 549

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

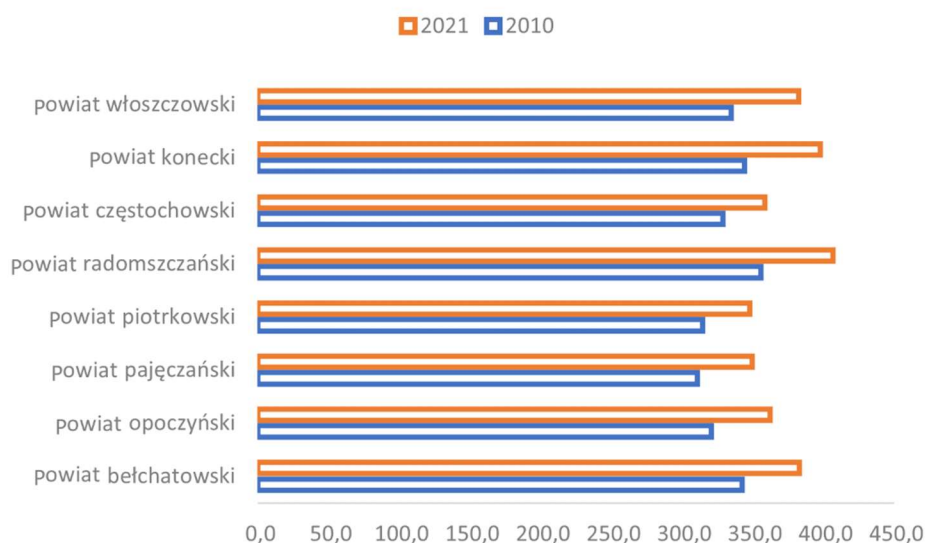
Rysunek 41. Budynki w powiecie radomszczańskim

Źródło. Opracowanie własne.

Przeliczając mieszkania na liczbę mieszkańców powiatu otrzymano informację, że na każde 1000 osób przypada ponad 406 mieszkań. Oznaczało to wzrost aż o niemal 51 mieszkań na każde 1000 osób względem roku 2010. Zwiększenie wartości tego wskaźnika wynikało nie tylko z oddawania do użytkowania nowych obiektów mieszkalnych, ale również ze spadającej liczby ludności powiatu. Na tle pozostałych analizowanych powiatów, w powiecie radomszczańskim wskaźnik liczby mieszkań przyjmował najwyższą wartość.

Wykres 25. Mieszkania na 1000 mieszkańców

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Infrastruktura techniczna

Na poziom rozwoju regionu wpływa stan infrastruktury technicznej. Przekłada się ona na potencjał gospodarczy powiatu, ewentualną przewagę konkurencyjną oraz jakość życia mieszkańców. Utrzymanie sieci wodociągowych i kanalizacyjnych wiąże się z wydatkami ponoszonymi na ich budowę oraz modernizację zwłaszcza przez gminy, zatem szczegółowej analizie poddano jedynie odsetek ludności posiadających dostęp do sieci. Analizę uzupełniono o dostęp do sieci gazowej. Przedstawione dane obejmują rok 2010 oraz 2021, jako najbardziej aktualne na moment opracowywania diagnozy, ale biorąc pod uwagę dość powolne tempo zmian, zwłaszcza w skali powiatów, dość wiernie powinny obrazować one faktyczną sytuację.

Tabela 47. Dostęp do sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej w roku 2010 i 2021

	Wodociągi		Kanalizacja		Gaz	
	2010	2021	2010	2021	2010	2021
Polska	87,4	92,4	62,0	71,9	52,5	54,8
woj. łódzkie	89,6	94,5	58,8	64,7	39,3	40,4
powiat konecki	77,4	86,9	29,7	51,0	22,5	28,3
powiat włoszczowski	69,0	84,6	31,9	52,8	0,0	2,5
powiat radomszczański	88,3	94,3	45,3	53,5	23,5	28,0
powiat opoczyński	82,8	92,6	42,9	65,3	14,9	19,3
powiat bełchatowski	88,9	94,9	62,8	67,0	46,7	43,3
powiat pajęczański	89,1	96,9	35,6	44,5	0,0	2,8
powiat piotrkowski	85,2	96,2	22,7	34,1	4,0	6,4
powiat częstochowski	84,4	91,7	28,8	46,5	18,0	30,9

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego 94,3% mieszkańców powiatu radomszczańskiego posiada dostęp do sieci wodociągowej, 53,5% do sieci kanalizacyjnej oraz 28,0% do sieci gazowej. Są to wartości niższe niż średnie dla województwa łódzkiego oraz kraju (w przypadku dostępu do sieci kanalizacyjnej i gazowej). Zestawiając powiat radomszczański z grupą porównawczą można zauważyć, że jedynie w powiatach bełchatowskim, pajęczańskim i piotrkowskim dostęp do sieci wodociągowej ma większy odsetek mieszkańców. Lepiej skanalizowanymi od powiatu radomszczańskiego są powiaty opoczyński i bełchatowski. Dostęp do instalacji gazowej ma 28,0% mieszkańców powiatu radomszczańskiego. Biorąc pod uwagę dane z 2010 roku, należy podkreślić znaczny wzrost odsetka mieszkańców podłączonych do urządzeń sieciowych, zwłaszcza do sieci kanalizacyjnej.

Za rozwój infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej odpowiadają głównie Gminy. W powiecie radomszczańskim największy odsetek mieszkańców korzystających z instalacji

wodociągowych jest w części miejskiej gminy Przedbórz (99,9%), gminie Radomsko (99,2%), w części miejskiej gminy Kamieńsk (99,0%), gminie Gomunice (98,9%) oraz gminie Wielgomłyny (98,7%). Najgorsza sytuacja jest w gminie Gidle (81,9%) i Kobiele Wielkie (83,9%). Na przestrzeni lat 2010-2021 największe inwestycje w rozbudowę sieci wodociągowej miały miejsce w gminach Gidle, Żytno i Masłowice.

Tabela 48. Dostęp do sieci wodociągowej w gminach powiatu radomszczańskiego w roku 2010 i 2021

Jednostka	2010	2021	Zmiana (w p.p.)
powiat radomszczański	88,3	94,3	6,0
m. Radomsko	96,3	96,6	0,3
gm. Dobryczyce	94,7	95,2	0,5
gm. Gidle	51,2	81,9	30,7
gm. Gomunice	92,2	98,9	6,7
gm. Kamieńsk	96,3	96,6	0,3
gm. Kamieńsk - miasto	98,3	99,0	0,7
gm. Kamieńsk - obszar wiejski	94,6	94,6	0,0
gm. Kobiele Wielkie	80,1	83,9	3,8
gm. Kodrąb	83,1	94,1	11,0
gm. Lgota Wielka	94,9	95,1	0,2
gm. Ładzice	89,5	90,0	0,5
gm. Masłowice	62,9	83,6	20,7
gm. Przedbórz	81,9	92,7	10,8
gm. Przedbórz - miasto	96,1	99,9	3,8
gm. Przedbórz - obszar wiejski	67,5	85,8	18,3
gm. Radomsko	88,6	99,2	10,6
gm. Wielgomłyny	98,4	98,7	0,3
gm. Żytno	68,0	93,6	25,6

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Dane GUS pokazują, że znacznie większym problemem dla mieszkańców powiatu radomszczańskiego jest dostęp do sieci kanalizacyjnej. Zwraca uwagę fakt, że przy analizie danych statystycznych jest bardzo duże zróżnicowanie wartości parametru pomiędzy gminami powiatu. W 2021 r. występowała rozpiętość pomiędzy 1% (gmina Masłowice) a 82,7% (m. Radomsko). Jediną gminą wiejską skanalizowaną przynajmniej w 50% jest gmina Lgota Wielka (62,7%). Inwestycje w sieć kanalizacyjną poczynioną na obszarach wiejskich gminy Kamieńsk spowodowały, że zwiększył się dostęp mieszkańców do tej sieci o 45,6 p.p.

Tabela 49. Dostęp do sieci kanalizacyjnej w gminach powiatu radomszczańskiego w roku 2010 i 2021

Jednostka	2010	2021	Zmiana (w p.p.)
powiat radomszczański	45,3	53,5	8,2
m. Radomsko	78,5	82,7	4,2
gm. Dobryczyce	23,8	36,1	12,3
gm. Gidle	21,8	32,6	10,8
gm. Gomunice	26,7	33,7	7,0

gm. Kamieńsk	48,4	73,5	25,1
gm. Kamieńsk - miasto	77,5	79,9	2,4
gm. Kamieńsk - obszar wiejski	22,4	68,0	45,6
gm. Kobbiele Wielkie	5,9	10,5	4,6
gm. Kodrąb	18,0	26,9	8,9
gm. Lgota Wielka	45,1	62,7	17,6
gm. Ładzice	20,5	31,2	10,7
gm. Masłowice	0,9	1,0	0,1
gm. Przedbórz	28,4	38,3	9,9
gm. Przedbórz - miasto	56,5	74,4	17,9
gm. Przedbórz - obszar wiejski	0,0	3,6	3,6
gm. Radomsko	20,1	39,6	19,5
gm. Wielgomłyny	6,3	24,0	17,7
gm. Żytuo	9,8	13,0	3,2

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Sieć gazowa występuje tylko na obszarze kilku gmin powiatu radomszczańskiego. Najwięcej mieszkańców ma dostęp do urządzeń sieci gazowej w gminie Gomunice i mieście Radomsko.

Tabela 50. Dostęp do sieci gazowej w gminach powiatu radomszczańskiego w roku 2010 i 2021

Jednostka	2010	2021	Zmiana (w p.p.)
powiat radomszczański	23,5	28,0	4,5
m. Radomsko	50,4	56,1	5,7
gm. Dobryzyce	0,0	0,0	0,0
gm. Gidle	0,0	0,0	0,0
gm. Gomunice	24,3	59,3	35,0
gm. Kamieńsk	11,6	18,9	7,3
gm. Kamieńsk - miasto	24,2	37,9	13,7
gm. Kamieńsk - obszar wiejski	0,4	2,7	2,3
gm. Kobbiele Wielkie	2,5	3,3	0,8
gm. Kodrąb	0,0	0,6	0,6
gm. Lgota Wielka	0,0	0,2	0,2
gm. Ładzice	0,0	0,3	0,3
gm. Masłowice	0,0	0,0	0,0
gm. Przedbórz	0,0	0,0	0,0
gm. Przedbórz - miasto	0,0	0,0	0,0
gm. Przedbórz - obszar wiejski	0,0	0,0	0,0
gm. Radomsko	16,1	20,8	4,7
gm. Wielgomłyny	0,0	0,0	0,0
gm. Żytuo	0,0	0,0	0,0

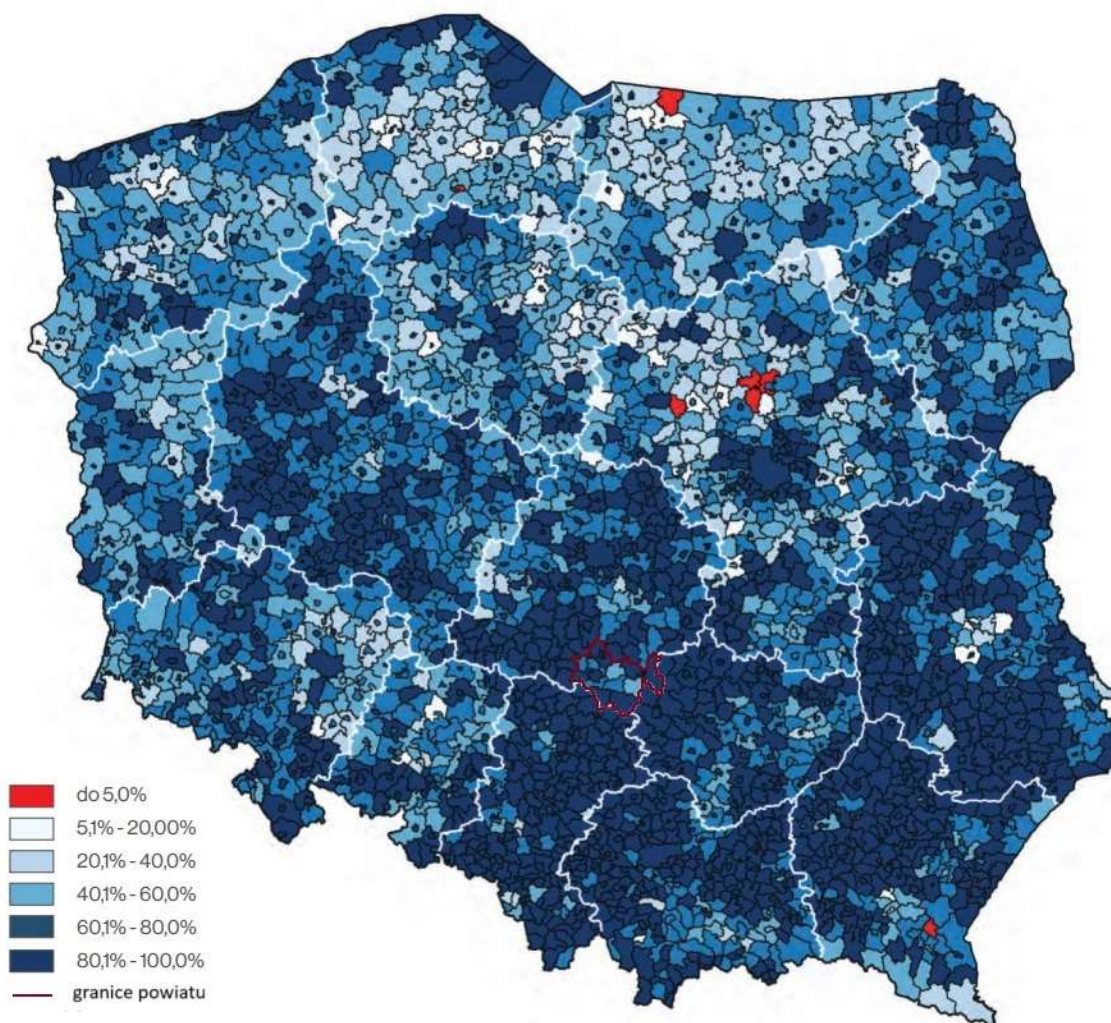
Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Czynnikiem wpływającym na wybór mieszkania oraz komfort życia jest dostęp do sieci Internet. Operatorzy sieci komórkowych oferują mieszkańcom powiatu dostęp do sieci mobilnej. Zasięg różni się w zależności od operatora i lokalizacji. W dalszym ciągu do zastosowania „domowego”

oraz „firmowego” ceniony jest dostęp do Internetu stacjonarnego, zwłaszcza szerokopasmowego. Internet szerokopasmowy to szybkie i efektywne połączenie z Internetem, które umożliwia szybkie przesyłanie danych i korzystanie z zaawansowanych usług online. Dostępność publicznych sieci telekomunikacyjnych definiuje się jako stosunek liczby budynków znajdujących się w zasięgu sieci o określonych parametrach do liczby wszystkich budynków na analizowanym obszarze i określa się ją jako wskaźnik penetracji budynkowej. W 2022 roku najwyższą, sięgającą 100%, penetrację ogółem osiągnęły gminy położone w zachodniej i południowej części kraju oraz obszary wokół dużych miast.

Z danych udostępnionych przez Urząd Komunikacji Elektronicznej wynika, że w gminach powiatu radomszczańskiego wskaźnik dostępności stacjonarnej sieci Internet waha się między przedziałem 20-40% a 80-100%. Największy dostęp do Internetu mają mieszkańcy gmin Przedbórz, Żytno, Gidle, Ładzice, Kamieńsk, Gomunice oraz miasta Radomsko. Najgorzej pod tym względem jest w gminach Wielgomłyny i Kodrąb.

Rysunek 42. Penetracja budynków zasięgami Internetu stacjonarnego ogółem

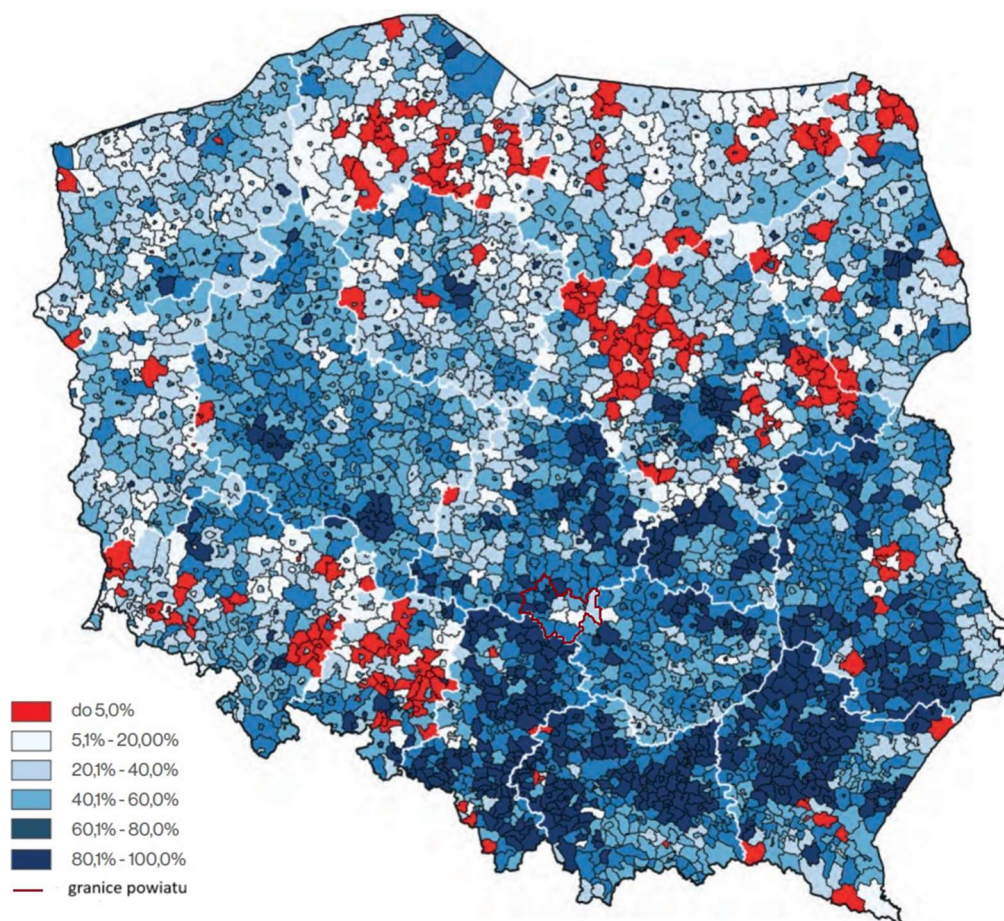

Źródło. Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego w 2022 roku Urzędu Komunikacji Elektronicznej

Program Operacyjny Polska Cyfrowa (POPC) ma na celu wyeliminowanie terytorialnych różnic w dostępie do szybkiego Internetu. W ramach I osi priorytetowej POPC powstaje infrastruktura telekomunikacyjna umożliwiająca osiągnięcie przepustowości co najmniej 30Mb/s.

Z punktu widzenia Gospodarki 4.0 olbrzymie znaczenie ma jakości sieci internetowej, mierzona prędkością pobierania oraz wysyłania danych. Poniższa mapa została przygotowana dla Internetu stacjonarnego o przepustowości minimum 100 Mb/s, czyli wartości ponad trzykrotnie większej niż standard wskazany w Programie Operacyjnym Polska Cyfrowa. Jak z niej wynika, największa dostępność szybkiego Internetu jest w mieście Radomsko oraz w gminach Ładzice i Gomunice. Dokładną dostępność do Internetu stacjonarnego, ze wskazaniem na punkty adresowe oraz wykazem usługodawców można również sprawdzić na rządowej stronie internet.gov.pl. Informacje o usługach internetowych na tej stronie przekazywane i aktualizowane są przez operatorów telekomunikacyjnych.

Rysunek 43. Penetracja budynków zasięgami Internetu stacjonarnego o przepustowości co najmniej 100 Mb/s

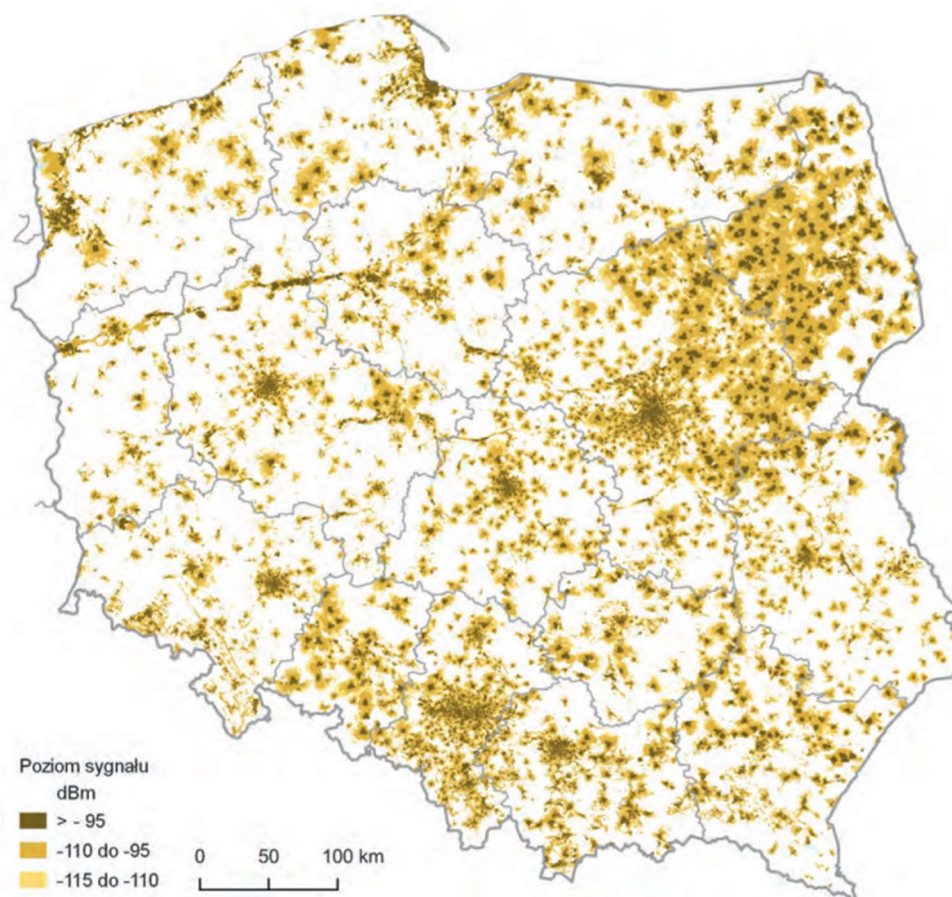

Źródło. Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego w 2022 roku Urzędu Komunikacji Elektronicznej

Powyżej wspomniano o alternatywie dla Internetu stacjonarnego jaką jest sieć mobilna. Zachodzące zmiany społeczno-technologiczne spowodowały, że obecnie wśród Polaków

w wieku ponad 15 lat 96,9% osób korzysta z telefonu komórkowego, a 77,3% – z Internetu³⁵. Obecnie coraz większe znaczenie przykłada się do komunikacji bezprzewodowej. Rozwój technologii telekomunikacyjnych, takich jak 4G (LTE) i 5G, ma kluczowe znaczenie dla zapewnienia wydajnej i niezawodnej transmisji danych. Technologia ta ma znaczenie zarówno dla gospodarstw indywidualnych jak i przedsiębiorców. Dzięki dalszemu rozwojowi sieci 5G powiat radomszczański może być atrakcyjnym miejscem do życia, jako alternatywa dużych ośrodków miejskich. Obecnie najwyższy poziom dostępności sieci mobilnej 5G został zadeklarowany przez operatorów na obszarze ośmiu największych aglomeracji miejskich, a także większych miast w Polsce. Poza dostępem do tej technologii pozostają mniejsze ośrodki i obszary wiejskie. W przypadku powiatu radomszczańskiego o zasięgu sieci 5G można mówić w przypadku mieszkańców miasta Radomsko oraz części gmin Radomsko, Gidle, Kamieńsk, Gomunice oraz Przedbórz.

Rysunek 44. Stopień pokrycia zasięgiem sieci komórkowych w technologii 5G

Źródło. Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego w 2022 roku Urzędu Komunikacji Elektronicznej

³⁵ Badania opinii publicznej w zakresie funkcjonowania rynku usług telekomunikacyjnych oraz preferencji konsumentów”, zrealizowane w listopadzie 2021 roku przez Urząd Komunikacji Elektronicznej.

Bezpieczeństwo jest jedną z podstawowych potrzeb człowieka i grup społecznych. Odznacza się akceptowalnym poziomem ryzyka utraty czegoś szczególnie cennego – życia, zdrowia, pracy, szacunku, uczuć, dóbr materialnych i dóbr niematerialnych. Poziom bezpieczeństwa wpływa na możliwość swobodnego rozwoju człowieka. Kwestia poczucia bezpieczeństwa, jako subiektywnego odczucia, wraz z faktycznym stanem bezpieczeństwa wpływa w dużym stopniu na decyzje podejmowane przez mieszkańców. Nie mówimy o bezpieczeństwie globalnym lub krajowym, lecz o tym lokalnym dotyczącym drobnej przestępczości lub działalności grup zorganizowanych. Według opracowania „Inicjatywy i projekty samorządu terytorialnego w kształtowaniu bezpiecznych przestrzeni lokalnych” autorstwa Andrzeja Pieczywoka, poczucie bezpieczeństwa, jako jedna z najważniejszych potrzeb społecznych, utrzymuje się zazwyczaj na niezadowalającym poziomie. Wynika to z faktu, że w opinii wielu osób np. zachowanie młodzieży bywa postrzegane jako niebezpieczne. Mowa o nałogach, przestępczym stylu życia czy też zachowaniu przekraczającym normy społeczne. Zjawiska te funkcjonują w opinii społecznej jako groźne i narastające. Poczucie bezpieczeństwa mieszkańców gminy i powiatu zależy także m.in. od prawdopodobieństwa wystąpienia katastrof naturalnych, pożarów, awarii technicznych, od organizacji ruchu drogowego i skuteczności funkcjonowania służb ratowniczych. Nad bezpieczeństwem mieszkańców powiatu radomszczańskiego czuwają policjanci z Komendy Powiatowej Policji w Radomsku. Oprócz Komendy Powiatowej zlokalizowanej w mieście Radomsku na terenie powiatu działa również Komisariat Policji w Kamieńsku, Posterunek Policji w Lgocie Wielkiej, Komisariat Policji w Przedborzu, Posterunek Policji w Kobielach Wielkich oraz Posterunek Policji w Żytnie.

Analizując ostatnie cztery lata należy zauważyć zmniejszanie się liczby interwencji podejmowanych przez policjantów z Komendy Powiatowej Policji w Radomsku. W 2022 roku policja przeprowadziła 15992 interwencje zgłoszone służbie dyżurnej. To o 2591 mniej niż w roku 2019, co oznaczało spadek o 13,9%. W trakcie podejmowania tych czynności służbowych policjanci zatrzymali lub doprowadzili w celu wytrzeźwienia 655 osób – o 106 więcej niż w roku 2021, ale o 81 mniej niż w roku 2019. Spośród tych osób około 50% to były osoby podejrzane o popełnienie przestępstwa. W czasie interwencji policjanci sporządzili 189 formularzy „Niebieska Karta” związanych z zjawiskiem przemocy domowej. W ostatnich dwóch latach liczba sporządzonych niebieskich kart przez policję zwiększała się. W 2022 roku było to aż o 73 karty więcej niż w roku 2020. W każdym z analizowanych lat więcej „Niebieskich Kart” sporządzono mieszkańcom obszarów miejskich niż wiejskich, pomimo, że w miastach mieszkało około 46% populacji powiatu.

W perspektywie ostatnich czterech lat zmniejszyła się liczba popełnionych przestępstw na terenie powiatu radomszczańskiego: z 1926 w roku 2019 do 1800 w roku 2022. Niestety zmniejszyła się również ogólna wykrywalność sprawców. W 2020 roku wynosiła ona 85,61% a w roku 2022 - 78,44%. Spośród wszystkich przestępstw największą grupę stanowiły te o charakterze kryminalnym (64,85% w roku 2019, 55,94% w roku 2022). Zwiększyła się

natomiast liczba kradzieży (z 166 do 218) oraz przestępstw gospodarczych (z 304 do 470). Powodu można doszukiwać w ówczesnej sytuacji epidemiologicznej oraz wprowadzonych obostrzeniach. Ograniczenia w funkcjonowaniu czy wręcz zamknięcia części sklepów wymusiły na części społeczeństwa zakupy poprzez sieć Internet. Zwłaszcza osoby nie korzystające wcześniej z zakupów online były narażone na wszelkiego rodzaju oszustwa przy realizacji internetowych transakcji.

Tabela 51. Charakterystyka działalności policji w powiecie radomszczańskim oraz wybrane kategorie przestępstw

	2019	2020	2021	2022
liczba interwencji	18583	17904	17328	15992
liczba osób zatrzymanych/ umieszczonych do wytrzeźwienia	736	548	549	655
w tym podejrzenie popełnienia przestępstwa	348	262	330	345
liczba Niebieskich Kart	125	116	132	189
w miastach	65	77	77	109
na obszarze wiejskim	60	39	55	80
liczba przestępstw	1926	1932	1839	1800
wykrywalność	1635	1654	1514	1412
Przestępstwa kryminalne	1249	1133	1069	1007
wykrywalność	993	901	851	752
kradzieże	166	171	127	218
kradzieże z włamaniem	202	155	102	138
przestępstwa gospodarcze	304	431	413	470

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych Komendy Powiatowej Policji w Radomsku

Jak wynika z poniższej tabeli, w części powiatów grupy porównawczej, w przeciwieństwie do powiatu radomszczańskiego w ostatnich czterech latach zwiększyła się liczba popełnionych przestępstw. Taka sytuacja miała miejsce w powiecie pajęczańskim, piotrkowskim, częstochowskim oraz koneckim. Pomimo spadku ogólnej wykrywalności sprawców przestępstw w powiecie radomszczańskim, jedynie w trzech innych powiatach odnotowano wyższą wykrywalność: były to powiaty bełchatowski, opoczyński i piotrkowski.

Tabela 52. Liczba przestępstw oraz wykrywalność sprawców w powiatach grupy porównawczej w latach 2019-2022

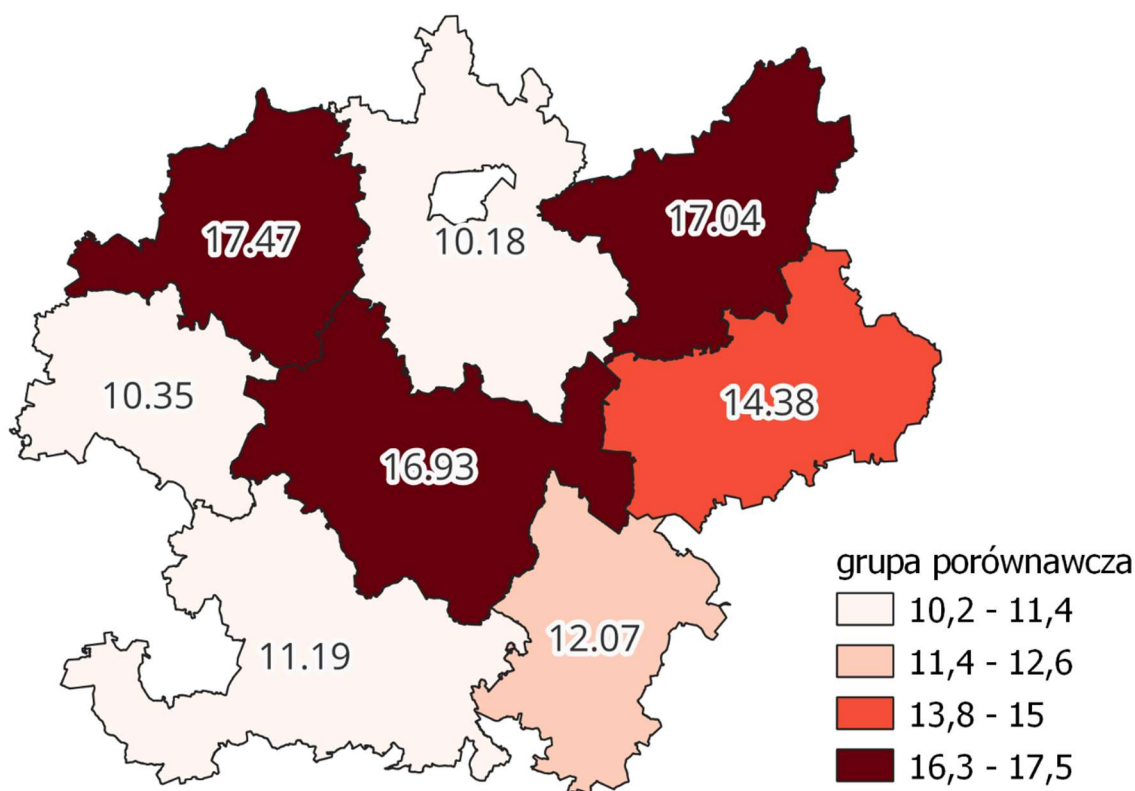
	Liczba przestępstw				wykrywalność			
	2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
powiat bełchatowski	2 241	1 609	1 914	1 765	81,0	82,7	79,9	81,4
powiat opoczyński	2 085	1 459	1 243	1 284	90,9	87,9	83,3	86,9
powiat pajęczański	418	427	511	483	80,4	84,3	73,0	72,9
powiat piotrkowski	1 068	962	922	1 526	80,1	81,4	80,1	86,5
powiat radomszczański	1 926	1 932	1 839	1 800	84,9	85,6	82,3	78,4
powiat częstochowski	1 463	1 357	1 483	1 467	77,2	76,8	70,2	66,7
powiat konecki	999	1 624	1 084	1 498	78,5	81,4	72,9	74,5
powiat włoszczowski	564	535	527	536	83,4	80,0	73,9	75,2

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych Komendy Powiatowej Policji w Radomsku oraz BDL GUS

Porównując liczbę przestępstw zgłoszonych w powiatach radomszczańskim, pajęczańskim i włoszczowskim można zauważyć, że na terenie powiatu radomszczańskiego statystycznie dochodzi do około 1,8 razy większej liczby przestępstw niż na terenie obu pozostałych powiatów łącznie. Fakt ten wynika z różnicy w populacji poszczególnych powiatów, dlatego próbując określić stopień bezpieczeństwa na terenie powiatu należy liczbę popełnionych przestępstw odnieść do liczby mieszkańców.

Z danych za 2021 rok (ostatnie dostępne dane demograficzne) wynika, że statystycznie powiat radomszczański należy do trójki najniebezpieczniejszych powiatów z analizowanej grupy porównawczej – 16,93 popełnionych przestępstw na każdy 1000 mieszkańców powiatu. Najbezpieczniejsza sytuacja jest w powiatach piotrkowskim i pajęczańskim.

Rysunek 45. Przestępstwa na 1000 mieszkańców w roku 2021 w powiatach grupy porównawczej

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych Komendy Powiatowej Policji w Radomsku oraz BDL GUS

Policjanci prowadzili również działania prewencyjne i profilaktyczne, między innymi w ramach służby prowadzili zajęcia edukacyjne, interwencyjno – motywacyjne z młodzieżą, na których poruszane były m.in. zagadnienia dotyczące przemocy werbalnej, fizycznej, cyberprzemocy oraz zażywania alkoholu i substancji psychoaktywnych. Co najmniej raz w miesiącu prowadzili dodatkowo działania w zakresie zapobiegania i zwalczania demoralizacji i przestępczości nieletnich, w tym zmierzających do ujawnienia nieletnich spożywających alkohol i poszukiwanych nieletnich.

Policja nie jest jedyną służbą dbającą o bezpieczeństwo mieszkańców. Na terenie powiatu funkcjonuje Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Radomsku. Ważnym elementem systemu zabezpieczenia przeciwpożarowego w gminach są również ochotnicze straże pożarne, funkcjonujące jako stowarzyszenia. Są one bardzo istotnym elementem lokalnego środowiska, skupiając wokół siebie zarówno młodych jak i starszych mieszkańców, w tym coraz częściej kobiety. Strażacy biorą udział nie tylko w akcjach ratowniczo-gaśniczych, ale również prowadzą działania pokazowo-szkoleniowe oraz aktywnie udzielają się w życiu kulturalnym gmin.

Działalność ratunkowo-gaśnicza jednostek straży pożarnej uzależniona jest od występowania zagrożeń i może zależeć od szeregu różnych czynników. W 2022 roku strażacy powiatowi podjęli 1495 interwencji. Zauważalny jest znaczny wzrost aktywności strażaków w roku 2020, zwłaszcza w związku z zagrożeniami miejscowymi. Oprócz swoich zwyczajowych zadań strażacy Państwowej Straży Pożarnej wraz z druhami ochotniczych straży pożarnych dowozili osobom objętym kwarantanną żywność, leki i niezbędne do życia artykuły. Przewozili także personel medyczny oraz próbki analiz medycznych. Zjawiskiem bardzo niepokojącym jest znaczny wzrost fałszywych alarmów. W 2022 roku takowych było aż o 108 więcej niż w roku 2013.

Tabela 53. Charakterystyka działalności Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Radomsku w latach 2013-2022

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Interwencje	993	1153	1339	1179	1600	1613	1446	2095	1863	1495
miejscowe zagrożenia	607	726	693	835	1201	1118	867	1541	1387	925
pożary	352	398	602	305	327	414	515	430	359	428
alarmy fałszywe	34	29	44	59	72	81	64	124	117	142

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Radomsku

Kolejna tabela potwierdza fakt, że w roku 2020 znacznie zwiększyły się wyjazdy strażaków związane z przeciwdziałaniem pandemii COVID-19. Znacznie zwiększyła się również liczba interwencji wynikających ze szkód i zagrożeń spowodowanych silnymi wiatrami.

Tabela 54. Zagrożenia miejscowe wg typu zdarzenia w latach 2018-2021

	2018	2019	2020	2021
silne wiatry	55	85	171	225
opady śniegu	0	3	0	14
opady deszczu	47	21	99	42
w komunikacji	190	189	152	158
medyczne	150	159	701	390
Pozostałe	676	410	418	558

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Od 2018 roku Główny Urząd Statystyczny prowadzi statystykę dotyczącą działalności jednostek ochrony przeciwpożarowej, dzięki czemu jesteśmy w stanie porównać poszczególne

powiaty. Na chwilę przygotowywania niniejszej diagnozy dostępne były dane za cztery lata. Z danych tych wynika, że najczęściej interweniować muszą strażacy z powiatu częstochowskiego (3092 miejscowych zagrożeń spośród 3704 zdarzeń ogółem). Liczba interwencji na terenie powiatu radomszczańskiego jest zbliżona do sytuacji w powiecie bełchatowskim i powiecie piotrkowskim.

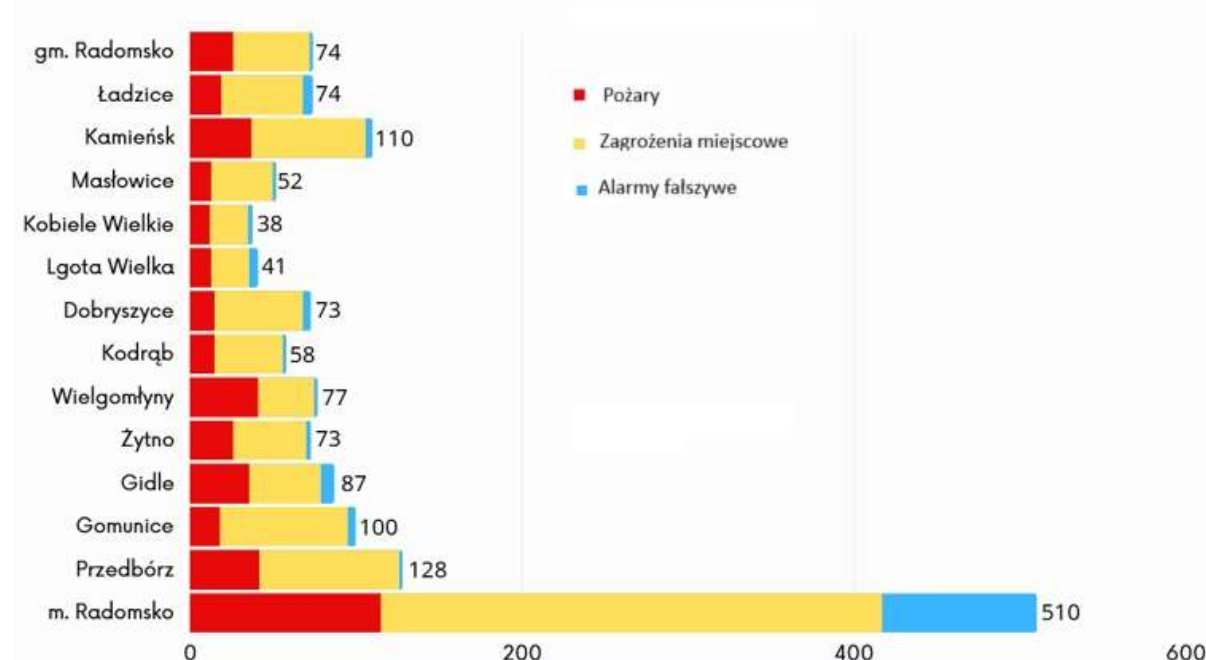
Tabela 55. Liczba zdarzeń wymagających interwencji straży pożarnej w powiatach w latach 2018-2021

	2018	2019	2020	2021
powiat bełchatowski	1 574	1 357	1 620	1 856
powiat opoczyński	1 062	1 079	1 356	1 362
powiat pajęczański	766	590	826	713
powiat piotrkowski	1 332	1 495	1 501	1 898
powiat radomszczański	1 613	1 445	2 095	1 864
powiat częstochowski	3 356	2 868	3 318	3 704
powiat konecki	1 245	1 229	1 662	1 211
powiat włoszczowski	571	582	714	718

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Strażacy najczęściej musieli interweniować w Radomsku. W 2022 roku miało miejsce 510 działań, z czego najwięcej dotyczyło zagrożeń miejscowych. Kolejnymi dwiema gminami o najwyższej liczbie podjętych działań są dwie gminy miejsko-wiejskie: Przedbórz i Kamieńsk. Najrzadziej strażacy interweniowali w gminach Kobiełe Wielkie oraz Lgota Wielka.

Wykres 26. Zdarzenia ogółem w 2022 roku wg gmin

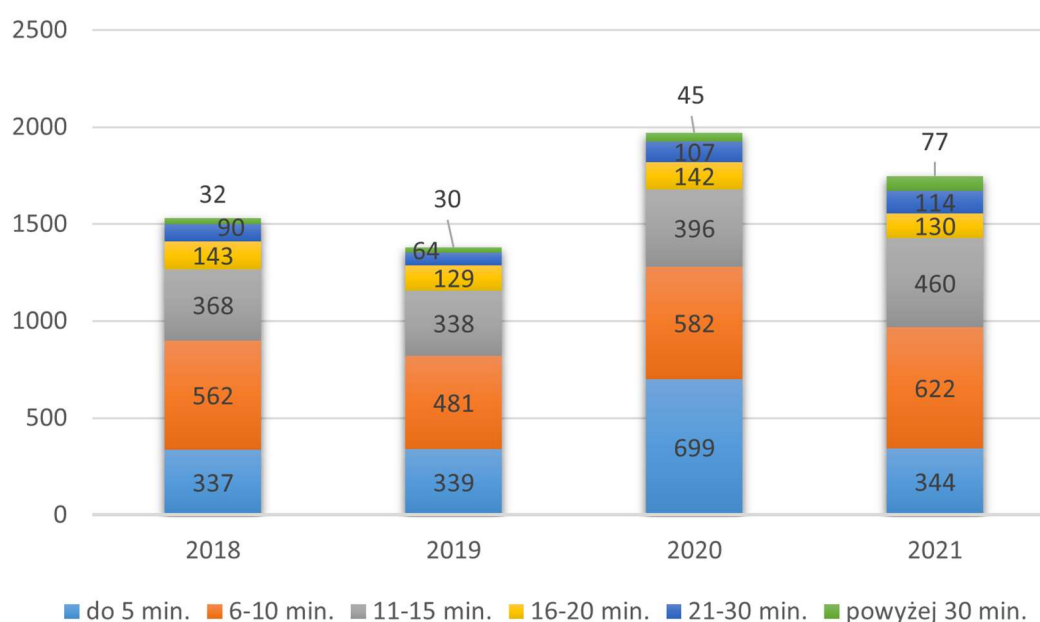
Źródło. Komenda Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Radomsku

Na terenie powiatu radomszczańskiego działa 95 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych, z których 24 należą do Krajowego Systemu Ratownictwa Gaśniczego (KSRG). Z danych

przekazanych przez Komendę Powiatową Państwowej Straży Pożarnej w Radomsku wynika, że najczęściej interweniowali strażacy z Przedborza (KSRG) – 140 wyjazdów, strażacy z Kamieńska (KSRG) – 114 wyjazdów oraz druhowie ze Stobiecka Miejskiego w Radomsku (KSRG) – 101 wyjazdów.

Statystyką interesującą mieszkańców jest czas dojazdu do zdarzenia. W przypadku ponad połowy zdarzeń jednostki straży pożarnej docierają na miejsce w mniej niż 10 minut. W 2022 roku czas dotarcia do 80% miejsc zajął strażakom mniej niż 15 minut.

Wykres 27. Czas dojazdu do zdarzenia jednostek straży pożarnej

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Współpraca PSP i OSP nie ogranicza się tylko do wspólnych działań ratowniczo-gaśniczych (w 2022 roku 30% zdarzeń likwidowanych było przez oba typy jednostek), ale również szkoleń i akcji edukacyjnych. Samorządy gminne i samorząd powiatowy aktywnie wspierają jednostki straży pożarnej, partycypując między innymi w kosztach zakupu nowych wozów strażackich.

Dane zawarte w Banku Danych Lokalnych umożliwiają porównanie kwot, jakie samorządy gminne oraz powiatowy przekazują na bezpieczeństwo publiczne i ochronę przeciwpożarową w przeliczeniu na jednego mieszkańca. W powiecie radomszczańskim w roku 2021 było to 143,27 zł, czyli o ponad 40 zł więcej niż w roku 2017. Kwota ta była porównywalna z wydatkami ponoszonymi przez samorządy powiatów bełchatowskiego, koneckiego i włoszczowskiego. Najwięcej na bezpieczeństwo i ochronę przeciwpożarową w przeliczeniu na jednego mieszkańca wydają samorządy powiatów pajęczańskiego i opoczyńskiego. Najmniej z kolei powiaty częstochowski i piotrkowski.

Tabela 56. Łączne wydatki Gmin i Powiatów na bezpieczeństwo publiczne i ochronę przeciwpożarową na mieszkańca

Powiat	2017	2018	2019	2020	2021
powiat bełchatowski	137,12	132,75	125,47	152,16	136,90
powiat opoczyński	104,07	121,16	132,46	140,67	165,91
powiat pajęczański	122,30	132,13	142,84	147,68	203,09
powiat piotrkowski	53,86	52,86	56,70	87,78	71,63
powiat radomszczański	100,60	123,29	119,58	135,22	143,27
powiat częstochowski	79,13	79,70	48,72	59,85	51,53
powiat konecki	100,29	87,33	107,95	125,84	139,33
powiat włoszczowski	149,01	134,84	143,71	143,46	158,62

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Podsumowanie	
<ul style="list-style-type: none"> Zjawisko przemocy domowej występujące częściej w miastach niż na obszarze wiejskim 	
Pozytywne (+)	Negatywne (-)
<ul style="list-style-type: none"> Podniesienie bezpieczeństwa w ruchu drogowym, Spadek liczby przestępstw w ostatnich latach, w tym przestępstw o charakterze kryminalnym, 95 jednostek OSP na terenie powiatu z czego 24 w KSRG. 	<ul style="list-style-type: none"> Brak posterunku/komisariatu w części gmin, Spadek wykrywalności sprawców przestępstw – 78,44% w 2022 roku, Wysoki wskaźnik przestępczości na 1000 mieszkańców powiatu, Duży udział alarmów fałszywych w ogóle działań strażyaków, Wzrost liczby interwencji wynikających ze szkód i zagrożeń spowodowanych silnymi wiatrami.
Wyzwania	
<ul style="list-style-type: none"> Dążenie do zwiększenia liczby OSP w Krajowym Systemie Ratownictwa Gaśniczego, Zwiększenie wykrywalności sprawców przestępstw, Dalsze wsparcie jednostek straży pożarnej oraz policji na terenie powiatu, Modernizacja Powiatowego Stanowiska Kierowania: rozbudowa i usprawnienie systemu łączności poprzez budowę stacji wyniesionej na terenie gminy Żytno. 	

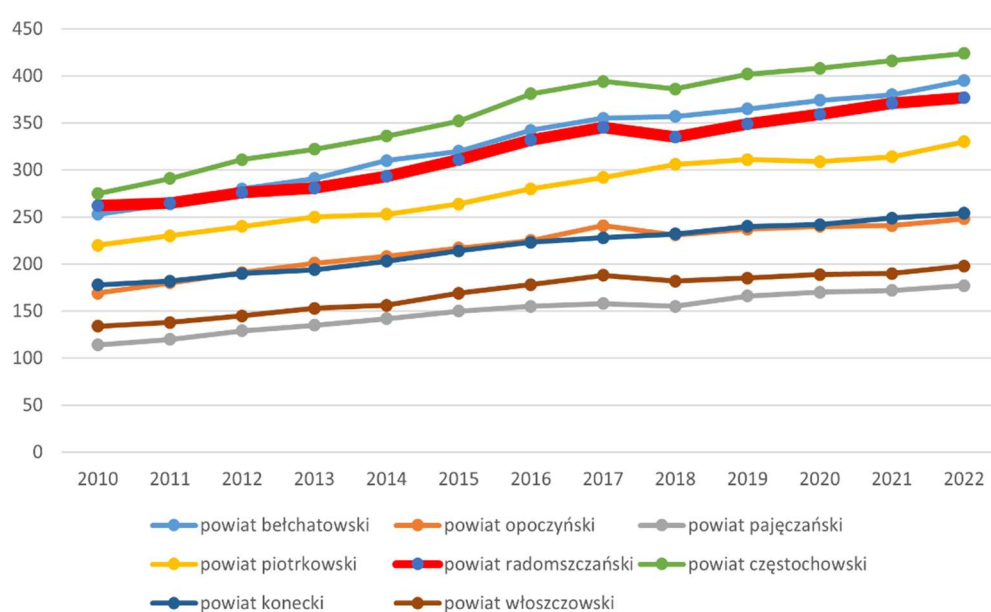
Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne

Organizacje pozarządowe (NGO) odgrywają ważną rolę w rozwoju gmin i powiatów, ponieważ często prowadzą działania na rzecz lokalnej społeczności, której potrzeby i problemy znają najlepiej. Ich głównym celem jest pomoc w rozwiązywaniu problemów społecznych, kulturalnych, edukacyjnych, ochrony środowiska i innych. Organizacje pozarządowe często podejmują działania w ramach projektów współfinansowanych z funduszy Unii Europejskiej, funduszy norweskich i innych, co przyczynia się do rozwoju infrastruktury i usług publicznych

w gminach i powiatach. Ponadto organizacje te mogą być partnerami w realizacji inwestycji lokalnych, co pozwala na lepsze wykorzystanie zasobów i poprawę jakości życia mieszkańców. Inną ważną rolą organizacji pozarządowych jest angażowanie mieszkańców w życie społeczne, kulturalne i polityczne regionu. Organizacje pozarządowe są miejscem, w którym ludzie mają możliwość wyrażania swoich opinii i sugestii, a także aktywnego uczestnictwa w różnego rodzaju inicjatywach społecznych. Wreszcie, organizacje pozarządowe odgrywają ważną rolę w monitorowaniu i kontrolowaniu działań władz lokalnych. Często są one głosem społeczeństwa w przypadku nieprawidłowości w działaniach władz czy w przypadku złamania praw mieszkańców. Wszystkie te czynniki sprawiają, że organizacje pozarządowe są niezwykle ważne dla rozwoju regionów, powiatów, gmin. Ich rola polegająca na dostarczaniu usług, monitorowaniu działań władz, angażowaniu społeczności lokalnej i zapewnianiu udziału w decyzjach dotyczących ich regionu ma realny wpływ na rozwój powiatu.

Działalność organizacji pozarządowych (nazywanych też III sektorem), na czele z fundacjami i stowarzyszeniami, również może być uznawana za częściowy wskaźnik poziomu rozwoju kapitału społecznego na terenie danej jednostki. Największa jego niedoskonałość przejawia się w tym, że nie zawsze wysoka liczebność tego typu organizacji przekłada się na aktywność i efektywność działania. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego na obszarze powiatu radomszczańskiego w 2022 roku funkcjonowało 45 fundacji oraz 332 stowarzyszenia i organizacje społeczne (razem 377 podmiotów). W porównaniu do roku 2010 oznacza to wzrost o 115 organizacji (niemal 44%). Jak wynika z poniższego wykresu, jedynie w roku 2018 zmniejszyła się liczba NGO w porównaniu do roku poprzedniego. W pozostałych latach liczba organizacji pozarządowych stale się zwiększała. Odnosząc się do grupy porównawczej należy zauważyć, że jedynie w powiatach częstochowskim oraz bełchatowskim funkcjonowało więcej organizacji III sektora.

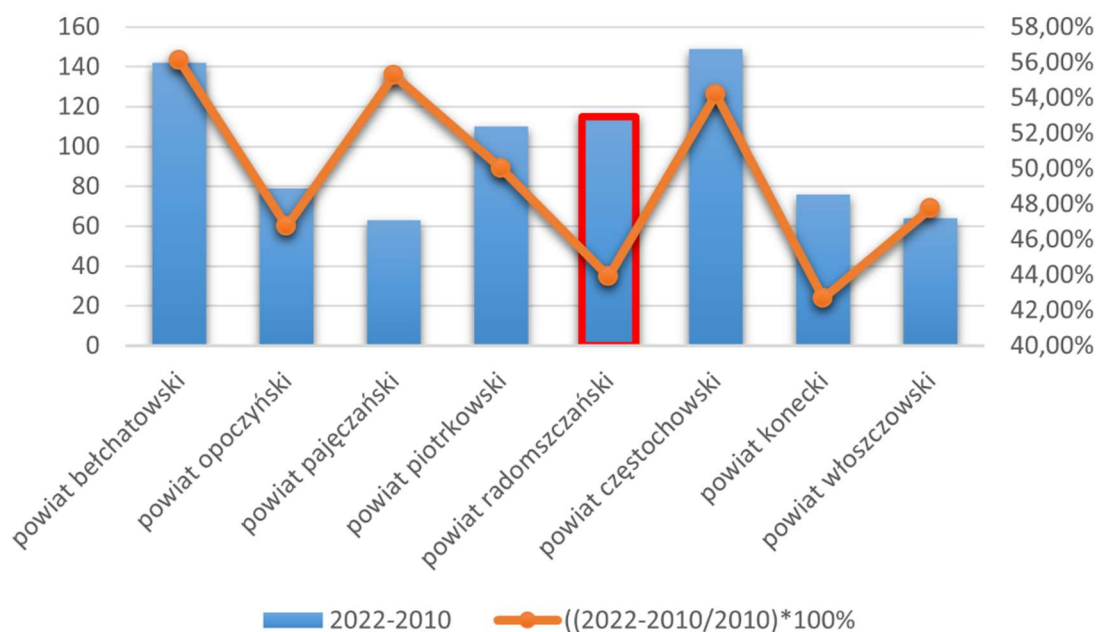
Wykres 28. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne w latach 2010-2022

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Powyższy wykres informuje nas o dynamice zmian oraz liczbie organizacji pozarządowych na obszarze poszczególnych powiatów w latach 2010-2022. Nominalny wzrost liczby organizacji pozarządowych w analizowanych latach wyniósł 115 i był niższy jedynie od powiatu bełchatowskiego (142) i częstochowskiego (149). Jednak w ujęciu procentowym (liczonym jako iloraz różnicy danych z lat 2022 i 2010 oraz roku 2010) jedynie mniejszy przyrost miał miejsce w powiecie koneckim (42,70%).

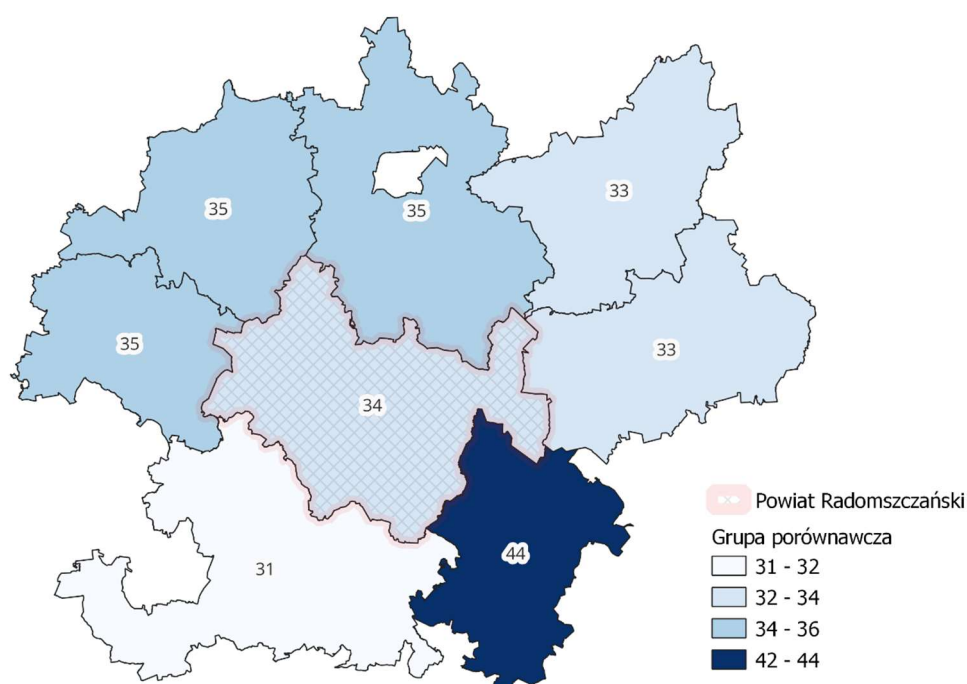
Wykres 29. Przyrost organizacji pozarządowych w latach 2010-2022 w grupie porównawczej

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Nasylenie III sektorem należy zmierzyć odnosząc liczbę tych podmiotów do liczby ludności ogółem. W 2021 roku (ostatni rok na jaki GUS podał liczbę ludności na moment opracowywania raportu) na każde 10 tysięcy mieszkańców przypadały 34 organizacje pozarządowe. W większości porównywanych powiatów wartość ta wahała się między 33 a 35. Jedynie w powiecie częstochowskim wyniosła 31 a w powiecie włoszczowskim 44.

Rysunek 46. Liczba organizacji pozarządowych na 10 tys. mieszkańców powiatów w grupie porównawczej (2021 rok)

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Spośród 377 organizacji pozarządowych zarejestrowanych na obszarze powiatu radomszczańskiego, najwięcej działało na terenie miasta Radomsko - 157 podmiotów w roku 2022r., co stanowiło blisko 42% wszystkich NGO. Na terenie pozostałych gmin funkcjonuje łącznie 220 organizacji III sektora (58%). Wśród pozostałych gmin, najwięcej organizacji zarejestrowanych było w gminach: Przedbórz (24), Gidle (22) oraz Wielgomłyny (20). Najmniejsza liczba NGO była z kolei w gminach: Dobryszyc (10), Kobiele Wielkie (12) oraz Masłowice (13). W obu gminach miejsko-wiejskich więcej organizacji społecznych działało w obszarach miejskich. W większości gmin liczba fundacji i stowarzyszeń na przestrzeni lat 2010-2022 stale zwiększała się, jednak w przypadku paru gmin (Gomunice, Kamieńsk, Ładzice, Masłowice, Radomsko) liczba organizacji w roku 2022 była mniejsza niż w latach poprzednich. Szczegółową liczbę tych podmiotów w poszczególnych gminach w latach 2010-2022 prezentuje poniższa tabela.

Tabela 57. Liczba organizacji pozarządowych zarejestrowanych na terenie gmin powiatu radomszczańskiego w latach 2010-2022

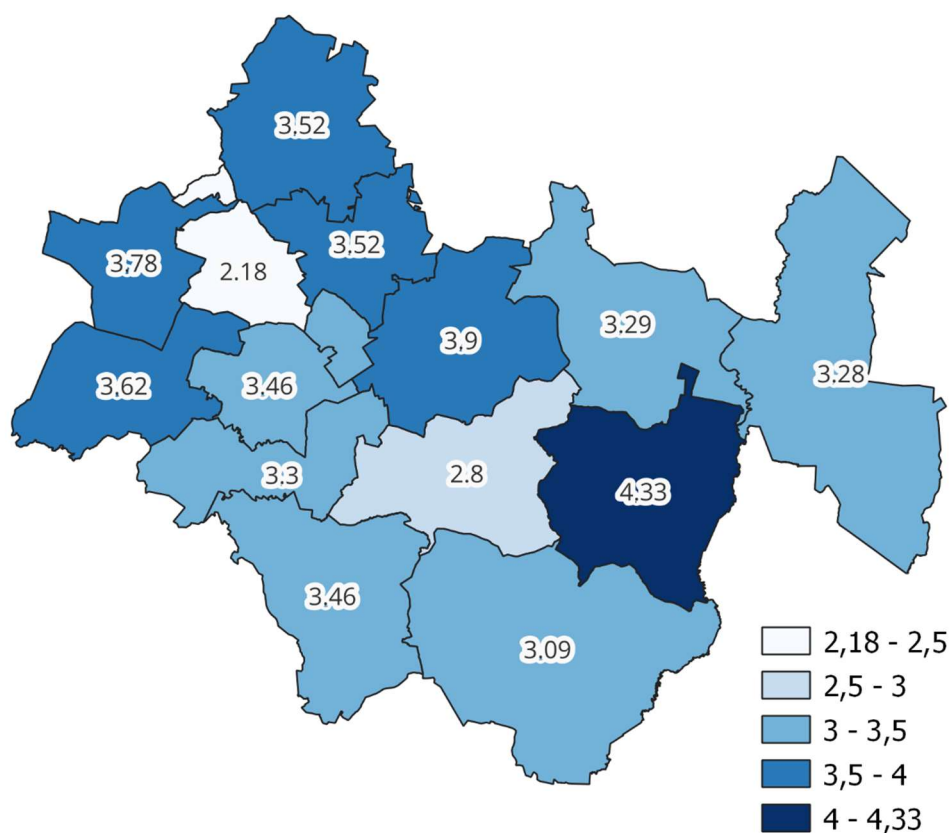
Rok 20xx	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
m. Radomsko	95	98	101	103	107	109	119	125	124	133	142	152	157
Dobryszyc	7	7	7	7	7	8	9	9	8	9	9	10	10
Gidle	15	15	15	16	16	18	20	20	19	19	19	20	22
Gomunice	17	17	19	19	19	20	21	22	20	21	20	20	19
Kamieńsk	12	13	13	14	15	17	17	18	18	18	18	20	19
Kobiele Wielkie	8	9	9	9	10	11	12	12	12	12	11	12	12
Kodrąb	12	12	12	13	13	13	15	15	15	16	17	17	17

Lgota Wielka	11	11	11	11	11	13	14	14	14	14	16	16	16
Ładzice	14	13	14	14	15	17	17	19	17	18	18	17	16
Masłowice	12	12	12	12	12	13	14	15	13	13	12	13	13
Przedbórz	19	18	20	20	21	23	23	24	22	22	23	22	24
Radomsko	13	13	15	15	17	17	19	20	20	20	20	18	16
Wielgomłyny	14	14	15	15	16	18	18	18	19	19	19	19	20
Żytno	13	13	13	13	14	14	14	14	14	15	15	15	16

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Celem porównania potencjału poszczególnych gmin, liczbę organizacji pozarządowych należy przeliczyć na liczbę ludności, tak jak w przypadku grupy porównawczej. Ze względu na większe zróżnicowanie poszczególnych gmin, wskaźnik ten będzie obliczony w odniesieniu do każdego tysiąca mieszkańców. Z poniższego rysunku wynika, że w odniesieniu do liczby ludności, najwięcej organizacji pozarządowych funkcjonuje (w 2021r.) w gminie Wielgomłyny (jedyna jednostka z wartością powyżej czterech – 4,33). Wskaźnik powyżej średniej powiatu (3,39) odnotowano w gminach: Kodrąb (3,9), Lgota Wielka (3,78), Ładzice (3,62), Gomunice, Kamieńsk (po 3,52), miasto Radomsko (3,46) oraz Gidle (3,45). Najmniej organizacji pozarządowych w przeliczeniu na liczbę mieszkańców było w gminach Dobryszycie (2,18), Kobiełe Wielkie (2,8), Żytno (3,09), Przedbórz (3,28), Masłowice (3,29) oraz Radomsko (3,30).

Rysunek 47. Liczba organizacji pozarządowych na 10000 mieszkańców gmin powiatu radomszczańskiego (2021r.)

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Współpraca samorządu powiatu z organizacjami pozarządowymi opiera się na zasadach określonych w *ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* oraz w *ustawie o samorządzie powiatowym*. Poniżej przedstawiono najważniejsze zasady:

- Partnerstwo - współpraca samorządu powiatu z organizacjami pozarządowymi opiera się na zasadzie partnerstwa. Oznacza to, że obie strony powinny działać na rzecz wspólnych celów i wzajemnie się wspierać.
- Dialog - samorząd powiatu powinien prowadzić dialog z organizacjami pozarządowymi i uwzględniać ich opinie i potrzeby przy podejmowaniu decyzji dotyczących regionu.
- Współpraca - samorząd powiatu powinien współpracować z organizacjami pozarządowymi w ramach projektów, inwestycji i działań na rzecz lokalnej społeczności.
- Finansowanie - samorząd powiatu może wspierać organizacje pozarządowe finansowo, np. poprzez udzielanie dotacji na realizację projektów czy inwestycji.
- Transparentność - samorząd powiatu powinien prowadzić transparentną politykę wobec organizacji pozarządowych, udostępniając informacje o dostępnych źródłach finansowania, programach i innych formach wsparcia.
- Ocena efektów - samorząd powiatu powinien dokonywać oceny efektów współpracy z organizacjami pozarządowymi i w oparciu o te informacje podejmować dalsze decyzje dotyczące współpracy.

Zgodnie z ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie organ stanowiący Powiatu uchwała, po konsultacjach z organizacjami pozarządowymi, roczny program współpracy z organizacjami pozarządowymi. Rada Powiatu Radomszczańskiego uchwałą nr LV/391/2022 z dnia 30 listopada 2022r. uchwaliła *Program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2023 rok*. W Programie tym zaplanowano przeznaczenie 128.040,00 zł na prowadzenie nieodpłatnej pomocy prawnej, 40.000,00 zł na zadania z zakresu działań na rzecz osób niepełnosprawnych oraz 181.000,00 zł na pozostałe działania.

Tabela 58. Planowane oraz poniesione wydatki w związku z realizacją rocznego Programu Współpracy z organizacjami (...) (w tys. zł.)

	2020		2021		2022		2023
	Plan	Wyk.	Plan	Wyk.	Plan	Wyk.	Plan
prowadzenie nieodpłatnej pomocy prawnej	190,08	183,12	190,08	190,08	128,04	128,04	128,04
działania na rzecz osób niepełnosprawnych finansowana ze środków PEFRON	40	40	40	40	40	40	40
pozostałe działania	89	31,5	91	50,5	103	70	181

Źródło. Opracowanie własne na podstawie Programu współpracy z organizacjami pozarządowymi (...) za rok 2020, 2021, 2022, 2023 oraz Sprawozdań z tych Programów.

W kontekście współpracy z organizacjami pozarządowymi kluczowymi są działania ujęte w powyższej tabeli jako „pozostałe działania”. W latach 2020-2023 (plan) rosły kwoty przeznaczane na współpracę ze stowarzyszeniami: z 89 tys. zł do 181 tys. zł. Należy przy tym zwrócić uwagę na fakt niewykorzystywania całości kwoty przeznaczonej na działania pozostałe. Wykonanie wynosiło w roku 2020 – 39%, w 2021r. – 55%, w 2022r. – 68%. Wraz ze wzrostem kwot planowanych na współpracę z organizacjami pozarządowymi rósł stopień ich efektywnego wykorzystania. Pomimo zwiększania kwot przeznaczanych na wsparcie działalności stowarzyszeń, wartość pomocy stanowiła jedynie ułamek wydatków ogółem Powiatu. W roku 2021r. planowane działania stanowiły jedynie 0,08% budżetu.

W 2022 roku przy współpracy z Powiatem Radomszczańskim zrealizowano 20 zadań, z czego z zakresu:

- upowszechniania kultury fizycznej – 6 działań,
- krajoznawstwa oraz wypoczynku dla dzieci i młodzieży – 3 działania,
- upowszechniania kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji – 10 działań,
- polityki społecznej – 1 działanie.

Adresatami działań byli mieszkańcy powiatu radomszczańskiego, w szczególności dzieci, młodzież oraz seniorzy. Spośród tych 20 zrealizowanych działań aż 15 (75%) swoim zasięgiem obejmowało miasto Radomsko. Pozostałe (25%) obszar powiatu radomszczańskiego.

Współpraca z organizacjami pozarządowymi należy również do obowiązków wszystkich gmin powiatu radomszczańskiego, dlatego stowarzyszenia korzystają również ze wsparcia innych jednostek samorządowych.

Podsumowanie	
Pozytywne (+)	Negatywne (-)
<ul style="list-style-type: none"> • 377 funkcjonujących organizacji pozarządowych (3 rezultat w grupie porównawczej), • Nominalny wzrost liczby organizacji pozarządowych w powiecie, • Wzrost kwot przeznaczanych przez Powiat Radomszczański na współpracę z organizacjami społecznymi, • Wzrost efektywności wykorzystania środków przeznaczanych przez Powiat na współpracę z NGO. 	<ul style="list-style-type: none"> • Niski procentowy wzrost liczby organizacji pozarządowych w latach 2010-2022 na tle grupy porównawczej, • Wartość poniżej średniej liczby NGO's przeliczonej na liczbę mieszkańców, • Kwota przeznaczana na współpracę z NGO to jedynie 0,08% budżetu.
Wyzwania	
<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie kwot przeznaczanych na współpracę z organizacjami pozarządowymi, • Zwiększenie efektywności wydatkowania zaplanowanych środków np. poprzez szkolenia skierowane do organizacji pozarządowych, • Utrzymanie dalszego wzrostu liczby organizacji pozarządowych. 	

Spis wykresów

Wykres 1. Liczba ludności powiatu radomszczańskiego w latach 2010-2021	6
Wykres 2. Ludność gmin powiatu radomszczańskiego w latach 2010-2021	9
Wykres 3. Urodzenia oraz zgony w powiecie radomszczańskim w latach 2010-2021.....	15
Wykres 4. Wymeldowania oraz zameldowania międzypowiatowe wg kierunków: miasto, wieś	18
Wykres 5. Migracje międzypowiatowe w ujęciu ekonomicznych grup wieku w powiecie radomszczańskim.....	18
Wykres 6. Migracje międzypowiatowe w ujęciu ekonomicznych grup wieku w powiecie radomszczańskim.....	19
Wykres 7. Piramida wieku GUS powiatu radomszczańskiego- rok 2021	20
Wykres 8. Ludność powiatu radomszczańskiego w podziale na ekonomiczne grupy wieku.....	21
Wykres 9. Ludność gmin powiatu radomszczańskiego w podziale na ekonomiczne grupy wieku w 2021 roku.....	22
Wykres 10. Gospodarstwa domowe w powiecie radomszczańskim według liczby osób.....	24
Wykres 11. Typy rodzin w powiecie radomszczańskim w roku 2021 i 2011.....	26
Wykres 12. Poziom wykształcenia mieszkańców powiatu radomszczańskiego powyżej 13 roku życia w 2021 oraz 2011 roku.	27
Wykres 13. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w powiatach w latach 2018-2022	49
Wykres 14. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności.....	53
Wykres 15. Nowo zarejestrowane oraz wyrejestrowane podmioty gospodarki narodowej w powiecie radomszczańskim.....	54
Wykres 16. Różnica między zarejestrowanymi a wyrejestrowanymi podmiotami gospodarczymi w powiatach w latach 2015-2021.....	55
Wykres 17. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w latach 2018-2021	56
Wykres 18. Bezrobotni w powiecie radomszczańskim w latach 2010-2022 (stan na 31.XII)	58
Wykres 19. Bezrobotni wg czasu pozostawania bez pracy w powiecie radomszczańskim (stan na 31.XII 2022r.).....	59
Wykres 20. Udział bezrobotnych zarejestrowanych wg grup wieku w liczbie ludności w tym wieku w powiecie radomszczańskim	60
Wykres 21. Wykształcenie osób bezrobotnych w korelacji z wykształceniem społeczeństwa.....	61
Wykres 22. Liczba uczniów szkół prowadzonych przez Powiat Radomszczański.....	64
Wykres 23. Wydatki budżetowe w dziale 801 Oświata i wychowanie	76
Wykres 24. Długość ścieżek rowerowych na terenie powiatu radomszczańskiego (km)	108
Wykres 25. Mieszkania na 1000 mieszkańców	115
Wykres 26. Zdarzenia ogółem w 2022 roku wg gmin.....	126
Wykres 27. Czas dojazdu do zdarzenia jednostek straży pożarnej	127
Wykres 28. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne w latach 2010-2022.....	129
Wykres 29. Przyrost organizacji pozarządowych w latach 2010-2022 w grupie porównawczej	130

Spis rysunków

Rysunek 1. Położenie Powiatu Radomszczańskiego na tle kraju	5
Rysunek 2. Ludność powiatów grupy porównawczej w roku 2021	7
Rysunek 3. Zmiana liczby ludności w latach 2010-2021 w powiatach grupy porównawczej (w %)	8
Rysunek 4. Zmiana populacji gmin Powiatu Radomszczańskiego na przestrzeni lat 2010-2021.....	10
Rysunek 5. Gęstość zaludnienia w powiatach grupy porównawczej oraz gminach powiatu radomszczańskiego w 2021 roku	11

Rysunek 6. Najgęściej zaludniony obszar powiatu radomszczańskiego	12
Rysunek 7. Typy gmin w Polsce zgodnie ze stopniem urbanizacji (DEGURBA) w 2022 roku.....	13
Rysunek 8. Przyrost naturalny oraz przyrost naturalny na 1000 mieszkańców w powiatach grupy porównawczej w 2021 roku.....	16
Rysunek 9. Saldo migracji w 2021 roku (mapa) oraz saldo migracji w latach 2010-2021 w powiatach grupy porównawczej (kardiogram).....	17
Rysunek 10. Dynamika "starzenia się" gmin powiatu radomszczańskiego wyrażona w punktach procentowych.....	23
Rysunek 11. Udział osób niepełnosprawnych w ogóle mieszkańców powiatów grupy porównawczej w roku 2021.....	23
Rysunek 12. Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym w 2021 roku w powiatach grupy porównawczej.....	25
Rysunek 13. Mapa sieci dróg krajowych, wojewódzkich i powiatowych oraz linii kolejowych powiatu radomszczańskiego.....	28
Rysunek 14. Drogi gminne i powiatowe o twardej nawierzchni na 100 km ² w 2021 roku w grupie porównawczej.....	31
Rysunek 15. Wypadki drogowe w 2021 roku na 100 tys. ludności w powiatach grupy porównawczej	33
Rysunek 16. Natężenie ruchu na drogach krajowych i wojewódzkich w roku 2015 oraz 2021.....	34
Rysunek 17. Szacunkowy zasięg komunikacyjny – 30 minut jazdy samochodem osobowym od budynku Starostwa Powiatowego w Radomsku.....	35
Rysunek 18. Wydatki powiatów na jednego mieszkańca w 2021 roku w grupie porównawczej.....	43
Rysunek 19. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w gminach powiatu radomszczańskiego oraz powiatach grupy porównawczej (rok 2021) w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców.....	50
Rysunek 20. Podmioty gospodarki narodowej na 1000 osób w wieku produkcyjnym w gminach powiatu radomszczańskiego oraz w powiatach grupy porównawczej (rok 2021).....	51
Rysunek 21. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 mieszkańców oraz różnica w latach 2021-2010 w gminach powiatu radomszczańskiego.....	53
Rysunek 22. Stopa bezrobocia w 2022 roku w powiatach grupy porównawczej (%).....	59
Rysunek 23. Bezrobotni w gminach powiatu radomszczańskiego - stan na 31.XII.2022r.....	61
Rysunek 24. Udział bezrobotnych w ludności gmin w wieku produkcyjnym w 2021 r.....	62
Rysunek 25. Zdawalność egzaminu maturalnego w 2022 roku w powiatach grupy porównawczej (w %).....	67
Rysunek 26. Łóżka w szpitalach ogólnych w roku 2021 w powiatach grupy porównawczej.....	80
Rysunek 27. Liczba lekarzy (personel pracujący ogółem) na 10 tys. mieszkańców w 2021 roku w powiatach grupy porównawczej.....	81
Rysunek 28. Liczba zakażeń COVID-19 na 10 tys. ludności według powiatów w 2021r.	82
Rysunek 29. Odsetek zaszczepionych pełną dawką oraz liczba zgonów z powodu COVID-19 na 10 tys. mieszkańców	83
Rysunek 30. Porady POZ udzielone w roku 2021 ogółem oraz w podmiotach podległych JST w powiatach grupy porównawczej.....	85
Rysunek 31. Porady medyczne w 2021 roku w przeliczeniu na liczbę mieszkańców w gminach powiatu radomszczańskiego.....	86
Rysunek 32. Liczba zabytków nieruchomych w gminach powiatu radomszczańskiego	92
Rysunek 33. Szlaki piesze i rowerowe w powiecie radomszczańskim	94
Rysunek 34. Rezerваты przyrody, park krajobrazowy oraz obszary chronionego krajobrazu na tle powiatu radomszczańskiego.....	101
Rysunek 35. Obszary Natura 2000 na terenie powiatu radomszczańskiego	103

Rysunek 36. Pomniki przyrody, zespół przyrodniczo-krajobrazowy oraz użytki ekologiczne na terenie powiatu radomszczańskiego	106
Rysunek 37. Obszary leśne w powiecie radomszczańskim	107
Rysunek 38. Długość ścieżek rowerowych w powiatach grupy porównawczej w 2021 roku	109
Rysunek 39. JCWP na terenie powiatu radomszczańskiego	111
Rysunek 40. JCWPd na obszarze powiatu radomszczańskiego	113
Rysunek 41. Budynki w powiecie radomszczańskim	115
Rysunek 42. Penetracja budynków zasięgami Internetu stacjonarnego ogółem	119
Rysunek 43. Penetracja budynków zasięgami Internetu stacjonarnego o przepustowości co najmniej 100 Mb/s	120
Rysunek 44. Stopień pokrycia zasięgiem sieci komórkowych w technologii 5G	121
Rysunek 45. Przestępstwa na 1000 mieszkańców w roku 2021 w powiatach grupy porównawczej ..	124
Rysunek 46. Liczba organizacji pozarządowych na 10 tys. mieszkańców powiatów w grupie porównawczej (2021 rok)	131
Rysunek 47. Liczba organizacji pozarządowych na 10000 mieszkańców gmin powiatu radomszczańskiego (2021r.)	132

Spis tabel

Tabela 1. Przyrost naturalny w powiecie radomszczańskim oraz gminach powiatu	14
Tabela 2. Saldo migracji w gminach powiatu radomszczańskiego	16
Tabela 3. Urodzeni za granicą wg grup wiekowych. Stan na rok 2021 (w tys.)	19
Tabela 4. Mediana wieku w kraju, województwie, powiecie radomszczańskim oraz grupie porównawczej w latach 2018-2021	20
Tabela 5. Wykaz dróg powiatowych	29
Tabela 6. Liczba zdarzeń drogowych w gminach powiatu radomszczańskiego w latach 2018-2022	32
Tabela 7. Struktura dochodów budżetu Powiatu Radomszczańskiego w latach 2017-2022 (mln zł)	38
Tabela 8. WDW w grupie porównawczej w latach 2017-2021	38
Tabela 9. WSUD w grupie porównawczej w latach 2017-2021	39
Tabela 10. Wysokość i struktura przekazywanej subwencji do budżetu Powiatu Radomszczańskiego (w mln zł)	40
Tabela 11. Wskaźnik WSOo w grupie porównawczej w latach 2017-2021	40
Tabela 12. Wskaźnik WDDC w grupie porównawczej w latach 2017-2021	41
Tabela 13. Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych w latach 2017-2021 (w mln zł)	42
Tabela 14. Podstawowa struktura wydatków Powiatu Radomszczańskiego w latach 2017-2022 (w mln zł)	42
Tabela 15. Wskaźnik WZB w grupie porównawczej w latach 2017-2021	43
Tabela 16. Struktura wydatków Powiatu Radomszczańskiego w latach 2017-2021 (w mln zł)	44
Tabela 17. Wynik budżetowy oraz operacyjny Powiatu Radomszczańskiego w latach 2017-2022 (w mln zł)	45
Tabela 18. Gospodarstwa rolne wg grup obszarowych użytków rolnych w powiecie radomszczańskim (2020 rok)	46
Tabela 19. Gospodarstwa według klas wielkości ekonomicznej (w tys. euro)	46
Tabela 20. Podmioty gospodarki narodowej w powiecie radomszczańskim wg PKD (2021)	51
Tabela 21. Środki trwałe oraz nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw	56
Tabela 22. Liczba uczniów przypadająca na jeden oddział	65
Tabela 23. Liczba uczniów w szkołach ponadpodstawowych (dane na 30 września wg SIO)	66

Tabela 24. Charakterystyka działalności szkół publicznych nie prowadzonych przez Powiat Radomszczański w roku szkolnym 2022/2023.....	67
Tabela 25. Liczba uczniów przystępujących do matury oraz zdawalność egzaminu w szkołach ponadpodstawowych w roku szkolnym 2022/2023	68
Tabela 26. Liczba nauczycieli oraz liczba etatów nauczycieli w szkołach prowadzonych przez Powiat Radomszczański w latach szkolnych 2018/2019 – 2022/2023	69
Tabela 27. Wskaźnik Wz w poszczególnych szkołach prowadzonych przez Powiat Radomszczański w latach szkolnych 2018/2019 – 2022/2023	70
Tabela 28. Liczba uczniów przypadająca na etat nauczycielski w szkołach prowadzonych przez Powiat Radomszczański w latach szkolnych 2018/2019 – 2022/2023	70
Tabela 29. Zatrudnienie pracowników niepedagogicznych w poszczególnych szkołach prowadzonych przez Powiat Radomszczański w przeliczeniu na jeden oddział w latach szkolnych 2018/2019 – 2022/2023	71
Tabela 30. Podsumowanie analizy placówek oświatowych za rok 2022	72
Tabela 31. Stan zatrudnienia w Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Radomsku	73
Tabela 32. Informacja o projektach realizowanych przez szkoły przy udziale zewnętrznego finansowania	74
Tabela 33. Liczba uczniów szkół podstawowych w powiecie radomszczańskim	77
Tabela 34. Trwanie życia w zdrowiu w 2021 roku.....	78
Tabela 35. Charakterystyka działalności Szpitala Powiatowego w Radomsku w latach 2020-2022	80
Tabela 36. Wyjazdy Zespołów Ratownictwa Medycznego w 2022 roku	84
Tabela 37. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej w powiatach grupy porównawczej w latach 2014-2021	87
Tabela 38. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej w gminach powiatu radomszczańskiego w latach 2014-2021	88
Tabela 39. Zbiorcze zestawienie powodów przyznania pomocy rodzinom przez ośrodki pomocy społecznej w 2021 roku w powiecie radomszczańskim.....	89
Tabela 40. Dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej w latach 2020-2022 w powiecie radomszczańskim ...	90
Tabela 41. Statystyka dotycząca miejsc noclegowych oraz udzielonych noclegów.....	97
Tabela 42. Aktywność sportowa w powiatach w latach 2018 i 2020	99
Tabela 43. Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem w 2021 roku (%)	100
Tabela 44. Pomniki przyrody w powiecie radomszczańskim	103
Tabela 45. JCWP na terenie Powiatu Radomszczańskiego	110
Tabela 46. Liczba budynków mieszkalnych w gminach Powiatu Radomszczańskiego.....	114
Tabela 47. Dostęp do sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej w roku 2010 i 2021	116
Tabela 48. Dostęp do sieci wodociągowej w gminach powiatu radomszczańskiego w roku 2010 i 2021	117
Tabela 49. Dostęp do sieci kanalizacyjnej w gminach powiatu radomszczańskiego w roku 2010 i 2021	117
Tabela 50. Dostęp do sieci gazowej w gminach powiatu radomszczańskiego w roku 2010 i 2021	118
Tabela 51. Charakterystyka działalności policji w powiecie radomszczańskim oraz wybrane kategorie przestępstw	123
Tabela 52. Liczba przestępstw oraz wykrywalność sprawców w powiatach grupy porównawczej w latach 2019-2022	123
Tabela 53. Charakterystyka działalności Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Radomsku w latach 2013-2022.....	125
Tabela 54. Zagrożenia miejscowe wg typu zdarzenia w latach 2018-2021	125

Tabela 55. Liczba zdarzeń wymagających interwencji straży pożarnej w powiatach w latach 2018-2021	126
Tabela 56. Łączne wydatki Gmin i Powiatów na bezpieczeństwo publiczne i ochronę przeciwpożarową na mieszkańca	128
Tabela 57. Liczba organizacji pozarządowych zarejestrowanych na terenie gmin powiatu radomszczańskiego w latach 2010-2022	131
Tabela 58. Planowane oraz poniesione wydatki w związku z realizacją rocznego Programu Współpracy z organizacjami (...) (w tys. zł.).....	133